

VOL. I

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

PARAMATTHA DIPANI

OR

THE COMMENTARY OF THE

PETA VATTHU

පරමතථ දීපනී
නාම
පෙනවනු ලබන අට්ඨකථා

සිරිනාඨ කුමාරදස මුනසිහාරිධානෙන ච
නිසිචික මුද්දලයෙ මුද්දපිතා.

මු. ව. 2461

ක්‍රි.ව. 1917

95/-

පරමරූපී දීපනී
නාම
පෙනවනු ලබන අට්ඨකථා

SIMION HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTACARIYA DHAMMAPALA THERA'S

PARAMATTHA DIPANI

OR

THE COMMENTARY OF THE

PETA VATTHU

OF THE

KHUDDAKA NIKAYA, SUTTA PITAKA

EDITED BY

SIRI DHAMMARAMA TISSA NAYAKA THERA

Vidyabandhu Pirivena, Kirimetiya

AND

MAPALAGAMA CHANDAJOTI THERA

Assistant to the Principal of the

Vidyodaya Oriental College, Colombo.

FINALLY REVISED BY

MAHAGODA SIRI NANISSARA THERA

Tripitaka Wagiswaracarya and Pradhana Nayaka

Sabragamuwa Province.

Principal, Vidyodaya Oriental College, Colombo

PUBLISHED BY THE TRUSTEES

Dr. CHARLES ALWIS HEWAVITARNE

SRINATH KUMARADASA MOONESINGHE ESQ

Printed at

S & S Printers

49" Jayantha Weerasekara Mw.

Colombo 10.

B. E. 2461.

C. E. 1917.

හදුනානාවාරිය ධම්මපාලතේරවර විරචිතා

පරමනු දිපති

නාම

පෙනවනු අටයකවා

තිරිමැටියාන ගාමෙ විජජාබණ්ඩු පරිවෙණාධිපතිනා
සිරිධම්මරාම නිසසාහිධානෙන
නායකතේරෙන වෙව.

ලඛකායං කොළඹබනගරෙ

විජේජාදය මහා විජජාලයෙ උපාවරිය පදපපනෙන
මාපලගම වනදජොතිත්තරෙන ව
විරාගතලිපිබහමතිරාකරණෙන
පරිසොධිතා.

විජේජාදය මහා විජජාලයාධිපතිනා තිපිටකවාචිසසරරාවරියෙන
සිරි කුණ්ණසසරාහිධානෙන පධානනායක
යතිසසරෙන
මසානසුඨිපතතසමවලොකනෙන පටිගහහිත

සොගනෙන සයිමන් හේවාචිතාරණාණනෙන

වාර්ලස් හේවාචිතාරණාහිධානෙන
ආඩගලවෙජජාවරියෙන වෙව

මුද්‍රණය

එස්. ඇන්ඩ් එස්. ප්‍රිත්වර්ස්

49, ජයන්ත විරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.

මු. ව. 2461

ක්‍රි. ව. 1917

First Edition	1000 N 1917
Second Edition	1000 1984
Third Edition	1000 2002

අභිනවපසකාසක නිවේදන

හදුනතා' වරිය බමමපාලනේරවරෙන විරමිනා පරමිනදීපනී නාම පෙනවනු අධාකරා හතතිමතා සොගතෙන සසිමන් හේවාචිතාරණ මහාසයෙනා'ණනෙන වාර්ලස් අල්විස් හේවාචිතාරණා'හිධානෙන ආඛ්‍යාල වෙජ්ජා'වරියෙන වෙ'ව සිරිනාථ කුමාරදස මුතසිභාහිධානෙන ව සමුද්ධා පරිනිබ්බානතො දවසහස්ස වතුසතාධික එකපටිමේ වසෙ'ථ වා පන ක්‍රෙස්තවාඛදුතො එකසහස්ස නවසතාධික සතතදසමේ වසෙ' තිපිටක මුද්දණාලයෙ මුද්දපිතා වෙව පාකටි කතා ව.

සා පනෙ'සා අධාකරා'ධුනා උග්ගහණ ධාරණ පරිපුට්ඨි කාමානං සිසානාකොවා'වරියානකො සුදුලභනතා පරියෙසිතු දුකකරභාවං ගතා. ඉද්දා'පි තස්ස ගන්තරතස්ස සුලභභාවමිවන්තෙන න සමුද්ධාසාසන විරට්ඨිමි. පන්තෙනෙන වනතමාන සිහලරජේ හන්ලකේ පරිකබ්බාසිකාරි ධුරන්ධරෙන නීතිවේදිනා නොයල් විජේනායක මහාසයෙන සහ නිස්සරත්තතුංග මහාසයෙන ව සඬිං නන්ද අමරසිංහ මහාසග්ගස්ස සංවිධායකනත වසා සමුද්ධාසාසනො'දයකාමාය පුඤ්ඤාචීකාය සාරා'සාර විනිවජ්ජකුසලාය සොමාවතී හේවාචිතාරණ අරියාය පතිට්ඨාපිත පරිවනතමුල ධනමහා කතෙන ධනබ්බයෙන සමුද්ධා පරිනිබ්බානතො ආසහස්ස පඤ්ඤා'ධික අධාපිසතිමේ වසෙ'ථ වා ක්‍රෙස්තවාඛදුතො එකසහස්ස නවසතාධික වතුරාසිතිමේ වසෙ' තිලක මුද්දණාලයෙ මුද්දපෙනා පුනපි පාකටිකතා'ති සබ්බෙහි සද්ධාමමට්ඨිතිකාමේහි විඤ්ඤතබ්බතති අභිනවපසකාසකානං නිවේදනං.

ඉන්. ලිඛිතමිදං මයා කුප්පියංවත්තේ ජයසේබරාමාසිපතිනා සාතිවසුරි සන්තපති රාජකීය පණ්ඩිතො'පාඨිධාරිනා සිරි ලඬකා බොද්ධ සහ පාලි විසූවජ්ජාලයානුබ්බා පානදුර පින්වත්තේ සද්ධාමමාකර ආගතනාසිපතිනා, සිරිලඬකා අමරපුර මහා සඬාසභාය සමලෙඛකාධිකාරිනා, අමරපුර සිරි සද්ධාමමවංස මහානිකායෙ පධාන ලේඛකාධිකාරිනා වෙද තසමිංයෙව නිකායෙ පධානා'ධිකරණ නායක ධුරන්ධරෙන ව තලල්ලෙ බමමානාදාහිධානෙන නායකනේරවරෙන සිරි සුගත තථාගත පරිනිබ්බානතො ආසහස්සපඤ්ඤා'ධික අධාපිසතිමේ වසෙ' සාවනාමාසෙ පුණ්ණම් දිනෙ සතිවාරෙ'ථ වා රජ්ජවොහාරවසස්සමාණ වසා ක්‍රෙස්තවාඛදුතො එකසහස්ස නවසතාධික වතුරාසිතිමේ වසෙ' අග්‍රොස්තු මාසෙ එකාදසමේ දිනෙ සතිවාරෙති.

PUBLISHER'S NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANA, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17 th January 1913, and in accordance with his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy year these bookd are no longer readily available.

His widow Mrs SOMAWATHI HEWAVITARANE who passed away on 10 th January 1982 at the age of 94, had, prior to her death, created the SOMAWATHI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entir estate to this Trust.

We te Trustees of the Somawathi Hewavitarana Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of tha Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future genertions and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawathi Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

*Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Parinda Ranasinghe*

**11th August 1984,
Somawati Hewavitarane Trust office,
130, Maligakanda Road, Colombo 10,
SRI LANKA**

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875.

DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාචාරණ මැතිනිය

THE LATE
VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.
(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Mudhrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864.

DIED 29TH APRIL, 1933.

PUBLISHERS' NOTE.

The late Mr. Simon Alexander Hewavitarne who has left a bequest for the publishing of the Tripitaka Commentaries, and the Tripitaka was the third son of Mudliyar Don Carolis Hewavitarne Wijayagoonaratna, and a brother of the Anagarika H. Dharmapala. Born on the 20th March 1875, he was educated at the Royal College and after his school career joined as junior partner in his father's business which is well known in the East as the firm of H. Don Carolis & Sons.

From a very early age he came under the influence of his religion and took a leading part in all Buddhist educational and religious activities. He was also the Secretary of the Buddhist Theosophical Society, and for number of years of the Vidhyadhara Sabha which looks after the interests of the Vidyodaya Oriental College. He was in constant touch with the late illustrious High Priest Hikkaduve Sri Sumangala and the Theras of the Vidyodaya Parivena. He was an earnest student of the Abhidhamma and in his private life was most loveable and kind hearted. He was married on the 18th November 1904 to Miss Somavatee Gunatilaka daughter of Mr. D. T. W. Gunatilaka of Hallala. He left no issue.

He was a good business man, and helped very largely to extend his father's business. During his life he was unassuming in his charities and it was only after his death that the extent of his private charity was known.

Originally he had the intention of printing the complete text of the Tripitaka and was making arrangements to do so, when he was advised by Professor Lanman of Harvard University to bring out an edition of the Commentaries. Following this idea, he began in 1911 to publish the Commentary of the Samyutta Nikaya. When about ten forms of this had been printed he died suddenly on the 17th January, 1913.

In his Will dated 8th April 1912, he says "I give, devise, and bequeathe, all such moneys as may be found necessary for printing the Pali Text of the Commentaries which is being printed now, and all moneys needful for bringing out a neat edition of the Text of the Tripitaka." He has left ample provisions to carry on a work which under ordinary circumstances can only be attempted under Royal patronage or by a powerful organization. Of him it may well be said "*Rupam jirati maccānam nāma-gottam na jirati.*" After his death a convocation of the Sangha was held at his residence "Glamis House" Kollupitiya, on the 16th March 1913 by his Executor, my brother the late Mr. Edmund Hewavitarne.

It was then decided to allocate the editing of the texts to different *theras* whose copies were to be finally submitted to a committee of learned Bhikkhus.

The carrying out of this idea was found impracticable and at a later convocation of the priests it was definitely decided to make each priest responsible for his own work. In 1914 Professor Dharmananda Kosambi of Ferguson College Poona was invited to Ceylon to further advise Mr. Edmund Hewavitarne on the matter. With him he visited the different temples and entrusted the following commentaries to the *Theras* mentioned below.

1. The Commentary of the Anguttara Nikaya (Manoratha Púrani) has been entrusted to Kirti Sri Dhammarama Nayaka Thero, High Priest of Colombo and Chilaw, Principal Vidyalankara Pirivena, Peliyagoda. This work is well in hand and about ten forms have been printed.

2. Dígáha Nikáya Aṭṭhakathá (Sumangala Vilásini). Heyyan-tuduve Devaruitta Thero, Chief High Priest Western Province and Director of Vidyodaya College. About fifty forms have been printed and will soon be issued.

3. Samyutta Aṭṭhakathá. Bedigama Sri Ratnapála Thero, High Priest and Principal Maha Mantinda Pirivena, Matara. The MSS. have been received.

4. Udána Aṭṭhakathá. Gonagala Siddartha Thero, Principal Saddharmodaya Pirivena, Bentota. In print.

5. Itivuttake Aṭṭhakathá. Lunupokune Dhammananda High Priest, Colombo District.

6. Thera Gáthá Aṭṭhakathá. Weboda Sangharatana Thero. The MSS. of this have been revised by Suriyagoda Sumangala Thero, and is nearly ready for publication.

7. Theri Gathá Aṭṭhakathá. Bihalpola Dewarakkhita Thero, Vice Principal Vidyodaya College. It is nearly completed.

8. Maha Niddesa Aṭṭhakathá. Boruggamuye Rewata Thero, about twenty forms are printed.

9. Visuddhi Magga. Kodagoda Upasena Thero, Principal Sri Saddharmodaya Pirivena, Walpola. It is being printed.

10. Dhammapada Aṭṭhakathá. Kahawe Ratanasara Thero. Vice Principal Vidyodaya College. It is being printed.

11. Vimána Vatthu Aṭṭhakathá. Madugalle Siddhattha Thero. Principal Sangharaja Pirivena Mallwatta Kandy.

12. Jataka Aṭṭhakathá. Aruggoda Seelananda Maha Thero. Principal Paramadhammachetiya Pirivena Ratmalana.

13. Culaniddesa Aṭṭhakathá. Mulleriyave Wipulasara Thero, Galwana Vihara Budgoinuva. A portion of the MSS. received.

14. Patisambhida Magga Aṭṭhakathā. Madiwala Anontadassi Thero of Siri Perakumba Pirivena Cotta. Portion of MSS. received.

15. Apadana Aṭṭhakathā. Pinwatte Seelananda Nayaka Thero. Sadharmakara Pirivena. Pinwatta Panadure.

16. Buddhawansa Aṭṭhakathā. Yagirala Paññananda Thero. Sudharmakara Pirivena Gonagale Induruwe.

17. Cāriya Pitaka Aṭṭhakathā. Bentara Somalankara and Somarama Theras. Panditaratna Pirivena Wanawasa Vihare Bentota.

18. Nettippakarana Aṭṭhakathā. Vidurupola Piyatissa Nayaka Thero.

19. Khuddaka Aṭṭhakathā. Welipitiye Devananda Thero. Vidyodaya Pirivena Maligakanda.

After the Preliminary work of allocation, when the printing was about to be begun Ceylon was visited by a stupendous calamity.

Soon after the Wesak Festival of 1915, a riot broke out at Kandy between the Mahomedans and the Buddhists. This soon spread to nearly every part of Ceylon and assumed a very threatening aspect. Martial Law was declared and in the aftermath that followed, my brother Mr. Edmund Hewavitarne was charged with treason and the looting of a shop known as the Crystal Palace in the Pettah, Colombo.

In a Court Martial held at Colombo he was judged guilty and condemned to Penal Servitude for life.

Representations were made to the then Governor, Sir Robert Chalmers about his innocence and he was to have been released when he died on the 19th of November 1915 at the Civil Hospital Jaffna through typhoid fever contracted in the Jaffna Gaol.

Since then His memory has been vindicated by His Excellency the Governor, Sir John Anderson whose letter to me I reproduce below.

QUEEN'S HOUSE, COLOMBO.

18th July, 1917.

Sir,

I am directed by His Excellency to inform you that he has had occasion in connection with the case of your late brother to refer to the unpublished evidence given before the Police Enquiry Commission to see whether it had any bearing on the case.

In the evidence given in October 1915 before the Commission by two members of the Civil Service statements occur as to events in the Pettah on the 1st of June which incidentally tend to support the evidence given in your brother's defence as to the time at which the looting of the Crystal Palace took place. One of the officers

has since died and the other is serving with His Majesty's Forces in Europe, and it is impossible therefore to refer further to them; but His Excellency thinks it highly probable that, if these statements had been before the Court Martial, it would have given your brother the benefit of the doubt and acquitted him

It is unnecessary to add that the fact that these officers were in the Pettah on that morning and might give relevant evidence was not realised at the time of your brother's trial.

In the circumstances I am desirous to convey to you and the other members of the late Mr. Hewavitarne's family an expression of His Excellency's sincere sympathy and regret.

I am, Sir,
Your Obedient Servant,
R. H. WHITEHORN,

Private Secretary to the Governor.

DR. C. A. HEWAVITARNE,
"Srinagar",
Colpetty Road, Colombo.

After the lamented death of my brother Edmund the duty of carrying on the work devolved on me. The work was started about the end of 1916 and it is my duty to announce the first fruits of the great idea originated by my brother Simon Hewavitarne. A Committee has been formed and the work of subediting has been entrusted to Boruggamuve Revata Thero, Suriyagoda Sumangala Thero and Mapalagama Chandajoti Thero, supervised by Mahagoda Siri Nanissara Thero, Pradhana Nayaka of Sabaragamuwa Province and Principal Vidyodaya Oriental College.

The present work was originally entrusted to Sri Sugata Vansalankara Dhammarama Tissa and has been revised and brought more in accordance with textual criticism by Chandajoti Thero, with the help of several other copies.

I have to acknowledge my deep indebtedness to Sri Sugata Sasana Vansalankara Dhammarama Tissa Thero and to Chandajoti Thero who undertook to edit the Peta Vatthu. Their indebtedness to the Pali Text Society's publication which has been of great use in the producing of the work has been referred to in the preface.

Though there is a Sinhalese translation of the Peta Vatthu printed and published in Colombo, the Pali Commentary itself is not much used among the Sangha with the result that copies of this book are difficult to obtain. The books further are full of errors.

In this edition also there may be errors, but for all such errors and any short-comings and mistakes that have been made we crave the indulgence of the learned Public.

15th October, 1917.

C. A. Hewavitarne.

പാഠിത്യം.

සිරිසක සුගත තථාගතානං අතීතාදිකාලිකානාං සමමාසමුඛානාං බුඩ්ධානං ගභවන්තානං විවිධ විවිභත විතභසන්තාන සමුඛවග්ගසු මිමලජ්ඣපදීපකස්ස පදීපායමානස්ස වචනපාඨකියස්ස සංරක්ඛණෙතො ව පකට්ඨකකඛ්ඨානං සීලාද්දුන්දානං බොධිගන්ධානං සභාව නිරුත්තරියා බුඩ්ධාදීහි භාසිතත්තා ව පකඛ්ඨානං වචනපාඨකියාන මාලිති කත්වා ලඛනාමා භාසා ගෙඨිවකබුඩ්ධවචනපාලියා හදවස් කථාදිකස්ස හදනුගතස්ස ව ගන්ථජුතස්ස භාසනෙතො පාලිභාසානාම ඡත්තා. සා පනෙසා පාලිභාසා තතීයනෙන් වින්දාරීයනෙන් ලොකීය ලොකුහතරන්දා එතායාති නිබ්බවනවසාමොසාං තථාගතස්ස ඉහලෙ සඤ්ඤා තථාගතානං ලොකීයලොකුහතරන්දසමුලලසිතස්ස සතිහස්ස තනනතො වින්දාරකරණෙතො තනතිභාසාති ව; ගභවා පනමොසාං මාගධො මගධෙසු ගභවන්තා, හස්ස මාගධසියායං භාසාති වා හස්සාපි ගභවතො ඡතිභූමිභූතෙ මගධදෙසෙ ඡත්තත්තා තෙසං මාගධානමයං භාසාති වා මාගධභාසාති ව චුළචතෙ. සා බො පනෙසා සුඛමාගධී දෙසියා මාගධීති දුට්ඨා හොති. හාසු සුඛමාගධී පන බ්‍රහ්මානමාදී කපපි කානං බාලානමස්සුහාලාපානං සමුඛුඩ්ධානං වාලපනභාසා භූතත්තා මූලභාසාති ව චුළචතෙ. දෙසියා මාගධීභාසා පනමොසාං ගභවතො කාලෙ ව තහොතිතානාගතෙසු ව මගධදෙසවොසිනං සෙස මනුස්සානං වොහාරස්සත්තා භාසා. සා පන මූලභාසා මාගධී ඉතරභාසාති අමිසසි තත්තා සුඛමාගධීති ව දෙසියා පන මාගධී සකකතභාසාපභවත්තා අඛමාගධීති ව චුළචතෙ. ගභවතා දෙසිතං සකලමෙව තෙපිටකං බුඩ්ධවචනං හදවස්කථාදිකං හදනුගතඤ්ඤා ගන්ථජුතං තාය මූලභාසාය සුපරිසොධිතාය මාගධී සඛිංතාය පාලිභාසාය වත්තතෙ. දෙසියා මාගධී පන තනතිභාසාභූතාය බුඩ්ධ භාසිතසඛිංතාය සුඛමාගධීභාසාය න සමෙති වෙච න සංසඤ්ඤී ව; හාසං නිරුත්තරියො ව තාදිසාව හොන්ති. පාලිභාසාය ලක්ඛණදීපකානං කච්චායනාදීතං සග්ගල්කඛණෙති න සා දෙසියා මාගධී සාධියා හොති. තප්ථෙව දෙසිය මාගධී භාසාය ලක්ඛණදීපකානං වරුරුවාදීතං සග්ගල්කඛණෙති සා පාලිභාසා මාගධීපි න සාධියා. එවං විධාසු හාසු යථාච්‍රිත්තාය තනතිභාසාමාගධී සඛිංතාය පාලිභාසාය සන්ධර්මලොකගරුතා තථාගතෙන පප්ථෙ දිතං හොති රසවසෙන එකවිධං ධම්මවිනිශ්චයෙන දුට්ඨං පිට්ඨං

පාලිගායන.

සිරිසක සුගත තථාගතානං අතීතාදිකාලිකානං සමවාසමුඛානං
බුඛානං භගවතානං විවිධ විචිත්ත විභාසනාන සමුඛවස්ස
සුඵමලප්පදීපකස්ස පදිපායමානස්ස චචනප්පඛකිස්ස සංරක්ඛ
ණතො ච පකට්ඨකඛට්ඨානං සීලාද්‍ය ජාතං භොධන ජාය සභාව
නිරුත්ථියා බුඛාදීහි භාසිතත්තා ච පකට්ඨානං චචනප්පඛකිනා
මාලීති කන්ධා ලඛනාමා භාසා තෙපිටකබුඛවචනපාලියා තද්ධා
කථාදිකස්ස තදනුගතස්ස ච ගන්ථජනස්ස භාසනතො පාලිභාසානාම
ජතා. සා පනෙසා පාලිභාසා තතීයනෙන විජාරියනෙන ලොකීය
ලොකුත්තරජා එතායාති නිබ්බවනවසාමොකං තථාගතස්ස ඉතරෙ
සඤ්ච තථාගතානං ලොකීයලොකුත්තරජන්සමුලලසිතස්ස සතිතස්ස
තනනතො විජාරකරණතො තනතීභාසාති ච; භගවා පනමොකං
මාගෙධා මගෙඤ්ඤ භවත්තා, තස්ස මාගධස්සායං භාසාති චා තස්සාපි
භගවතො ජතීභුමිභූතෙ මගධදෙසෙ ජතත්තා නොසං මාගධතමයං
භාසාති චා මාගධභාසාති ච චුට්චතෙ. සා ඛො පනෙසා සුඛිමාගධී
දෙසියා මාගධීති දුච්ඛා භොති. තාසු සුඛිමාගධි පන බ්‍රහ්මානමාදී කප්පි
කානං බාලානමස්සුතාලාපානං සමුඛානං වාලපනභාසා භූතත්තා
මූලභාසාති ච චුට්චතෙ. දෙසියා මාගධීභාසා පනමොකං භගවතො
කාලෙ ච තතොතිත්තානාගතෙසු ච මගධදෙසවාසීනං භෙස මනුස්සානං
වොහාරප්පත්තා භාසා. සා පන මූලභාසා මාගධී ඉතරභාසාති අමිඤ්ඤ
තත්තා සුඛිමාගධීති ච දෙසියා පන මාගධී සක්කතභාසාපභවත්තා
අභිමාගධීති ච චුට්චතෙ. භගවතා දෙසිතං සකලමෙව තෙපිටකං
බුඛවචනං තද්ධාකථාදිකං තදනුගතඤ්ච ගන්ථජනං තාය මූලභාසාය
සුපරිසොධිතාය මාගධී සබ්බානාය පාලිභාසාය වත්තනෙ, දෙසියා
මාගධී පන තනතීභාසාභූතාය බුඛ භාසිතසබ්බානාය සුඛිමාගධීභාසාය
න සමෙති වෙච න සංසද්දති ච; තාසං නිරුත්ථියො ච තාදිසා ච
භොනති. පාලිභාසාය ලක්ඛණදීපකානං කවමායනාදීනං සග්ගලක්ඛ
ණෙති න සා දෙසියා මාගධී සාධියා භොති. තථෙව දෙසිය මාගධී
භාසාය ලක්ඛණදීපකානං වරරුච්ඡාදීනං සග්ගලක්ඛණෙති සා පාලිභාසා
මාගධිපි න සාධියා. එවං විධාසු තාසු යථාචුත්තාය තනතීභාසාමාගධී
සබ්බානාය පාලිභාසාය සතර්මරලොකනරුතා තථාගතො පථෙ
දිතං භොති රසවසෙසන එකවිධං ධම්මිකයවසෙසන දුච්ඛං පිටිඛ

විසේන තිව්ධං අඛතවිසේන නවවිධං ඛනිවිසේන චතුරස්තීසකස්ස විධං සකලමේව බුඞ්චවිනං. තස්ස සාවකා වානුබුඞ්සාරිපුත්තමහා මොග්ගල්ලානාදසො මහාබිණ්සවා යාවජ්ඣනා සාසනභිතකාරිනො අඤ්ඤා වාචරියවර්තාය සොච සුඛමාගධිභාසාසඛිධාතාය පාලිභාසාය සඞ්ඛමසොපාත්තකානි නිප්ථාදෙසුං ථෙව නිප්ථාදෙනති ව. එවං සකල භාසානමේව මත්තාලඛකාරභූතා ලොකාලොකකාරි සමොසමුඛ වරපසභවාච්චන්තකොමලා මුරුමනොගරු සුලලිතාභිරමා භාසා පාලිභාසානි පාකවා ජතා.

බමමසඛිතී.

ඉථෙවිවං පාලිභාසාය නන්තා දෙවානිදෙවො පනමහාකං සමවා සමුඤ්ඤා පඤ්චවන්තාද්විසසංවච්ඡරුනි සදෙවකං ලොකං සඞ්ඛමාමනං පායෙත්වා නිබ්බාණපුරං පාපෙත්වා නිසාපිතසකලබ්බිකිවෙවා කුසිනා රුසං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ මිත්තං සාලානමන්තරෙ උත්තරසිසකං නිපනෙතා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බාණධාතුයා පරි නිබ්බාගි. සත්තාහපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ අසුභද්දන සුභද්දන නාම බුඞ්ඤ්ඤා පබ්බජිතෙ “අලං ආවුසො මා සොචිත්” ඉච්චාදිනා තයෙන වුත්ත වචනමනුස්සරන්තා මහාකස්ස ප මහාපෙරවරපසුඛා සඤ්ඤව පභින්න පටිසම්භිදා බිණ්සසවා පඤ්චසත්තාරහනෙතා “පුරෙ අඛමො දිප්පති ඛමෙමා පටිච්චාගිගති”ති සල්ලකෙත්වා තස්ස පටිසෙධනත්තං අජත්තසත්තමහාරුජස්ස මාගධස්ස සෙනියස්ස සාහායෝන රුජග්ගෙහ සත්තපණ්ණේගුභාවාදෙ සමලඛිතා සුමණ්ණික සුමිහත්තසොපාණාදි පතිමණ්ණිකෙහ සුඛමමසභාපහාසනියෙ බමමමණ්ණිපෙ සන්තිපතීත්වා සත්තති මාසෙති සකලමේව බමමවිනායං සඛිධාගිංසු, තතො පරං යථා බමමං යථා විනායං සාරිපුත්තාදිපරමපරාය පවත්තමානං සුපරිසුඛං ථෙරියනිකායොති ලඛිතාමිං එකමේව මහානිකායං පවත්තසුං. වස්සසතපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ ථෙසාලියං අඛමිකෙති චජ්ජුත්ත කෙති භික්ඛුති “කප්පති සිඛතිලොණකප්පපා”ච්චාදිනා තයෙනොපා දිනං දසවස්සුං විසොඤ්ඤානා කාකණ්ඩපුත්තන යසෙත්තරෙත සමුස්සා හිතා රෙවත්තසඛිකාමිපසභූතයො පභින්නපටිසම්භිදා බිණ්සසවා සත්ත සත්තාරහනෙතා ථෙසාලියං වාලුකාරුමේ කාලාසොකමහාරුජස්ස සාහායෝන අධ්වනි මාසෙති සකලමේව බමමවිනායං පුනපි පිටකාදි විසේන විහජන්තානුසඛිතාගිත්වා ථෙරවාද සඛිධාතං තමේව මහා නිකායං යථාච්ඤානෙ අපෙසුං. විවස්සසතපරිනිබ්බුතෙ තථාගතෙ බුද්ධිකස්ස බමමාසොකස්සාණාවකක්ඛන්තියං මහාරඤ්ඤා කාලෙ අඤ්ඤානිජථිසපුබ්බකෙති භික්ඛුති ථෙතුල්ලවාදෙ සමුප්පාදිතෙමොගාලි පුත්තනියංසෙත්තරවරුදසො සහස්සමිත්තා පභින්නපටිසම්භිදා මහාබිණ්ස වා තස්සෙව බමමරඤ්ඤා සාහායෝන පාටලිපුත්තනගරෙ අසොකා රුමෙ තෙසං ථෙතුල්ලවාදං මද්දන්තා බමමවිනායං පුනපි නවති මාසෙති අනුසඛිතාගිත්වා යථා වුත්තමේව ථෙරවාදං මහානිකායං සුමිමලමිකංසු.

ලබ්‍යාංශං සාහසිකනිවිධාපහසෙවු ව බමමිලිපිව.

එවමිමාසං තිස්සන්තං සඛිනීන්තං සමන්තතරං තතියසඛිතිනිකා
රණො මොග්ගාලීපුත්තතිස්සන්තෙරව්වෙරෙ සමමාසමිබ්බසාසනස්ස විරසිති.
පණෙණෙනා පච්චන්තදෙසවිසසෙසු සාසනස්ස පතිට්ඨාපනන්තං තන්ත
තන්ත තෙත තෙත පෙරෙර පෙසෙන්නො සමිබ්බෙතනපි සුද්ධිං සමාගමම සමා
පතති සමාපජන්තාදිනා සුවිසොධිතං ලබ්‍යාදීපමිමග්ගසං. දිසවා ව
පනස්ස සඛිවිහාරිකං ධම්මාසොකාරුච්ඡෙයාරුසපුත්තං ඩිණ්ණසමං මහා
මිහිඤ්ඤන්තෙරවරං තදනුයාසිති වාපරෙති තික්ඛු සාමණේරාදීති සඬිං
දීපමිමං පසාදෙතුමිහාගමිතන්තං අජෙකිසි තථා අජෙකිසා පන
තො මහාමිහිඤ්ඤසො තදා පත්තලබ්‍යාරුජ්ජාතිසෙකස්ස දෙව්‍යානං
පියතිස්සස්ස රණෙඤ්ඤ පඨමව්වෙස්ස සමමාසමිබ්බසාසන පරිනිබ්බාණ්ණෙනා
විහාරං වස්සසනානමුපරි ඡන්තියසතිමෙ සංවච්ඡෙර වෙගාසෙන දීප
මිමාහන්තො මිස්සකපබ්බතමෙතරිනො ධම්මදීපං දීපෙතො තන්ත සමමුඛි
ගුහං දෙව්‍යානං පියතිස්සමහාරුජපමුඛං මහාජනං පසාදෙතො සරණ
සීලෙසු පතිට්ඨාපෙතො රණෙඤ්ඤජෙකිසනං පටිච්චානුක්කමෙනානුරුධ
පුරං පතො සුවිසුඛබ්බසාසනමිහ පතිට්ඨාපෙතො අඤ්ඤලඛිති අසමමයසි
හාමන්තං තෙපිට්තං බුඬවචනං සඬයාසිතො තස්සාඨකාපයො ව
සීහලාය තීරුතතියා ඵපෙතො සාසනං සුඤ්ජිතං කතො පෙරවාදසඬබ්බානං
මහානිකායං පවත්තෙසුං. පතිට්ඨාපිතො පනෙවං සමමාසමිබ්බසාසනො
සමිබ්බපරිනිබ්බාණ්ණ පඤ්ඤපණ්ණාසාධිකානං චතුන්තං වස්සසනානමිව
සෙන පත්තරුජ්ජාතිසෙකස්ස වට්ටගාමණ්ණහගමහාරුජස්ස යාව රජ්ජ
සමාසො තෙපිට්තං බුඬවචනං මුඛපාඨවසෙන්නවානෙසුං. ත ලිපිතො,
තස්ස වට්ටගාමණ්ණහගරණෙඤ්ඤ කාලෙ සිරිලබ්‍යායං මාතුලජනපදෙ
ධම්මො ලොකගුණො ආලොකනාමිතෙක ලෙණ්ණ තප්පදෙසිස්සරස්සෙකස්ස
මහාමිව්වස්ස පභූරුජස්ස සඬාබුඬිසමපනස්ස සාහායෝන පඤ්ඤසනා
ඩිණ්ණසමන්තෙරවරං සඬමමස්ස සුවිරට්ඨිනීමිවන්තා පඤ්ඤමඤ්ඤ වාරං
ධම්මවිහාරයං සඬයාසිතො ලෙඛනවසෙන පොත්තකාරුලං කතො තන්ත
තන්ත පොත්තකාලෙසු ඵපෙසුං. ඉච්චිට්ටං ලිඛිතසඬමමපොත්තකානං
සමානෙවො වෙදිතබ්බො. අථ පච්ඡා ජම්බුදීපෙපි තන්ත තන්ත සඬාබුඬි
සමිපනො බුඬිහතතිකා රුජරුජමහාමහතාදසො බුඬිහාසිතං තෙති
තෙති වෙහාරකකරෙති ඉතො පටිලිඛාපෙතො සකං සකං විසයං
සමාහරිතො පවත්තෙසුං. එවමෙතස්ස තෙපිට්ත බුඬවචනස්ස පොත්ත
කාරුලිකි වෙව පවාසෙර වාසොසි.

නිකායසෙතෙදා වෙව සාධනතරුපහති ව.

ඉති යාව පොත්තකාරුලාසඬිති. මහාමිහිඤ්ඤන්තෙරදීති පතිසා
පිතො පෙරවාදනාමිතො මහානිකායොව සීතො ගොතී ගෙදරහිතො
සාතීනිමිලො. සථාචුත්තස්ස වට්ටගාමණ්ණහගමහාරුජස්ස කාලෙ
තෙතෙව කාරිතාහගතිරිවිහාරපටිග්ගාහකස්ස තිස්සන්තරස්ස මහා
විහාරියෙති සුපසලෙති තික්ඛුති කුලසංසඨ්ඨදෙසෙන පබ්බාජනීය

කළමම ව නදනුවිහාරියා ව නසයියාගුහයා මහාදාසිකතියාපෙරයා අසුඛානුවිහාරිකතාපෙන උනෙකපතියකළමම ව කතෙ තෙන කුපිතා තෙ උනොපෙර පඤ්චසතෙ හික්කු ගහෙතො පෙරියනිකායතො හිනතා අභයගිරිවිහාරං ගතා තපෙත්ව වාසං කපෙපනතා මහානිකායතො බිහිගුහං අභයගිරිනිකායනාමිකං පුතියනිකායං පතියාපෙසුං. සො අභයගිරිනිකායො පච්ඡා ධම්මරුචිකනිකායොනිපි පාකපො ඡන්තො. තතො පරං තොයාභයමහාරජයා කාලෙ අභයගිරිවාසීහි තෙහි හික්කුහි වෙතුලුවාදෙ පවිශනිතෙ තමනිව්ණෙනා උයසි ලියතියානාමිකො මහාපෙරෙ තතො අභයගිරිවිහාරතො හික්කු ගහෙතො දක්ඛිණගිරිවිහාරං ගතො අභයගිරිනිකායතොපි බිහිගුහං තතියං නිකායං පතියාපෙත්වා තත්ථ වාසං කපෙපයි. පුන තෙ හික්කු මහාසෙතෙන පාපමිත්තෙන රඤ්ඤ පෙතවනවිහාරෙ කාරිතෙ තමුපගන්තො තත්ථ වාසමිකංසු. තතො පතියාය සො නිකායො පෙත වනනිකායොති නාමෙන පඤ්ඤගිත්ථ. සො පන නිකායො භාගලිය නිකායොනිපි පාකපො අගොයි. එවං මහානිකායතො භිත්තා ඉමෙ වෙ නිකායාපි සුපහතිට්ඨිතමුලා පුලන්තිපුරාසියා රඤ්ඤ පරිකානති භුජයා කාලෙ යාමි නිකායතතයසාමග්ගිකරණා අඤ්ඤමඤ්ඤං සඛ්ඤ කමමාදිං අනුපගව්ණනා පුඵතෙව සඛ්ඤකමමාදිකමිකංසු. එවං විසුං විසුං වොහරන්තානං පන තෙසං තෙසං හික්කුහං පඤ්ඤපාඨනාදිනි කිව්වානිපි කාලනතරෙන කත්ථි කත්ථි විසදිසානි ඡන්තාහි. තානි පන “කායනුත්ථ කායනොත්ථ කායනෙත්ථ” ඉව්වාදිතා ඤ්ඤනෙත. එවං අඤ්ඤමඤ්ඤපච්චිට්ඨා තෙ තයො නිකායා සමුච්චපරිනිබ්බාණා සත්ත භවාධිකානං ඵකසහයා සංවච්ඡරානං උපරි වතුපෙත්ථ සංවච්ඡරෙ පතතරජ්ජාභිසෙකයා යථාච්ඡිතතයා මහාපරිකාමභුජයා මහාරජයා යාචරජ්ජපනති විරුඬපාඨනතරෙහි සමිං යෙව වඩිසිංසු.

සො පන පරිකාමභුජෙ රුජ සංසනසඛිතං කෙරුනො පඤ්ඤ මෙව තථා විරකාලං අසාමිග්ගියා පවත්තමිනානං තෙසං නිකායානං සාමග්ගිං මහතා උසාගෙන කෙරුනොත්ථ පුනපි එකං මහානිකාය මෙව සුචිරං යපෙයි. තථාපි සො කාලනතරෙන වනවාසනිකායො ගාමනතනිකායොති විධා භිත්තො අගොයි. තෙ සඛ්ඤකමමාති ඵකතො කෙරුනොපි උද්දාසපරිපුඤ්ඤාදිනි විසුංයෙව පවත්තෙසුං. එවං සති ඉමෙසං වසෙතොපි පාඨනතරුප්පතති වෙදිතබ්බො. අපරඤ්ච සිතාවඛකපුරාසියො පිතුසාතතො පඤ්ඤාජයො රුජ සිව්ගතො සමානො මිච්ඡාදිට්ඨිග්ගාහං ගහෙතො හික්කුසඛ්ඤා කුමො සංසනං විනාසෙසුකාමො ලබ්බාදිපෙ තත්ථ තත්ථ පොත්ථකාලයාදිසු යපිතාන සබ්බාතෙව සමිමෙ පොත්ථකානි සංහරාපෙත්වා විතතං කාමෙත්වා අග්ගිං දුපෙත්වා හික්කුසානාපනාදිතා සමුච්චසාසනං බහුසො අනතර ධාපෙයි. තද පන රොහණමලයදෙසාදිසු යත්තත්ථ තෙනා ලබාති කතියොතෙව සමිමෙපොත්ථකානාමිසිසානාගෙසුං. හික්කුවො ව තථාප්පතරා ඡන්තා.

එවං ගව්ශ්ඤාන කාලෙ ලබ්භාදීපෙ එතොපි උපසම්පන්නා හික්ඛු නඤ්චි චත්තබ්බතං පාපුණී. තථා චත්තමානෙ සිරිසෙඛබ්බසංසල නගරෙ පත්තරජ්ජාතිසෙකො කිත්තිසිරි රාජසිභො රාජ පිණ්ඩ පාඨිකෙන අසරණසරණසරණසරණසංගමෙණරෙන බොධිසත්තවරි තෙන මහාජ්ඣාසයෙන දින්නාවාදෙ රත්නත්තසෙභිපසසෙන්නා තස්ස හික්ඛුතපසස්ස සදුපදෙසමිත්තමෙ ජමුද්දිපෙ ස්වාමිදෙසවිසයං සකාමිවච්චරෙ සඬිං. මහාරහෙති පණ්ණාකාරෙති පෙසෙඤ්ඤා තත්ථ රාජත්තමිත්තං උපාලිජෙත්ථරවරපසමුඛෙ සාහිරෙකදසවග්ගිකාහික්ඛු සඬිං. සබ්බමෙපොත්තෙති ඉධ සමානෙඤ්ඤා යථාමුත්තසරණසරණසංගමෙණරෙවරාදයො අපරෙ ච සඬාපබ්බජ්ජෙන ඤාලපුත්තෙ උපසම්පාදෙඤ්ඤා පුත්ති සාසනං යථාධාරණං යෙවෙසි. එවං නදු තතො ස්වාමිදෙසතො ආගතෙති ස්වාමිකබ්බරලිඛිතපොත්තෙති ච තතො පච්ඡා මරමමිදෙස විසයාගතෙති මරමමකබ්බරලිඛිතපොත්තෙති ච පරිලිඛිතානාමානාං සාවිකපං. තෙපිවකං සමුඛබ්බමමං පරිපුණ්ණමකංසු. තෙසු ස්වාමි මරමමකබ්බරෙසු චෙව පාලිසාසයං ච අකොවිදානං නොසං තොසං ලෙඛන පටිලෙඛනානං පමාදෙන ච පාඨනකරුප්පතාහි සංජනා. රාජසිභරාජ කාලෙ යත්ත භාත්ථි අවසිඨපොත්තෙති සඬිං සංසද්දෙනා තථා සංජනො විසෙසො දඬුසෙඛා. එවමෙතං සාවිකපං තෙපිවකං බුඬි වචනං කදුචි පරිහානිං නදුචි වුඬිං සමුපලභමානං පවත්තති.

ඉපෙවසං තෙපිවකපාලි සමමාසමුඛබ්බරිතිබ්බාණං නවත්තං වස්ස සත්තානුප්පරි නොපඤ්ඤාසතිමෙ සංවිච්ඡරෙ පත්තරජ්ජාතිසෙකස්ස මහානාමරාජස්ස යච කාලං මහාමහිඤ්ඤෙත්ථරාදීති ධර්මාහි සිහලඬ කථාහි සඬිං යෙව පවත්තති.

පාලිඅධිකාථාකරණං.

තස්ස මහානාමරජෙඤ්ඤා කාලෙ ජමුද්දිපෙ මහාබොධිමණ්ඩසමිපෙ එකසමිං ගාමෙ ජනෙන සබ්බත්ථ පත්ථිකිත්තිසොසෙන “බුඬස්ස ඥානෙක සද්ධිසංඝාසත්තා බුඬිඥානො”ති ලඞ්ඤාමෙන මහාපෙරා සහෙන සකාවරියභූත රෙවතජෙත්ථරවරපෙසසිතෙන ලබ්භාදීපමිමං ආගතත්තානුරාධපුරෙ මහාමෙඝවක්ඛුස්සානෙ තිස්සමහාරාමෙ පබ්බත ඤරෙ වත්තා සඬ්ඤාපාලජෙත්ථරස්ස සන්තිකෙ සිහලවිකපං උග්ගණ්ණිචා පාලිඅධිකාථාකරණත්ථාය පොත්තකාහි යච්චෙති මහාමහාරිසහික්ඛුහි සාමපථියදස්සනත්ථං. දින්නමෙකං ගාථං විත්ථරයතා විපුඬිමෙඤ්ඤා රචිතො,තස්මිං තුසෙති තෙති වසිති පොත්තකෙසු නියසාදිතෙසු තෙසං මහාමහාරාමිනං. මහමපරිහාපෙන්නෙන තෙන දෙසනත්ථාසි නඤ්චාත්ථාය හිතාය දුරසඬ්ඤා ගඤ්ඤාකර පරිවෙණමජ්ඣාමසතා තා සිහලඬකථායො පාලිසාසයං පරිවත්තනා භවනති. තථාකරොදොතන තෙන බුඬිඥානාවරියෙන විතයඬකපං ච අභිබ්බමිඬකපං ච සුත්ත පිටකෙ දීඝමජ්ඣමි සංසුත්තාභිගුත්තරනිකායානඤ්ඤාව බුද්ධකතීකායෙ බුද්ධකපාඨසුත්තනිපාත ජාතකබ්බමපදනඤ්ඤාධිකාථා ච ලිඞ්ඤා. තතො

පරෙසං ඉති වුත්තකාදී නමටිකපානෙන නලිඛිතා; සො පන ආචරියො තෙස මට්ඨකපායො අනත්වා යෙන තෙනාපී අවමාසිකෙන කරණියෙන පුන ජම්බුදීපමෙවාගමාසිති ව නසොවරියංකා තපා ගමනතමයෙ දම්ළ රටෙයි කාඤ්චිදෙසෙ බදරයීන්විහාරවාසිතදත්තාවරියබමමපාලපෙරෙස තසං සත්තීකා තපාට්ඨකපාකතතාවං ව ඉති වුත්තකට්ඨකපාදී නමටි සිඝිං ව සුචාං තස්මිං කමෙම පසනොනා ඉධාගතත්වා මහාවිහාරවාසිනං සමයං උග්ගණතිත්වා බුඩ්ධොසාවරියො වියතොසං ඉති වුත්තකාදී නමටි කපා කාසිති ව පුසතො. තෙන න කතා තාඨකපා පන බුදුකතීකායෙ ඉති වුත්තක උදුන වරියංපිටක පෙරහාපා පෙරිහාපා විමානවත්තු පෙනවත්තු තෙතති ඉමෙවසමට්ඨකපා ගොතති. මහාවංස පස්මහාගස්ස කතතාරු ආචරියෙන පන මහානාමපෙරෙත පටිසම්බද්ධකපා ව උපසෙත නාමෙතෙනෙන පෙරෙන මහානීලෙසසුලුලීලෙසසමට්ඨකපා ව බුඩ් දත්තපෙරෙන බුඩ්ධංසඨකපා ව අඤ්ඤාතරෙන පණ්ණිනපෙරෙන අපදුනඤ්ඤකපා ව කතා (ඵසොවාචරියබමමපාලපෙරවරෙස විපුසිමග්ග මහාටිකං දීඝතිකායට්ඨකපාටිකං මජ්ඣිමනිකායට්ඨකපා ටිකං සංසුත්තනිකායට්ඨකපාටිකං ව විමතිවිනොදනීනාමං විතයානු ටිකං ව සම්මසංඝේඛපඤ්චාකාසි.) ඵමමෙතස්ස තෙපිටකබුඩ්ධවිනසායාඨකපා ඉමෙහාවරියවරෙති කතාති ඤ්ඤාතිං.

පෙනවත්තු අට්ඨකපා.

පෙනවත්තු අට්ඨකපා පන සෙට්ඨිපුත්තාදිකානං තෙසං තෙසං පෙනානං පෙනතාවගෙතුතුතස්ස තස්ස තස්ස කමමස්ස පකාසනවසෙත සමමාසමිබ්බප්පවෙදිතාය පෙනවත්තුපාලියා අත්ථපකාසන බුබ්බත වුත්තප්පකාරෙන හදන්තඅට්ඨකපාවරියෙන බමමපාලපෙරවරෙත කතා. සා පන පරමානං උත්තමානං අත්ථානං දීපනතො පකාසනතො පරමත්ථදීපනී නාම ජාතා.

බුදුපනසමතාති.

අගොසිමිත්ථං ලඛිකාලඛිකාරහුතෙ කොලමිනගරෙ සඬාබුඞ් සමපනොනා වාණීචේන්ත පටිලඛිගුරිවිහවො “දෙග් කරෙලීඤ් ගෙවා විතාරණ” ඉතිපසිමො බුදුලීඤ් මහාධනො මහාභොගො පසුත විතතුපකරණො. තස්ස චත්තාරෙ පුත්තාගෙපුං සබ්බසෙවාවිජ්ජා:— “(අනගාරික) බමමපාල, ඵමිණ්ඩි, සසිමන්, වාර්ලය්, ඉති ගරුහි විහිතනාමා නෙකසත්ථපවිණො බඤ්ඤපුඤ්ඤසමපත්තා ගුරිවිහවා සිරි සොගග්ගසග්ගප්පත්තා. තෙසු තතියො සමිමන් ගෙවා විතාරණ මහා සයො බුබ්බමමස්ස පචාරත්ථඤ්චව විරට්ඨිතත්ථඤ්ච පුපරිපුඬං සාට්ඨි කපං තෙපිටිකං සිහලකමරෙති බුදුපෙනා ලොකෙ තත්ථ තත්ථ විජ්ජමා නෙසු පොත්ථකාගාරෙසු ඵකොකා තනනී පොත්ථකපනනී ඨපෙනබ්බාති මඤ්ඤමානො අමහාකමාවරියවරං විජේයාදයපරිමෙණාධිසාරං සදෙස දෙසත්තාරෙසු පත්ථවයසං සකලකවිජ්ජනසිරොමණීගුතං ලඛිකායං පච්ඡිමදිසාය වෙව දකඛිණදිසාය ව සමුද්ධාසා සිරිපාදට්ඨානෙ ව පඬාන

තෙකුපදපනතො සිරිසුමඛලමහාසාමිපාදං පාලාඝනාදිසු ලෙඛනා
 දීපනවදෙදසාපහරණෙන පටිසඛිඛරණං යාවිඤා තදන්ධාය සුසඤ්ඡන
 කම්මනෙතා සමානො තසම් අනෙඨ නස්ස “සසිමන්තෙවාවිතාරණස්ස”
 සහාය භූතස්සෙකස්ස අමෙරිකාදෙසියස්ස පණ්ඩිතවිරස්ස සමාරොචිතො
 තෙන “තෙපිටකපාලි කීර තදනි ඤලහා, සාමමරමමසිහලආඛන
 ලක්කිරෙති මුද්දපිතා සුලහා හොති තස්සාඨකාපං පන න සබ්බසො
 මුද්දපිතා න සුලහා හොති, තසමා භවතා පඨමමෙව්ඨකාපා මුද්ද
 පෙතබ්බො”ති සමාදිඝො තස්ස ඤාසයං සමාදරෙන පටිග්ගහෙතො
 සංසුතනතිකායඨකාපං පඨමං මුද්දපෙත්තුං සමාරභි, තථා සමාරභාය
 පන තස්සාඝනාඨ දසකලාපමනෙන මුද්දපිතො පටිසඛිඛරණ කතතා
 සො සිරිසුමඛලමහාසාමිපරො දිවංගතො අහොසි. තතො න වීරස්ස
 මෙව සො සසිමන්තෙවාවිතාරණමහාසයොපි තරුණොව සමානො
 පුරා කතෙන යෙන කෙනවි උපවේදකකම්මනා පිළිගො මව්වුච්ඡං
 ගතො. සො පන මහාසයතාය තතො පඨමතරමෙව “මම මරණෙනො
 පරං මම සාපතෙය්සං පටිපඤ්ඤෙනාහි ධනස්ස එකෙන භාගෙන
 මයා සමාරභමෙතං කීඨවං මම ඤාසයමපටිග්ගාපෙතෙනාහි තපෙව
 කාරෙතබ්බො”නති රාජනීතියානුගතං සාසනං ලිඛාපෙත්වා ඝටිත
 මහොසි. තථා තස්ස නියමං සාධෙනෙන සාපතෙය්සං පටිපනෙන න
 එබ්බණ්ඩ හෙවාවිතාරණෙන දුතියජෙඨකාතරො තිපිටකමුද්දපනසභා
 නාමෙනෙතං සභං පතිට්ඨාපෙත්වා තඛනාලිනො ධම්මවිනායධිර
 පඤ්ඤනෙ මහාපෙරෙ අජ්ඣන්තිත්වා එකමෙකං පොත්තං සංසොධි
 නන්ධං නියසාදිතමහොසි. තතො පච්ඡා සොපි මහාසයො මජ්ඣිමවයෙ
 ධීතො තපෙවොපවේදකෙන කම්මනා බාධිතො මව්වුච්ඡං ගතො.
 තෙන පතිට්ඨාපිතා සා තිපිටකමුද්දපනසභාපි අභාවං ගතා විය ජනා
 නදනනතරං තස්ස කතීට්ඨානතරං වාර්ලග් හෙවාවිතාරණංභිධානෙන
 ආඛනලවෙජ්ජාවරියෙන සබ්බසමපනෙන තස්ස සොදරස්ස සසිමන්
 තෙවාවිතාරණස්ස පුඤ්ඤවතො සො විසිඨතරුඤාසයො සාධෙ
 තෙබ්බොති සමභිවිතනිය පුනපි තං සභං පතිට්ඨාපිය තස්සං අජ්ඣන්ති
 ධුරං පත්වා අයං ගන්ථපටිසඛිඛරණ පුබ්බකස්ස මුද්දපනකම්මස්සාරමෙතා
 කතො හොති. අනිතාය සහාය සමාරුඬිතා කතීපයපෙරවර්
 වෙව්ඤ්ඤෙව ඉමෙසම් සාසනකීචෙව පුනරපි සමුස්සාහිතා උපන්ථම්භී
 භූතා හොනති, අහමපිතෙස මඤ්ඤනරෙ ඉමිස්සං පෙතවත්ථුඅඨ
 කාපාය පරිඝොඩනෙ සමජ්ඣිවෙඨාමහි, බුද්ධකතීකාසෙ ඉමෙ පෙතවත්ථු
 අඨකාපාදසො න විතයඝනාපා දීඝනිකායාදි අඨකාපා විය අව්වනතං
 පරිඨිලියමිනො හොනති. බහුසො පඨනපාඨන උග්ගහණ ධාරණාන
 මහාවෙන අසුඛිතං ගතා අබ්බතතානං ලෙඛකපටිලෙඛකානං
 ‘න’කාරඝානෙ ‘ත’කාරො ‘ත’කාරට්ඨානෙ ‘ක’කාරො ‘රා’කාරට්ඨානෙ
 ‘ඤ’කාරොති එවමාදිතං කමාපකතමානං වසෙන දෙසෙන දෙසං
 ගතා කන්ථවි පාලි භාසාති වා නවතනබ්බතං ආපනනා අතීතයෙ
 නෙව අංකුලබ්බාංකුලී භූතා හොනති. එවංභූතාසු තාසු ඉමිස්සා

පෙනවන්නාටත් පරිසරයටත් සමාජයටත් සමානාත්මක
 එකමණකි යෙවාපිතාරණන් ආරාධිතෙන කිරිමෙවියණගමේ විජ්ජා
 බුදුපරිවේණාධිපතිනා සිරිබමාරාම තිස්සාභිමානෙන නායකපෙර
 වරෙන පටිසම්බරණ පුබ්බකං ලිඛාපෙත්වා පෙසිතා පටිපොඡනං සමා
 නිය සිරිසෙසබ්බසෙලනගරෙ සබ්බරුප්පරිවේණ පොඡනාලයතො ව
 විජ්ජාදයපොඡනාලයතො ව මහාතිසේ රාජමහාවිහාරපොඡ
 නාලයතො ව පටිලබ්ධපොඡනෙති ව මරමකබර පොඡනෙන ව
 'කාර්ථි'නාමිනෙක පුරොපදෙසියෙන සොධෙත්වා ආබ්බලකබරෙති
 බුදුපිතපොඡනෙන ව සිහලභාසාමය පොඡනෙන ව සංසද්දන්තා
 විරකාලං පාලියාසාය අකොවිදනමිත්තප්පෙතොලෙකානං ලෙඛනාදි
 වසෙන පතිතාති ආකුලබ්බාකුලාති පාසාති අමාක මාවරියවරයා
 විජ්ජාදයපරිවේණාධිස්සරයා තිපිටකවාසියාචරියයා පණිත
 සිරොමණිභූතයා සිරි සද්දණියරාභිමානසා පඨානනායකයතියා
 රයා ව සදුපදෙසමනුගමම තසෙව විසදවුච්ඡායනාවයාචරියයා
 වරිමසුභිසමපාපනව පටිච්ච යථාසත්ති යථාබලං යථාබමමං යථා
 සත්ථං නිරාකුලී කණ්ණෙනා අධිකධානාති අපගරනෙනා උනවයා
 නාති වපරිපුරෙනෙනා මගතා උසාගෙන පරිපුබ්බතං පාපෙසිං, මයා
 ලබාති තාති සබ්බානෙව පොඡනාති ඉමස්ස ගඨයා සොධනෙ බහුප
 කාරුති අහසුං, විසෙසතො පන යථාචුත්තවිජ්ජාබුදුපරිවේණාධි
 පතිනා මහාපෙරවරෙන පටිසම්බතං තං පොඡනං තියොසො මමුප
 කාරායාගොසිති ථුතිපුබ්බබ්බතං පවෙදෙමි, පරිසොධනෙ පති
 මසමිං තාති සබ්බානෙව පොඡනාති සමවලොකිය යාති යාති විසදි
 යාති ණානාති උබ්බතාති තාති සද්දතො වා සන්තමසුත්තතො
 වා ගගනතබ්බාතීති යථා පටිභනාති තථා උපරි පාලියං යොජෙත්වා
 අපරුති පාසනාරතාවෙන එකාදිඅනුක්කමෙන අබ්බපටිපාටියා අපටා
 ලිපි වසෙන සදුපකකබරබෙකති සථිං යොජ්ජාති, අයබ්බසද්දානං
 ඝණිකසං සදෙසතං පට්ටවෙකබනෙනති පුඨති අමාකමිමසමිං පරි
 යතතියා විරසිතත්ථං, ගතිතපරියයමෙ සාථලුමිච්ඡනෙනති අකබර
 යොජ්ජානං වාමනාකං පමාදපතිතාති ණානාති ලොකසාසනානුග්ග
 හත්ථං සොධෙතබ්බාතීති තිවෙදයාමි.

බුදුපිතායං සිරි සමාසමබුදුපරිච්ඡිකණ්ණ වතුසන්නාධිකාන
 විනානං වයාසග්ගානබුදුපරි එකසට්ඨිතමෙ සංවච්ඡතර සාවණමාසෙ
 සුක්කපභෙති ඡට්ඨමියං බුධිවාසෙති.

Mapalagama Chandaajoti.

ලකබණවිඤ්ඤානගී.

තත් අධොලිපිසු පලබ්බමානානි අකඛරානි වෙවාඛකානි ව:-'සී. I.'
ඉති විජ්ජාබ්බුපට්ඨවණතො ව 'සී. II.' ඉති සඛ්ඛාරාජපට්ඨවණතො ව
'සී. III.' ඉති විජේජාදය පොඤ්ඤාලයතො ව 'සී. IV.' ඉති මහා
නිජේථ රාජමහාවිහාරතො ව ලබ්බපොඤ්ඤානඤ්ච ව 'ම' ඉති මරමම
පොඤ්ඤාන ව 'හා' ඉති අභිඤ්ඤාකරමුද්දිතපොඤ්ඤාන ව ලකබණ
සංදයානවසෙන මයා නිවෙසිතානි. පෙ.පා. ඉති පෙනවනුපාලිති ව,
පෙර. අ. ඉති පෙරගාමකපාඨානි වාචනාත්මකං. පටිසම්බරණෙ පති
මයා සුබග්ගහණධාරණන්තං තෙසං තෙසං කපාවනුන්තං සමාරම්භ
තෙසු තෙසු පිඤ්ඤා වග්ගඛකපාවන්ඛකානි ව උපරි තෙති අභිඤ්ඤා
සම්. කපාවනුන්තාමානි ව අධිකපාපාදෙසු සංවණ්ණන්තාය සමුඛ
වානි මූලපාඨානි කාලවණ්ණන්තං වසෙන ව අසුකායා පදයා
වා පාඨයා වා වින්තරවණ්ණනා අසුකායම්. පිඤ්ඤා සමුපලබ්ධතීති
පදන්තමිලසන්තානං උපකාරතං සලලකෙතනතන සංවණ්ණෙන
පදපාඨානි ව, ඉතිපුරිසනගරග්ගාමාදීනං සංඤ්ඤා නාමානි ව, සමුප
ලබ්බමානපිඤ්ඤානි ව සම්. අකාරදිඅනුක්කමණීකාවසෙන පටිසිඤ්ඤා
සම්භවං කතං පොඤ්ඤාවසානෙ යොජ්නානිති ඤානම්.

සුචි පනත.

1.

1-1.	බෙහෙවුපමා	පෙතවඩුවණ්ණනා	2-7
1-2.	සුතරමුව	" "	8-9
1-3.	සුනිමුව	" "	9-12
1-4.	පිට්ඨිකලික	" "	13-15
1-5.	තිරොකුබ්බ	" "	15-24
1-6.	පඤ්චප්පත්තබාදක	" "	24-27
1-7.	සත්තප්පත්තබාදක	" "	28-29
1-8.	භොන	" "	29-33
1-9.	මහාපෙසකාර	" "	33-35
1-10.	බලොච්ඡ	" "	36-40
1-11.	නාග	" "	41-46
1-12.	උරග	" "	46-50

2.

2-1.	සංසාරමොචක	" "	50-58
2-2.	සාරිප්පත්තජෙඨරමාදා	" "	59-62
2-3.	මත්තා	" "	62-67
2-4.	නැදු	" "	67-69
2-5.	මට්ඨකුණ්ඩලි	" "	69-70
2-6.	කණ්ණ	" "	70-74
2-7.	බිත්තපාල	" "	75-79
2-8.	වුලලසෙට්ඨි	" "	79-82
2-9.	අභිකුර	" "	82-102
2-10.	උත්තරමාදා	" "	102-105
2-11.	සුත්ත	" "	105-109
2-12.	කණ්ණමුණ්ඩ	" "	109-115
2-13.	උබ්බරි	" "	116-121

3.

3-1.	අභිජ්ජමාන	" "	121-127
3-2.	සානුවාසි	" "	127-133
3-3.	රටකාර	" "	133-137
3-4.	භුස	" "	137-139
3-5.	කුමාර	" "	139-143
3-6.	සෙරිණ්	" "	143-146
3-7.	මිහලුරු	" "	146-148

3-8.	දුතියමගපුද්ද	පෙනවනුමුණනා	148-149
3-9.	කුවටිනිවජයින	" "	149-151
3-10	බාතුමුමුණන	" "	151-154
	4		
4-1.	අමෙසකබර	" "	154-174
4-2.	සෙරියක	" "	174
4-3.	නන්දන	" "	174-183
4-4.	රෙවනි	" "	184
4-5.	උවු	" "	184-186
4-6.	කුමාර	" "	186-188
4-7.	රජපුතන	" "	188-190
4-8.	ගුරුබාදන	" "	190-192
4-9.	ගුරුබාදන පෙති	" "	192
4-10.	ගණ	" "	193-194
4-11.	පාටලිපුතන	" "	194-196
4-12.	අමි	" "	196-198
4-13.	අකබරුක	" "	198-199
4-14.	සොහොසුරු	" "	199-200
4-15.	සෙවිසිපුතන	" "	200-202
4-16.	සෙවිසිපුතන	" "	202-205

පරමන්දිපති

නාම

පෙනවනු ලබනවා.

නමො නාමා ගගවතො අරහතො
සමමා සමුඛසං.

මහාකාරුණීකං නාමං සෙදයාසාගරපාරයං
 වසෙද නිපුණගමිරි විචිතතනාසදෙසනං.¹
 විජ්ජාචරණසමපන්නා² යෙන නියනති ලොකතො
 වසෙද තමුතතමං.³ ඛමමිං සමමාසමුද්ධිපුජ්ජනං,
 සීලාදියුණසමපන්නො සීතො මග්ගඵලෙසු යො
 වසෙද අසිසංසංසං නං පුඤ්ඤකෙඛතතං අනුතතරං,
 වසෙදාච්ඡිතං පුඤ්ඤං ඉති යං රතනතනෙස
 ගතතතරායො සමබන්ධ හුච්ඡාහං තස්ස තෙජසා,
 සෙතෙති ව කතං කමමං යං යං පුරිමජාතිසු
 පෙනතාවාචනං කං තං තෙසංගි⁴ ඵලහෙදතො,
 පකාසයනති බුධානං දෙසනා යා විසෙසතො
 සංවෙගජනති කමමඵලං පච්චිකකාරිණී⁵
 පෙනවනුති නාමෙන සුපරිඤ්ඤතවනුකා⁶
 යං පුද්ගලානාසංසංසං සමතාසංසු මහෙසයො,
 තස්සා සමමාවලමිතිං පොරාණසිකපානසං
 තත්ථ තත්ථ නිදනානි විභාවෙනො විසෙසතො
 සුචිසුද්ධං අසංකිණ්ණං නිපුණත්ථිතිච්ඡයං
 මහාවිහාරමාසිනං සමයං අවිලෝමයං
 යථාබලං තරිසාමි අනුසංවණ්ණනං සුභං,
 සකකමමං භාසතො තමෙම නිසාමයථ සාධවොති.

තත්ථ “පෙනවනු”ති සෙවිසිපුතතාදිකස්ස නස්ස නස්ස සත්තස්ස
 පෙනතාවෙනතුහුතං.⁷ කමමං, තස්ස පත පකාසනවිසෙසන පවිසෙතො
 “බෙතතුපමා අරහතො”ති ආදිතො පරිසතතිධමෙමා ඉධ සෙත
 වනුති අධිපෙතො. තසිදං පෙනවනු තෙන භාසිතං? කත්ථ

1. සි. II & III හා. ගමිරි-විජ්ජානසදෙසනං.	4. සි. II & III. වහනතං තං තෙති.
පෙර. අ. විජ්ජනනාසදෙසනං.	සි. I. හා. ඉ. සතෙතති.
2. P. H. සි. II & III. සමපන්නං.	5. සි. I. II & III. කාරිණි.
3. සි. I. II & III. තමුතතරං.	6. සි. I. වසුකං.
7. සි. II & III. තෙතුහුතං	

භාසිතං? කද භාසිතං? කසමා භාසිතනති? වුච්චතො: ඉදං හි පෙතවච්ඡු¹ දුට්ඨොන පවතනං අඤ්ඤාපනතිවසෙක ව පුච්ඡාපිස්සජ්ජන වසෙක ව. තත්ථ යං අට්ඨප්පනතිවසෙක පවතනං තං භගවතා තාව භාසිතං. ඉතරං නාරදස්සෙරාදීහි පුච්ඡිතං තෙහි තෙහි පෙනෙහි භාසිතං. සත්ථා පත යසමා නාරදස්සෙරාදීහි තස්මිං තස්මිං² පුච්ඡා පිස්සජ්ජන ආරොපිතො³ තං තං අට්ඨප්පනතිං කතා සමපතනපරි සාය ධම්මං දෙසෙසි, තස්මා සබ්බං⁴ පෙතවච්ඡු සත්ථාරා භාසිත මෙව නාම ජාතං. පවතතිතවර්ධමමවසෙක හි සත්ථරි තත්ථ තත්ථ රාජගහාදිපු විහරනොත යෙහුයෙසන නාය නාය අඤ්ඤාපනතියා පුච්ඡාපිස්සජ්ජනවසෙක සත්තානං කම්මඵලපච්චක්කකරණාය තං තං පෙතවච්ඡු දෙසනා⁵ රුද්ධාති. අයං නාවෙත්ථ “කොත භාසිත”නති ආදීනං පදනං සාධාරණතො විස්සජ්ජනා. අසාධාරණතො පත තස්ස හස්ස වච්ඡුස්ස අත්ථවණ්ණනායමෙව ආගමිස්සති. තමපනොතං පෙතවච්ඡු විනයපිටකං සුත්තනනපිටකං⁷ අභිධම්මපිටකනති තිසු පිටකෙසු සුත්තනනපිටකපරියාපනනං, දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංඥානනිකායො අබ්බුත්තරනිකායො බුද්ධකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු බුද්ධකනිකායපරියාපනනං, සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදනං ඉතිවුත්තනං ජාතකං අබ්බුත්තධම්මං වෙදලනති නවසු⁸ සාසනබොසු ගාථාසංඛ්‍යා.

“වාසිතිං බුද්ධතො ගණතිං” වෙසහස්සාති හික්ඛුනො
වතුරාසිතිසහස්සාති යෙමෙ ධම්මා පවතතිනො”ති.

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකොන පටිඤ්ඤානෙසු වතුරාසිතියා ධම්මකඛඩි සහස්සෙසු කතිපයධම්මකඛඩිසංඛ්‍යා, භාණ්ඩාරතො වතුභාණ්ඩාර මතනං, වග්ගතො උරගවග්ගො උබ්බරිවග්ගො චූලවග්ගො මහා වග්ගොති වතු වග්ගසංඛ්‍යා, තෙසු පස්මවග්ගෙ වාදස වච්ඡුති, දුතිය වග්ගෙ තෙරස වච්ඡුති, තතියවග්ගෙ දස වච්ඡුති, වතුත්ථවග්ගෙ සොළස වච්ඡුතිති වච්ඡුතො එකපඤ්ඤස වච්ඡුපතිමණ්ඩිතං, තත්ථ¹⁰ වග්ගෙසු උරගවග්ගො ආදී, වච්ඡුසු බෙහෙවින්පෙතවච්ඡු ආදී, තස්සාපි “බෙහෙවින් සමා අරහතො”ති අයං ගාථා ආදී.

I. I.

තමපනොතං වච්ඡුං භගවා රාජගහෙ විහරනොතා වෙච්ච වනො කලඤ්ඤකතිවාපෙ අඤ්ඤාතරං සෙට්ඨිපුත්තපෙතංආරබ්බ කපෙසි. රාජගහෙ කීර අඤ්ඤාතරො අග්ගො මහබ්බතො මහා භොගො පසුත්තවිතුපකරණො අනොකකොපි ධනස්සාතිව යො සෙසි අගොසි. තස්ස මහාධනසම්පන්නතාය මහා ධන සෙසිකෙව සමඤ්ඤ අගොසි. අපිස්ස එකොව පුතොතා අගොසි

1. සි. I & II. පෙතවච්ඡු.	2. හා. තස්මිං. (එකං)	3. හා. ආරොපිතො.
4. හා. සබ්බපෙතවච්ඡු.	5. ම. පවතනවර	6. හා. දෙසනා.
7. හා. සුත්තපිටකං.	සි. I, II & III. හා. පවතතිතපවර.	8. ම. නවඅබ්බෙසු.
9. ම. හා. සි. II & III. ගණති.	10. සි. III. තස්ස.	

පියො මනාපයා. නමුත් විශ්වාසය පෙනෙන්නාදිනට එවි.
 විනෝදය: “අමතකයා පුතෙකු දිවෙහි දිවෙහි සහසරය සහසරය
 පරිබාහිරය කෙරෙහිවෙහි වෙහිසෙහිවෙහි අයා බනසනවිවෙහි
 පරිබාහිරය න ගමියෙහි, ඉමියෙහි සිපුහිසෙහිපරිබාහිරයෙහි අනෙකු
 නවු, අතිරික්තයාදිවෙහි යථාප්තය. හෙයෙහි පරිබාහිරය”නි.
 සිපුය න සිසිකයෙහි. වෙහිසෙහි පන කුලරුපයෙහිබිහිවෙහිස
 සමපනන. කාමාසිමුඛ. බිමිසෙහිවෙහි. කෙසෙහි. අනෙකු. හෙය
 නාය සහි. අතිරික්තයා බිමිසෙහි විනෝදයෙහිවෙහි අනුපයාදෙන. සමහි
 බ්‍රාහ්මණයුරුපෙනෙහි අනාදෙහි. හුනි බ්‍රහ්මණයෙහිපරිබාහිරයෙහි රජු
 මානෙහි පවතාමයෙහි රනෙහි සිසිකයෙහි මානෙහි අනෙකු. හුනි කාලය
 විනිකාසෙහි. මානාසිමුඛ කාලයෙහි නවතාමනායෙහිදින.”
 යවිවිනි. දෙවනෙහි බන. විනාසෙහි නවරෙහිව පරිබාහිරයෙහි
 හෙයහි හුනි ඉහි. ගෙහි. ජිවිත. කෙසෙහි. පුන ඉහිවෙහි අල
 හිනි. ඉහිසිසෙහි. වෙහිසෙහි. හෙය. අනෙකු. බෙහිසෙහිවෙහි. රජු
 දිනි දෙන. කපාලයෙහි. හිසෙහි. වරිනි. හෙය. අනෙකු. හෙය. හෙය
 නෙහි අනාදෙහි. වෙහි. වෙහි.

අද නං එකදිවසෙ වෙරා සමාගනා එවිමාගෙහි: “අමතකයා පුරිස නිං
 කුයො ඉමිනා දුර්විනෙහි, නරුහි නිමිසි එමිප්විබලයෙහිපෙනෙහි,
 කෙසෙහි හෙයපදිවිකෙහි විය අවිසි, එහි අමෙහි සහ වෙරිකාය
 පරෙහි. සනතක. ගෙහි. පුබෙන ජිවිත.” කෙසෙහි”නි. හෙය: “නාහං
 වෙරිකං කාතුං ජානාමි”නි අහ. වෙරා “මයං තං සිසිකයෙහි, හෙය
 වලං නිං අමතකයා වෙහි. කෙරෙහි”නි අහ. හෙය සාධුහි සමපවිවි
 නිං හෙහි සහි. අගමාසි. අද හෙ වෙරා තෙහි හෙය මහතන. බ්‍රහ්මරං
 දෙන සහි. ජිවිත. සරං පවිසනන. තං සහිබ්‍රහ්මරං සෙවනි: “සෙව
 ඉබ අනෙකු කෙහි අගමාසි තං ඉමිනා බ්‍රහ්මරෙහි පනවිනි එකප
 හෙයෙහිව මානෙහි”නි වදි. හෙය අනෙකු. හිනාහිතං අජා
 නනෙහි පරෙහි. අගමාසිවි බ්‍රහ්මරෙහි තෙහි තෙහි. වෙරා
 පන සරං පවිසනි. ගෙහි. හෙය. ගෙහි. සරමිනුහෙහි සෙව
 මහතා ව ඉතො විතො ව පලාසි. සරමිනුහෙහි උබ්බිනි. සිසි සිසි.
 බාචනනා ඉතො විතො ව බ්‍රහ්මරෙහි තෙහි තෙහි. පුරිස. සහිවෙර සිත.
 දිහි. හෙය දුර්විනෙහි ගෙහි. හෙය. හෙය. දුර්විනෙහි උපෙහි
 වෙහි. රෙහි. දෙවෙහි. හෙය. සහිබ්‍රහ්මරං ගෙහි. හෙය.”නි.
 රාජ. ඉමියෙහි සිසි. ජිවිතෙහි නගරයෙහි. අනෙකු. සාධු
 දෙවෙහි නගරයෙහි. තං ගෙහි. පවිසන. ගෙහි. ගෙහි. බිහි. බිහි.
 බිහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි.
 සිසි. වරිකයෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි. රනතෙහි.

1. හං, වෙහිසෙහි.	5. සි. III. හං, සිසි. සිසි.
2. හං, නවතනායෙහිදින.	6. හං, පවිසන.
3. සි. III. හං, ජිවිත.	7. ම. රනතෙහි. රනතෙහි. සි. III. මාලය.
4. හං, ගෙහි. සි. I & II. ගෙහි. සිසි.	8. හං, මහිත. සිසි.

සිසිඛාවකං විවරපෙත්වා කසාති තාළෙහොතා ආඝාතනාහිමුඛං නෙති;
අයං ඉමෙයම් නගරෙ විලුච්චමානකවොරො¹ ගතිනොති නොලා
හලං අහොසි.

තෙත ව සමයෙන තඹං නගරෙ සුලසා නාම නගරසොතිනී
පාසාදෙ සීතා වාතපානන්තරෙන ඕලොකෙනාති තං තථා නියමානං
දිස්වා පුරෙබ්බ තෙත කතපරිචයා අයං පුරිසො ඉමෙයම් යෙව නගරෙ
මහතිං සමාපතියං අනුහවිතියා ඉදුනි ඵවරුපං අනන්ථං අනගබ්බසතං
පනෙතාති තස්ස කාරුඤ්ඤතං උපපාදෙත්වා වන්තාරො මොදකෙ
පානියං ච පෙසෙසි. නගරගුත්තිකස්ස ච අරොවාපෙසි:² “තාවඅයෙතා
අගමෙතු යාවායං පුරිසො ඉමෙ මොදකෙ බාදිතියා පානියං පිවිස්ස
ති”ති. අපේතස්මි අනන්තරෙ අගස්මා මහාමොග්ගලානො දිසෙබ්බත
චක්ඛුතා ඕලොකෙනොතා තස්ස බ්බසතපාතනියං දිස්වා කාරුණාය
සමොදිතමානස්සො³ “අයං පුරිසො අකතපුරෙඤ්ඤ කතපාපෙතා, තෙතායං
තිරයෙ තිබ්බතතිස්සති, මසි පන ගතෙ මොදකෙ පානියඤ්ච දතියා
ගුමමදෙවෙසු උපපජ්ජිස්සති, යනුනාහං ඉමෙයං අවස්සයො හවෙ
යා”තති විනෙතනියා පානියෙ මොදකෙසු ච උපනියමානෙසු තස්ස
පුරිසස්ස පුරතො පාතුරහොසි. සො. පේරං. දිස්වා පසන්නාමානසො
කිමෙම ඉදුනෙව ඉමෙහි මාරියමානස්ස⁴ මොදකෙහි බාදිතෙහි,
“ඉදුච්චන පරලොකං ගච්ඡන්තස්ස පාපේයාං භවිස්සති”ති විනෙතනියා
මොදකෙ පානියඤ්ච පේරස්ස දූපෙසි. පේරො තස්ස පසාදගංවසිස්
නන්ථං තස්ස පස්සන්තස්සෙව තථාරුපෙ ණතෙ තිසිදත්තියා මොදකෙ
පරිගුඤ්ඤතියා පානියං පිවිත්වා උට්ඨායාසනා පකකාමි.

සො පන පුරිසො වොරඝාතකෙහි ආඝාතනං නෙත්වා සීග්‍රවෙජ්
දං පාපිනො⁵ අනුත්තරෙ පුඤ්ඤකෙකිනෙතා: මොග්ගලානන්තරෙ
කතෙත පුඤ්ඤන උළාසෙ⁶ දෙවලොකෙ තිබ්බන්තනාරහොපි යස්මා
සුලසා ආගමිම මයං අයං දෙය්‍යධිමෙමා උදෙඨාති සුලසාය ගතෙත
සිනෙකෙන මරණකාලෙ විතතං උපනතිථිට්ඨං අහොසි, තස්මා සීත
කායං උපපජ්ජන්තො පබ්බතගහනසමිගුනො⁷ සඤ්චර්යායෙ මහා⁸
තිශ්‍රොධිරුකෙක රුකඛදෙවතා හුත්වා තිබ්බතති.

සො තීර සවෙ පස්මවයෙ කුලවංසථතෙ උසසුකකං අනරිස්ස
තඹංයෙව⁹ නගරෙ සෙට්ඨිතං අග්ගො අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ මජ්ඣි
මො, පච්ඡිමවයෙ පච්ඡිමො, සවෙ පන පස්මවයෙ පබ්බජ්නො අභවිස්ස
අරහා අභවිස්ස, මජ්ඣිමවයෙ සකදගාමී අනාගාමී වා අභවිස්ස,
පච්ඡිමවයෙ සොනාපනෙතො අභවිස්ස. පාපමිත්තසංසග්ගෙන පන

1. සි. I & II. විලුච්චමානොවොරො.

2. සි. III. අරොවාපෙසි.

3. සි. I, II & III. අනිගමානසා.

4. හා. සි. III. සීග්‍රවෙජ්දංපනො.

5. සි. I, II & III. උළාසෙත.

6. සි. I, II & III. පඤ්ඤතගහණ

සමිගුනො.

සි. III මහති.

8. සි. I.

9. සි. III. තඤ්ඤ.

තත් “බෙහෙවුපම” නි: බිහිතං වුත්තං බීජං තායති මහපථල භාවකරණෙන රක්ඛතීති බෙහිතං සාලිබීජාදීනං විරුහණයානං තං උපමිං එතෙසනති බෙහෙවුපමා, කෙදර සද්දිසාති අන්තං. “අර භෛතො” නි බිණ්ණසවා. තෙ හි කිලෙසානං සංසාරවට්ටස්ස අරානඤ්ච භතතො තතොඵච ආරක්ඛතො පච්චයාදීනං අරභතො පාපකරණ රහාභාවා ච අරභතොති වුවිති. තත් යථා බෙහිතං හි නිණ්ණාදි දෙසරහිතං සංචිතබ්බිතං බීජසමිං හි වුත්තෙ උතුසලිලාදි පච්චයන රුපෙනං කස්සකස්ස මහපථලං හොති, එවං බිණ්ණසවසනානො ලොභාදිදෙසරහිතො සංචිතබ්බිතො දෙය්‍යධම්මබීජෙ වුත්තෙ කාලාදි පච්චයනත් සතිතො දයකස්ස මහපථලො හොති. තෙනාහ භගවා: “බෙහෙවුපමා අරභතො” නි. උක්කාමානිද්දෙසො අයං. තස්ස සෙවාදිනම්පි බෙහිතස්ස වා පරිකෙඛපතො: “දුස්සා” නි විවරාදීනං පච්චයානං දුතායෙ පරිච්චජනකා, තෙසං පරිච්චාගෙන¹ අත්තතො සනතානෙ ලොභාදීනං පරිච්චජනකා ඡෙදනකා තතොවා අත්තතො සනතානස්ස සොධකා රක්ඛකා වාති අන්තං. “කස්සකුපමා” නි කස්සක සද්දිසා; යථා කස්සකො සාලිකෙඛතොදීති කසිත්වා යථා කාලඤ්ච වට්ටුදකදුතනිහරණනිධානරක්ඛණාදිසු අපාමජ්ජනො උදාරං විපුලඤ්ච සස්සථලං පටිලභති එවං දයකොපි අරභතොසු දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන පාරිවරියාය ච අපාමජ්ජනො උදාරං විපුලඤ්ච දුනථලං පටිලභති. තෙන වුත්තං: දුස්සා කස්සකුපමා හි.

“බීජ්ජපමං දෙය්‍යධම්මං” නති ලිඛිතවිපලාසෙන වුත්තං, බීජසද්දිසො දෙය්‍යධම්මොති අන්තං. අනුපානාදිකස්ස හි දසවිධස්ස දුතබ්බි වුත්තො එතං නාමං. “ඵගොති හිබ්බතොගෙ ඵල” නති එතස්මිං දයක පටිග්ගාහනදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන දුනථලං නිබ්බතනතිච්ච උපපජ්ජති ච විරතරුපබ්බතවසෙන පච්චතනති වාති අන්තං. එත්ථ යස්මිං පරිච්චාගෙවතනාතිසබ්බිතස්ස අනුපානාදිවුත්තො භාවො න ඉතරස්ස, තස්මිං බීජ්ජපමං දෙය්‍යධම්මනති දෙය්‍යධම්මගණං කතං. තෙන දෙය්‍යධම්මාපදෙසෙන දෙය්‍යධම්මවුත්තවිසයාය පරිච්චාගෙව තනායෙව බීජභාවො දඬබෙබ්බා. සා හි පටිසන්ති ආදිපභෙදස්ස නස්ස නිස්සයාරම්භප්පතෙදස්ස ච ඵලස්ස නිපථාදිකා න දෙය්‍ය ධම්මස්සාති.

“ඵගං බීජං කසි බෙහෙවු” නති: යථා වුත්තං බීජං යථා වුත්තඤ්ච බෙහිතං තස්ස බීජස්ස තස්මිං බෙහිතෙ වපනපයොගසබ්බානා කසි වාති අන්තං. එතං තස්මිං කෙසං ඉච්ඡිතබ්බනති ආහ: “පෙතානං දය කස්ස වා” නි. යදි දයකො පෙතෙ උද්දිස්ස දුතං දෙති පෙතානඤ්ච දය කස්සව, අථ න පෙතෙ උද්දිස දුතං දෙති දයකස්සව එතං බීජං එසා කසි එතං බෙහිතං උපකාරාය හොතිති අධිපායො. ඉදුති තං

උපකාරය දෙසෙයුතුය: “තං පෙනා පරිභුක්තානි දානා පුණ්ණානි වර්තනී”
 ති වුත්තං. තස්ස “භාං පෙනා පරිභුක්තානි” ති දායකෙන පෙනෙ උද්දි
 ස්ස දානෙ දිනෙන යථා වුත්තවත්තකසිඛිජසම්පත්තියා අනුමොදනා
 යව යං පෙනානං උපකාරස්ස තං දානථලං පෙනා පරිභුක්තානි. “දානා
 පුණ්ණානි වර්තනී” ති දානා පන අත්තනො දානමයපුණ්ණානි මිත්තං
 දෙවමිත්තසෙසසු ගොගසම්පත්තිආදිනා පුණ්ණථලෙන අභිවර්තනී.
 පුණ්ණථලමිති “කුසලානං භික්ඛවෙ ධම්මානං සමාදානගෙතු යාව
 මිදං පුණ්ණං පවර්තනී” ති ආදිසු පුණ්ණානි වුවවති,

“ඉමෙව කුසලං කාමො” ති: අනවර්ජසුඛවිපාකයෙන කුසලං
 පෙනානං උද්දිස්ස වසෙන දානමයං පුණ්ණං උපවිත්වා ඉමෙව ඉමසමිං
 යෙව අත්තතාවෙ. “පෙනා ව පමිසුජ්ඣ” ති: පෙනෙ උද්දිස්ස
 දානෙන යමානෙත්වා¹ අනුභූය්‍යමානපුණ්ණසො තෙ² මොචෙත්වා
 පෙනෙ ති උද්දිස්ස³ දියමානං දානං තෙසං පුජා නාම ගොති.
 තෙනාහ: “අමහාකුසලං කාමා පුජා” ති “පෙනාන⁴ පුජා ව කතා
 උළාර” තිව. පෙනා මානී “ව” සද්දෙන පියො ව ගොති මනාපො
 අභිගමනියො ව ගොති, විසාසනියො භාවනියො ව ගොති, ගරුකා
 තබ්බො පාසංසො ව ගොති, කිත්තනියො විඤ්ඤානනති එවමාදිකෙ
 දිට්ඨධම්මකෙ දානානිසංසෙ සධ්වණ්ණාති. “සගගඤ්ඤානුමිතිධ්මාහං
 කම්මං කාමානි හදදක” ති හදදකං කලාසංකං කුසලං කම්මං කාමො
 දිබ්බමිති ආයුආදිති දසති ණානෙති සුට්ඨ අග්ගත්තා සග්ගත්තා ලඛි
 නාමං කතපුණ්ණානං නිබ්බත්තනාට්ඨානං දෙවලොකං කම්මි, උප
 පජ්ජනවසෙන⁵ උපපජ්ජති, එත්ථ ව “කුසලං කාමො” ති වර්තා පුන
 කම්මං කාමාන හද්දකනති වචනං දෙස්සධම්මපරිව්වාගො විශ
 පත්තිදානවසෙන දානධම්මපරිව්වාගො පි දානමයකුසලකම්මමෙවොති
 දස්සනත්තනති දට්ඨබ්බං.

කෙච් පනෙත් ‘පෙනා’ ති අරහතෙතා අධිපෙපතානි වදනති. තං
 තෙසං මතිමත්තං. පෙනානි ඕණ්සව්‍යානං ආගතට්ඨානසෙසව අහං
 වතො. ඕණ්සව්‍යානං ව දායකස්ස විශ තෙසං අයුජ්ජමාත්තතා
 පෙනසොනිකානං යුජ්ජමාත්තතා⁶ ව. දෙසනාපරියොසානෙ දෙව
 පුත්තං සුලසඤ්ඤාදිං කාමා වතුරුසිතියා පාණසහස්සානං ධම්මානි
 සමිසො අගොසි ති.

පරමපරිපච්ඡා පෙනවනුදෙනා
 බහුතරය පෙනවනුදෙනා
 ති වර්තනා.

1. හා. සමාදෙත්වා.

2. හා. පෙනෙ.

3. හා. තෙ උද්දිස්ස.

4. හා. පෙනානං.

5. හා. උපපජ්ජනවසෙන.

6. සි. I. යජ්ජමාත්තතා.

I. 2

“කායො හෙ සබ්බසංඛණ්ණො” ති ඉදං සන්ධි රාජගහං උපනිස්සාය වෙළවනෙ කලාදකනිවාපෙ විහරන්තෙ අඤ්ඤාතරං සුඤ්චයපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. අතීතෙ කීර කසුපස්ස ගගවතො සංසතෙ එතො භික්ඛු කායෙන සඤ්ඤාතො අගොසි, වාචාය අසඤ්ඤාතො. භික්ඛු අසංකාසකි පරිභාසකි. සො කාලං කන්ධා නිරයෙ නිබ්බන්තො එකං බුබුහුතරං තත්ථ පච්චා නන්තො වච්චා ඉමසමි. බුබුපසාදෙ රාජගහසමීපෙ භික්ඛුකුට්ඨබ්බතපාදෙ¹ නසෙස්ස ව කමමස්ස මිපාකාවසෙසෙන² බුප්පිසාසාභිභුතො පෙතො හුන්ධා නිබ්බන්ති. තස්ස කායො සුවණ්ණවණ්ණො අගොසි³, මුඛං සුඤ්චයසදිසං. අපායසමා නාරදෙ භික්ඛුකුට්ඨෙ පබ්බතෙ වසන්තො පාතොව සරිර පට්ඨස්සනං කන්ධා පත්තවිවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය⁴ ගව්ස්න්තො අනන්තරාමසෙක තං පෙතං දිස්වා නෙත කාතකමමං⁵ පුච්ඡන්තො ගාඨමාහා:-

“කායො හෙ සබ්බසංඛණ්ණො, සබ්බා ඕභාසතෙ දිසා,
මුඛෙනෙක සුඤ්චයෙව. කිං කමමකරි” පුරෙ” ති.

තත්ථ “කායො හෙ සබ්බසංඛණ්ණො” ති තව කායො දෙගො සබ්බා සුවණ්ණවණ්ණො උත්තත්ත⁶ කාතකසන්තිගො. “සබ්බා ඕභාසතෙ දිසා” ති තස්ස පභාය සබ්බාපි දිසා සමන්තතො පභා සතෙ විජේජාතතෙ, ඕභාසතෙති වා අන්තොගතගෙතුඅත්ථමිදං පදනති හෙ කායො සබ්බසංඛණ්ණො සබ්බා දිසා ඕභාසෙති, විජේජාතෙතිති අන්තො දට්ඨබ්බො. “මුඛෙනෙක සුඤ්චයෙව” ති: මුඛමපන හෙ සුඤ්චස්ස මය, සුඤ්චයසදිසං තව මුඛතති අන්තො. “කිං කමමකරි පුරෙ” ති: කිං පුබ්බ අතීතජාතියං කීදිසං කමමං අකාසිති පුච්ඡති. එවං සො පෙතො පෙරෙත පන කාතකමමං පුප්ඨො ගාඨාය මිස්සජේජන්තො:-

“කායෙන සඤ්ඤාතො ආසිං, වාචායාසිං අසඤ්ඤාතො,
නෙත මෙ තාදිසො වණ්ණො යථා පස්සසි නාරද” ති.

ආහ. තත්ථ “කායෙන සඤ්ඤාතො ආසි” තති: කාසිකෙන සඤ්ඤා මෙන සඤ්ඤාතො, කායවාරිකෙන සංවරෙන සංවුතො අගොසිං. “වාචායාසිං අසඤ්ඤාතො” ති: වාචසිකෙන අසංවරෙන සමන්තාගතො අසකාසිං. “නෙතා” ති තෙන උභයෙන සංයමෙන ව අසංයමෙන ව; “මෙ” ති: මග්ගං. “තාදිසො වණ්ණො” ති: එතාදිසො⁷ යථා කිං

1. හා. සි. II. භික්ඛුකුට්ඨෙ.

2. සි. II & III. මිපාකාවසෙන.

3. ම. ගොසි.

4. සි. I. II & III. පිණ්ඩවාරජායං.

ම. පිණ්ඩජායං.

5. සි. I & II. කාතකමමි.

6. ම. අතර.

7. සි. III. උගත්ත.

8. ම. එදිසො.

නාරද පව්වකඩනො පසාසි, එවරුපො කායෙන මුහුණසණ්ඨානො
සුවණ්ණවණ්ණො, මුඛෙන සුකරසද්දිසො ආසිනති යොජනා. වණ්ණ
සද්දො හි ඉධ ජවියං සණ්ඨානෙන¹ ව ද්වියබ්බො.

එවං පෙතො පේරන පුට්ඨිතො² තමන්. විසාලජ්ඣා නමෙව
කාරණං කථාං පේරණා ඔවාදං දෙවෙතො ගාථමාග-³

“කං තාගං” නාරද මුමි සාමා ද්වියමිදං තයා,
මාකාසි මුඛසා පාපං මා භො සුකරමුඛො අහු”ති.

තත් “ගා”නති: තයමා. “ගාග”⁴නති: තෙ අගං. “නාරද”ති
පේරං ආලපති. “මුමි”ති: කපේමි. “සාම”නති: සයමෙව. “ඉද”නති:
අතතනො සරීරං සණ්ඨාය වදති. අයං හෙත් අන්තො: යයමා හනෙත
නාරද ඉදං මම සරීරං ගලනො පට්ඨාය ගෙට්ඨා මුහුණසණ්ඨානං,
උපරි සුකරසණ්ඨානං තයා පව්වකඩනොව⁵ ද්වියං⁶ තයමා තෙ අගං
ඔවාදවසෙන වදමිති. කිමිදං පෙතො ආග: “මාකාසි මුඛසා පාපං
මා භො සුකරමුඛො අහු”ති තත් “මු”ති පටිසෙධෙ නිපාතො.
“මුඛසා”ති: මුඛෙන. “භො”ති අවධාරණං. වාචාය පාපකමම.
මා අකාසි, මා කරොති. “මා භො සුකරමුඛො අහු”ති: අගං විස සුකර
මුඛො මා අහොසි යෙව. සචෙ පත තිං මුඛරො හුන්වා වාචාය පාපං
කරෙය්‍යාසි, එතංසෙන සුකරමුඛො හවෙය්‍යාසි. තසමා මා අකාසි
මුඛසා පාපසාති එලපටිසෙධනමුඛෙනාපි ගෙතුමෙව පටිසෙධෙති.

අථායසාමා නාරදො රාජගහෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාගන්තං
පිණ්ඩපාතපටිකන්තො වතුපරිසමජේඛි නිසිදානණ්ණ සඤ්ඤා
තමන්. ආරොවෙසි. සන්තං “නාරද පුට්ඨිව මයා භො සනෙතා
ද්වියමා”ති වන්තා අනෙකාකාරවෙකාරං⁷ වච්ඡවරිතසනතිසිතං ආදී
තවං වච්ඡවරිතපටිසංසුත්තඤ්ච ආතිසංසං පකාසෙතො ධම්මං
දෙසෙසි. සා දෙසනා සමපත්තපරිසාය සාන්තිකා අගොසිති.

සුකරමුඛ පෙතවැළුණු අළු කථා

ති වරි තා.

1. 3.

“ද්වියං සගං ධාරෙසි චණ්ඩාගු”නති ඉදං සන්ති වෙච්චනෙ
විගරනෙත කලඤ්ඤාතිවාපෙ අඤ්ඤතරං සුභික්ෂුමපෙතං ආරඤ්ඤ
වුත්තං. අතීතෙ කීර කණ්ණපණ්ණ හගවණො කාලෙ වෙතුලපුත්තා
තණ්ණ සාසනෙ පබ්බජිත්වා සිලාචාරසම්පන්නා සලොධිවුත්තිනො
අඤ්ඤතරසමං ගාමකාවාසෙ සමග්ගවාසං වසිංසු.⁸ අථ අඤ්ඤතරො

1. හා & සි. III. ජම්භණ්ඩානො.

2. මා, පුට්ඨිතං අන්තං.

3. තාගං.

4. හා. පට්ඨකඩනො තාච

5. සි. I, II & III. හා. ද්වියමා.

6. සි. I & II. කාරං.

7. හා. සුකරපෙත.

8. වසන්ති.

පාපජ්ඣාසයෝ පෙසුඤ්ඤාභිරතෝ භික්ඛු තෙසං වසනට්ඨානං උපගඤ්ථි. ථෙරා තෙන සභිං පටිසන්ථාරං කත්වා වසනට්ඨානං දක්ඛා දුතියදිවසෙ තං ගභෙත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පටිසිංසු. මනුස්සා තෙ¹ දිස්වා තෙසු ථෙරෙසු අතිවිශපරමනිපව්වාකාරං කත්වා යාගුභතතා දිගි පටිමානෙසුං. සො විහාරං පටිසිත්වා විනෙතයි: “සුඤ්ජරො වතායං ගොවරගාමො, මනුස්සා ව සඛාසම්පන්නා, පණ්ණිත පණ්ණිතං² පිණ්ඩපාතං දෙනති, අයඤ්චි විහාරො ඡායුදකසම්පන්නො, සක්කා ඉඤ්චි සුඛෙන වසිතුං, ඉමෙසු පන භික්ඛුසු ඉඤ්චි වසනොසු මයං. ථාසු විහාරො නාභවිස්සති, අනෙතවාසිකවාසො විශ භවිස්සති, ගජ්ඣං ඉමෙ අඤ්ඤ මඤ්ඤං. භිඤ්ඤා යථා න පුන ඉඛ වසිස්සනති තථා කරිස්සාමි”ති.

අපේකදිවසං මහාථෙරො විනවට්ඨි ඔවාදං දක්වා අත්තනො වසන ට්ඨානං පටිට්ඨො. පෙසුණ්ණිකො භික්ඛු ථොකං කාලං විතීන්තාමෙත්වා මහාථෙරං උපසංකමිත්වා වඤ්ඤි³ ථෙරෙන “කිං ආවුසො විකාලෙ ආගතොසි”ති චුතො: “ආම ගනෙත කිඤ්චි වත්තබ්බං අප්පි”ති වත්වා “කපේගි ආවුසො”ති ථෙරෙන අනුඤ්ඤානො ආහ. “එසො ගනෙත තුම්භාකං සභායකත්ථෙරො සම්මුඛා මිත්තො විශ අත්තානං දස්සොත්වා පරම්මුඛා සපතෙනා විශ උපවදති”ති. කිං කපේතීති පුච්ඡිතො⁴ සුණාථ ගනෙත, “එසො මහාථෙරො සසො මායාපී කුභකො මිච්ඡාජ්චෙන ජිවිතං⁵ කපෙපති”ති තුම්භාකං අගුණං කපේතීති ආහ. “මා ආවුසො එවං හණ්ණි, න සො භික්ඛු එවං මං උපවදිස්සති. ගිහිකාලනො පට්ඨාය මම සභාවං ජානාති, පෙසලො, කලාසාණ්ඩලො”ති.⁶ “සචෙ ගනෙත තුම්භෙ අත්තනො විසුඛිවිත්තතාය⁷ එවං විනෙතථ, තං තුම්භා කඤ්ඤෙව අනුච්ඡිවිතං, මයං පන තෙන සභිං චෙරං නප්පි, කසමා අහං තෙන අවුත්තං චුත්තනති වදාමි, ගොතු කාලනතරෙන සයමෙව ජාතිස්සාථා”ති ආහ. ථෙරොපි පුටුඪ්ඨනභාවවසෙන චෙදුහක විනෙතා ‘එවම්පි සියා’ති සාසම්බන්ධදයො හුත්වා ථොකං සිටිලවිස්සාසො අගොසි. සො බාලො පශමං මහාථෙරං. භිඤ්ඤා ඉතරම්පි ථෙරං චුත්තනයෙනෙව පරිභිඤ්ඤා. අථ තෙ උභොපි ථෙරා දුතියදිවසෙ අඤ්ඤ මඤ්ඤං අනාලපිත්වා පත්තවිවරමාදය ගාමෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා⁸ පිණ්ඩ පාතමාදය අත්තනො වසනට්ඨානෙ යෙව පරිභුඤ්ඤිත්වා සාමිපි මත්තම්පි අකත්වා තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා විහාතාය ව රතතියා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනාරොචෙත්වා යථාථාසුකට්ඨානං අගමිංසු. පෙසුණ්ණිකං පන භික්ඛුං පරිපුණ්ණමනොරථං ගාමං පිණ්ඩාය පටිට්ඨං මනුස්සා දිස්වා ආහංසු: “ගනෙත ථෙරා කුභිං ගතා”ති. සො ආහ: සබ්බරතති අඤ්ඤමඤ්ඤං කලහං කත්වා මයා “මා කලහං කරොථ, සමග්ගා හොථ, කලහො නාම අනත්ථාවගො ගොති, ආයති දුක්ඛුප්පා

1. හා. හං.

2. හා. පණ්ණිතං. (ථකං)

3. හා. වඤ්ඤා. (නප්පි)

4. සි. I, II & III, පුච්ඡිතො.

5. හා. ජිවිතං.

6. හා. පෙසලකලාසාණ්ඩලොති.

7. හා. විසුඛිවිත්තතාය.

8. ම. මවරිත්වා.

දෙකො, අකුසලසංවත්තනිකො, පුරිමකාපි කලයෙන මහතා හිතා පරිහසාති ආදිති වුම්මොනාපි මම වචනං අනාදිසිනා¹ පකකතා²ති. තතො මනුසො “ථෙරා තාව භව්න්තඤ්ඤා, භුමෙහ පන අමහාකං අනුකම්පාය ඉධෙව අනුකකණ්ණිනා³ වසරා⁴”ති යාචිංසු. සො සාමුති පරිසුඤ්ඤා නතෙථ වසනොතා කතිපාහෙන විනොසි: “මයා සිලවනොතා කලාසණ්ඩමමා හික්ඛු ආවාසලොභෙන පරිහින්නා, ඛුංචන මයා පාපකම්මං පසුත”නති ඛලවපිපට්ඨාරාහිතුනො සොකං වෙගෙන ගිලානො හුඤ්ඤා නවිරෙනෙව කාලං කඤ්ඤා අවිච්ඡිති නිබ්බන්ති.

ඉතරෙ වෙ සහායකතෙරා⁵ ජනපදවාරිකං වරන්තා අඤ්ඤා කරංගමි ආවාසෙ සමාගන්තො අඤ්ඤාමඤ්ඤා සමමොදිතො තෙන හික්ඛුතා වුත්තං හෙදවචනං අඤ්ඤාමඤ්ඤාසා ආරොචෙතො තස්ස අභුතභාවං ඤාතො සමයො හුඤ්ඤා අනුකකමෙන තමෙවාචාසං පච්චාගමිංසු. මනුසො වෙ ථෙරෙ දිසො හට්ඨකුට්ඨා සඤ්ඤාතගොමනස්සා හුඤ්ඤා වතුති පච්චගෙහි උපට්ඨතිංසු. ථෙරා තතෙථ වසන්තා සප්පාය ආහාරාලොභෙන සමාහිතවිත්තා විපස්සනං වසෙස්සා නවිරෙනෙව අරහත්තං පාපුණ්ණිංසු. පෙසුණ්ණො හික්ඛු එකං මුඛානන්තරං නිරයෙ පවිතො ඉමසමි. මුඛපාදෙ රාජගහස්ස අවිදුරෙ පුතිමුඛපෙතො හුඤ්ඤා නිබ්බන්ති. තස්ස කායො පුට්ඨණ්ණවණ්ණො අගොසි. මුඛතො පන පුළුචකා නික්කමිතො ඉතො විතො ව මුඛං බාදන්ති. තස්ස දුරමි⁶ මකාසං එරිතො දුග්ගතිං වායති. අපායසමා නාරදෙ ගිට්ඨිකුලා පබ්බතා ඔරොහනොතා තං දිසො:-

“දිබ්බං සුභං ධාරෙසි වණ්ණධාතුං
වෙහාසසං⁷ තිට්ඨසි අනතලිකෙඛ,
මුඛඤ්ඤා තෙ කිමයො පුතිගතිං
බාදන්ති. කිං කමම මකාසි පුතෙබ්බ?”ති.

ඉමං භාජාය කතකම්මං පුච්ඡි. තත් “දිබ්බ”නති: දිව්භවං,⁸ දෙවතා භාවපරියාපනතං. ඉධ පන දිබ්බං විශාසි දිබ්බං. “පුභ”නති: සොභනං, සුඤ්ජරාභාවං වා. “වණ්ණධාතු”නති: ජවිවණ්ණං. “ධාරෙසි”ති: වහසි. “වෙහාසසං” තිට්ඨසි අනතලිකෙඛ”ති: වෙහාසසං සඤ්ඤා තෙ අනතලිකෙඛ තිට්ඨසි. තෙව පන “විහාසසං තිට්ඨසි අනතලිකෙඛ”ති පාඨං වචා විහාසසං ඔහාසෙනො අනතලිකෙඛ තිට්ඨසිති වචනවසෙන අත්ථං වදන්ති. “පුතිගති”නති: කුණ්ටගතිං, දුග්ගතිනති අත්ථං. “කිං කමමකාසි පුතෙබ්බ”ති: පරමදුග්ගතිං තෙ මුඛං කිමයො⁹ බාදන්ති, තායො ව සුවණ්ණවණ්ණො, කිදිසං

1. හා. අනාදිසිනා.

2. හා. සි. I. පකකමනති.

3. ම. අනුකකණ්ණිනා.

4. ම. සහායථෙරා.

5. හා. තපාරුපමි.

6. සි. I & II, වෙහාසසං.

7. හා. කිමයො.

8. ම. දිබ්බභාවං.

නාම කමම. එවරුපසා අත්තභාවසා කාරණභුතං පුබ්බ නිමකාසිති පුච්ඡි. එවං ථෙරෙන සො පෙතො අත්තනා කතකමම. පුච්ඡා නමන්ථං විසාජ්ජනෙතා¹ ගාථමාහ.

“සමණො අහං පාපො දුට්ඨවාචො”²
තපසිරූපො මුඛසා අසඤ්ඤතො,
ලඤා ව මෙ තපසා වණ්ණධාතු
මුඛඤ්ච මෙ පෙසුණියෙන සුභි”ති.

තත්ථ “සමණො අහං පාපො”ති: අහං ලාමකො සමණො පාප භික්ඛු අහොසිං. “දුට්ඨවාචො”ති: දුක්ඛවචනො, පරෙ අභික්ඛාමිනො ලඛිසිත්ථා³ වතතා, පරෙසං ගුණපරිධංසකවචනොති අත්තං. ‘අභි දුක්ඛවාචො’ති චා පාසො: අභි විශ ඵරුසවචනො, මුසාවාදපෙසුඤ්ඤ දිව්චිදුච්චරිතනිරතො. “තපසිරූපො”ති: සමණපතිරූපකො. “මුඛසා”ති: මුඛෙන. “ලඤා”ති: පටිලඬා. වකාරො සම්පිණ්ඩනත්තො. “මෙ”ති: මයා. “තපසා”ති: චුග්ගවරියෙන. “පෙසුණියෙන”ති: පිසුණ වාචාය. “සුභි”ති: සුභිගඤ්චං. එවං සො පෙතො අත්තනා⁴ කතකමම. ආවිකසිත්ථා ඉදුති ථෙරසා ඔවාදං දෙනෙතා ඔසානගාථමාහ.⁵

“තසිදං තසා නාරද සාමං දිට්ඨං
අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යං,
මා පෙසුණං මා ව මුසා අභාණි
ඤ්ඤා කුචං භොගිසි නාමකාමි”ති.

තත්ථ “නාසිද”නති: තං ඉදං මම රූපං. “අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍ය”නති: යෙ අනුකම්පකසිලා කාරුණිකා පරතිතපට්ඨතතියං කුසලා නිපුණා බුද්ධාදයො යං වදෙය්‍යං තදෙව⁶ වදමිති අභිප්‍රාප්තො. ඉදුති තං ඔවාදං දෙය්‍යෙනෙතා ආහ: “මා පෙසුණං මා ව මුසා අභාණි ඤ්ඤා කුචං භොගිසි නාමකාමි”ති. තස්සත්තො: “පෙසුණං” පිසුණ වචනං මුසා ව. “මා අභාණි” මා කථෙහි. යදි නිං මුසාවාදං පිසුණ වාචං ව පහාය වාචාය සඤ්ඤතො භවෙය්‍යාසි, ඤ්ඤා වා දෙවො වා දෙවඤ්ඤතරො වා තිං භවිස්සාසි කාමං කම්තඛිං උපාරං දිබ්බ සම්පතතිං පටිලඬිත්ථා තත්ථ රමනසිලො යථාසුඛං ඉඤ්ඤානං පරිවර ණෙත⁷ අතිරමණසිලොති. තං සුච්චා ථෙරො තනො රාජගහං ගන්ත්වා පිණ්ඩාය වරිත්වා පච්ඡාභතතං පිණ්ඩපාතපටිකකනෙතො සඤ්ඡි⁸ තමන්ථං ආරොචෙසි. සත්ථා තං අවුට්ඨපතතිං කත්වා ධම්මං දෙදසසි. සා දෙසනා සම්පතතපටිසාය සාජිකා අහොසිති.

සුභිමුඛපෙතවස්සවණ්ණනා
ති ධම්මා.

1. ම. මසජ්ජනෙතා.
2. සි. II & III. ගා. දුක්ඛවාචො.
3. සි. I & II. ගා. ලජ්ජිත්ථා.
4. ගා. අත්තනො.

5. සි. I, II & III. ගා. ඔවාදගාථමාහ.
6. ම. තමෙව.
7. සි. I, II & III. පතිවරණෙන.
8. ම. සත්ථාරං. ගා. සඤ්ඡානා.

1. 4.

“සං කිච්චාරමමණං කාඨා”ති ඉදං සන්ධං ගවස්සං ජෙන වනෙ විහරන්තො අනාඨපිණ්ඩකස්ස ගහපතීනො දුතං ආරබ්භ කපෙයි. අනාඨපිණ්ඩකස්ස කීර ගහපතීනො ධිතුට්ඨිකාය දුරිකාය ධාති කතපිට්ඨතිතලිකා¹ අදුසි: “අයං තෙ ධිතා, ඉමං ගහෙතො කීළසසු”ති.² සා තත්ථ ධිතුසඤ්ඤං උපාදෙයි. අරහ්සා එකදිවසං තං ගහෙතො කීළසතියා පමාදෙන පතීනො භිජ්ජි තතො දුරිකා “මම ධිතා මතා”ති පරෙදි. තං රොදනතිං කොවිටි ගෙගරන්තො සඤ්ඤපෙත්තුං නාසකම්. තාසම්ඤ්ච සමගෙ සන්ධං නාඨපිණ්ඩකස්ස ගහපතීනො ගෙගෙ පඤ්ඤන්තො ආයනෙ නිසින්නො යාති. මහා සෙට්ඨි ව ගහවතො සමිපෙ නිසින්නො ගොති. ධාති තං දුරිකා ගහෙතො සෙට්ඨිස්ස සනතිකං අගමායි. සෙට්ඨි තං දිසා “කිං නිසාය දුරිකා රොදති”ති ආග. ධාති තං පවතතිං සෙට්ඨිස්ස ආරොවෙයි. සෙට්ඨි තං දුරිකං අභෙක නිසිදුපෙතො “තච ධිතු දුතං දස්සාමි”ති සඤ්ඤපෙතො සත්ථ³ ආරොවෙයි: “ගන්නත මම නත්තුධිතරං පිට්ඨ ධිතලිකං”⁴ උද්දස්ස දුතං දුතුකාමො, තං මෙ පඤ්චගි භික්ඛුසතෙහි සඨිං සවානාය අධිවාසෙටා”ති. අධිවාසෙසි ගහවා තුණ්හිභාවෙන. අථ ගහවා දුතියදිවසෙ පඤ්චගි භික්ඛුසතෙහි සඨිං සෙට්ඨිස්ස සරං ගන්තො ගතත්තකිට්ඨං කතො අනුමොදනං කරොන්නො ඉමං ගාටා අභාසි:

“යං කිඤ්චාරමමණං කතො දජ්ජා දුතං අමච්ඡරි,
පුබ්බපෙනෙ ව ආරබ්භ ථ වා වත්ථදෙවතා
වත්තාරො ව මහාරාජෙ ලොකපාලෙ යසසින්නො
කුචෙරං ධතරධං ව විරුපකං විරුද්ධකං,
තෙ වෙව්⁵ පුජිතා ගොනති දයකා ව අතිපථලා,
නභි රුණ්ණං ව සොකො වා යා වඤ්ඤ පරිදෙවතා
න තං පෙනස්ස⁶ අත්ථාය එවං තිට්ඨන්ති ඤ්ඤායො.”⁷

අයඤ්ච මො දකම්භො දින්නා සබ්බමිති සුප්පතිට්ඨිතා
දීඤ්ඤානං ගිතායස්ස ණානස්ස උපකප්පති”ති.

තත්ථ “සං කිඤ්චාරමමණං කාඨා”ති: මධ්‍යලාදිසු අඤ්ඤාතරං යං කිඤ්ච ආරබ්භ උද්දස්ස. “දජ්ජා”ති: දදෙය්‍ය. “අමච්ඡරි”ති: අත්තන්නො සමපත්තියා පම භි සාධාරණභාවාසගාලකඩණස්ස මච්ඡරස්ස අභාවතො අමච්ඡරි, පරිච්චාගසිලො මච්ඡරියලොභාදිත්තං මලං දුරන්තො කතො දුතං දදෙය්‍යාති අධිපායො. “පුබ්බපෙනෙ ම ආරබ්භා”ති: පුබ්බෙ කෙවි පිතරො වා උද්දස්ස. “වත්ථදෙවතා”ති:

1. කතපිට්ඨා. ධිතලිකා.

2. සි. 1. කීළිස්සතු.

3. ම. සන්ධාර, හා. සත්ථනො.

4. ම. හා. පිරහිතලිකා.

5. සි. I & II. තමෙව

6. සි. I. පෙතානා.

7. සි. I & II. ඤ්ඤායො. ම. ඤ්ඤානො.

සරවත්තූආදිසු අභිවත්තා දෙවතා ආරබ්භාති යොජනා. “අථ චා”¹ති: ඉමිනා අඤ්ඤාපි දෙවමිනුස්සාදි යෙ කෙවි ආරබ්භ දුතං දදෙය්‍යාති දසෙය්‍යාති. තත්ථ දෙවෙසු තාව එකවෙව පාකවෙ දෙවෙ දසෙය්‍යනො “වත්තා රො ව මහාරුපේ”²ති වත්තා පුත තෙ නාමතො³ ගණ්ඨනො “කුමාරං ඛනාඪං”⁴තති ආදිමංග. තත්ථ “කුමාර”⁵තති: වෙය්‍යවණං. “ඛනා ඪං”⁶තති ආදිති සෙය්‍යානං තිණ්ණං ලොකපාලානං නාමාති. “නෙ වෙව පුට්ඨා නොනති”⁷ති: තෙ ව මහාරුපානො පුබ්බපෙන වත්තූදෙවතාදසො ව උද්දසනකිරියාය පටිමානිතා නොනති. “දුස්සා ච අභිපච්ඡා”⁸ති: යෙ දුතං දෙනති තෙ දුස්සා ව පරෙසං උද්දසන මනෙතන න නිපථලා, අතතනො දුතථලස්ස භාගිනො ඵව නොනති.

ඉදුති යෙ අතතනො ඤාතිනං මරණෙන රොදනති සොවනති⁹ පරිදෙවනති, තෙසං තං නිරුත්තං අතතපරිතාපනමනතමෙවති දසෙය්‍යතුං “නාහි රුණ්ණං චා”¹⁰ති ගාථමංග. තත්ථ “රුණ්ණ”¹¹තති: රුදිතං අයසුමොවනං, නාහි කාතබ්බනති වචනසෙය්‍යො. “සොනො”¹²ති: සොවනං විතතසනතාපො, අනො නිජ්ඣානනති අනෙථා. “සා මඤ්ඤා සපිදෙවනා”¹³ති: යා ව රුණ්ණසොකතො අඤ්ඤා පරිදෙවනා කභං එකපුත්තකාති ආදිවාචාවිපපලාපො, සොපි න කාතබ්බාති අනෙථා. සබ්බත්ථ වා සද්දො විකපපනෙථා. “න නං සෙය්‍යස්ස අනෙථා”¹⁴ති: යයවා රුණ්ණං වා සොනො වා පරිදෙවනා වාති සබ්බමපි තං පෙතස්ස කාලකතස්ස අනෙථාය උපකාරාය නනොති, තයවා නති තං කාතබ්බං. තථාපි එවං තිට්ඨනති ඤාතයො අවිදුසුතොති¹⁵ අභිපායො. එවං රුණ්ණාදිතං නිරුත්තකභාවං දසෙය්‍යතා ඉදුති යා පුබ්බපෙනාදිනෙ ආරබ්භ දුස්සනෙක සබ්බස්ස දක්ඛිණා දිත්තා, තස්සා¹⁶ සාත්තභාවං දසෙය්‍යනො: “අයඤ්ඤා ඛො දක්ඛිණා—පෙ—යානසො උපකපති”¹⁷ති ගාථමංග.

තත්ථ “අඤ”¹⁸තති: දුස්සනෙක තං දිත්තං දුතං පච්චකවතො දසෙය්‍යනො වදති. වසද්දො බ්‍යතිරෙකෙ. ¹⁹තෙත යථා රුණ්ණාදි පෙ තස්ස න කස්සවි අනෙථාය නොති; න එවමයං. අයචපන දක්ඛිණා දිස රතතං හිතායස්ස නොතිති වක්ඛමානමෙව විසෙසං රජානෙති. “ඛො”²⁰ති අවධාරණ. “දක්ඛිණා”²¹ති: දුතං. “සබ්බමිති සුසාතිමිති”²²ති: අනුත්තරෙ පුඤ්ඤකෙතනෙක සබ්බෙක සුට්ඨ පටිට්ඨිතා. “දිසරතතං හිතායස්ස”²³ති: අස්ස පෙතස්ස විරකාලං හිතාය අනෙථාය. ධානසො²⁴ උපකපති”²⁵ති: තං බණ්ඤ්ඤාව නිපථජ්ජති, න කාලනතරෙති²⁶ අනෙථා. අයං හි තත්ථ බවමතා: යං පෙනෙ උද්දස්ස දුතෙ දිත්තෙ පෙනා වෙ

1. සි. I, II & III, ගා. නාමං.

4. ගා. තස්ස.

2. ම. රුදනති සොවෙනති.

5. ම. බ්‍යතිරෙකනෙථා.

3. සි. I & II, අවිඤ්ඤාතා.

6. සි. I, II & III, ගා. ධානසො තං.

7. සි. I. නාලකතරෙන.

අනුමොදනාදි නාවදෙව නංගු එලෙන පෙනා පරිමුච්චනා¹ති. එවං භගවා ඛම්මං දෙසෙත්වා මහාජනං පෙනෙ උද්දංගං දානාභිරතමානසං කත්වා උට්ඨායාසනා පකකාමි.

පුත දිව්ගෙ සෙට්ඨිහරියා අවසෙසා ව ඤානකා සෙට්ඨිං අනු වත්තනතා එවං තෙ මාසමත්තං මහාදානං පවත්නෙසුං. අථ රාජා පසෙතදිකොසලො භගවන්තං උපසංකමිත්වා “කසමං භන්තෙ භික්ඛු මාසමත්තං මම ඝරං නාගමිංසු”ති පුච්ඡී. සන්දාරා තත්මං කාරණං කපිතෙ රාජාපි සෙට්ඨිං අනුවත්තනෙතා බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසංඝස්ස මහාදානං පවත්නෙසි, නං දිස්වා නාගරා රාජානං අනුවත්තනතා මාසමත්තං මහාදානං පවත්නෙසුං. එවං මාසවයං පිට්ඨංගිතලිකමුලකං මහාදානං පවත්නෙසුනති.²

පිට්ඨංගිතලිකපෙනවිඳුචණණානා
ති ට්ඨි නා.

1. 5.

“භිෂෙකුභිමසු භිට්ඨංගිති”ති ඉදං සන්ධා රාජගහෙ විහරන්තො සම්මුතලෙ පෙනෙ ආරාමෙ කපෙසි. තත්තායං වින්දාරකරා:-ඉතො මානවුතිකපෙස කාසිපුරි නාම නගරං³ අහොසි. නන්ද ජයසෙතො නාම රාජා රජරං කාරෙසි. තස්ස සිරිමා⁴ නාම දෙවි. තස්සා කුච්ඡියං ඵුසස්සා නාම බොධිසත්තො නිබ්බත්තත්වා අනුපුබ්බෙන සමමා සමෙට්ඨංගිං අභිසම්මුජ්ඣති. ජයසෙතො රාජා මම පුත්තො මහාභී තික්ඛමණං තික්ඛමිත්වා බුද්ධො ජාතො. “මග්ගමෙව බුද්ධො, මග්ගමෙව ඛමෙමා, මග්ගමෙව සමෙට්ඨං”ති මමන්තං⁵ උප්පාදෙත්වා සම්බකාලං සග්ගමෙව උපට්ඨහති, න අඤ්ඤාසං ඕකාසං දෙති. භගවතො කාතීට්ඨභාතරො වෙමාතිකා තයො භාතරො වින්තෙසු. “බුද්ධා නාම සම්මලොකතිනායං⁶ උප්පජ්ජන්ති, න එකස්සෙවන්ධාය. අමොකඤ්ච පිතා අඤ්ඤාසං ඕකාසං නදෙති. කථනනුචො මයං ලභෙය්‍යාමි භග චන්තං උපට්ඨාතුං සම්බඤ්චො”ති, තෙසං එතදහොසි: “භූමි මයං කිඤ්චි උපායං කරොමා”ති. තෙ පට්ටන්තං කුපිතං විශ කාරාපෙසුං. නතො රාජා පට්ටන්තො කුපිතොති සුත්වා තයොපි පුත්තෙ පට්ටන්තං බුප සමෙට්ඨං පෙසෙසි. තෙ භන්තො බුපසමෙට්ඨො ආගතො. රාජා කුට්ඨො වරං අදසි: “යං ඉච්ඡෙට්ඨං නං ගණ්හාරා”ති. තෙ “මයං භගවන්තං උපට්ඨාතුං ඉච්ඡාමා”ති ආගංසු. රාජා “එතං යපෙත්වා අඤ්ඤං ගණ්හාරා”ති ආග.

1. සි. I, II & III, පරිගුණජනනි.

4. සි. I, II, සිරි.

2. හා. පවත්නෙසුනති. ම. පවත්නෙසි.

5. හා. මමාසිකං. සි. I II & III.

3. හා. රජරා.

6. මි සිත්තන්ධාය.

මමාසනං.

තෙ “මයං අඤ්ඤාන අනභිකා”¹ ති ආභංසු. තෙන හි “පරිවේදදං කථාං ගණනාථා”² ති. තෙ සත්ත වස්සානි යාචංසු. රාජා නාදයි. එවං ජ පඤ්ච වත්තාරි තිණි වෙ එකං, සත්ත මාසෙ³ ජ පඤ්ච වත්තාරොති විනා යාව තෙමාසං යාචංසු. තද් රාජා ගණනාථාති අදයි. තෙ භග වත්තං උපසංකම්භිථා ආභංසු: “ඉච්ඡාමි මයං භනෙත භගවත්තං. තෙ මාසං උපට්ඨාතුං, අධිවාසෙතු නො භනෙත භගවා ඉමං. තෙමාසං වස්සාමාස”⁴ නති. අධිවාසෙසි භගවා තුණකිභාවෙන. තෙ තයො අත්තනො ජනපදෙ නිසුත්තකපුරිසස්ස ලිඛිතපණ්ණං⁵ පෙසෙසු: “ඉමං තෙමාසං අමෙතති භගවා උපට්ඨානබ්බො, විහාරං ආදිං කථාං සබ්බං භගවතො උපට්ඨානසම්භාරං⁶ සම්පාදෙති”⁷ ති. සො සබ්බං සම්පාදෙති පටිපෙසෙසි. තෙ කාසායවත්තිවත්තං නුභි පුරිසසභස්සෙති⁸ වෙය්‍යාවච්චකරෙති භගවත්තං. භික්ඛුසංඝස්සෙති සක්කච්චං. උපට්ඨාන මානා ජනපදං නෙතා විහාරං නියානෙතා වස්සං වසාපෙසු. තෙසං භණ්ඩාගාරිකො එකො ගගපතිපුත්තො සපජාපතිකො සබ්බො අගොසි පසනෙතා. සො බුද්ධිපමුඛස්ස භික්ඛුසංඝස්ස සක්කච්චං දන වත්තුං⁹ අදයි. ජනපදෙ නිසුත්තකපුරිසො තං ගගෙති ජනපදෙති එකාදසමතෙති පුරිසසභස්සෙති සඬිං සක්කච්චං¹⁰ දනවත්තුං පෙසෙසි. තත් කෙවි ජනපදා¹¹ පටිගතවිත්තා අගෙසු. තෙ දනස්ස අත්තරායං කථා දෙය්‍යධම්මං අත්තනා බාදිංසු. භත්තසාලස්ස අග්ගිනා දතිංසු. සපරිවාරා තෙ හි¹² රාජපුත්තා භගවතො සක්කාරං කථා භගවත්තං පුරකඛථා පිතුසන්තිකමෙව පච්චාගමිංසු.¹³ තත් ගන්තො භගවා පරිනිබ්බාසි. රාජපුත්තා ව ජනපදෙ නිසුත්තක පුරිසො¹⁴ ව භණ්ඩාගාරිකො ව අනුපුබ්බෙන කාලං කථා සඬිං පරි සාය සග්ගෙ උපපජිංසු. පටිගතවිත්තා ජනා නිරයෙ¹⁵ උපපජිංසු. එවං තෙසං උභයෙසමපි ජනානං සග්ගතො සග්ගං නිරයතො නිරයං උපපජිත්තානං වානවුතිකප්පා විතිවත්තා. අථ ඉමස්මි භද්දකප්පෙ කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ තෙ පටිගතවිත්තා ජනා පෙතෙසු උපපත්තා. තද් මනුස්සා අත්තනො අත්තනො ඤ්ඤානානං පෙතානං අත්තාය දනං දනා උද්දිසන්ති: “ඉදං නො ඤ්ඤාතිනං හොතු”¹⁶ ති. තෙ සම්පත්තිං ලභන්ති. අථ ඉමෙපි පෙතා තං දිස්වා කස්සපසම්මාසමුඛං උපසම්බුද්ධිං පුච්ඡිංසු: “කීනහු බො භනෙත මයම් එවරුපං සම්පත්තිං ලභෙය්‍යාමා”¹⁷ ති. භගවා ආහ: “ඉද්දති න ලභං අනාගතෙ පන ගොතමො නාම සම්මාසමුද්ධො භවිස්සති, තස්ස භගවතො කාලෙ

1. හා. සත්තමාසං.

2. හා. සි. II & III. ම. ලිඛිතපණ්ණං.

3. මා. සමාසර.

4. සි. II & III. අධිවාසයාති පුරිස සභස්සෙති.

5. සි. II & III. දනවත්තුං.

6. හා. සක්කච්චමෙව.

7. හා. ජනාව.

8. හා. තෙති.

9. හා. ම. ආගමිංසු.

10. සි. II & III. නිසුත්තපුරිසොව.

11. සි. II & III. නිරයෙසු.

බිම්බසාරො නාම රාජා භවිසානි. සො භූමිකානං ඉතො වානවුති කප්ප ඤානතො¹ අහොසි. සො බුද්ධියා දානං දානා භූමිකානං උද්දි සිසානි,² නද උභිසානං³ නි. එවං වුත්තෙක කීර තෙසං පෙනානං තං වචනං 'සෙව උභිසානං' නි වුත්තං විය අහොසි.

තතො එකසමිං බුද්ධිනතරෙ වීතිවත්තෙ ලොකෙ අවකාශං භගවා උපපජ්ජි. තෙපි තයො රාජපුත්තා පුරිසසහසොන සඬිං දෙව ලොකතො වචනාං මගධරට්ඨ බ්‍රාහ්මණකුලෙ උපපජ්ජිනා අනු පුබ්බික තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිනා ගයාසිසෙ තයො ජරිලා අහෙසුං. ජනපදෙ නිසුත්තකපුරිසො රාජා බිම්බසාරො අහොසි. භණ්ඩාගාරිකො ගහපතිපුත්තො වීසාඛො නාම සෙවති අහොසි. තයා පජාපති ධම්මදිත්තො නාම සෙවසීති තො අහොසි. අවසෙසා පන පරිසා රඤ්ඤ පරිවාරා හුනා නිබ්බතතිංසු. අමානාවපි භගවා ලොකෙ උපපජ්ජිනා සත්තසත්තාගං වීතිනාමෙතො⁴ අනුපුබ්බික බාරුතසිං ආගමව ධම්මවකාං පවත්තනාං පඤ්චවග්ගියෙ අදිං කානා යාව සහසා⁵ පරිවාරෙ තයො ජරිලෙ වීනෙතො රාජගහං අගමාසි. තත්ථාපි නදහුපසංකාතමෙව රාජානං බිම්බසාරං. සොතාපතතිඵලෙ පතිට්ඨාපෙසි සඬිං. එකාදසනහුතෙති අබ්ගමගධාවාසිති බ්‍රාහ්මණගහ පතිතෙති අප රඤ්ඤ සානනාය භත්තනා නිමනනිතො අබ්වා සෙතො දුතියදිවසෙ මාණවකවණ්ණෙන සහෙකාන දෙවානම්භෙදන පුරතො ගච්ජන්තාන:

“දෙනො දෙනෙති සහ පුරාණජරිලෙති විපවුත්තො.

විපවුත්තනති

සිඬ්ඨිතිකඛසවණ්ණො රාජගහං පාවිසි භගවා” නි.

එවමාදිති භාටාති අතිත්ථිසමානො රාජගහං පවිසිනා රඤ්ඤ නිවෙසනෙ මහාදානං සමාචරිජ්ජි. තෙ පන පෙනා “ඉදනි රාජා දානං දානා උද්දිසානි” නි ගහං සමපරිවාරෙතො අවතංසු. රාජා දානං දානා “කප්ප ඤානතො භගවා වීසාඛො ත භගවතො වීසාරට්ඨාන මෙව වීනෙතො. තං දානං කසාප උද්දසි. තථා තං දානං අලභන්තො පෙනා ජනනායා හුනා රත්තියං රඤ්ඤ නිවෙසනෙ අතිවිය සිංසනකං වීසාරමකංසු. රාජා ගහසත්තාසසංවෙගං ආපජ්ජිනා වීසානාය රත්තියා භගවතො ආරොවෙසි. “එවරුපං සද්දං අසොසාසිං, කීනහු වෙ මෙ භත්ත භවිසානි” නි? භගවා “මා භාසි මහාරාජ, න තෙ” කිඤ්චි පාපකං භවිසානි, වුද්ධි තෙ භවිසානි, අපි ව ඛො” සනති තෙ පුරාණඤානතො පෙනෙහු උපනතො, තෙ එකං බුද්ධිනතරං තමෙව පච්චාසිංසනාං “බුද්ධියා දානං දානා අමානං උද්දිසිසානි” නි විවරන්තො

1. හා. ඤානතො. ම. ඤාති.

2. හා. උද්දිසානි.

3. ම. අතිසානමො.

4. ම. අතිතෙතොසහසා.

5. ම. තව.

6. හා. අප ඛො.

කයා හිසො දුනං දන්තං නට්ඨසිත්තනා ජිනනාසාහුන්තා තපා රූපං
 හිංසනකං හෙරවමකංසු”ති ආහ. කිං “ඉදුනීපි හන්තන දිනෙන හෙ
 ලහෙය්”නති? “ආම මහාරාජා”ති. තෙනති “හන්තන අභිවාසෙකු මෙ
 හගවා අජ්ජනනාය¹ දුනං තෙසං උද්දිසිසාමි”ති.² අභිවාසෙසි හගවා
 කුණ්ඨිභාවෙන. රාජා නිවෙසනං ගන්තො මහාදුනං පටියාදුපෙතො
 හගවතො කාලං ආරොවාපෙසි. හගවා රාජන්තෙපුරං ගන්තො
 පඤ්ඤන්තො ආසනෙ නිසිදි සභිං හික්කුසඬෙකන. තෙ පන පෙනා “අපි
 නාම අජ්ජ ලහෙය්”ති ගන්තො තිරොකුඛිංදිසු අට්ඨංසු. හගවා
 තපා අකාසි යපා තෙ සබ්බෙපි රඤ්ඤ ආපාඨං ගතා අහෙසුං. රාජා
 දකඛිණොදකං දෙනො “ඉදුලෙව ඤාතීනං හොතු”ති උද්දිසි. තාවදෙව
 පෙනානං කමලකුචලයසඤ්ඤානා පොකඛරණීයො නිබ්බතතිංසු.
 තෙ තත්ථ කහානො ව පිටිනො³ ව පටිපසාඤ්ඤාදරථකීලමථපිපාසා
 සුවණ්ණවණ්ණො අහෙසුං. රාජා යාගුබජ්ජහොජ්ජානි⁴ දන්තං උද්දිසි.
 තෙසං තං බණ්ඤ්ඤාව දිබ්බයාගබජ්ජහොජ්ජානි⁴ නිබ්බතතිංසු.
 තෙ තාති පරිභුඤ්ඤාව පිණ්ඩිත්ථිසා අහෙසුං අප වත්ථෙසනාස
 නාති දන්තං උද්දිසි. තෙසං දිබ්බවත්ථපාසාදපච්චත්ථරණ්ණෙය්”ති
 අලභිකාරම්බෙයො නිබ්බතතිංසු. තෙසං සා සම්පත්ති සම්බාපි යපා
 රඤ්ඤ පාකවා හොති තපා හගවා අට්ඨංසි. රාජා තං දිස්වා අති
 විශ අත්තමනො අහොසි. තතො හගවා භුත්තාපී පචාරිතො රඤ්ඤ
 බිම්බිසාරස්ස අනුමොදනත්ථං තිරොකුඛිපෙනවත්ථං අහාසි:

“තිරොකුඛිසු නිට්ඨනති සන්ධිසංඝාවකෙසු ව
 මාරබාහාසු නිට්ඨනති ආගන්තොන සකං සරං.

පසුතෙ අත්තපානමති බජ්ජහොජ්ජ උපට්ඨිතෙ
 න තෙසං කොචි සරති සත්තානං කම්මපච්චයා.

එවං දදන්ති ඤාතීනං යෙ හොන්ති අනුකම්පකා
 සුචිං පණ්ණිතං කාලෙත කප්පියං පානහොජනං.

ඉදං වො ඤාතීනං හොතු සුඛිතා හොන්තු ඤාතයො
 තෙ ව තත්ථ සමාගන්තො ඤාතිපෙනා සමාගතා.

පසුතෙ අත්තපානමති සකඛවං අනුමොදරෙ
 චිරං ජීවන්තු තො ඤාතී යෙසං හෙතු ලභාමසෙ.

අමහාකඤ්ච කතා පුජා දයකා ව අතිපථලා.
 තති තත්ථ කසි අත්ථි ගොරඤ්ඤත්ථ නවජ්ජති

වණ්ණජා තාදිසි නන්ති භිරඤ්ඤන කයාකකයං⁵
 ඉතො දිනෙනන යාපෙනති පෙනා කාලකතා තතිං.

1. හා. සවාතනාය.

2. සි. I & III. පිත්ථා.

2. හා. උද්දිසාමි.

4. හා. බජ්ජකහොජ්ජානාති.

5. හා. කයකකයං.

උනන්දුම උදකං වට්ඨං.¹ යථා නිනනං පච්ඡන්ති
එවමෙව ඉතො දිනනං පෙතානං උපකප්පති.

යථා චාරිච්ඡා පුරා පරිපුරෙන්නි සාගරං
එවමෙව ඉතො දිනනං පෙතානං උපකප්පති.

අද්ධි මෙ අකාසි මෙ ඤාති මිත්තං සඛා ව මෙ
පෙතානං දක්ඛණං.² දජ්ජා පුබ්බිකතමනුසාරං.

නති රුණ්ණංව සොකො වා යා වඤ්ඤා පරිදෙවනා
න තං පෙතානමත්ථාය එවං තිට්ඨන්ති ඤාතසො.

අයඤ්චි ඛො දක්ඛණං දිනනං සඛිමති පුප්පතිට්ඨිතා
දිසරත්තං හිතායස්ස ධානසො උපකප්පති.

සො ඤාතිවමෙමා ව අයං නදස්සිතො
පෙතානපුජා ව : තා උලාරා
බලඤ්චි භික්ඛුනමනුපාදිනනං
තුමෙහති පුඤ්ඤං පසුතං අනපාක”න්ති.

තත් “නිරොක්ඛණික”ති: කුඩානං පරිභාෂෙසු, “තිට්ඨන්ති”ති:
නිසජ්ජාදිපටිකෙට්ඨිකා ධානකප්පනවචනමෙතං, ගෙග පානාර
කුඩානං චාරතො ඛති තිට්ඨන්ති අත්ථො, “සඤ්ඤාමසෙසු මා”ති:
සඤ්ඤා ව සිඛිකාපිකෙසු ව. ‘සඤ්ඤා’ති:³ වතුපනාණරත්ථං, සරසඤ්ඤා
හිතතිසඤ්ඤා ආලොකසඤ්ඤායා පි වුවන්ති. ‘සිඛිකාපිකා’ති:⁴ නිකොණ
රත්ථං. මාර්ගිකාසු තිට්ඨන්ති”ති: නගරවාරණරවාරානං බාහා
නිසාය තිට්ඨන්ති. “අභිනිවේශන සංකං ඤාති”ති: සකඝරං නාම පුබ්බ
ඤ්ඤාතරම්භ අනන්තං” සාමිකාවෙන අජ්ඣාමුත්ථරම්භ, තද්ධතමපි
තෙ යස්මි සකසඤ්ඤාය අගත්ථන්ති තස්මා අභිනිවේශන සංකං
ඝරන්ති අත.

එවං හගවා පුබ්බික අනාමිකවුත්ථපුබ්බික පුබ්බිකාතරත්තං
බිච්ඡිසාරනිවේසනං සකඝරසඤ්ඤාය අගන්ති නිරොක්ඛණිකපිකා
ඉස්සාමත්ථරියප්ථං අනුභවිතො අතිමය පුද්දසිකවිච්ඡිකාසානක
දස්සනෙ බහු පෙත රඤ්ඤා දස්සනෙතො ‘නිරොක්ඛණික තිට්ඨන්ති’ති
ගාථං වන්තා පුත තෙති කතස්ස කම්මස්ස දරුණ්ණංවං දස්සනෙතො
පහුතො අනන්තානම්භිති දුතියගාථමාග.

තත් “පහුතො”ති: අනපාකෙ බහුමහි, යාවදත්ථන්ති අත්ථො. බහා
රස්ස හි පතාරො ලබ්භති “පහුතොතො නගරති”ති ආදිසු මය. තෙති
පන බහුතෙති”පඨන්ති, සො පන පමාදපාථො. “අභිනිවේශන”ති:
අනෙත ව පානෙ ව. “බිජ්ජිකොප්ප”ති: බිජ්ජා ව නොප්පා ව.

1. සි. II & III. වුවහි. සි. I. හා. වුවහි. 4. සි. I. සිඛිකාපිකෙසුති.
2. සි. I & III. දක්ඛණං. 5. සි. I II & III. හා. අනන්තො.
3. සි. I & II හා. සඤ්ඤාය. 6. සි. II. බහුතෙති.

එතෙක අසිතපිතබාසිතසාසිතවනෙක වතුබිබ්බමි ආකාරං දසොති.
 “උපබ්බිතො”ති: උපගම්ම සිතෙ සජ්ජතෙ, පටිගතෙතනි අනෙතො.
 “හි ගොසං භොවි සරති සත්තාහි”නති තෙසං පෙතතිවිසයෙ
 උපපන්නානං සත්තානං කොචි මානා වා පිනා වා පුත්තො වා නත්තා වා
 න සරති. කිං කාරණං? කම්මච්චසාති: අත්තනා කතස්ස¹ අදුනදුන
 පටිසෙධනාදිභෙදස්ස කදරියකම්මස්ස² කාරණංභාවතො. තස්ස
 කම්මං තෙසං ඤාතීනං සරිත්ථං නදෙති.

එවං භගවා අනප්පකෙපි අනප්පානම් විජ්ජමානෙ ඤාතීනං
 පට්ඨාසිංසත්තානං පෙතානං පාපකම්මවසෙන³ ඤාතකානං අනුස්ස
 රණමත්තස්සා පි අභාවං දසොතිං ඉදුති පෙතතිවිසයෙ උපතෙත
 ඤාතකෙ උද්දිස්ස රඤ්ඤ දින්නං දුනං පසංසනෙතො “එවං දදහති
 ඤාතීහි”නති තතියගාපම්භ.

තත්ථ “එම්”නති: උපමාවචනං. තස්ස විධා සම්මතො: “තෙසං
 සත්තානං කම්මපට්ඨයා අසරනෙතස්ස පෙත්තු⁴ කෙචි දදනති ඤාතීනං
 යෙ එවං අනුකම්මකා භොතති”ති ව, “මහාරාජ යථා නයා දින්නං එවං
 සුචිං පඤ්ඤිතං කාලෙත කපපියං පානභොජනං දදනති ඤාතීනං
 යෙ භොතති අනුකම්මකා”ති ව. තත්ථ “දදහති”ති: උද්දිසනති නියසා
 තෙතති. “ඤාතීහි”නති: මාතීතො ව පිතීතො ව සම්මතානං. “ගෙ”ති:
 යෙ කෙචි පුත්තාදයො. “භොතති”ති: භවතති. “අනුකම්මකා”ති:
 අත්තකාමා හිතෙසිතො. “සුචි”නති: සුඛං⁵ මනොහරං මනාපිකං.⁶
 “පඤ්ඤිත”නති: උළාරං. “කාලෙතා”ති: දකඛිණෙය්සානං පරිභොග
 යොග්ගකාලෙත, ඤාතිපෙතානං වා තිරොකූඩාදිසු ආගන්තො සිත
 කාලෙත. “කපපිය”නති: අනුච්ඡිකං පථිරූපං අරියානං පරිභොගා
 රහං. “පානභොජන”නති: පානඤ්ච භොජනඤ්ච, තදපදෙසෙනත්ථ
 සබ්බං දෙය්සබ්බමං වදති. ඉදුති යෙන පකාරෙන තෙසං පෙතානං
 දින්නං නාම භොති, තං දසොසනොභුදං වො ඤාතීනං භොතු සුඛිතා
 භොනතු ඤාතයො’ති වතුත්ථගාපාය පුබ්බචං ආහ. තං තතියගාපාය
 පුබ්බචෙත’ සම්මතීතබ්බමං: එවං දදනති ඤාතීනං යෙ භොතති අනු
 කම්මකා ඉදං වො ඤාතීනං භොතු සුඛිතා භොනතු ඤාතයොති.
 තෙන “ඉදං වො ඤාතීනං භොතු”ති එවං පකාරෙන දදනති නො
 අඤ්ඤාපාති. ආකාරත්ථෙන එවං සද්දෙන දුතබ්බාකාරනීදස්සනං කතං
 භොති.

තත්ථ “ඉද”නති: දෙය්සබ්බමනීදස්සනං. ‘මො’ති: නිපාතමත්තං
 ‘යෙහි වො අරියා’ති ආදිසු විය. “ඤාතීහිං භොතු”ති: පෙතතිවිසයෙ
 උපපන්නානං⁷ ඤාතකානං භොතු. ‘නො ඤාතීන නති ව පඨනති,

1. ම. කතකම්මස්ස.

2. ම. කදරියස්ස.

3. ම. පාපකම්මවසෙන.

4. හා. කෙත්තුච්ච, සි. III. කෙත්තුච්ච.

5. හා. ම. සුඤ්ජර.

6. හා. බම්මික.

7. හා. පුරිමපදෙන.

8. ම. උපපන්නානං.

අමතනාං සද්ධතීනනි අපේධා. “සුඛිනා හොනතු සද්ධතො”ති: තෙ පෙනතිවිසසුපපනනා සද්ධතයො ඉදං ඵලං පච්චන්දනොපෙතා: සුඛිනා: සුඛපපනනා හොනතු යත්තො ඉදං චො සද්ධතීනං හොතුති වුද්දෙත්ථි අසෙසද්ධන කතකම්මං න අසෙසද්ධස්ස ඵලදං ගොති, තෙවලම්පන නථං උද්දස්ස දීගමානං තං වජ්ඣ සද්ධතීපෙතානං කුසලකම්මස්ස පච්චයො හොති, තත්තො යථා තසං තත්ථිං වජ්ඣස්මිං තස්මිං යෙව ඛණේ ඵල නිබ්බතතනං කුසලකම්මං ගොති, තං දස්සෙතොතා ‘තෙ ව තද්ධා’ති ආදිමාග

තැන් “ගෙ” නි: සැකිපෙනා. “ගාඨා” කි: යළි දැන දියති තැන් “සමාගනාටා” කි: ඉමෙ නො සැදුනෙයා අමානා අන්යාය දැන උද්දි සැනැති අනුමොදනන් තැන් සමාගනා හුටා. “සමුග්ග¹ අනග පාගමිනි” කි: අනගනො උද්දියා දියමානෙ තසමි වන්දුමි. “සකකමමි අනුමොදරෙ” කි: කමමඵලං අනියද්දනනා චිතතිකාරං අචිජගනා අචිකිතනචිතනා හුටා ඉදං නො² දැන නිතාය පුබාය ගොතුති මොදනති අනුමොදනති පිනිසොමනසාපානා ගොනති. “චිරං ජීවන්තු” කි: චිරජීවිනො³ දිසාසුතා ගොනතු. “ගො සැනි” කි: අමානා සැදුනා. “සෙසං ගෙතු” කි: යෙසං කාරණං යෙ නිසංසං. “ලභාමසෙ” කි: ඊදං සමපනති. පටිලභාම. ඉදං හි උද්දසනෙන ලභිං සමපනති අනුභවනානං පෙනානං අත්තනො. සැනිනං පොමනාකාරදසානං. පෙනානං හි අත්තනො අනුමොදනෙන දයකානං උද්දසනෙන දකිණියසමපනතිසා වානි තිහි අනෙහති දකිණිසා නංඛණසැදුව ඵලතිබ්බතතා ගොති. තැන් දයකා විසෙසගෙතු. තෙතාහ: යෙසං ගෙතු ලභාමසෙති. “අමානාසැදුව සාගා පුජා” කි: ඉදං වො සැනිනං ගොතුති ඵවං උද්දසනෙනති දයනෙති අමානාසැදුව පුජා කතා නෙ “දසකා ච අනිපමලා” කි යමමි සත්තානෙ පරිච්චාගමිං කමමි. නිබ්බතනං, තසා තනෙව ඵලදනනො. තැන්⁴ හි නිමපන පෙනතිසිස පුපපනනා ඵව සැනිගෙතු සමපනතියො ලභනති? උදුහු අසෙසපිති? න ඵෙත් අනෙහති වත්තබ්බං අජි, හඟවතා ඵව බ්‍යාකතතතා. චිත්තසෙසතා:—“මයමසු ගොගොතමි බ්‍රාහ්මණා නාම දුනාති දෙමි, පුසෙසැනි කරොමි, ඉදං දුනං පෙනානං සැනිසාලොතිතානං උප කපපතු, ඉදං දුනං පෙනා සැනිසාලොතිතා පරිගුඤ්ඤානුති. කමි තං ගොගොතමි දුනං පෙනානං සැනිසාලොතිතානං උපකපති? කමි නෙ පෙනා සැනිසාලොතිතා නං දුනං පරිගුඤ්ඤාතිති? “යානෙ වො බ්‍රාහ්මණ උපකපති නො අධානෙ” කි. කතමි පන ගොගොතමි යානං, කතමි අධානනති? ඉමි බ්‍රාහ්මණ ඵකච්චා පාණාතිපාති ගොති, පෙ—මිච්ඡාදිට්ඨිකො ගොති, යසා කායසා ගෙද පරමරණං

1. 0. வெள்ளையா.

2. மது. குடி.

3. ॐ. विर. जीविनाम्.

4. 500, 000.

තරය. උපපජ්ජති, යො තෙතරසිකානං සත්තානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදං¹ ඛො බ්‍රාහ්මණ අට්ඨානං යත්ථ ඕතස්ස නං දුතං න උපකාප්පති. ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චො පාණ්ණාතිපාති ගොති, -පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨිකො ගොති, සො කායස්ස හෙද පරමමරණං තිරච්ඡානගොති. උපපජ්ජති, යො තිරච්ඡානගොති කානං සත්තානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදමි ඛො බ්‍රාහ්මණ අට්ඨානං යත්ථ ඕතස්ස නං දුතං න උපකාප්පති. ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චො පාණ්ණාතිපාතො පටිච්ඡිත්තො ගොති, -පෙ-සමමාදිට්ඨිකො ගොති, සො කායස්ස හෙද පරමමරණං මිත්‍රස්සානං සහව්‍යං උපපජ්ජති, -පෙ-දෙව්‍යානං සහව්‍යං උපපජ්ජති, යො දෙව්‍යානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදමි ඛො බ්‍රාහ්මණ අට්ඨානං යත්ථ ඕතස්ස නං දුතං න උපකාප්පති. ඉධ බ්‍රාහ්මණ එකච්චො පාණ්ණාතිපාති ගොති, -පෙ-මිච්ඡාදිට්ඨිකො ගොති, සො කායස්ස හෙද පරමමරණං පෙතතිවිසයං උපපජ්ජති යො පෙතතිවිසයිකානං සත්තානං ආහාරො තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, යං වා පනස්ස ඉතො අනුප්පෙවච්ඡන්ති² මිත්‍රාමිච්චො වා සද්ධිසාලොභිතො වා, තෙන සො තත්ථ යාපෙති, තෙන සො තත්ථ තිට්ඨති, ඉදං ඛො බ්‍රාහ්මණ ණංතං යත්ථ ඕතස්ස නං දුතං උපකාප්පතිති. සචෙ පන භොගොනමි සො පෙනො සද්ධිසාලොභිතො නං ණංතං අනුප්පෙනො ගොති, කො නං දුතං පරිභුඤ්ජන්ති? අසද්ධිසාලොභිතො බ්‍රාහ්මණ පෙනො සද්ධිසාලොභිතො නං ණංතං උපපන්නො ගොනති තෙ නං දුතං පරිභුඤ්ජන්ති. සචෙ පන භොගොනමි සොචෙව පෙනො සද්ධිසාලොභිතො නං ණංතං අනුප්පෙනො ගොති, අසද්ධිසාලොභිතො පෙනො සද්ධිසාලොභිතො නං ණංතං අනුප්පන්නො ගොති, අසද්ධිසාලොභිතො පෙනො සද්ධිසාලොභිතො නං ණංතං පරිභුඤ්ජන්ති? අට්ඨානං ඛො එතං බ්‍රාහ්මණ අනවකාසො යං තං ණංතං රිතංතං³ අස්ස ඉමිනා දිශෙන අද්ධුනා යදිදං පෙනෙති සද්ධිසාලොභිතෙති, අපිච ඛො බ්‍රාහ්මණ දයගොපි අනිප්පෙලො⁴ති. ඉදං පෙනතිවිසමුප්පන්නානං තත්ථ අසද්ධිසාලොභිතො සමපතතිපට්ටොභකාරණස්ස අභාවං ඉතො දිනෙනාන යාපනඤ්ච දස්සෙත්තුං 'නති'ති ආදි වුත්තං.

තත්ථ "න ති න තත්ථ කම්ම අප්පි"ති: තස්මිං පෙතතිවිසයෙ කම්ම න ති. අප්පි යං නිස්සංය පෙනා සුඛෙන ජිවෙය්‍යං. "ගොරකොඛං න චිජ්ජති"ති: එත්ථ පෙතතිවිසයෙ නකෙවලං කම්මයෙව නප්පි, අපි ඛො ගොරකොපි න චිජ්ජති යං නිස්සංය තෙ සුඛෙන ජිවෙය්‍යං. "මණ්ණො ආදිසි නප්පි"ති: වණ්ණොපි ආදිසි නප්පි යං තෙසං සමපතති පට්ටොභකොත්තු භවෙය්‍ය. "තිරසද්ධිසාලොභිතො කායවිකාසො"ති: තිරසද්ධිසාලොභිතො කායවිකාසොති තත්ථ ආදිසං නප්පි යං තෙසං සමපතතිපට්ටොභකොත්තු භවෙය්‍ය.

1. හා. ඉදමි.

2. ම. අනුප්පවච්ඡන්ති.

3. සි. II & III. හා. ම. මිත්තං

“ඉතො දිනෙහි භාෂෙතති පෙනා කාලකතා නාමි”නති: කෙවලමන ඉතො සද්ධිති මිත්තාමචෙට්ති වා දිනෙහි භාෂෙතති, අත්තභාවං පවතෙතනති. “පෙනා”ති: පෙනතිවිසසුපපන්නා. “කාලකතා”ති අත්තනො මරණකාලෙහි ගතා, කාලගතාති වා පාඨො: කතකාලා කතමරණං මරණං සම්පත්තා. “නාමි”නති: තස්මිං පෙනතිවිසසෙය. ඉද්ධති යථාච්ඡිත්තමත්තං උපමාති පකාසෙත්තුං “උනන්තෙම උදකං වධිං”නති¹ ගාථාවයමාග. තස්සන්තො: යථා උනන්තෙම උලෙ උනන්තාපදෙසෙ මෙසෙති අභිවුච්ඡං උදකං යථා නින්නං පවත්නාති යො භූමිභාගො නින්නො ධනෙතො² තං උපගච්ඡති, එවමෙව ඉතො දිනං දනං පෙනානං උපකප්පති,³ එලුප්පත්තියා විනිසුරුති. නින්නමිව හි උදකප්පත්තියා ධානං පෙනලොකො දනුපකප්පතාය. යථාග: “ඉද්ධං බ්‍රාහ්මණ ධානං යත්ථ ඕත්තස්ස තං දනං උපකප්පති”ති. යථා ව කදුරු පදරු සාව පසාව කුංසුබ්බ මහාසොබ්බෙහි මගලිනෙතො⁴ උදකෙතන වාදිවගා මහානෙත්ථා පුරු හුත්වා සාගරං පරිපුරෙතති, එවං ඉතො දිනං දනං පුරෙබ්බ වුත්තනෙයනෙව පෙනානං උපකප්පති. යස්මිං පෙනා ඉතො කිසද්ධි ලභාමාති ආසාතිභූතා සද්ධිසරං ආගන්තු: ඉද්ධන්තාම නො දෙදාති යාචිත්තුං නසකෙකානති, තස්මා නෙසං ඉමානි අනුස්සරණවිද්වත් අනුස්සරෙනො කුලපුත්තො දක්ඛිණං දර්ශනී දසෙයනො අද්ධිමෙති ගාථමාග.

තස්සන්තො ඉද්ධන්තාම ධනං වා ධිසද්ධං වා අද්ධි, ඉද්ධන්තාම මෙ කිච්චං අත්තනා වොසානං අනාපජ්ජෙනො අකාමි, අසුකො මෙ මාතිනො වා පිතිනො වා සම්බන්ධන්තා සද්ධි, සිතෙතවසෙන තාන සමත්තාය⁵ මිත්තො, අසුකො ව මෙ සහපංසුකීඝ්‍රිත සහායො සධාති එතං සම්බම්බුස්සරෙනො පෙනානං දක්ඛිණං දර්ශනී දනං නිග්ගා තෙය්. දක්ඛිණං දර්ශනීපි පාඨො. පෙනානං දක්ඛිණං දනබ්බො තෙන අද්ධි මෙති ආදිනා. තෙය් පුරෙබ්බ කතං අනුස්සරං අනුස්සර තාති වුත්තං ගොති. කරණන්තෙ හි ඉද්ධං පච්චත්තවචනං. යෙ පන සත්තා. සද්ධිමරණෙන රුණණසොකාදිපරා එව හුත්වා තිට්ඨනති, න තෙසං අත්තං. කිසද්ධි දෙනති, තෙසං නං රුණණසොකාදි කෙවලං අත්තපරිතාපනමත්තමෙව ගොති, න පෙනානං කිසද්ධි අත්තං සංඛෙතිති දසෙයනො නාමි රුණණං චාති ගාථං වත්තං පුත්ත මාග ඛෙත රාජෙන දිනදක්ඛිණං ය සත්ථකභාවං දසෙයත්තුං අසසුච්චෙයාති ගාථමාග. තෙසං අත්තං ගෙට්ඨං වුත්තො එව. ඉද්ධති යස්මා ඉද්ධං දක්ඛිණං දෙනෙනතරුසද්ධි ඤාතිනං සද්ධිති නත්තබ්බතිච්චකරණෙන සද්ධිවිමෙමො නිදසෙයනො, බහුජනස්ස පානෙව තෙන නිදසෙයනං පානං. කතං, තුමෙහගිති එවමෙව සද්ධිසු සද්ධිවිමෙමො පරිපුරෙත බ්බොති. තෙ ව පෙනෙ දිබ්බසම්පත්තීං අධිගමෙනෙනත පෙනානං

1. සී. I & III හා. වුච්ඡං.

2. සී. I, උගන්තු.

3. හා. ධෙවනෙතන. 4. මවුලුකිකෙක.

5. හා. ධානසම්පත්තාය.

පූජා ව කතා උදාරා, බුඬිපමුඛං තික්ඛුසංඝං අනතපානාදීති සත්තපෙපනෙන තික්ඛුතං බලං අනුපපදිතං, අනුකම්පාදිගුණපරි වාරවාගවෙනතං තිබ්බතෙතනෙනත අනපසං පුඤ්ඤං පසුතං, තස්මා භගවා ඉමෙහි යථාභූවිචගුණෙහි රාජානං සම්පතංසෙනාං සො ඤාති බ්බමම්මා චාති මසානගාමමාහ. තත් “ඤාතිබ්බමම්මා”ති: ඤාතිහි ඤාතිනං කතතබ්බකරණං. “උදාරා”ති: පිතා සම්මා. “බල”න්ති: කායබලං. “පසුතා”න්ති: උපවිතං. එත් ව සො ඤාතිබ්බමම්මා ව අසං නිදසංසිතො ති එතෙන භගවා රාජානං ධම්මො කම්පාය සන්දසෙසි. ඤාතිබ්බම සන්දසෙසං ගෙතුසන්දසෙසං. සෙසානි පූජා ව කතා උදාරාති ඉමිනා සමාදපෙසි. “උදාරා”ති පසංසනං. එත් පුනපුන පූජාකරණෙ සමාදපනං. “බලඤ්ච තික්ඛුභූමිනුසද්ධතා”න්ති ඉමිනා සමුතෙතපෙසි. තික්ඛුතං බලානුපපදිතං ගෙත් එවං විධානං බලානුපපදිතෙ¹ උසාහ වසින්නෙන සමුතෙතපනං. තුලෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනපසකාති ඉමිනා සම්පතංසෙසි. පුඤ්ඤපසවන කිත්තනං ගෙත් තස්මා යථාභූවිච ගුණසංවණ්ණනාචෙන සම්පතංසපනනං, එවමෙත් යොජනා වෙදිතබ්බා. දෙසනා පරියොසානෙ පෙනතිවිසසුපපනතියා ආදිනව සංවණ්ණනාය සංවිග්ගහදයානං යොනිසො පදගතං වතුරසිතියා පාණසහස්සානං ධම්මාතිසමයො අගොසි. දුතියදිවසෙපි දෙව මිත්තස්සානං එවමෙව තිරොකුබ්බදෙසනං දෙසෙසි. යාව සත්තදිවසා නාදිසොව ධම්මාතිසමයො අගොසිති.

නිරෝකුබ්බපගවස්සුචණ්ණනා
ති වසිතා.

1. 6.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි”ති ඉදං සන්ථරි සාවස්සියං විහරනෙන පඤ්චපුතබ්බාදකපෙනි.² ආරබ්භ චුතතං. සාවස්සියා කිර අවිදුර ගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්භිකස්ස හරියා වඤ්ඤා අගොසි. තස්මා ඤාතකා එතදවොචු:- “තව පජාපති වඤ්ඤා, අඤ්ඤනෙන කඤ්ඤං ආනෙමා”ති. සො තස්මා³ හරියාය සිනෙගෙන න ඉච්ඡි. අපස්ස හරියා තං පවිතති සුත්වා සාමිකං එවමාහ: “සාමි අහං වඤ්ඤා, අඤ්ඤ කඤ්ඤ ආනෙතබ්බා, මා තෙ කුලවංසො උපව්ඡිජ්”ති. සො තාය නිපට්ඨිය මිත්තො අඤ්ඤං කඤ්ඤං අනෙසි. සා අපරෙන සමයෙන ගබ්හිනි අනෙසි. වඤ්ඤිථි “අයං පුතං උභිත්වා ඉමස්ස ගෙගස්ස ඉස්සරු භවිස්ස ති”ති ඉස්සාපකතා තස්මා ගබ්හපාතනුපායං පරියෙසනති අඤ්ඤතරං පරිබ්බාජකං⁴ අනතපානාදීති සත්තපෙපනා නාය⁵ තස්මා ගබ්හ පාතනං දපෙසි. සා ගබ්හ පතිතෙ අනතනො මිත්තො ආරොවෙසි.

1. හා. එව වා විධානන්බලානුපපදෙන.

2. හා. බාදිති.

3. හා. තස්මා.

4. හා. පරිබ්බාජකා.

5. හා. නෙත.

විභානකාලෙ, භූමමනෙව හි එතං කරණවචනං. “පඤ්ච පුත්තානි”ති: පඤ්ච පුත්තෙ, ලිඛිතවිපල්ලාසෙන’හෙතං වුත්තං. “සාසං පඤ්ච පුත්තා පථෙ”ති: සායණනකාලෙ පුත්ත අපරෙ පඤ්ච පුත්තෙ බාද්දමිති යොජනා. “විජායිකානා”ති: දිවසෙ දිවසෙ දස දස පුත්තෙ විජායිකා. “ගොපි නාභොනනි මෙ අල”නති: ගොපි දසපුත්තා එකදිවසං මය්හං බුදු පටි ඝාතාය අලං පරියත්තා න භොනති. ගාථා සුඛත්ථං ගෙත්ථ නා ඉති දීඝං කත්වා වුත්තං. “පටිබ්බකනි බුමාසනි¹ බුදුස හදසං මමා”ති: බුදුස ජිඝච්ඡාය බාධිගමානාය මම හදයපාදෙසො උදරගතිනා පරිනො² ක්ඛායති බුමායති සත්තපාති. “පානිසං න ලහෙ පාභු”නති: පිපාසාහිභූතා තත්ථ තත්ථ විචරන්ති පානියං පාත්ථං න ලභාමි. “පසං මං බ්‍යසනං ගත”නති: පෙත්තුපපතතිසා සාධාරණං අසාධාරණඤ්ච ඉමං ඊදිඝං බ්‍යසනං උපගතං මං පසං හදනෙතති අත්තනා අනුභ විගමානං දුක්ඛං ථෙරස්ස පච්චෙදෙසි.³ තං සුත්වා ථෙරො තාය කාත කාමමං පුච්ඡනෙතා

“කීනනු කායෙන වාචාය මනසා දුක්ඛමං කතං,
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පුත්තමංසානි බාදසි”ති
ගාථමාහ.

තත්ථ “දුක්ඛම”නති: දුච්චරිතං. “කිස්ස කම්මවිපාකෙනා”ති: කීදිසස්ස කම්මස්ස විපාකෙන, කිං පාණාතිපාතස්ස උදුහු අදින්නා දුනාදිසු අඤ්ඤාතරස්සාති අත්තො. කෙන කම්මවිපාකෙනාති කෙවි පඨනති. අථ සා පෙනි අත්තනා කතකම්මං ථෙරස්ස කථෙන්නි:-

“සපතනි මෙ ගබ්භිනි අසි තස්සා පාපං අවෙතයි.

සාහං පදුට්ඨමනසා අකරිං ගබ්භපාතනං.

තස්සා චෙමාසිනො⁴ ගබ්භො ලොභිතඤ්ඤඤච පග්ගරි.

තදස්සා මාතා කුපිතා මය්හං ඤාති සමානයි.

සපථඤ්ච මං කාරෙසි පරිභාසාපයි ච මං.

සාහං ඤොරඤ්ච සපථං මුසාවාදං අභාසිසං:

පුත්තමංසානි බාද්දමි සචෙ තං පකතං මයා.

තස්ස කම්මස්ස විපාකෙන⁵ මුසාවාදස්ස වුත්තං.

පුත්තමංසානි බාද්දමි පුබ්බලොභිතමකම්මා”ති

ගාථායො අභාසි.

තත්ථ “සපතනි”ති: සමානපතිකා ඉති වුච්චති. “ගස්සා පාපං අවෙ තයි”නති: තස්සා සපතතිසා පාපං ලුඤ්ඤං කම්මං චෙතෙසිං⁶. “පදුට්ඨ මනසා”ති: පදුට්ඨචිත්තා, පදුට්ඨිත වා මනසා. “චෙමාසිනො”ති:

1. සි. I & III පරිදක්කති බුපාසනි.

2. ම. පරිසමත්තකො.

3. කා. පච්චෙදෙති.

4. සි. II & III. චෙමාසිනො.

5. කා. තස්ස කම්මවිපාකෙන.

6. සි. I. ම. අවෙතයි.

වේමාසජාතො, පඨිට්ඨිතො හුඤ්ඤා වේමාසිකො. “ලොභිගඤ්ඤා භග්ගො”ති: විපජ්ජමානො රුධිරඤ්ඤා වුඤ්ඤා විශ්ඤා. “නදස්සා මාගා කුපිතා මසනං ඤාති සමානස්මි”ති: නද අස්සා සපතනියා මාගා මය්හං කුපිතා අතතනො ඤාතකෙ සමොධානෙයි. ‘තතස්සා’ති වා පාඨො. තනො අස්සාති පදවිභාගො. “සපථ”නති: සච්චාපනං.¹ “පටි භාසාසප්ඨිවා”ති: භග්ගෙන තජ්ජපෙයි. “සපථං මුසාවාදං අභාසික”නති: සවේනං මයා කතං ඊදිසි භවෙය්‍යනති කතමේව පාපං අතතං කඤ්ඤා දස්සනති² මුසාවාදං අභුතං සපථං අභාසිං. “පුතතමංසාති ඛාදුමි සමෙව ගං පනතං මයා”ති: ඉදං නද සපථස්ස කතාකාරදස්සනං; යදි එතං ගඛපාතනපාපං මයා කතං, ආයති පුතඛතවෘත්තිබ්බතනියං මය්හං පුතතමංසාති යෙව ඛාදෙය්‍යනති අපෙඨා. “ගස්ස කමමස්සා”ති: තස්ස ගඛපාතනවසෙන පවත්තස්ස පාණාතිපාතකමමස්ස “මුසා වාදස්ස වා”ති: මුසාවාදකමමස්ස ව.. “උභග්”නති: උභගස්සාපි කමමස්ස උභග්ගෙන විපාකෙන. කරණ්ණෙහි තිදං පච්චත්ත වචනං. “පුඛලොභිගමකභිතා”ති: පසවනවසෙන පටිභුඤ්ජනවසෙන ව පුඛෙත ව ලොභිතෙන ව මකභිතා හුඤ්ඤා පුතතමංසාති ඛාදුමිති යොජනා.

එවං සා පෙති අතතනො කමමිපාකං පවෙදෙත්වා පුත පේරං එවමාහ: “අහං භග්ගෙන ඉමස්මිං යෙව ගාමෙ අසුකස්ස කුටුම්භිකස්ස හරියං හුඤ්ඤා ඉස්සාපකතා හුඤ්ඤා පාපකමමං කඤ්ඤා එවං පෙනෙය්‍ය නියං නිබ්බතතා. සංඛු භග්ගෙන තස්ස කුටුම්භිකස්ස ගෙහං ගච්ඡ්ථ, සො කුමාකං දනං දස්සති තං දකඛ්ඤං මය්හං උද්දිසාපෙය්‍යාථ එවං මෙ ඉතො පෙනලොකතො මුත්ති භවිස්සති”ති. පේරා තං සුඤ්ඤා තං අනුකම්පමානා උලුච්චනසභාවසණ්ඩිතා තස්ස කුටුම්භිකස්ස ගෙහං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. කුටුම්භිකො පේරෙ දිස්වා සඤ්ජාතපසාදෙ පච්චුග්ගනත්වා පතනාති ගගෙත්වා පේරෙ ආසනෙසු නිසිදපෙත්වා පණ්ණිතං ආහාරං භොජෙත්වා ආරභි. පේරා තං පවත්ති. කුටුම්භිකස්ස ආරොවෙත්වා තං දනං තස්සා පෙනියා උද්දිසාපෙසු. තඛිඛ්ඤ්ඤා සා පෙති තනො දුක්ඛතො අපෙතා උළාරසම්පත්තිං පටි ලභිත්වා රතනියං කුටුම්භිකස්ස අතතානං දස්සෙයි. අථ පේරා අනුකත මෙන සාවස්ථිං ගතත්වා භගවතො තමන්ධං ආරොවෙසු. භගවා තමන්ධං අට්ඨපත්තිං කඤ්ඤා සම්පත්තපටිසාය ධම්මං දෙසෙයි. මගා ජනො පටිලභිංසෙවගො ඉස්සාමචේජරතො පටිවිරම්භි. එවං සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්තිකා අගොසිති.

පඤ්චුක්ඛාදකපෙනවනුමණ්ණානා
ති ධම්මා.

1. 7.

“නගනා දුබ්බණ්ණරූපාසී”¹ නි ඉදං සන්ධි සාවන්තියං විහරන්තා සත්‍යප්‍රකාශයදකපෙනි. ආරබ්‍හ වුත්තං. සාවන්තියා නිර අවිදුරෙ අඤ්ඤාතරස්මි. ගාමෙ අඤ්ඤාතරස්ස උපාසකස්ස වෙ පුත්තා අනෙත්‍රං පඨමවිසෙ සීතා රූපසම්පන්නා සිලාචාරගුණසම්පන්නාගතා. තෙසං මාතං පුත්තවති අභනති පුත්තවසෙන භත්තාරං අතිමඤ්ඤති. සො භරියාය අවමානිතො නිබ්බින්නමානසො අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙසී. සා නවිතරෙනෙව භවතිති අහොසී. අපස්ස ජෙට්ඨභරියා ඉත්තං ප කතා අඤ්ඤාතරං. වෙජ්ජං² ආමිසෙන උපලාලෙතී. තෙන තස්සා තෙමාසිකං ගබ්භං පානෙසී. අප් සා³ ඤාතීති ව භත්තුතා ව “තයා ඉමිත්තා ගබ්භා පානිතො”⁴ නි පුට්ඨා නාහං පානෙසිනති මුසා වතී. තෙති අසද්දභනෙති “සපථං කරොති”⁵ නි වුත්තා “සායං පානං සත්‍ය සත්‍ය පුත්තෙව විජායිතො පුත්තමංසානි බාදමි, නිවං දුග්ගඤ්ඤා ව මික්ඛිකා පරික්ඛණ්ණා ව භවෙය්‍ය”⁶ නති සපථං අකාසී. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කතා තස්ස ගබ්භපානකස්ස මුසාවාදස්ස ව ඵලෙ නෙව පෙනෙයොති. නිබ්බන්තා⁷ වුත්තායෙනෙව පුත්තමංසානි බාදනති තස්සෙව ගාමස්ස අවිදුරෙ විවරති. තෙන ව සමයෙන සම්මහුලා ථෙරා ගාමකාවාසෙ වුත්ථවස්සා භගවන්තා දස්සනාය සාවන්තියං ආගමිත්තා තස්ස ගාමස්ස අවිදුරෙ ඵකස්මි. පදෙසෙ රත්තියං වාසං කප්පෙපුං. අප් සා පෙනී තෙසං ථෙරානං අත්තානං, සොසී. තං මහාථෙරො:-

“තායා දුබ්බණ්ණරූපාසී දුග්ගඤ්ඤා පුති වායසී
මික්ඛිකා පරික්ඛණ්ණාව කා ඤු ත්වං ඉධ නිව්ඨසී”⁸ නි
ගාථාය පුච්ඡි. සා ථෙරෙන පුට්ඨා

“අහං හදනෙන පෙනිමිති දුග්ගතා යමලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්තාන පෙනලොකං ඉතො ගතා
කාලෙන සත්‍ය පුත්තානි සායං සත්‍ය පුත්තාපරෙ
විජායිතොන බාදමි තෙසි නා හොනති මෙ අලං.

පරිබ්‍රහ්මානි බුමායති බුද්ධ හදයං මම
නිබ්බුතී”⁹ නාගිගමිත්ම අග්ගිදම්භාව ආතපෙ”¹⁰ නි

නිති ගාථානි පටිච්චනං අදසී.

තත්ථ “නිබ්බුතී”¹¹ නති: “බුද්ධපාසා දුක්ඛස්ස වූපසමනං. “නාගි ගමිත්ම”¹² නි: න ලභාමි. අග්ගිදම්භාව ආතපෙ”¹³ නි: අතිඋණෙන ආතපෙ අග්ගිනා බ්‍රහ්මානා විශ නිබ්බුතී. නාගිගමිත්ම”¹⁴ නි යොජනා. තං පුත්තා මහාථෙරො තාය කතකම්මං පුච්ඡන්තො:-

“කීනඤ්ඤා කායෙන වාචාය මනසා දුක්ඛං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පුත්තමංසානි බාදසී”¹⁵ නි

1. ම. විජායාදිකං.
2. ම. අපස්සා.

3. ම. නිබ්බන්තී. 4. සි. III. නිබ්බුතී.
5. ම. නිබ්බන්තී. 6. ම. නිබ්බන්තී.

ගාථමාග. අථ සා පෙනී අත්තනො පෙනලොකුපපතතිං ච පුත්තමංස
බාදනකාරණං¹ කථෙන්නී ඉමා ගාථා අභාසි:

“අහු මයං දුට්ඨ පුත්තා උභො සමපන්නයොබ්බනා
සාගං පුත්තබ්බපෙනා සාමිකං අතිමඤ්ඤිසං.”²

තනො මෙ සාමිකො කුද්ධො සපතතිං අඤ්ඤමානසි,
සා ච ගබ්භං අලභිත්තං තස්සා පාපං අවෙනසිං.

සාගං පදුට්ඨමනසා අකරිං ගබ්භපාතනං,
තස්සා තෙමාසිකො ගබ්භො පුත්තිලොභිතකො³ පති.

තද්දස්සා මාතා කුපිතා මයං ඤ්ඤිති සමානසි,
සපථංගො මං කාරෙසි පරිභාසාපසි ච මං.

සා‘හං භෞරඤ්ච සපථං මුසාවාදං අභාසිසං:
පුත්තමාසාති බාදුමි සවෙ තං පකතං මයං.

තස්ස කමමස්ස විපාකෙන මුසාවාදස්ස චු‘භයං
පුත්තමංසාති බාදුමි පුබ්බලොභිතමකිතා”ති.

තත් “පුත්තබ්බපෙනා”ති: පුත්තබ්බලොක උපෙනා, පුත්තානං
වසෙන ලභිබලා. “අතිමඤ්ඤිසං”තති:² අතිතතමිතිං මඤ්ඤිං.
“පුත්තිලොභිතකො පති”ති³: කුණ්ටලොභිතං හුතො ගබ්භො පරි
පති. සෙසං සබ්බං අනන්තරසදිසමෙව, තත් අට්ඨ ථෙරා ඉධ
සමබ්බලා, තත් පඤ්ච පුත්තා ඉධ සත්තාති අයමෙව විසෙසො. එවං
සා පෙනී අත්තනො කමමං පවෙදෙතා පුත්ත මහාථෙරං එවමාග:
“අගං භනෙන ඉමසමීයෙව ගාමෙ අසුකස්ස කුට්ඨිකස්ස භරියා
හුතො ඉස්සාපකතා පාපකමමං කතා එවං පෙනෙයානියං නිබ්බතතා.
සාධු භනෙන තස්ස කුට්ඨිකස්ස ගෙගං ගවජ්ථ, සො භූමනාකං දුතං
දස්සති, තං මයං දකිමිණං උද්දිසාපෙය්‍යාථ, එවං පෙනලොකතො
මුතති භවිස්සති”ති. ථෙරා තං සුතො අනුකමපමානා උලුචෙන
සභාවසණ්ඨිතා තස්ස කුට්ඨිකස්ස ගෙගං පිණ්ඩය පවිසිංසු.
කුට්ඨිකො ථෙරෙ දිස්වා සඤ්ජාතපසාදෙ පච්චිග්ගනන්තො ථෙරෙ ආස
නෙසු නිසිදුපෙනා පණිතං ආහාරං භොජෙතුං ආරභි. ථෙරා තං
පවතති. කුට්ඨිකස්ස ආරොවෙනා තං දුතං නසා පෙනියා උද්දිසා
පෙසුං. තඤ්ඤිකඤ්ඤව සා පෙනී තනො දුක්ඛතො අපෙනා උදාර
සමපතති. පටිලභිතා කුට්ඨිකස්ස අත්තානං දස්සෙසි. අථ ථෙරා
අනුකතමෙන සාවතීං ගතවා භගවතො තමත්ථං ආරොවෙසුං.
භගවා තං අට්ඨපපතති. තතො සමපන්නපරිසාය බමමං දෙසෙසි
දෙසනා මහාජනස්ස සාප්තිකා අභොසිති.

සත්ත පුත්තබාදක පෙනවිණුචණ්ණතා
ති ට්ඨිතා.

1. හා. පුත්තානං ච බාදකාරණං. 2. හා. ම. අතිමඤ්ඤිසං.
3. ම. පුබ්බලොභිතකො.

1. 8.

“කිංචු උම්මනතරොපොචා”¹ නි ඉදං සන්ධා ජෙතවනෙ විහරන්තො අඤ්ඤතරං මතපිනිකං² කුට්ඨිකං ආරබ්භ කපෙසි. සාවච්ඡියං කීර අඤ්ඤතරං කුට්ඨිකං පිතා කාලමකාසි. සො පිතුමරණෙන සොකපරිදෙවසමාපනො හදයො පරිදෙවමානො³ උච්චතනකො විය විච රන්තො යං යං පසානි තං තං පුච්ඡති: “අපි මෙ පිතරං පසාපා”⁴ නි. න කොචී තස්ස සොකං විනොදෙත්තුං අසකම්. තස්ස පන හදයෙ ඝට්ඨෙ පදිපො විය සොතාපතතිථලස්ස උපනිස්සයො පජ්ජලම්. සන්ධා පච්චුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො තස්ස සොතාපතති ථලස්ස උපනිස්සයං දිස්වා “ඉමස්ස අනිතකාරණං ආහරිතියො සොකං වූපසමෙතියො සොතාපතතිථලං දාතුං වට්ටනි”⁵ නි විනෙතනො පුන දිවසෙ පච්ඡාභතතං පිණ්ඩපාතපටිකකන්තො පච්ඡාසමණං ආදාය තස්ස ඝරවාරං අගමාසි. සො “සන්ධා ආගතො”⁶ නි පුනො පච්චුග්ගනතො සන්ධාරං ගෙහං පවෙසෙතියො සන්ධරි පඤ්ඤතෙන ආසනෙ නිසිනෙන සයං භගවතො වන්දිතො එකමිත්තං නිසිනො “කිං භන්තො මග්ගං පිතු ගතට්ඨානං ජානාපා”⁷ නි ආහ. අථ නං සන්ධා “උපාසක කිං ඉමසේ අත්තභාවෙ පිතරං පුච්ඡසි උදාහු අනිතෙ”⁸ නි ආහ. සො තං වට්ටනං පුනො “බ්‍රහ්ම කීර්⁹ මග්ගං පිතරො”¹⁰ නි තනුභූතසොකො ථොකං මුත්තන්තං පටිලග්ගි. අථ සන්ධා සොකවිනොදනන්ධං ධම්මං කථං ආචාරි අපගතසොකං කල්ලපිත්තං විදිතියො සාමුක්ඛකංසිකාය ධම්මදෙස නාය සොතාපතතිථලෙ පඨට්ඨාපෙතියො විහාරං අගමාසි. අථ භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙත්තු: “පසාපා”¹¹ ප්‍රිඤ්ඤා බුද්ධිභාවං, තථා සොකපරෙතො පරමසොකො¹² උපාසකො බිණ්ණෙනව භගවතො සොතාපතතිථලෙ විනිතො”¹³ නි. සන්ධා තන්ධ භනතියො පඤ්ඤතන්ධර බුද්ධිසනෙ නිසිනො “කායනුන්ධ නික්ඛවෙ එතරගි කථාය සන්ති සිත්තා”¹⁴ නි පුච්ඡි. භික්ඛු තමන්ධං භගවතො ආරොචෙත්තු. සන්ධා “න භික්ඛවෙ ඉදානෙව මයා ඉමස්ස සොකො අපනිතො, පුසෙබ්බි අපනිතො යෙවා”¹⁵ නි වන්ධා නෙති යාවිතො අනිතං ආහරි:—

අනිතෙ බාරාණසියං අඤ්ඤතරං ගහපනිකස්ස පිතා කාලම කාසි. සො පිතුමරණෙන සොකපරිදෙවසමාපනො අසපුබ්බිකො උරතොග්ගි කඤ්ඤතො තස්ස විතකං¹⁶ පදකම්ණං කරොති. තස්ස පුතෙතො පුජාතො නාම කුමාරො පණ්ණිතො බ්‍රහ්මෙතො බුද්ධි සම්පන්නො පිතුසොකවිතයනුපායං විනෙතනො එකදිවසං බගි නගරෙ මතං ගොතං දිස්වා තිණ්ණෙව පානියඤ්ච ආහරිතියො තස්ස පුරතො ධට්ඨෙතො කබලං දෙනො තං ජීවමානං විය ආණ්ණපෙතො “බාද බාද පිච පිවා”¹⁷ නි වදනො අට්ඨාසි. ආගතාගතො තං දිස්වා

1. සි. I. III. මතපෙතනිකං.

2. සි. I. II & III. සොකභතතපප මානසො හදපරිදයමානො.

3. ම. පරිදෙවසමාපනො.

4. සි. I. II & III. හා. උරග්ගාග්ගි. කථොතො තතො විතකං.

“සමම සුජාත කිං නිං උමමතතකො ජාතොසි යො නිං මහස්ස ගොනස්ස තිණොදකං උපතෙසි”¹ ති වදනති. සො න කිඤ්චි පටිවදති. මනුස්සා තස්ස පිතු සනතිකං ගතවා “පුතො තෙ උමමතතකො ජාතො මහගොනස්ස තිණොදකං දෙති”² ති ආහංසු. තං සුච්චා ව කුට්ඨමිකස්ස පිතරං ආරබ්භ සීතො සොනො අපගතො “මයං කීර පුතො උමමතතකො ජාතො”³ ති සොකසමපිනවිතොතන වෙගොතා ගතවා “න හු නිං සුජාත පඤ්ඤිතො බ්බසිසමපෙනො කසමා මහ ගොනස්ස තිණොදකං දෙසි”⁴ ති වොදෙතො:

“කීනතු උමමතතරූපොව ලාසිච්චා හරිතං තිණං,
බාද බාදති ලපසි ගතසතතං¹ ජරග්ගවං.
න හි අතොතන පාතොත මහො ගොතො සමුච්චගෙ,
නිංසි බාලො ව දුමෙමධො යථා තඤ්ඤාච දුමමති”².

ගාථාවගමාග.

තත් “කීනතු”³ ති: පුච්ඡාවචනං. “උමමතතරූපොවා”⁴ ති: උමමතතකසභාවො විය, විතතකෙබ්පං පතොතා විය, “ලාසිච්චා”⁵ ති: ලවිච්චා. “හරිතං තිණං”⁶ ති: අලලතිණං. “ලපසි”⁷ ති: විලපසි. “ගත සතත”⁸ ති: ගතසතතං විගතජීවිතං. “ජරග්ගව”⁹ ති: බලිවද්දං ජණ්ණ ගොතං. “අපගතොති පාතොතො”¹⁰ ති: තයා දිනොතන ගරිතතිණෙන වා පානීයෙන වා. “මහො ගොතො න හි සමුච්චගෙ”¹¹ ති: කාලකතො ගොතො ලබ්ජවිතො හුච්චා න හි සමුච්චගෙය්. “නිංසි බාලො ච දුමෙමධො”¹² ති: නිං බාලසයොගතො බාලො මෙධාසඛිතාතාය පඤ්ඤාය අභාවතො දුමෙමධො අසි. “සමා නිඤ්ඤාච දුමමති”¹³ ති යථා තං අඤ්ඤා නිප්පඤ්ඤා ඉව විප්පලපෙය්, එවං නිං නිරන්තරං විප්පල පසි¹⁴ ති අතො. “සමාන”¹⁵ ති: නිපාතමතතං. ‘අඤ්ඤාච දුමමති’¹⁶ ති: නිං පඤ්ඤාච¹⁷ පි සමාතො අඤ්ඤා උමමතතං¹⁸ පුග්ගලොවිය උමමුඛො හුච්චා විප්පලපසිති අතො. තං සුච්චා සුජාතො පිතරං සඤ්ඤා පෙතුං අත්තතො අභිප්පායං පකාසෙතොතො ගාථාවගං අභාසි:—

“ඉමෙ පාද ඉමං සිසං අයං කායො සවාලගි
තොතො තපෙව තිට්ඨනති අයං ගොතො සමුච්චගෙ.
නායසකස්ස හන්තපාද කායො සිසඤ්චි දිස්සති,
රුදං මතතිකප්පසමිං න හු තිඤ්ඤාච දුමමති”¹⁹ ති.

තස්සත්ථො: ඉමස්ස ගොනස්ස ඉමෙ වත්තාරො පදා, ඉදං දුඤ්ඤි සද්දිසං සිසං, සභ වාලගිනා වත්තනි²⁰ ති සවාලගි අයං කායො ඉමානි ව තොතොනි නගනානි යථා මරණතො පුලබ්බ තපෙව අභිත්තං²¹ සරස්සා

1. සි. II. III. මතං සත්තං.

2. ම. යථා අඤ්ඤාච දුමමති.

3. හා. ම. සි. II. දුමමති.

4. හා. අභිතව.

නානි තිබියනැති. “අයං ගොතො සමුච්ඡිගෙ”නි: ඉමසවා කාරණං අයං ගොතො සමුච්චගෙය්‍ය සමුතතිට්ඨෙය්‍යානි මම විතතං භවෙය්‍ය. මිඤ්ඤ ගොතො සමුච්චගෙති කෙවි පඨනති, තෙන කාරණෙන අයං ගොතො සහසාපි කායං සමුච්චගෙය්‍යානි අහං මිඤ්ඤය්‍යං, එවං මෙ සඤ්ඤ සමභවෙය්‍යානි අබිප්පායො. “අය්‍යකස්ස පන මය්‍යං පිතා මහස්ස න ගන්ථපාදා කායො සිසං වා දිස්සති, කෙවලං පන තස්ස අට්ඨිකානි පක්ඛිපිට්ඨා කතෙ මතතිකාමයෙ ථූපෙ රුදන්තො සත භුණෙන සහස්සභුණෙන නාන ඩුඤ්ඤව දුම්මති නිප්පඤ්ඤ, භිජ්ජනධම්මා සබ්බාරා භිජ්ජනති, තන්ථ විජානතං කා පරිදෙවතා”ති පිභු ධම්මං කපෙයි. තං සුචා බොධිසත්තස්ස පිතා “මම පුතො පණ්ණිතො මං සඤ්ඤපෙභුං ඉමං කම්මං අකාසි”ති විනොද්ධා “භාත සුජාත සබ්බෙ”පි සත්තා මරණධම්මා”ති අඤ්ඤතමෙතං, ඉතො පට්ඨාය න සොච්ඡස්සි සොකාහරණසමන්තො නාම තාදිසෙනෙව භවිතබ්බ”නති පුතතං පසංසන්තො වතස්සො ගාථායො අභාසි.

“ආදිත්තං වත මං සත්තං සත්ඨිත්තංව පාවකං
වාරිතා වීඪ මසිඤ්චං සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

අබ්බුලහං වත මෙ සලලං සොකං ගදයතිස්සිතං
යො මෙ සොකපරෙතස්ස පිභුසොකං අපානුදී.

ස්වාභං අබ්බුලහසලලායමි සිතිභුතොයමි නිබ්බුතො
න සොවාමි න රොදුමි නව සුචාත මාණව.

එවං කරොනති සප්පඤ්ඤ යෙ ගොතති අනුකම්පකා
විනිවත්තයනති¹ සොකමානා සුජාතො පිතරං යථා”ති.

තන්ථ “ආදිත්ත”නති: සොකයනිතා පදිත්තං ජලිතං. “සත්ත”නති: සමානං. “පාවක”නති: අග්ගි. “වාපිතා මිඤ්ඤ ධම්මඤ්ච”නති: උදකෙන ආසිඤ්චන්තො වීඪ. “සබ්බං භිබ්බාපයෙ දර”නති: සබ්බං විතතදරථං නිබ්බාපෙති. “අබ්බුලහං වතා”ති: නිගරිතං. “සලල”නති: සොක සලලං. “ගදයතිස්සිත”නති: විතතසනතිස්සිතසලලභුතං. “සොක පරෙතස්ස”නති: සොකාභිභුතස්ස. “පිභුසොක”නති: පිතරං ආරබ්භ උපානතයොකං. “අපානුදී”නති: අපනෙයි. “නව සුචාත මාණවා”ති: කුමාර තව වචනං සුචා ඉදනි පන න සොවාමි න රොදුමි. “සුජාතො පිතරං යථා”ති: යථා අයං සුජාතො අත්තනො පිතරං සොකතො විනිවත්තෙති එවං අඤ්ඤාපි යෙ අනුකම්පකා අනුග්ගහණධීරා ගොතති තෙ සප්පඤ්ඤ එවං කරොනති, පිභුතං අඤ්ඤාසඤ්ච උපකාරං කරොනති”ති අන්තො.

මාණවස්ස වචනං සුඛං පතං අපගතසොකො හුච්චං සීසං නහං සිඬං භුඤ්ඤං කම්මනො පවතෙත්ථං කාලං කඬා සග්ගපරායනො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිතො තෙසං භික්ඛූනං සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ බහු සොනාපතතිඵලාදීසු පතිට්ඨංසු. තද සුජාතො ලොකනාපො අහොසිති.

ගොතපෙගවස්සවණ්ණන
නි ධ්වි තා.

1. 9.

“ගුඵඤ්ඤ චූතනං රුහිරඤ්ඤ ජුබ්බ”නති ඉදං සත්ථරි සාවච්චියං චිත රනෙත අඤ්ඤතරං පෙසනාරපෙතිං ආරබ්භ චූතනං. වංදසමන්තා කීර භික්ඛු සඤ්ඤානිකෙ කම්මව්‍යානං ගහෙත්වා වසනව්‍යානං.¹ චිම. සන්තා උපකව්‍යාය වස්සපනාසිකාය අඤ්ඤතරං. ඡායුදකසම්පන්නං රමණීයං අරඤ්ඤායනනං චෙච තසෙසව නාභිදුරෙ නාච්චාසනෙනා ගො වරහාමං ච දිසො තත්ථ එකරහතිං වසිත්වා දුතියදිවසෙ ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තත්ථ ව එකාදස පෙසකාරකා පටිවසනති, තෙ තෙ භික්ඛු දිසො සඤ්ඤාතසොමනස්සා හුච්චා අත්තනො අත්තනො ගෙහං තෙත්වා පණ්ණෙනාගාරෙන පටිවිසිත්වා අංගංසු: “කුචිං හනෙත ගච්ඡ්ථා”ති. “යත්ථ අම්මානං එසුකං තත්ථ ගම්මාමං”ති. “යදි එවං හනෙත ඉච්ච වසිතබ්බ”නති වස්සපගමනං යාචිංසු. භික්ඛු සච්චවර්ජිංසු. උපා සකා තෙසං තත්ථ අරඤ්ඤා කුටිකායො කාරෙත්වා අදංසු. භික්ඛු තත්ථ වස්සං උපගච්ජිංසු. තත්ථ ජෙට්ඨපෙසකාරකො චෙ භික්ඛු චතුති පච්චයෙති සකකච්චං උපව්‍යානං. ඉතරෙ එකෙතං භික්ඛුං උපව්‍යානං.² ජෙට්ඨපෙසකාරකා හරියා අස්සඬා අපසසනතා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡ රිණී භික්ඛු න සකකච්චං උපව්‍යානං.³ සො තං දිසො තස්සායෙව කතිට්ඨ හතිතිං ආනෙත්වා අත්තනො ගෙහෙ ඉස්සාරියං නියායදෙසි. සො සඬා සම්පනතා හුච්චා සකකච්චං භික්ඛු පටිජග්ගි. තෙ-සඤ්ඤ පෙසකාරකා වස්සං චූත්ථානං භික්ඛුනං එකෙකස්ස එකෙකා සංවතං අදංසු. තත්ථ මච්ඡරිණී ජෙට්ඨපෙසකාරකා හරියා පදුට්ඨිචිතතා අත්තනො සාමිකං පටිහාසි: “යං තයා සමණානං සකාසුත්තියානං දූතං දිත්තං අත්ත පානං තුං තෙ පරලොකෙ ගුඵචූතනං ජුබ්බ ලොභිතඤ්ඤ හුච්චා නිබ්බන්තකු, සාපිකා පජ්ජිතඅයොමියපට්ඨා ගොනකු”ති. තත්ථ ජෙට්ඨපෙසකාරො අපරෙත සමයෙන කාලං කඬා විඤ්ඤාට්ඨියං ආනුභාවසම්පන්නරුක්ඛදෙවතා හුච්චා නිබ්බන්ති. තස්ස පන කද

1. ම. වසනෙයංගව්‍යානං. 2. හා. ඉතරෙසං එකෙකෙං එකෙකං භික්ඛුං උපව්‍යානං. 3. හා. සි I II & III. උපව්‍යානං.

රියා හරියා කාලං කාමා නයොව වසනට්ඨානස්ස අවිදුරෙ පෙනී
 හුන්වා නිබ්බන්ති. සා නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා ජිහ්වජාපිපාසාහිභූතා
 තස්ස භූමිදෙවස්ස සනතිකං ගන්තවා ආගා: “අහං සාමි නිවේවාලා
 අතිවිය ජිහ්වජාපිපාසාහිභූතා විවරාමි, දෙහි මෙ වන්තං අත්ත
 පානඤ්චා”ති. සො තස්සා දිබ්බං උදාරං අත්තපානං උපනෙයි. තං
 තාය ගතිතමන්තමෙව ගුප්ඵ්වත්තං පුබ්බලොභිතඤ්ච සම්පජ්ජති, සාට
 කඤ්ච දින්නං තාය පරිදතිතං පජ්ජලිතඅයොමයපට්ටං ගොති, සා
 මහාදුක්ඛං..අනුභවන්ති තං ඡණ්ඩත්වා කන්දන්ති විවරති.

තෙන සමයෙන අඤ්ඤාතරො හික්කු වුන්වෙස්සා සන්ධාරං වන්දිතුං
 ගව්ජන්තො මහතා සන්තන සසිං විඤ්ඤාට්ටිං පටිපජ්ජි. සජ්ජිකා
 රත්තිං මග්ගං ගන්තවා දිවා වනෙ සන්ද්වජාසුද්ධකසම්පන්නං පදෙසං
 දිස්වා යොග්ගාති මුඤ්ඤිත්වා මුහුත්තං විස්සමිංසු. හික්කු පන විවේක
 කාමතාය පොකං අපකකම්මා අඤ්ඤාතරස්ස සන්ද්වජායස්ස වන
 ගහනපටිව්ජනනස්ස රුක්ඛස්ස මුලෙ සංඝාටිං පඤ්ඤාපෙත්වා
 නිපන්තො රත්තියං මග්ගාගමනපරිස්සමෙන කීලනතකායො නිදං
 උපගඤ්ජි සජ්ජිකා විස්සමිත්වා මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. සො හික්කු න පටි
 බුජ්ජති. අප් සායණ්ණසමයෙ උට්ඨතිත්වා සජ්ජිතො අපස්සන්තො අඤ්ඤ
 තරං කුමමග්ගං.¹ පටිපජ්ජිත්වා අනුක්කමෙන තස්සා දෙවතාය වස
 නට්ඨානං සම්පාපුඤ්ඤි. අප් සො දෙවපුත්තො තං දිස්වා මිත්තස්ස රූපෙන
 උපගන්තවා පටිසස්සාරං කන්තො අත්තන්තො විමානං පවෙසෙත්වා
 පාදබ්බඤ්ඤාදිති දන්තො පසිරූපාසන්තො නිසීදි. තස්මිඤ්ච සමයෙ
 සා පෙනී ආගන්තවා: “දෙහි මෙ සාමි අත්තපානං සාටකඤ්චා”ති ආගා.
 සො තස්සා තාති අදුසි. තාති ව තාය ගතිතමන්තාති ගුප්ඵ්වත්ත පුබ්බ
 ලොභිත පජ්ජලිතඅයොමයපට්ටායෙව අගෙසුං. සො හික්කු තං දිස්වා
 තඤ්ජාතසංවෙසො තං දෙවපුත්තං.

“ගුප්ඵඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං.

පරිභුඤ්ජති කිස්ස අයං විපාකො

අයනනු කිං කම්ම මකාසි නාරි

යා සබ්බදා ලොභිතපුබ්බගක්ඛා.

නවාති වන්තාති සුභාති වෙව මුද්ධති සුඛාති ව ලොමසාති

දින්නාතිමිස්සා කිත්තකා භවන්ති අයනනු කිං කම්මමකාසි නාරි”ති

මිහි ගාථාති පටිපුච්ඡි.

තත් “කිස්ස අයං විපාකො”ති: කිදිසස්ස කම්මස්ස අයං විපාකො
 යං එසා ඉදුති පට්ටහුභවති. “අයනනු කිං කම්මමකාසි නාරි”ති:
 අයං ඉථි කීනනු වො කම්මං පුබ්බ අකාසි. “සා සබ්බදා ලොභිත
 පුබ්බගක්ඛා”ති: යා ව සබ්බකාලං රුහිරපුබ්බමෙව ගක්ඛති පරි
 භුඤ්ජති. “භවාති”ති: පට්ටස්සාති තාවදෙව පාතුභූතාති. “සුභාති”ති:

සුඤ්ජනී දසානියාති. “බුදුහි”ති: සුඛසම්පන්නාති. “සුඛාහි”ති: පරි සුඛ වණ්ණනාති. “ලොමසාහි”ති: සලොමකාහි සුඛසම්පන්නාහි සුඤ්ජනීති අනෙක. “දිනනාමියාහි කිංකා හවනාහි”ති: කිංකා කාණ්ඩක යදිසාහි ලොහපට්ටි සදිසාහි හවනාහි. කිංකා හවනාහි වා පාණො, බාදකපාණකවණ්ණාහි හවනාහි අනෙක. එවං සො දෙවපුත්තො තෙන භික්ඛුනා පුට්ඨො තාය පුරිමස්සියා නතකමමං පකාසෙතොනො වෙ ගාපා අහාසි.

“හරියා මමෙසා අහු හදනොන අදාසිකා මච්ඡරිණී කදරියා, සා මං දදනතං සමණත්වාහමණොනං අනෙකාසනී පරිහාසනී ව: ගුප්ඤ්ච මුත්තං රුහිරඤ්ච පුබ්බං පරිභුඤ්ඤා නිං අහුචිං සබ්බකාලං, එතඤ්ච තෙ පරලොකාමීං ගොනු වත්ඤ්ච තෙ කිංකා හවනාහු. භික්ඛුනං දුට්ටරිතං වරිණිං ඉධාගතා වීරරතතාය බාදනී”ති.

තත් “අදාසිකා”ති: කසාචි කිඤ්චිට් අදානසීලං. “මච්ඡරිණී කදරියා”ති: පඨමං මච්ඡරමි, සා සභාවෙන මච්ඡරිණී තාය ච පුත්තපුත්ත ආසෙවනතාය ඵලාමච්ඡරිණී තාය කදරියා අහුති ගොජනා. ඉදාති තසා තමෙව කදරියතං දසෙතොනො සා මං දදනතනා ආදිමංහ.

තත් “ඵනාදිස”නති: එවිරුපං යථා වුත්තවට්ටුට්ටරිතාදිං වරිණිං. “ඉධාගතා”ති: ඉමං පෙනලොකං ආගතා පෙනතතහාවං උපගතා. “වීරරතතාය බාදනී”ති: වීරකාලං ගුප්ඤ්චමෙව බාදනී. කසාහි සෙතාකාමරත අකනෙතනොවාකාමරත පවතතමානමිට්ඨීලං ය: උද්දසා අනතතං තනො අඤ්ඤත් පඨමියා මත්තසඛිංතෙ මත්තෙ අසනිපාතං විස අතතනො උපරි පතති. එවං සො දෙව පුත්තො තාය පුබ්බ කතකමමං කපෙතී: පුත්ත තං භික්ඛුං ආහ: “අච්චි පත හනොන කොචි උපායො ඉමං පෙනලොකනො මොවෙ නු”නති? “අච්චි”ති වුත්තෙ “කපෙඨ හනොන”ති. “යදි හගවතො වා අරියසඛිසසා වා එකසෙස වා භික්ඛුනො දුනං දනො ඉමිසා උද්දසී යති, අයඤ්ච තං අනුමොදති, එවමෙතිසා ඉතො දුක්ඛතො මුත්තා හමිසාහි”ති. තං සුඤ්ඤා දෙවපුත්තො තසා භික්ඛුනො පණිතං අනතපානං දනො තං දකඛිණං තසා පෙනියා අදාසි. තාවදෙව සා පෙනී සුචිතා පිණ්ඩිත්ථියා දිබ්බාගාරස්ස තිත්තා අගොසි. පුත්ත තසොච භික්ඛුනො ගතෙථ දිබ්බසාවකසුගං හගවනතං උද්දසා දනො තං දකඛිණං පෙනියා අදාසි. තාවදෙව සා දිබ්බවත්ත නිවත්තා දිබ්බා ලඛ්ඤාගාරස්ස තසා සබ්බකාමසමිධා දෙවච්ඡරාපරිහායා අගොසි. සො ච භික්ඛු තසා දෙවපුත්තසා ඉතියා තදගෙව සාවන්තං. පනො ජපන වනං පටිසිඤ්ඤා හගවතො සනතිකං උපගතවා වන්දනා තං සාවක සුගං දනො තං පවතනා ආරොචෙසි. හගවට්ඨි තමත්තං අට්ඨප්පතති. කතො සම්පන්නපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා ධම්මදෙසනා මහාජනස්ස සාමිකා අගොසිති.

මහාපෙතොරපෙනවිඳුමණ්ණනා
නි වසී තා.

1 10.

“කා හු අනෙතා විමානසි” නම් ඉදං සන්ධි සාවස්තියං විහරන්තො අසුඤ්ඤානරං බලාපිටපෙතිං ආරාහ වුත්තං. අනිතෙ කිරි බාරණසියං අසුඤ්ඤානරං රුප්පජ්චිති ඉත්ති අභිරුපා දස්සනියං පාසාදිකා පරමාය වණණපොකකරතාය සමනනාගතා අතිමනොහරකෙසකලාපා අගොසි. තස්සා හි කෙසා නිලා දිසං නනු මුදු සිතිමා වෙලලිතය්‍යා විහන්ගය්‍යා විසංසට්ඨා යාව මෙබලාකලාපා ඔලමිනති. තං තස්සා කෙසසොහං දිස්වා හරුණජනා¹ යෙභුයෙත්ත තස්සා පටිබද්ධවිත්තා අගොසුං.² අප්පස්සා තං කෙසසොහං අසහමානා ඉස්සාපකතා කතිපයා ඉත්තිගො සමමනෙතඤ්ඤා තස්සා ඵච පරිවාරිකං දුසිං ආමිසෙක උපලා පෙඤ්ඤා නාය තස්සා කෙසුපපානතං හෙසජ්ජං දුපෙසුං. සං කිරි දුසි තං හෙසජ්ජං නගානියවුණෙත්ත සද්ධං පයොජෙත්වා ගඛාය නදියා නගානකාලෙ තස්සා අදුසි. සං තෙත කෙසෙ සමුලෙ තෙමෙත්වා උදකෙ නිමුජ්ජි. නිමුජ්ජනමනෙතයෙව කෙසා සමුලා පරිපතිංසු. සිසං තස්සා නිත්තකලාපුසදිසං අගොසි. අප් සං සබ්බසො විලුනකෙසා ලුඤ්ඤිතමන්තො කපොති විය විරුපා හුත්වා ලජ්ජාය අනෙතා නගරං පටිසිද්ධං අසකෙකානති වනෙත්ත සිසං වෙසෙත්වා බහිනගරෙ අසුඤ්ඤාන රසමිං පදෙසෙ වාසං කපෙත්තති කතිපාගව්වයෙන අපගතලජ්ජා නිලානි පිළෙත්වා තෙලවණ්ණිජ්ජං සුරාවණ්ණිජ්ජඤ්ඤා කරොනති ජ්චිකා කපෙත්ත. සං එකදිවසං මිසු නිසු මනුසොසු සුරාමදමනෙතසු නිද්දං ඔනකනෙතසු සිටිලිභුතානි තෙසං නිවන්වන්තානි අවහරි. අපෙක දිවසං සං එකං ඛිණ්ණසමන්තරං පිණ්ඩාය වරන්තං දිස්වා පසන්න විත්තා අත්තනො ඝරං තෙත්වා පසුඤ්ඤානාසනෙ නිසිදුපෙත්වා තෙල සංසට්ඨං දෙණ්ණිනිමමජ්ජනං පිඤ්ඤාකං³ මදුසි. සො තස්සා අනුකම්පාය තං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජි. සං පසන්නමානසා උපරි ඡත්තං ධාරිය මානා අට්ඨාසි. සො ව පෙරො තස්සා විත්තං සමපගංසෙනො අනු මොදනං කත්වා පකකාමි. සං ව ඉත්ති අනුමොදනාකාලෙයෙව “මග්ගං කෙසා දිසං තනු සිතිඤ්ඤා මුදු වෙලලිතය්‍යා ගොනතු” නි පන්තං අකාසි.

සං අපරෙත සමයෙත කාලං කත්වා පුඤ්ඤපුඤ්ඤකම්පානං නියංසෙදනං⁴ සමුද්ඛවජෙකි කනකවිමානෙ එකිකා හුත්වා නිබ්බතති. තස්සා කෙසා පන්තාකාරායෙව සමපජ්ජංසු. මනුස්සානං සාවකාව හරණෙන පත නග්ගා අගොසි. භව තස්මිං කනකවිමානෙ පුත්තපුත්ත උපපජ්ජමානා එකං බුද්ධිනගරං නග්ගා හුත්වා ව විතිනාමෙසි.

අප් අව්හානං ගතවති ලොකෙ උපපජ්ජත්වා පවත්තිතවරබමම විකෙක අනුපුප්පෙක ගතත්වා සාවස්තියං විහරන්තො සාවස්තිවාසිනො

1. ම. ජනො.

3. සි. II. III. හා. මිඤ්ජන.

2. ම. විතොතාඅගොසි.

4. ම. පුඤ්ඤපුඤ්ඤමිග්ගකමමයං

සහමනා¹ වාණිජ සුවිශේෂත්වය. උද්‍යෝග කාලය මහාසමුදාය. මහ රිංසු. තෙති ආරුද්‍රානාවා විසමවානවෙගුකම්පනා ඉතො ඕතො ව පරිබ්‍රමනාති තං පදෙසං අගමාසි. අප සා විමානපෙති සහවිමානෙන තෙසං අත්තානං දයෙසි. තං දිසවා ජෙට්ඨවාණිපො පුච්ඡන්තො:

“කා භු අනෙතොවිමානසම් තිට්ඨනති භුපතිකම්

උපතිකම්මසු භද්දෙ තිං² පසාම තං මහිද්ධික”නති
ආප්තො.

තත් “කා භු අනෙතො විමානසම් තිට්ඨනති”ති: විමානසං අනෙතො අබ්‍රහ්මාණෙර තිට්ඨනති කා භු තිං තිං මහුසස්ස උද්‍යු අමහුසස්සෙති පුච්ඡන්. “භුපතිකම්”ති: විමානතො න නිකම්. “උපතිකම්මසු භද්දෙ තිං³ පසාම තං මහිද්ධික”නති: භද්දෙ තං මහිද්ධිකං පසාම දට්ඨකාමයො, තසාම විමානතො නිකම්මසු. “උපතිකම්මසු භද්දෙ තිං”ති වා පාදො, භද්දො තව අනුභවි අනෙතො.

අපසං සං අනතො බහි නිකම්මතුං අසකකුණ්ණස්ස පකා සෙනති ආප්තො:-

“අට්ඨසාමි හරාසාමි නයො නිකම්මතුං බහි

තෙසෙහමති පටිච්ඡන්තා පුඤ්ඤංමෙ අපපකං කත”නති.

තත් “අට්ඨසාමි”ති: නයො හුතො බහි නිකම්මතුං දුක්ඛිතො අමහි. “හරාසාමි”ති: උප්පාමි. “තෙසෙහමති පටිච්ඡන්තො”ති: තෙසෙහි අමහි අගං පටිච්ඡාදිතො පාරුතසිරො. “පුඤ්ඤං මෙ අපපකං කත”නති: අපපකං පරිත්තං මයා කුසලකමමං කතං පිඤ්ඤකද්‍රාමතනනති අභිප්පායො.

අප වාණිජො අනතො උත්තරසාවකං දකුකාමො

“භද්දතතරියං දදුමි තෙ ඉමං දුස්සං නිවාසස

ඉමං දුස්සං නිවාසෙතො බහි නිකම්ම සොභනෙ.

උපතිකම්මසු භද්දෙ තිං පසාම තං බහිද්ධික”නති⁴
ආප්තො.

තත් “භද්ද”ති: ඉඛ්‍යා ගණිත. “උපතිකම්”නති: උපට්ඨසකං උපට්ඨිතාරො, උත්තරසාවකනති අනෙතො. “දදුමි තෙ”ති: භුසං දදුමි. “ඉමං දුස්සං නිවාසස”ති: ඉමං මම උත්තරසාවකං තිං නිවාසෙහි. “සොභනෙ”ති: සුඤ්ජරුපෙ.

එවිඤ්චි පන වතො අනතො උත්තරසාවකං තසාම උපතෙසි. සා තපා දියමානසං අනතො අනුපකප්පනියතඤ්ච දියමානං සපා උපකප්පති තං ව දයෙසනති ආප්තො:-

“භද්දතතරියං දදුමි තෙ ඉමං දුස්සං නිවාසස

ඉමං දුස්සං නිවාසෙතො බහි නිකම්ම සොභනෙ.

උපතිකම්මසු භද්දෙ තිං පසාම තං බහිද්ධික”නති.

අපාං⁴ සුඛිතො සෙසං සබ්බකාමසම්ප්පාදිති”ති.

1. ම. සකසනා.

2. ම. තිං (තප්පි)

3. කා. මහිද්ධික.

4. කා. පෙ සා. භද්දත.

තත් “හඳෙන්න හඳෙන්න ගො දිනනං න මහෙං උපකපාති”ති: මාරිස තව හඳෙන්න මම හඳෙන්න තයා දිනනං න මහෙං උපකපාති න නිසුජ්ජති, උපහොගයොග්ගං න අරහතීති අපේ. ඵසෙත්ථපාසකො සද්ධො”ති: එසො රතනතත්තයං උද්දියං සරණගමනෙන උපාසකො කමමඵලසංඛාය ව සමන්තාගතතතා සද්ධො එත් එතස්මිං ජන සමුගෙ අපි. “ඵතං අච්ඡාදසිත්වාන මම දක්ඛිණමාදිසා”ති: එතං උපාසකං මම දියමානෙන සාවකෙන පරිදහාපෙතො තං දක්ඛිණං මහං ආදිස, පතතිදුතං දෙති. “අපානං¹ සුඛිතා හෙය්”තති: අප්ප භවා කතො අහං දිබ්බවත්තීවත්තං සුඛපතතා හවිසාමි.

තං සුඛං වාණිජ්ජ තං උපාසකං නභාපෙතො විලිමෙපතො වත්ත සුගෙන අච්ඡාදෙසුං. තමත්තං පකාසෙන්නො සබ්බිකිකාරකා තිසෙය් භාටායො අවොද්ධං.

“තං ව තෙ නභාපසිත්වාන විලිමෙපතො වාණිජ්ජ වත්තභච්ඡාදසිත්වාන තස්සා දක්ඛිණමාදිසුං.

සමන්තතරං හුද්දිට්ඨං විපාකො උපපජ්ජති,
භොජනච්ඡාදනපානීයං දක්ඛිණංග ඉදං ඵලං.

තතො සුඛං සුචිවසනා කාසිකුතතමධාරිණී
හසන්ති විමානා තිකබ්බි දක්ඛිණංග ඉදං ඵල”තති.

තත් “න”නති උපාසකං. ම සද්දං නිපාතමනං. “ගො”ති තෙ වාණිජ්ජති යොජනා. “විලිමෙපතො”ති: උත්තමෙන ගඤ්ඤාන විලිමෙපතො. “වඤ්ඤාච්ඡාදසිත්වාන”ති: වර්ණගතරසසම්පන්නං සබ්බාසුඤ්ඤං භොජනං භොජෙතො නිවාසනං උත්තරීයනති විසි වත්තෙති අච්ඡාදෙසුං, වෙ වත්තති අදංසුති අපේ. “නස්සා දක්ඛිණ මාදිසු”තති: තස්සා පෙතියා තං දක්ඛිණං අදංසු. “සමන්තතරං හුද්දිට්ඨං”ති: අනු ති නිපාතමනං. තස්සා දක්ඛිණංග උද්දිට්ඨසම් නන්තරමෙව. “විපාකො උපපජ්ජති”ති: තස්සා පෙතියා විපාකො දක්ඛිණංග ඉදං ඵලං උපපජ්ජි. කීදිසොති? පෙනී ආහ: “භොජ නච්ඡාදනපානීය”තති: නානපකාරං. දිබ්බභොජනසද්ධං භොජ නඤ්ඤ, නානාචාරාගවණ්ණසමුජ්ජලං දිබ්බවත්තසද්ධං වත්තඤ්ඤ, අනෙකවිධං පානඤ්ඤ, දක්ඛිණංග ඉදං ඊදිසං ඵලං උපපජ්ජති යොජනා. “නගො”ති: යථාච්ඡිත්තභොජනාදිපටිලාභතො පච්ඡා. “සුද්ධා”ති: නභානෙන සුඛසරීරං. “සුචිවසනා”ති: සුචි සුඛ වත්තීවත්තං. “කාසිකුතතමධාරිණී”ති: කාසිකවත්තොපි උත්තමවත්ත ධාරිණී. “හසන්ති”ති: පස්සප්පි තාන භුමනාකං දක්ඛිණංග ඉදං ඵලවිසෙසනති පකාසන වසෙන හසමානා විමානතො තිකබ්බි.

තතො තෙ වාණිජ්ජ එවං පටිවත්තතො සුඤ්ඤඵලං දිසා අච්ඡරි යබ්බුතවිත්තන්තා තස්මිං උපාසකෙ සඤ්ජානගාරවබ්බුමානා

කතඤ්ඤාදී නං පසිරුපාසිංසු. සොපි තෙ ධම්මකථාය භියොතා සොමිත්තාය පසාදෙත්වා සරණෙසු ව සිලෙසු ව පතිට්ඨාපෙසි. තෙ තාය විමානපෙතියා කතකම්මං ඉමිය ගාථාය ප්‍රවර්තීයු:-

“සුචිත්තරූපං රූපිරං විමානං තෙ පභාසති
දෙවතෙ ප්‍රවර්තාවිකති කිසං කම්මසිද්ධං ඵල”නති.

තත් “සුචිත්තරූප”නති: ගතිඅස්සඉතිපුරිසාදිවසෙන වෙච මාලාකම්මලතාකම්මාදිවසෙන ව සුචිත්තවිතචිත්තරූපං, “රූපිර”නති: රමණීයං දස්සනීයං, “කිසං කම්මසිද්ධං ඵල”නති: කිදිසස්ස කම්මස්ස කිං දුතමසස්ස උදාසු සිලමසස්ස ඵලනති අත්ථො.

සා තෙති එවං පුට්ඨා “මයා කතස්ස පරිත්තකස්ස කුසලකම්මස්ස තාව ඉදං ඵලං අකුසලකම්මස්ස ව පන ආයතී තීරසෙ ඊදිසං භවිස්ස ති”ති තදුභයං ආවිකතිනති එතා ගාථායො අභාසි.

“භික්ඛුනො වරමානස්ස දෙණිතිවච්ඡනං අගං

අද්ධං උජ්ඣුතස්ස විපසනෙනාන චෙතසා,

තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස විපාකං දීඝමනාරං

අනුභොමි විමානස්මිං තඤ්ඤෙද්දති පරිත්තකං.

උද්ධං වතුහි මාසෙහි කාලකිරියා භවිස්සති,

එකනතං කට්ඨකං ඤාරං තීරයං පපතියාහං:

වතුකකණ්ණං වතුලාරං විහතතං භාගසො මිත්තං

අයොපාකාරපරියන්තං අයසා පටිකුජ්ජිතං.

තස්ස අයොමයා භුමි ජලිතා තෙජසා යුතා

සමන්තා යොජනසතං එරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදු.

තත්ථාගං දීඝමද්ධානං දුක්ඛං වෙදිස්සවෙදනං

ඵලං ව පාපකම්මස්ස තසමා සොවාමගං භුස”නති.

තත් “භික්ඛුනො වරමානස්ස”නති: අඤ්ඤාතරස්ස භිත්තකීලෙ සස්ස භික්ඛුනො භික්ඛාය වරන්තස්ස, “දෙණිතිවච්ඡන”නති: විස්සන්ද මානතෙලං පිඤ්ඤකං.¹ “උජ්ඣුතස්ස”නති: විත්තජම්භවංකකුට්ඨභාව කරානං කිලෙසානං අභාවෙන උජ්ජභාවපපත්තස්ස, “විපසනෙනාන චෙතසා”නති: කම්මඵලසද්ධාය සුචිත්ත පසනෙනාන විතෙත්තන, “දීඝ මනාර”නති: මකාරො පදසක්කිකරො, දීඝං අන්තරං, දීඝං කාලනති අත්ථො. “තඤ්ඤෙද්දති පටිත්තක”නති: තං ව පුඤ්ඤඵලං විපකක විපාකතතා කම්මස්ස ඉද්දති පරිත්තකං අපථාවසෙසං, න විරෙතෙව ඉතො වටිස්සාමි ති” අත්ථො. තෙතාග: “උද්ධං වතුහි මාසෙහි කාල කිරියා භවිස්සති”නති: වතුහි මාසෙහි කාලකිරියා භවිස්සතීති දස්සෙති. “එකනතං කට්ඨක”නති: එකනෙතනෙව අතිට්ඨං, තෙතා පෙතයොතිකභාවතො²

1. සා. සි. 11. මඤ්ඤකං.

2. සි. I & II පරිභාසිකාමිති.

3. සා. ජට්ඨසංඝතකිකභාවතො.

එකතනදුක්ඛනාදි අපේක්ෂා “සොඳ”නැති දුරුණං, “නිරසං පපනිසං”
භනති: නැති එක් අයෙකු සුඛනාති කනා නිරයනාති ලභනාමිකං
තරකං පපනිසංමි අහං, නිරයනාති වෙත් අවිවිමහානිරයසං
අභිපෙපනතතා තං සරුපතො දසෙසනාති වතුකකණ්ණනාති ආදි මාන.

තත් “වතුකකණ්ණ”නැති: වතුකොණං, “වතුමාර”නැති: වතුසු
දිසාසු වතුසි වාරෙති යුතතං, “විහනන”නැති: සුච්ඡ විහතතං, “භාග
සො”ති: භාගතො, “මින”නැති: තුලිතං, “අසොපාසාර පපිසනන”නැති:
අයොමියෙන පාසාරෙන පරිකිතතං, “අසසා පපිකුප්පිත”නැති:
අයොපවලෙනෙව උපරි පිදතිතං,¹ “නෙප්පා යුතං”ති: සමනතතො
සමුට්ඨිතඡලෙන මහතා අනිතා නිරන්තරං සමයුතතඡලං,
“සමනතා සොප්පාසන”නැති: එවං පන සමනතා බසි සබ්බදිසාසු
යොජනසතං යොජනානං සතං, “සබ්බද්”ති: සබ්බකාලං, “එවිද්ධා
නිබ්බති”ති: බ්‍යාපිතා තිව්ඨති, “නාත්ථා”ති: තසමි මහානිරයෙ,
“වෙදිසං”නැති: වෙදිසංමි අනුභවිසංමි, “එලඤ්ච පාපකමමයා”ති:
ඉදං ඊදිසං දුක්ඛානුභවනං මයා එවං කතසං පාපකමමයං එලනාති
අපේක්ෂා.

එවං තාය අතතතා කතකමමඵලෙ ආයති නෙරසිකභාවෙ ව
පකාසිතෙ සො උපාසකො කරුණාය සඤ්චාදිතමානසො “හඤ්ඤා
හං පනිඨාං භවෙය්‍ය”නැති විනෙතනාති ආහ: “දෙවතෙ තං මය්‍යං
එකසං දුනවසෙන සබ්බකාමසම්භි: උදාරසම්පන්නියුතතා ජනා,
ඉද්දති පන ඉමෙසං උපාසකානං දුනං දුනා සත්ථු ව ඉණ අනුසං
රිකා නිරසුපපතනිතො මුඤ්චිසංසි”ති, සා පෙනි හට්ඨතුට්ඨා සාග්‍රි
ති වනා තෙ දිබ්බික අනුපානෙන සනාතපෙත්ථා දිබ්බාති වත්ථාති
නානා විධාති රතනාති ව අද්දසි, භගවන්තඤ්ච උද්දසං දිබ්බං දුසං
යුගං තෙසං හත්ථ දුනා “අඤ්ඤාතරා භන්තා විමානපෙනි භග
වතො පාදෙ සිරසා වඤ්ඤති සාවජමිං ගතතා සත්ථාරං මම වව
නෙන වඤ්ඤා”ති වඤ්ඤාඤ්ච පෙසෙසි, තං ව නාවං අතතතො
ඉභ්බානුභාවෙන තෙති ඉවත්තපට්ටනං තං දිවසමෙව උපනෙසි, අඵ
තෙ වාණිජ තතො පට්ටනතො අනුකකමෙන සාවජමිං පනා ජෙන
වනං භමිසිතා සත්ථු තං දුසංයුගං දුනා වඤ්ඤාඤ්ච නිවෙදෙත්ථා
ආදිතො පට්ඨාය තං සබ්බං පවතතිං භගවතො ආරොවෙසුං, සත්ථා
තමත්ථං අවග්ගපතතිං කනා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං
දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනසං සාත්ථිකා ජනා.

තෙ පන උපාසකා දුතියදිවසෙ බුද්ධපඤ්චයං භික්ඛුසංඝස්ස මහා
දුනං දුනා තසං දක්ඛණ්ණමාදිසිංසු, සා තතො පෙනලොකතො
විවිධා විවිධරතනජෙතිඡත තාවතීංසභවතෙ කතකමිමානෙ අවජ්ඣ
සහස්සපරිවාරා නිබ්බන්ති.

බලාවිසපෙනවත්ථුමණ්ණනා.

ති වසී තා,

1 11.

“පුරුකොට සෙතොන පලෙහි හැපිනා”¹ කී ඉදං සත්ථි රේන වනෙ විහරනෙන වෙ බ්‍රාහ්මණපෙන² ආරබ්භ වුතනං. ආයස්මා කීර සංකිච්චො සතතවස්සිකො බුරුගෙගෙයව අරහත්තං. පඤ්ඤා සාමණේර භූමියං ධීනො කිංසමතොති හික්ඛුති සද්ධිං අරඤ්ඤායතනෙ වසනොනොසං හික්ඛුතං පඤ්චනතං වොරසත්තං හත්තො ආගතං මරණං පටිබාහිනීයො තෙ ව වොරෙ දමෙතීයො පබ්බාපේතීයො සද්දු සන්තිකං අග මාසි. සත්ථා තෙසං හික්ඛුතං ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාවසානෙ තෙ හික්ඛු අරහත්තං පාපුණ්ණං. අපායස්මා සංකිච්චො පරිපුණ්ණවස්සො ලඤ්ඤාපසම්පදෙ තෙහි පඤ්චති හික්ඛුසතොති සම්මං බාරණසිං ගන්ත්වා ඉසිපතනෙ විහාසි. මනුස්සා පේරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤා පසන්නාමාසං විචිප්පිපාරියා වග්ගවග්ගා සුඤ්ඤා ආගතානුකද්දනං අදංසු. තත්‍ර³ අඤ්ඤාතරෙ උපාසකො මනුස්සො නිව්ච්චතොන සමාද්ද රෙසි. තෙ යථාබලං නිව්ච්චතනං පට්ඨපෙසුං. තෙන ව සමයෙන බාරණසියං අඤ්ඤාතරස්ස මිච්ඡාදිධිකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වෙ පුත්තා එකා ව ධිතා⁴ අගෙසුං. තෙසු රේඨස්සතො තස්ස උපාසකස්ස මිත්තො අහොසි. සො තං ගහෙතීයො ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකං අගමාසි. ආයස්මා සංකිච්චො තස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සො මුදුට්ඨතොනො අගොසි. අපි නං සො උපාසකො ආග: “කිං එකස්ස හික්ඛුනො නිව්ච්චතනං දෙති”⁵ති. “අනාචිණ්ණං අමතාකං බ්‍රාහ්මණානං සමණානං සක්කපුත්තියානං නිව්ච්චතනද්දනං. තස්මා නාගං දස්සාමි”⁶ති. “කිං මග්ගමපි ගතතං දස්සාසි න දස්සාසි”⁷ති. “කපිං න දස්සාමි”⁸ති ආග. “යදි එවං යං මග්ගං දෙසි තං එකස්ස හික්ඛුනො දෙති”⁹ති. සො සංඛුති පටිසසුණ්ණීයො දුතියදිවසෙ පාතොව විහාරං ගන්ත්වා එකං හික්ඛුං ආනෙතීයො භොරෙසි. එවං ගච්ඡන්තො ගච්ඡන්තො කාලෙ හික්ඛුතං පටිපත්තිං දිස්වා ධම්මඤ්ච සුඤ්ඤාතො තස්ස කනිට්ඨහානා ව හගිනී ව සාසනෙ අභිපසසන්නා පුඤ්ඤාකම්මාභිරතා ව අගෙසුං. එවං තෙ තයො ජනා යථාචිතවං දුනානි දෙනතා සමණ්‍රාහ්මණෙ සක්ක රිංසු ගරුකාරිංසු මානෙසුං පුරෙසුං. මාතා පිතරෙ පත තෙසං අස්සද්ධා අපසසන්නා සමණ්‍රාහ්මණෙසු අගාරවා පුඤ්ඤාකීරියාය අනාදර අනිච්ඡකා¹⁰ අගෙසුං. තෙසං ධිතරං දුරිකං මාතුලපුත්තස්සත්ථාය ඤාතකා වාරෙසුං. සො ව ආයස්මතො සංකිච්චස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුඤ්ඤා සංවෙගජ්ජනො පබ්බජ්ජනො නිව්ච්චො අත්තනො මාතු ගෙහං භුඤ්ජිතුං ගච්ඡති. තං මාතා අත්තනො හාතුධිතාය¹¹ දුරිකාය පලොභෙති. තෙන සො උක්කණ්ඨිනො සුඤ්ඤා උපස්ඤායං උපසං තමිතීයො ආග: “උපපබ්බජ්ජාමගං හතොන අසුඤ්ඤාප්ථ ම”¹²ති. උපස්ඤායො තස්ස උපස්ඤායසම්පත්තිං දිස්වා ආග: “සාමණේර

1. ම. වෙ බ්‍රාහ්මණපුතො පෙනෙ. 3. සි. I. II & III. වෙ පුත්තා ව ධිතා ව.
 2. ම. කඤ්ඤා. 4. ම. අවර්ණිකා. 5. නා. මාතුලධිතාය.
 6

මාසමත්තං. ආගමෙති”ති. සො සාධුති පටිසසුඤ්චා මාසෙ අතිකක්කන්ත තපේව ආරෙවෙසි. උපජ්ඣායො පුත “අඬුමාසං ආගමෙති”ති ආග. අඬුමාසෙ අතිකක්කන්ත තපේව වුත්තෙ පුත “සත්තාහං ආගමෙති”ති ආග. සො සාධුති පටිසසුඤ්ච.

අප් තසමිං අන්තොසත්තාගෙ සාමණේරස්ස මාතුලානියා ගෙහං විතට්ඨදන්තං ජිණ්ණං දුබ්බලකුඛිං වාතවස්සාභිගතං පරිපතී. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච වෙ පුත්තා ච ධිතා ච ගෙගෙන අපේඤ්ඤාත්ථා කාලමකංසු. තෙසු බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී ච පෙතයො නියං නිබ්බත්තිංසු. වෙ පුත්තා ච ධිතා ච භුමිවද්දෙවෙසු තෙසු ජෙට්ඨපුත්තස්ස හත්ථියානං නිබ්බත්ති, කතිට්ඨස්ස අස්සතරිරපේ, ධිතුයා සුවණ්ණසිවිතා. බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී ච මහනෙත මහනෙත අයොමුග්ගරෙ ගහෙත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං ආනොවෙනති, අතිහතට්ඨා නෙසු මහනතමහනතා ඤට්ඨපමාණො ගණ්ඨා උට්ඨතිත්වා මුහුත්තෙ තෙව පරිපච්චිතා පරිභෙදප්පත්තා හොන්ති, තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ගණ්ඨා ථාලෙත්වා කොධාභිභූතා නිකකරුණො ඵරුසවචනෙති තජ්ජන්තා පුබ්බලොභිතං පිවන්ති. න ච තිත්තිං පටිලභන්ති.

අප් සාමණේරෙ උක්කණ්ඨාභිභූතො උපජ්ඣායං උපසංකමිත්වා ආග: “හනෙත මයං පටිඤ්ඤාදිවසා විතීවත්තා ගෙහං ගමිස්සාමි අනුජනාථ ම”න්ති. අප් නං උපජ්ඣායො අත්ථබ්ගතෙ සුරියෙ කාල පක්ඛවාතුද්ධියා විත්තමානාය ඵතීති වත්වා ඉසිප්පනවිහාරස්ස පිට්ඨි පසොන පොකං ගන්ත්වා අට්ඨාසි තෙන ච සමයෙන තෙ වෙ දෙව පුත්තා සධිං භගිතියා තෙනෙව මගෙහන යක්ඛසමාගමං සමාචාරෙත්වා ගච්ඡන්ති. තෙසං පන මාතෘපිතරෙ මුග්ගරහත්වා ඵරුසතරවාවා කාළරූපා ආකුලාකුලසුඛපතිතකෙසභාරා ඉන්ද්‍රියදම්භතාලක්ඛනා සදිසා විගලිතපුබ්බලොභිතා වලිහගත්තා අතිවිය ජෙගුච්ඡිභව්ජ දස්සනා තෙ, අනුබ්බන්ති. අපායසමා සංකිච්චො යථා සො සාමණේරෙ, තෙ සබ්බෙ ගච්ඡන්තෙ පස්සති තථාරූපං ඉද්ධාභිසංඛාරං අතිසංඛාරිත්වා සාමණේරං ආග: “පස්සාසි නො තිං සාමණේර ඉමෙ ගච්ඡන්තෙ”ති? “ආම හනෙත පස්සාමි”ති. “තෙන හි ඉමෙති කත තමමං පටිපුච්ඡාහි”ති. සො හත්ථියානාදීහි ගච්ඡන්තෙ අනුක්කමෙන පටිපුච්ඡ. තෙ.ආහංසු “යෙ පච්ඡන්තො පෙතො ආගච්ඡන්ති තෙ පටි පුච්ඡා”ති. සාමණේරෙ තෙ පෙතෙ ගාථාහි අප්ඤ්ඤාසි:

“පුරතොව සේනෙන පලෙති හත්ථිනා
මජ්ඣෙ පන අස්සතරිරපෙන
පච්ඡා ව කඤ්ඤා සිවිකාය නියන්ති
මහාසගන්ති දස සබ්බසො” දිසා.

තුමෙහි පත බුහුරුහත්පාණිනෝ
 රුද්‍රමුඛා භින්නපභින්නගතනා
 මනුස්සාභුතා නිමකත් පාපං
 යෙනඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පිචාප්' ලොභිත"නග්.

තත් "පුරතො"ති: සබ්බපඨමං. "සෙතොනා"ති: පණ්ඩරෙන.
 "පලෙහි"ති: ගච්ඡති. "මජ්ඣෙක පභා"ති: ගජ්ජිආරුලකස්ස සිවිකා
 රුලකාය ව අත්තරෙ. "අස්සතරිප්පෙනා"ති: අස්සතරිප්පෙනා
 රපෙන පලෙහිති යොජනා. "නිසානි"ති: වහිසති. "බහාසනෙහි දස
 සබ්බසො දිසා"ති: සබ්බතො සමන්තතො සබ්බාව දසපි දිසා
 අත්තනො සරිප්පහාසි වත්තාරණාදිපහාසි ව විජේජාතයමානා.
 "බුහුරුහත්පාණිනෝ"ති: බුහුරු හත්සංඛාතෙසු පාණිසු යෙසං
 තෙ=බුහුරුහත්පාණිනෝ. භූමිසණ්ඨකරණියාදිසු පාණි වොහාරස්ස
 ලබ්භමානතතා හත්සංඛෙත පාණි එව විසෙසිතො. "භින්නපභින්න
 ගතනා"ති: බුහුරුපහාරෙන තත් තත් භින්නපභින්නසරිද්.
 "පිචාප්"ති: පිචාප්.

එවං සාමණේරෙන පුට්ඨා තෙ පෙනා සබ්බං තං පවතති. වතුහි
 ගාඨාහි පව්වහාසිංසු:

"පුරතොව යෙ ගච්ඡති කුඤ්ඤරෙන
 සෙතෙන නාගෙන වතුකකමෙන
 අමහාකං පුතෙනා අහු ජේට්ඨකො සො"
 දුනානි දන්තාන සුඛි පමොදති.

යො සො මජ්ඣෙක අස්සතරිප්පෙන
 වතුහිති සුතෙනන සුවහිතෙන
 අමහාකං පුතෙනා අහු මජ්ඣිමො සො
 අමච්ඡරි දුනපති විරොචති.

යා සා ව පච්ඡා සිවිකාය නියාති
 නාරි¹ සපඤ්ඤ මගමඤ්ඤලොචනා
 අමහාකං ධිතා අහු සා කතිට්ඨා
 හාගබ්ඪහාගෙන සුඛි පමොදති.

එතෙ ව දුනානි අදංසු පුබ්බ
 පසන්නවිතතා සමණ්ඩ්‍රාගමණානං.
 මයමපන මච්ඡරිතො අහුමහා
 පරිභාසකා සමණ්ඩ්‍රාගමණානං.

එතෙ පදන්තා පරිවාරයනති,
 මයඤ්ච සුස්සාම නලොච ඛිතෙනා"ති.²

1. සි. 1 පිචාප් 2. ම. භින්නපභින්නසරිද්, සි. I. II & III. භින්නපහගමුහසරිද්.
 3. සි. I. II & III සොච ජෙට්ඨො. 4. අපත පා. හා. දර්. 5. හා. ජෙනොති

තත් “පුරතොව සො ගව්‍යති”ති: ඉමෙසං ගව්‍යන්තානං සො පුරතො ගව්‍යති. සො සො පුරතො ගව්‍යතීතිපි පාඨො. තස්ස සො ඵසො පුරතො ගව්‍යතීති අත්‍යො. “කුඤ්ඤරොනා”ති: කුං පඨවිං ජිරයති කුඤ්ඤස්ස වා රමති වරතීති=කුඤ්ඤරොති. ලභිතාමෙන ගජිතා. “භාගෙනා”ති: න අස්ස අගති අභිභවතීයං අජීති=නාගො තෙන නාගෙන. “චතුක්කමෙනා”ති: චතුප්පදෙන. “ජෙට්ඨො”ති: පුබ්බජෙ. “චතුබ්බි”ති: චතුති අස්සතරිති. “සුචග්ගිතොනා”ති: සුඤ්ජරගමනෙන චතුරගමනෙන. “මිගමඤ්ඤොවනා”ති: මිගියා විය මඤ්ඤකම්පානා “භාගබ්බිභාගෙනා”ති: භාගස්ස අබ්බිභාගෙන, අත්තනා ලභිකොට්ඨාසතො අබ්බිභාගදුනෙන හෙතුතුනෙන. “සුඛි”ති: සුඛිති, ලිඛවිපල්ලාසෙන හෙතං වුත්තං. “පට්ඨාසකා”ති: අනෙකාසකා. “පට්ඨාරංගතී”ති: දිබ්බස්ස කාමගුණෙස්ස අත්තනො ඉන්ද්‍රියානි ඉතො විතො ව යථාසුඛං වාරෙනති, පරිජනෙති වා අත්තනො පුඤ්ඤනුභාව තිස්සඤ්ඤා පරිවරියං කාරෙනති. “මඤ්ඤව සුඤ්ඤාම නලොව ඛිනොනා”ති: මයමපන ඛිනොනා ආනපෙ පකම්හොතො නලො විය සුස්සාම, වුප්පිපාසාති අඤ්ඤමඤ්ඤං දණ්ඩාභිසානෙන ව සුක්ක විසුක්කා භවාමාති.

ඵචං අත්තනො පාපං සයං පවෙදෙත්වා “මයං තුමාකං මාතුල මාතුලානියො”ති ආචිකම්සු. තං සුත්වා සාමණෙරො සඤ්ජාතසං වෙගො ඵවරුපානං කිබ්බිසකාරිතං කථනත්‍ර ඛො භොජනාති සිජ්ඣනතීති පුච්ඡන්තො:

කිං තුමාකං භොජනං කිං සයානං¹ කථං සු යාපෙථ
සුපාපධම්මිනො

පහුතභොගෙස්ස අනපකෙස්ස සුඛං විරාධාය² දුක්ඛජ්ජ
පත්තා”ති

ඉමං භාථමාහ.

තත් “කිං තුමාකං භොජන”නති: කීනති කීදිසං තුමාකං භොජනං. “කිං සයාන”නති: කීදිසං සයනං. කියාසානාති කෙචි පඨනති; කීදිසසයනා, කීදිසෙ සයනෙ සයථාති අත්‍යො. “කථං සු යාපෙථ”ති: කෙන පකාරෙන යාපෙථ කථං වො යාපෙථාති වා පාඨො, කථං තුමෙහ යාපෙථාති අත්‍යො. “සුපාපධම්මිනො”ති: සුචුට්ඨ අතිවිය පාපධම්මො. “පහුතභොගෙස්ස”ති: අපරියනෙත්‍ර ලිභරෙස්ස භොගෙස්ස සනෙත්‍ර. “අනපකෙස්ස”ති: න අපකෙස්ස ඛහුස්ස. “සුඛං විරාධාය”ති: සුඛගෙතුනො පුඤ්ඤස්ස අකරණෙන සුඛං විරජ්ඣිත්වා විරුධෙත්වා. සුඛස්ස විරුධෙත්වාති කෙචි පඨනති. “දුක්ඛජ්ජ පත්තා”ති: අජ්ජ ඉදුති ඉදං පෙතයොතිපරියාපනං දුක්ඛං අනුප්පත්තාති.

ඵචං සාමණෙරෙන පුට්ඨා පෙතා තෙන පුච්ඡිතමත්ථං විස්සජ්ජන්තො භාථායො අභාසිංසු:-

“අඤ්ඤාමඤ්ඤාං වධිනිනා පිචාම පුබ්බලොතිනං
බහුං පිනිනා න ධාතා භොම නච්ඡාදිමහසෙ¹ මයං.

ඉච්චො ච්චො පරිදෙවයනති අදායකා පෙච්ච² යමෙක
ආගිනො
යෙ තෙ විදිනි³ අබ්ගමම භොගෙ න භුඤ්ජෙර නාපි
කරොනති පුඤ්ඤං,

තෙ බුප්පිපාසුපගතා පරත් පෙනා විරං ක්කායරෙ බග්ගමානා
කමමානි කතාන දුමුද්දයානි අනුභොනති දුක්ඛං කට්ඨ
කපථලානි.

ඉත්තරං හි ධනං ධඤ්ඤා ඉත්තරං ඉධ ජීවිතං
ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤ්ඤා දීපං කසිරාථ පණ්ණිනො.

යෙ තෙ ඵලං පජානනති නරා ධම්මෙක කොවිදා
තෙ දානෙ නප්පමජ්ජනති සුනිං අරහතං චචො⁴ති.

තත් “න ධාතා භොමා”ති: ධාතා සුභිනා තිත්තා න භොම.,
“නච්ඡාදිමහසෙ”ති: න රුච්චාම න රුචිං උප්පාදෙම, න තං මයං
අත්තතො රුචියා පිවිසාමානි අත්තො. “ඉච්චොචා”ති: ඵල මෙච.
“ච්චො පරිදෙවයනති”ති: මයං විය අඤ්ඤාපි මනුස්සා කතානිබ්බිසා
පරිදෙවයනති කඤ්ඤනති. “අදායකා”ති: අදානසීලා මච්ඡරිතො.
“යමෙක ආගිනො”ති යමලොකසඤ්ඤාදිතෙ යමෙක ආනෙ පෙනති
විසයෙ ආනසීලා. “යෙ තෙ විදිනි අබ්ගමම භොගෙ”ති: යෙ තෙ
සම්පති ආයති ච සුඛවිසෙසවිධායකෙ භොගෙ විදිනි පටිලභිනි.
“න භුඤ්ජෙර නාපි කඤ්ඤනති පුඤ්ඤ”නති: අමෙභ විය. සගම්පි
න භුඤ්ජනති පරෙසං දෙනතා දානමයං පුඤ්ඤම්පි න කරොනති.
“තෙ බුප්පිපාසුපගතා පරත්”ති: තෙ සත්තා පරත් පරලොකෙ
පෙනතිවිසයෙ ජිහ්විච්ඡාපිපාසාහිත්තා හුනි. “විරං ක්කායරෙ බග්ග
මානා”ති: බුද්ධි ගෙතුකෙන දුක්ඛයනිතා අකතං වත අමෙභ හි කුසලං
කතං පාප’නති ආදිනා පවනතමානෙන විප්පට්ඨකාරගතිනා පරිබග්ග
මානා ක්කායනති, අනුදුනනනති අත්තො. “දුමුද්දයානි”ති: දුක්ඛවිපා
කානි. අනුභොනති දුක්ඛං කට්ඨකපථලානි”ති: අතිච්ච්චලානි පාප
කමමානි කතා විරකාලං දුක්ඛං ආපාසිකං දුක්ඛං අනුභවනති. “ඉත්ත
ර”නති: න විරකාලවිධාසි අතිච්චං විපරිනාමධම්මං. ඉත්තරං ඉධ
ජීවිත”නති: ඉධ මනුස්සලොකෙ සත්තානං ජීවිතම්පි ඉත්තරං පරිත්තං
අපාකං. තෙනාහ හගවා: “යො විරං ජීවති සො වග්ගසතං අපාං
ලා භියෙතා”ති. “ඉත්තරං ඉත්තරතො ඤ්ඤා”ති: ධනධඤ්ඤාදි
උපකරණං මනුස්සානං ජීවිතඤ්ඤා ඉත්තරං පරිත්තං බණ්ණිකං න
විරහංගි පඤ්ඤා උපපරික්ඛිනි. “දීපං කසිරාථ පණ්ණිනො”ති:

1. සි. I. II. නරුච්ඡාදිමහසෙ.

2. සි. I. II. මච්ඡරිතො.

3. හා. විච්චො.

සප්තසෛද්‍ය පුරිසො දීපං අත්තනො පතීධිං. පරලොකෙ හිතසුඛා
 ධිවිධානං කරෙය්‍ය. “සෙ හෙ එවං පජානානි”ති: සෙ තෙ මනුස්සානං
 භොගානං ජීවිතස්ස ච ඉත්තරභාවං යථාවතො ජානනාති තෙ දුතො
 සබ්බකාලං නප්පමජ්ජනති. “සුඛො අරහතං චචො”ති: අරහතං බුඬා
 දීනං අරියානං චචනං සුචාති අත්තො. සෙසං පාකට්ඨෙව.

එවං තෙ පෙතා සාමණේරෙත පුට්ඨා තමන්ධං ආවික්ඛිනා “මයං
 භුක්ඛං මාතුලමාතුලානියො”ති වදිංසු. තං සුචා සාමණේරො සං
 ජාතසංවෙගො උක්කණ්ඨං පටිවිනොදෙනා උපජ්ඣායස්ස පාදෙසු
 සිරසා නිපතීනා එවමාග: “යා භතො අනුකම්පා කරණීයා අනුකම්පං
 උපාදය සා මෙ භූමෙහති කතා, මහතො චතමති අත්තන්තො පාතො”¹
 දුක්ඛතො රක්ඛිතො, තදුනි මෙ සරාචාසෙත අත්තො, අභිරමිස්සාමි
 බුහමචරියවාසෙ”ති. අථායස්මා සංක්ඛිච්චො තස්ස අජ්ඣායස්සානුරූපං
 කම්මට්ඨානං ආවික්ඛි. සො කම්මට්ඨානං අනුසුඤ්ඤානො න චිරස්සෙව
 අරහතං පාපුණී. ආයස්මා සංක්ඛිච්චො තං පචතති: භගවතො ආරො
 චෙසි. සත්ථා තමන්ධං අට්ඨුප්පත්ති: කතා සම්පත්තපරිසාය වින්ධරෙන
 ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා මහාජනය්‍ය සාත්තිකා අහොසිති.

නාගපෙතවස්සවණ්ණනා

ති ධි තා.

1. 12.

“උරගොව නවං ජිණ්ණ”නති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො
 අඤ්ඤාතරං උපාසකං ආරබ්භ කපෙසි. සාවච්ඡිං කීර අඤ්ඤාතරස්ස
 උපාසකස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තමරණගෙතු පරි
 දෙවසොකසමාපන්නො බති නික්ඛමිනා² කිඤ්චි කම්මං කාතුං
 අසකෙකානො ගෙගෙගෙව අට්ඨාසි. අථ සත්ථා පච්චුසවෙලායං මහා
 කරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය බුඬචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්නො
 තං උපාසකං දිස්වා පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙති පත්තච්චරමාදය
 තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා වාරෙ අට්ඨාසි. උපාසකො සජ්ඣ ආගතභාවං
 සුචා සිසං වුට්ඨාය ගන්ත්වා පච්චුග්ගමනං කතා ගත්තො පත්තං
 ගෙගෙවො ගෙහං පච්චෙසෙති ආසනං පඤ්ඤපෙති අදුසි. නිසීදි
 භගවා පඤ්ඤාතො ආසනෙ. උපාසකොපි භගවන්තං වජ්ඣිනා එක
 මන්තං නිසීදි. තං භගවා “කිං උපාසක සොකපරෙතො”³ විස
 දිස්සති”ති ආග. “ආම භගවා, පියො මෙ පුත්තො කාලකතො,
 තෙතාහං සොකපරෙතො”ති.⁴ අථස්ස භගවා සොකවිනොදනං
 කරොන්නො උරගජානානං කපෙසි.

1. සි. I. II & III. පාපතො;

2. හා. නික්ඛන්නො.

3. ම. සොකුපද්දතො.

4. ම. සොවාමිති.

“අතීතෙ කාසිරවෝ බාරාණසියං ධම්මපාලං නාම බ්‍රාහ්මණ
 කුලං අගොසි. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො බ්‍රාහ්මණී පුතොති ධිතා පුණීසා
 දුසිති ඉමෙ සබ්බෙච්ච මරණානුස්සති’ භාවනාතීරතා අගෙසුං.
 තෙසු යො ගෙහතො නික්කමති සො සෙසජනෙ ඔවදිත්වා නිර
 පෙකෙකාව නික්කමති. අපේකදිවසං බ්‍රාහ්මණො පුතොනන තද්ධිං
 සරතො නික්කමිත්වා බෙහතං ගන්ත්වා කසති. පුතො පුක්කතිණ
 පණ්ණාකට්ඨාති ආලිමෙටති. තනේතො කණ්ණසපෙපා බාහ
 ගයෙන රුක්කපුසිරතො නික්කමිත්වා ඉමං බ්‍රාහ්මණස්ස පුතං ඔසි.
 සො විසවෙගෙන මුච්ඡිතො තනේච්ච පරිපතීත්වා කාලකතො සකෙකා
 දෙවරාජා හුත්වා නිබ්බතති. බ්‍රාහ්මණො පුතං මතං දිස්වා කම්මනත
 සම්පෙත ගච්ඡන්තං එකං පුරිසං එවමාන: “සම්ම මම සරං ගන්ත්වා
 බ්‍රාහ්මණී” එවං වදෙති: තභාත්වා සුඛවත්තීවත්වා එකස්ස ගතං
 මාලාගක්ඛාදීති ච ගගෙත්වා අගච්ඡතු”ති. සො තත්ථ ගන්ත්වා තථා ආරො
 වෙසි. ගෙගජනොපි තථා අකාසි. බ්‍රාහ්මණො තභාත්වා භුඤ්ඤීත්වා
 විලිඞ්ඤිත්වා පරිජනපරිවුතො පුතනස්ස සරිරං විතකා ආරොපෙත්වා
 අග්ගිං දත්වා දුරුක්කකිං දහනොතා විග නිස්සොකො නිස්සන්තාපො
 අනිච්චසඤ්ඤං මනසි කරොනොතා අට්ඨාසි. අථ බ්‍රාහ්මණපුතො
 සකෙකා හුත්වා නිබ්බතොතා. සො ච අමමාකං බොධිසත්තො අගොසි.
 සො අත්තනො පුරිමජාතිං තතපුඤ්ඤං ච පච්චවේසකීත්වා පිතරඤ්ච
 ඤානො ච අනුකම්පමානො බ්‍රාහ්මණවෙසෙන තත්ථාගන්ත්වා ඤානො
 අසොචනෙන දිස්වා “අමො මගං ක්කිපෙට්ඨ? අමොකම්පි මංසං දෙට්ඨ
 ඡාතොසම්”ති ආහ. “න මගො, මනුස්සො බ්‍රාහ්මණ”ති ආහ. තිං
 තුමානං පච්චත්ථිකො එසො”ති? “න පච්චත්ථිකො උරෙජාතො
 ඔරසො මහාගුණවනොතා තරුණපුතො”ති. “කිමත්ථං තුලෙත තථා
 රුපෙ ගුණවති තරුණපුතෙත මතෙත සොච්ඨා”ති? තං සුත්වා
 බ්‍රාහ්මණො අසොචනකාරණං කපේනොතා

“උරගොච තචං ජිණ්ණං හිත්වා ගච්ඡති සංතනු
 එවං සරිරෙ නිබ්බතාගෙ පෙනෙ කාලකතෙ සති.

ඛයාමානො න ජානාහි ඤාතීතං පරිදෙවිතං
 තස්මා එතං’ න රොදුම්’ ගතො සො තස්ස යා ගතී”හි

වෙ ගාථා අභාසි.

තත්ථ “උරගො”ති: උරෙන ගච්ඡතීති=උරගො, සප්පසෙහගං
 අසිච්චනං. “නචං ජිණ්ණං”නති: ජජ්ජරභාවෙන ජිණ්ණං පොරුණං
 අත්තනො තචං තිලෙමානං. “හිත්වා ගච්ඡති සංතනු”නති: යථා
 උරගො අත්තනො ජිණ්ණං තචං දුක්ඛං ජනෙන්නං රුක්කින්නතරෙ
 වා කට්ඨන්නතරෙ වා මුලන්නතරෙ වා පාසාණන්නතරෙ වා කඤ්චුකං
 මුඤ්ඤිත්වො විග සරිරතො මුඤ්ඤිත්වා පහාය ජිකේසීත්වා යථා කාමං.

ගව්‍ය්ති, එවමෙව සංසාරෙ පරිබ්බමනො සතො සොරාණං
කමංසං පරික්ඛණ්ණො ජ්ජුරිභුතං සං තනුං අත්තනො සරිරං.
හිංසා ගව්‍ය්ති යථාකමං ගව්‍ය්ති, පුනබ්බවචසෙන උපපජ්ජිති
අපො. “ඵඞ්”ති: ඛංගමානං පුත්තංසං සරිරං දංසොනො ආහ.
“සර්වේ නිවෙසානං”ති: අංගං විය අසොසොසොසො කායෙ එවං හොග
රහිතෙ නිරන්තරෙ ජනෙ. “සෙසො”ති: ආසු උසුමි විසොසොසො ඉතො
කායො අපගතො. “සාලකොසො”ති: මතෙ ජනෙ. “නිසො”ති:
යංගං ඛංගමානො කායො අපෙතවිසොසොසො දොසොසො පිය
සොසො රුදිතං පරිදෙවිතං න ජනාති, තසො එතං මම පුත්තං
නිමිත්තං කොසො න රොදුමි. “ගෙසො සො නංගං සො ගති”ති: යදිපි
මතමතසතො න උච්ඡිජ්ජති¹ මතංසං පන කතොකාසංසං කමංසං
වසෙන යං ගති පාටිකංගං තං චුත්තිඅත්තරමෙව ගතො, න සො
පුරිමසොසො රුදිතං පරිදෙවිතං වා පච්චාසිංසති නාපි යෙභුයොසන
පුරිමසොසො රුදිතො කාචි අත්තිද්ධිති අධිපායො.

එවං බ්‍රාහ්මණෙන අත්තනො යොනිසො මනසිකාරකොසලො
පකාසිතෙ බ්‍රාහ්මණරුපො සකෙකා බ්‍රාහ්මණී ආහ: “අමම භුංගො
සො මතො කිං හොති”ති? “දසමංසො කුච්ඡිනා පරිහරිතො එසොසො
පායොසො ගත්තපාදෙ සංගොසොසො සංවරිතිතො පුත්තො මෙ යංගි”ති.
“යදි එවං පිතා තාව පුරිසොසො න රොදුති, මානුසො ගදංගං මුදුකං,
සිං කසො න රොදුති”ති? තං සුතො සො අරොදනකාරණං කපෙන්නි

“අනවතිතො” තතො ආග අනනුසොසො ඉතො ගතො,
යථාගතො තථාගතො, තත්ත කා පරිදෙවිතො.

ඛංගමානො න ජනාති සොසො පරිදෙවිතං
තසො එතං න රොදුමි ගතො සො තංගං යං ගති”ති

සාථාචයමංග.

තත්ත “අනවතිතො”ති: අනවතො: එහි මංගං පුත්තොවං
උපගව්‍ය්ති එවං අපකෙකාසිතො. “නිසො”ති: යත්ත පුබ්බෙ සිතො
තතො පරලොකතො. “ආහ”ති: ආගසො. “අනනුසොසො”ති:
අනනුමතො ගව්‍ය්ති තාත පරලොකනති එවං අමෙහි අවිසංසොසො.
“ඉතො”ති: ඉධ ලොකතො. “ගෙසො”ති: අපගතො. “සථාගතො”ති:
යොනාකාරණ ආගතො, අමෙහි න අවතිතො එව ආගතොති
අපො. “සථා ගතො”ති: ගතොවොකාරණ ගතො යථා සකෙතෙ
ව කමමුනා ආගතො තථා සකෙතෙව කමමුනා ගතොති. එතෙන
කමමංසංතං දංසොති. “නිසො සො සර්වදෙවතා”ති: එවං අවස
වත්තෙන සංසාරපච්චෙන මරණං පටිච්ච කා නාම පරිදෙවිතො
අසුත්තො සො පසොසොසො අකාරණීයොති දංසොති.

1. සි. I & II. මංගංගං ත උපපජ්ජති.

2. සි. අනත්තිවෙධො. අනත්තිතො.

එවං බ්‍රාහ්මණියා වචනං සුඤ්ඤා නස්ස හගිති” ප්‍රච්ඡි: “අම්ම භූග්ගං එසො කිං ගොති” ති? “භාතා මෙ සාමී” ති. “අම්ම හගිති” යො නාම භාතූසු සිනෙහා සිං කසමා න රොදසි” ති. සාපි අරොදනකාරණං කප්ථෙත්ති:-

“භවෙ රොදෙ කිසං අස්සං තත්ථ මෙ කිං එලං සියං

ඤ්ඤිමිත්තසුභල්ලානං භිශ්‍යාං නො අරති සියං.

බ්‍රහ්මානො න ජනාති ඤ්ඤිතං පරිදෙවිතං

තස්මා එතං න රොදමි ගතො සො තස්ස යං ගති” ති

ගාථාවස්මාහ.

තත්ථ “භවෙ රොදෙ කිසං අස්සං” තති: යදි අහං රොදෙය්‍යං කිසං පරිසුක්ඛසරීරං භවෙය්‍යං. “තත්ථ මෙ කිං එලං සියං” ති: තස්මිං මිග්ගං භාතූමරණනිමිත්තෙත රොදනෙ කිං නාම එලං කො ආති සංසො භවෙය්‍යං? න තෙන මිග්ගං භාතිකො ආගෙව්ඨ්‍ය, නාපි සො තෙන සුභතිං ගෙව්ඨ්‍යාති අභිප්පායො. “ඤ්ඤිමිත්තසුභල්ලානං භිශ්‍යාං නො අරති සියං” ති: අමතාකං ඤ්ඤිතං මිත්තානං සුභල්ලා නඤ්ච මම සොවතෙන භාතූමරණදුක්ඛතො භිශ්‍යාපි අරති දුක්ඛ මෙව සියං.

එවං හගිති යා වචනං සුඤ්ඤා නස්ස හරියං ප්‍රච්ඡි: “භූග්ගං සො කිං ගොති” ති. “භතතා මෙ සාමී” ති. “භග්ගු ඉප්පියො නාම භතතරි සිනෙහා ගොති, තස්මිං ච මතෙ වීධිවා අනාථා ගොති, කසමා සිං න රොදසි” ති? සාපි අහං නො අරොදනකාරණං කප්ථෙත්ති ගාථාවස්මාහ:

“ගාථාපි දුරකො ව්‍යදං ගච්ඡන්තමිත්තරොදති;

එතිං සම්පදමෙවෙතං යො පෙතමිත්තසොචති

බ්‍රහ්මානො න ජනාති ඤ්ඤිතං පරිදෙවිතං;

තස්මා එතං න රොදමි ගතො සො තස්ස යං ගති” ති.

තත්ථ “දුරකො” ති: බාලදුරකො. “ව්‍යදං” තති: ව්‍යදමණ්ඩලං. “ගච්ඡන්තමි” තති: තතං අබ්‍රහ්මණිකාමානං. “අනුගෙදති” ති: මිග්ගං රථවක්කං ගතෙතො දෙතිති අනුරොදති. “එවං සම්පදමෙවෙතං” තති: යො පෙතං මතං අනු සොචති නස්සංතං අනුසොචනං එවං සම්පදං එවරූපං ආකාශෙ ගච්ඡන්තස්ස ව්‍යදස්ස ගතෙතාකාමතා සද්ධං අරබ්භතෙය්‍යවිඤ්ඤමිං ඉච්ඡාභාවතොති අභිප්පායො.

එවං තස්ස හරියං වචනං සුඤ්ඤා දසිං ප්‍රච්ඡි “අම්ම භූග්ගං සො කිං ගොති” ති “අශ්‍යාං මෙ සාමී” ති. “යදි එවං තෙන සිං පො ජෙඤ්ඤා වෙය්‍යාවච්චං කාරිතා ගම්ඤ්ඤි තස්මා මිඤ්ඤෙ සුමුත්තාහං තෙනාති න රොදසි” ති. “සාමි මිං මං එවං අවච්ච, (න වෙතං අනුච්ච

විකං)¹ අතිවිය බන්ධිමෙත්තොනුද්දයා සමපනෙනා සුත්තකාරි² මයං අය්‍යපුත්තො (උරෙසංවඩ්ඪපුත්තො විය අගොයි)³”ති. අථ කඟ්ගා න රොදසීති? සා ච අත්තනො අරොදනකාරණං කප්ථනනී ගාථාවයමාන:

“යථාපි බ්‍රහ්ම උදකුමො හිනෙනා අප්පට්ඨකියො,
එවං සමපදමෙවෙනං යො පෙනමනුසොචති.
බ්‍රහ්මානො න ජනාති ඤාතිනං පරිදෙවිතං,
තඟ්ගා එතං න රොදමි ගතො සො තස්ස යං ගතී”ති

තත් “යථාපි බ්‍රහ්ම උදකුමො හිනෙනා අප්පට්ඨකියො”ති: බ්‍රාහ්මණ සෙය්‍යථාපි උදකුමො නාම බ්‍රහ්මරූපගාරාදිනා හිනෙනා අප්පට්ඨකියො පුත පාකතිකො න ගොති සෙසමෙත්ත වුත්තන යත්තා උත්තානමෙව

සකොකා නෙසං බම්මකථං සුච්ඡා⁴ පසන්නමානසො “සම්මදෙව කුමොති මරණකති ගාවිතා, ඉතො පට්ඨාය කුමොති කසියාදි කරණකිම්බං තථී”ති තෙසං භගං භගං සත්තරතූතහරිතං තච්ඡා “අප්පමිත්තා දුතං දෙප්පිලං රක්ඛප් උප්පාසප්කමිං⁴ කරොථා”ති ඔව්දිච්ඡා අත්තානං ච නෙසං නිවෙදෙච්ඡා සකට්ඨානමෙව ගතො. තෙපි බ්‍රාහ්මණොදයො දුතාදීති පුඤ්ඤති කච්ඡා යාවතාසුකං යච්ඡා දෙවලොකෙ උප්පජ්ජාසු.

සත්ථා ඉමං ජතකං ආගරිච්ඡා තස්ස උපාසකස්ස සොකසල්ලං සමුඛරිච්ඡා උපරි සච්ඡාති පකාසෙසි. සම්මපරියොධානෙ උපාසකො සොකාපනතිථලෙ පතිට්ඨතිති.

උරගන්තකවක්ඛවණ්ණනා
ති ටසී නා.

මාදසවක්ඛපතිමණිනස්ස උරගමග්ගස්ස අත්ථවණ්ණනා
ස ම තතා.

2. 1.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසී”ති ඉදං සත්ථි වෙච්චනෙ විහරන්ත මගධරට්ඨං ඉට්ඨකාවතී නාමකෙ ගාමෙ අඤ්ඤතරං පෙනිං ආරබ්භ වුත්තං. මගධරට්ඨං කීර ඉට්ඨකාවතී ච දීඝරාජ් වාති වෙ ගාමකා අගෙසුං. තත්ථ ඛහු සංසාරමොචකා මිට්ඨාදිට්ඨිකා පට්ටසන්ති. අනිතෙ ච කාලෙ පඤ්චනනං වස්සකතානං මන්තෙ අඤ්ඤතරා ඉති තත්ථව ඉට්ඨකාවතීයං අඤ්ඤරසමිං සංසාරමොචකකුලෙ නිබ්බන්ධිච්ඡා මිට්ඨාදිට්ඨිවග්ගෙ ඛහු කීටපට්ටො ජිවිතා වොරො

1. සීතලපොත්පතෙහු න දිසසති; 2. සී. I. II & III සංඛ්‍යා දසියාපි
2. ම. සුත්තමාදි. 3. සී. I. සං. උපොසථං. 4. සී. I. සං. උපොසථං.

පෙනීම පෙනෙන්න නිබ්බන්ධන. සං පඤ්චවය්‍යසතොති බුද්ධපාසාදි දුක්ඛං අනුභවිතො අවිකාකං භගවතී ලොකෙ උපපජ්ඣිතො පවතතිනවරධම්ම චකෙක අනුකකමෙන රාජගහං උපනිස්සාය වෙළවනෙ විහරන්තො පුනපි ඉට්ඨිකාවතියං අඤ්ඤාරස්මිං සංසාරමොචනකුලෙයෙව නිබ්බන්ධිතො යද්ද සත්තඅට්ඨවය්‍යද්දසිකකාලෙ අඤ්ඤාති දුරිකාති සද්ධිං රජිකාය කීදනසමන්තං¹ අහොසි, තද්ද ආයස්මා සාරිපුත්තනෙරො තමෙව ගාමං උපනිස්සාය අරුණවතී විහරෙ විහරන්තො එකදිවසං වාදසභිකබ්බුති සද්ධිං තස්ස ගාමස්ස වාරසමීපෙන මග්ගෙන අතිකකමති. තස්මිං ඛණ්ණෙ ඛහු ගාමදුරිකා ගාමෙනා නිකම්භිතො වාරසමීපෙ කීදනතියො පසන්නාමානසා මාතාපිතුන්තං පටිපතතිදස්සනෙන වෙගෙන ගන්තො ථෙරං අඤ්ඤා ව භික්ඛු පඤ්ච පඨිවසීතෙන වන්දිංසු. සං පනෙසා අස්සධාකුලස්ස ධිතා වීරකාලං අපරිචිතකුසලතාය² සාධුජනාවාරවීරතිතා අනාදරා අසිකම්භා විය අට්ඨාසි. ථෙරො තස්සා පුබ්බ වරිතං ඉදුනි ව සංසාරමොචනකුලෙ නිබ්බන්තනං ආයතී ව නිරයෙ නිබ්බන්තනාරහතං දිස්වා “සවායං මං වන්දිස්සති නිරයෙ න උපපජ්ඣස්සති, පෙනෙන්න නිබ්බන්ධිතොපි මමං යෙව නිස්සාය සම්පතති පටිලභිස්සති”ති ඤාතො කරුණංය සං වොදිතමානසො තා දුරිකායො ආහ: “නුමෙග භික්ඛු වන්දථ, අයං පන දුරිකා අසිකම්භා විය සීතා”ති. අථ නං තා දුරිකා හන්තෙසු පරිග්ගහෙනො ආකඛ්ඪිතො බලකකාමෙන ථෙරස්ස පාදෙ වන්දපෙසුං. සං අපරෙන සමයෙන වයසාන්තො දිඝරාජියං සංසාරමොචනකුලෙ අඤ්ඤාරස්ස කුමාරස්ස දින්නා පරිපුරුණණබ්බා හුචා කාලකතා පෙනෙන්න උපපජ්ඣිතො නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා බුද්ධපාසාභිගුතා අතී විය බිභවජ්දස්සනා විවරන්ති රත්තියං ආයස්මනො සාරිපුත්තනෙරො අත්තානං දස්සන්තො එකමන්තං අට්ඨාසි, තං දිස්වා ථෙරො ගාථාය පුච්ඡි:-

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාසි කිසං ඛමිනිසත්තා

උපථාසුලිකෙ කිසිකෙ කා නු තිං ඉධ තිට්ඨසි”ති.

තත්ථ “ඛමිනිසත්තා”ති: නිමමංසලොභිතතාය සිරා ජලාති විත්තතත්තා. “උපථාසුලිකෙ”ති: උග්ගතථාසුලිකෙ. “කිසිකෙ”ති: කිසසරිථෙර. පුඤ්ඤපි “කිසං”ති වතො පුන ‘කිසිකෙ’ති වචනං අවසි වම්මනගාරුමත්තසරිත්තාය අතිවිය කිසතාවදස්සනත්ථං” වුත්තං. තං සුචා පෙනී අත්තානං පවෙදෙහති:-

“අහං හදන්තෙ පෙනිමිති දුග්ගතා යමලොකිකා

පාපකම්මං කරිතොන පෙනලොකමිතො ගතා”ති

ගාථං වතො පුන ථෙරෙන

“කිනහු කායෙන වාචාය මනසා දුක්ඛං භතං

කිස්ස කම්මට්ඨිපාකෙන පෙනලොකමිතො ගතා”ති

1. හං. කීදනසංගතො.

2. සී. I. II & III. අනුපට්ඨකුසලතාය.

3. ම. අවසිතවිතගාරුමස්සානං භෙසතාය වීරූපසංවදස්සනත්ථං.

කතකම්මං පුට්ඨා අදුනාසීලා මච්ඡරිණී හුච්චා පෙනයොනියං
නිබ්බන්ධිතා ඵලං මහාදුක්ඛං අනුභවාමිති දසෙන්නති:-

“අනුකම්පකා මය්හං නාභෙසුං භනෙත
පිතා ච මාතා අථවාපි ඤාතකා,
යෙ මං නියොජෙය්‍යං දදාහි දුකං
පසන්නචිත්තා සමණ්‍යාගභණ්‍යානං.

ඉතො අහං වස්සසත්තානි පඤ්ච
යං ඵවරූපා විවරාමි නග්ගා
බුද්ධය තණ්හායං ච බජ්ජමානා,
පාපස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං.

චතුම් තං අය්‍ය පසන්නචිත්තා
අනුකම්ප මං ධීර මහානුභාව,
දඬා ච මෙ ආදිස්ස යං හි කිඤ්චි
මොචෙති මං දුග්ගතියා භද්දනෙත”ති

තිස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ “අනුකම්පකා”ති: සම්පරාධිකෙන අනෙක අනුග්‍රහණකා.
“භනෙත”ති: ථෙරං ආලපති. “යෙ මං නියොජෙය්‍යං”ති: මාතා
වා පිතා වා අථ වා ඤාතකා ඊදිසා පසන්නචිත්තා හුච්චා සමණ
ත්‍රාගභණ්‍යානං දදාහි දුකනති යෙ මං නියොජෙය්‍යං තාදිසා අනු
කම්පකා මය්හං නාභෙසුනති යොජනා. “ඉතො අහං වස්සසත්තානි
පඤ්ච යං ඵවරූපා විවරාමි නග්ගා”ති: ඉදං සා පෙනි ඉතො තති
යාය ජනියා අතතනො පෙනතතභාවං අනුස්සරිතා ඉදුනිපි තථා
පඤ්ච වස්සසත්තානි විවරාමිති අභිප්පායෙත්තාහ.

තත්ථ “ස”ති: යසමා දුනාදිනං පුඤ්ඤානං අතතත්තා ඵවරූපා
නග්ගා පෙනි හුච්චා ඉතො පට්ඨාය වස්සසත්තානි පඤ්ච විවරාමිති
යොජනා. “නාණ්ණායා”ති: පිපාසාය. “බජ්ජමානා”ති: බාදිගමානා,
බාධිගමානා හි අනෙතා. “චතුම් තං අය්‍ය පසන්නචිත්තා”ති: අය්‍ය
තං අහං පසන්නචිත්තා හුච්චා චතුම්, ඵත්තකමෙව පුඤ්ඤං ඉදුනි
මියං කාතුං සකකානි දසෙන්නි.¹ “අනුකම්ප ම”ති: අනුග්‍රහණ,
මමං උද්දිස්ස දයං අනුදායං කරොති. “දඬා ච මෙ ආදිස්ස යං හි
කිඤ්චි”ති: කිඤ්චිදෙව දෙය්‍යධම්මං සමණත්‍රාගභණ්‍යානං දඬා තං
දුක්ඛණං මය්හං ආදිස්ස, තෙන මෙ ඉතො පෙනයොනිතො මොකෙකා
හවිස්සනිති අභිප්පායෙත්තා වදති. තෙනෙවාහ: මොචෙති මං දුග්ග
තිසා භද්දනෙත”ති. ඵලං පෙනියා වුත්තෙත යථා සො ථෙරො පටි
පජ්ජි, තං දසෙන්නං සබ්බිතිකාරෙති.

සාධුති සො තස්සා පටිසසුභ්භිචා සාරිපුතොනුකම්පකො
තිකුක්කුනං ආලොපං දන්වා පාණ්ඩිතතඤ්ච වොලකං
ථාලකස්ස ව පානීයං තස්සා දකඛිණමාදිසි.

සමනනතරං අනුදදිට්ඨේ විපාකො උපපජ්ජට,
භොජනච්ඡාදනපානීයං දකඛිණාය ඉදං ඵලං.

තතො සුඛං සුවිච්ඡනා කාසිකුතතමධාරිණී
විචිතතච්ඡාහරණා සාරිපුතනමුපසංකමී”ති

තිස්සො ගාථායො වුතතා.

තත් “තිකුක්කුන”නති: තිකුක්කුනො. වචනවිපලාසෙන හෙතං
වුතතං. ආලොපං තිකුක්කුනො දන්වාති කෙවි පඨනති. “ආලොප”නති:
කබලං, එකාලොපමතතං. භොජනනති අපේඨා. “පාණ්ඩිතතඤ්ච
වොලක”නති: එකහත්පමාණං වොලබණ්ඩනති අපේඨා. “ථාල
කස්ස ව පානීය”නති: එකථාලකපුරණමතතං උදකං. සෙසං බලා
විසපෙතවස්ත්‍රසමි වුතතනයමෙව.

අථායස්මා සාරිපුතො තං පෙතිං පිණ්ඩිඤ්ඤං පටිසුඛාත්ථි
වණ්ණං දිබ්බච්ඡාහරණාලකාරං සමනතතො අතතනො පහාය
ඕහාසෙනති අතතනො සනතිකං උපගතවං ඝීතං දිස්වා පච්චක්ඛතො
කම්මට්ඨං තාය විහාවෙතුකාමො සුචා:-

“අභික්ඛනෙනන වණ්ණෙන යා ඤං තිට්ඨසි දෙවතෙ
ඕහාසෙනති දිසා සබ්බා ඕසධි විය තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති
උපපජ්ජනති ව තෙ භොහා යෙ කෙවි මහස්සා පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පහාසති”ති

තිස්සො ගාථා අහාසි.

තත් “අභික්ඛනෙනනා”නති: අභිමනාපෙත, අභිරුපෙනාති
අපේඨා. “වණ්ණෙනා”නති: ඡවිවණ්ණෙන. “ඕහාසෙනති දිසා
සබ්බා”නති: සබ්බා දස දිසා පේඨෙනති එකාලොකං කරොනති. යථා
කිනති අහ: “ඕසාධි විස භාජනා”නති: උස්සනතා පහා එතාය ධියනති
ඕසධානං වා අනුබලපපදසිකා ති කන්ධා¹ ඕසධි ති ලභිතාමා තාරකා.
යථා සමනතතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති, එවමෙව ඤං සබ්බාසු
දිසාසු ඕහාසෙහති අපේඨා. “කෙනා”නති: කිං සදෙද්ද පුච්ඡාය, හෙතු

1. හා. ඕසධිනං අනුබලපපදනා සුමා.

අපේ හෙතෙම කරුණවිමනා; කෙන හෙතුනානි අපේ. “හෙ”ති: තව,
“විනාදිසො”ති: එතරහි යථාදිසාමානෝති වුත්තං ගොති. “කොන
නො ඉබ් මිජ්ඣති”ති: කොන පුඤ්ඤවිසෙසෙන ඉබ් ඉමසමි. ආනෙ
ඉදති තසා ලබ්භමානං සුවරිතඵලං ඉජ්ඣති නිපථජ්ජති.
“උපපජ්ජනති”ති: නිබ්බත්තනති. “හොශා”ති: පරිභුඤ්ජනබ්බවේන
හොගානි ලද්ධිනාම වන්තරණාදි විත්තුපකාරණවිසෙසා. “සෙ කො
මි”ති: හොගෙ අනවසෙසතො බ්‍යාපෙත්වා සබ්බණ්ඨාති, අනව
සෙස බ්‍යාපකො හි අයං නිදද්දසො, යථා සෙ කෙවි සබ්බාරාති.
“සෙ කොමි මහසො පියා”ති: මහසා පියාසිතබ්බා මහාපියාති¹
අපේ. “පුච්ඡාමි”ති: පුච්ඡං කරොමි, ඤාත්‍යං ඉච්ඡාමිති අපේ.
“හ”නති: තිං. “දෙවි”ති: දිබ්බානුභාව සම්බුධිභාය දෙවි. තෙනාහ:
මහානුභාවෙති. “මනුස්සභූතා”ති: මනුස්සෙසු ජාතා මනුස්සභාවඤ්ච
පත්තා. ඉදං “සෙච්ඡසොන සත්තා මනුස්සත්තභාවෙ සිත්තා පුඤ්ඤනි
කරොනති”ති කතා වුත්තං. අයමෙව තාසං භාජානං සංඛෙපතො
අපේ, වින්ධරතො පන පරමන්විදිපතියං විමානවිජ්ජුඅට්ඨකථායං
වුත්තනසෙතෙව වෙදිහබ්බො.

එවං පන ථෙරෙන පුට්ඨා සා පෙති තසා සම්පත්තියං ලද්ධි
කාරණං පකාසෙත්ති සෙසගාථා අභාසි:-

“උපපණ්ඩුකිං² කිසං ඡාතං නග්ගං ආපතිතව්ච්චිං³
මුනි කාරුණිකො ලොකෙ නං මමදුකඛි⁴ දුග්ගතං.

භික්ඛුනං ආලොපං දත්වා පාණිමත්තඤ්ච වොලකං
ථාලකස්ස ව පානියං මම දකඛිණමාදිසි.

ආලොපස්ස ඵලං පස්ස,හත්තං වස්සසත්තං දස
භුඤ්ජාමි කාමකාමිනි අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං.

පාණිමත්තස්ස වොලස්ස විපාකං පස්ස යාදිසං
යාවතා නන්දරාජස්ස විජිතස්මිං පච්චිච්ඡදා.

නතො බහුතරා හතෙන වන්ධනවිජාදනානි ථෙ
කොසෙසස්ස කම්බලීයානි ථොමනප්පාසිකානි ව.

විපුලා ව මහග්ගා ව නෙපාකාසෙව ලම්බෙර,
සාහං තං පරිදහාමි යං යං හි මහසො පියං.

ථාලකස්ස ව පානියං විපාකං පස්ස යාදිසං,
ගම්හිරා වතුරස්සා ව පොකබරඤ්ඤෙසු සුනිමිතා.

සෙතොදකා සුපතින්ධා සිත්තා අප්පට්ඨනීයා
පදුමුප්පලසඤ්ජනා වාරිකිඤ්ජකබ්බුරිතා.

සාහං රමාමි කිලාමි මොදාමි අකුතොහයා
මුනිං කාරුණිකං ලොකං හතෙන වන්දිත්තුමාගතා”ති.

1. හා. මහසා පියාති

2. හා. උපකණ්ඩුකිං.

3. සි. I & II. අපච්චිච්ඡි.

4. සි. I. II & III. දකඛි.

තත් “උපසංඝුකි”¹ නති: උපසංඝුකජාතං¹ “ජාන” නති: බ්‍රහ්මකි
 නං, බ්‍රහ්ම අභිභූතං. “ආපභිනමිති” නති: ථිනනභිනනසරිථිති.
 “ලොකෙ” ති: ඉදං කාරුණිකොති එත් වුත්තං කාරුණිය විසය
 දස්සනං. “භං ම” නති: තාදිසං මමං, වුත්තනායෙන එකනතමෙව
 කරුණාධාරිතං මං. “දුග්ගාන” නති: දුග්ගතිං ගතං. භික්ඛුහිං
 ආලොපං දක්ඛාති ආදි පෙරෙන අත්තනො කාරුණිය කතාකාර
 දස්සනං.

තත් “භනන” නති: ඔදනං, දිබ්බභොජනනති අත්තං. “වස්ස
 සනං දසා” ති: දසවස්සසනාති, වස්සසහස්සනති වුත්තං භොති.
 අවචනාසංයොගෙ වෙතං උපයොගවචනං. “නාමනාමීති අනෙක
 රසබ්‍යඤ්ජන” නති: අඤ්ඤාතිපි කාමිනබ්බකාමෙති සමනනාගතා
 අනෙකරසබ්‍යඤ්ජනං ගතනං භුඤ්ජාමිති යොජනා. “මොලසා” ති:
 දෙය්‍යබ්බමිතිසෙත තබ්බිසයං දනමයං පුඤ්ඤමෙව දස්සෙති. “විපාකං
 සස්ස ඤාදිස” නති: තස්ස මොලදුකස්ස විපාකසංඛාතං එලං පස්ස
 ගතෙන, තං පන යාදිසං යථාරූපනති. පෙනි ආග: ඤාමනා හිංඤ
 රාජස්සා ති ආදි.

තත් කොයං නන්දරුජ නාමි අභිනෙ කිර දසවස්සසහස්සානු
 කෙසු මනුස්සානු බාරුණිභිවංසි එකො කුට්ඨමිකො අරඤ්ඤ ජමා
 විහාරං වරතෙනා අරඤ්ඤාධාරෙන අඤ්ඤාතරං පච්චිකමුඛං අඤ්ඤ.
 සො පන පච්චිකමුඛො තත් විවරකමිමි කණ්ණෙනා අනුචානෙ
 අපසභොනෙන සංහරිතො ධූපපඤ්ඤා ආරඤ්ඤො. සො කුට්ඨමිකො තං
 දිස්සා “භනන කිං කණ්ණං” ති වතී තෙන අපච්චිකමිති කිඤ්චි
 අවුත්තොපි “විවරදස්සං නපසභොති” ති ඤාති අත්තනො උත්තර
 සමිතං පච්චිකමුඛස්ස පාදමුලෙ ධූපපඤ්ඤා අගමාසි. පච්චිකමුඛො
 තං ගතොති අනුචාතං ආණ්ඩපෙනො විවරං කතී පාරුපි. සො
 කුට්ඨමිකො ජිවිතපරියොසානෙ කාලං කතී තාවතීසභවතෙ
 නිබ්බන්ධතී තත් යාවතානුකං දිබ්බසම්පතී අනුගමිතී තතො
 වමිති බාරුණසිතො යොජනමිතො ධානෙ අඤ්ඤාතරසමි ගාමෙ
 අමච්චිකුලෙ නිබ්බන්ධතී. තස්ස වයසානුකාලෙ තස්මි ගාමෙ
 නකඛතං සංඝුරුතං අභොසි. සො මාතරං ආග: “අමිම යාවතං
 මෙ දෙති, නකඛතං කිඤ්චියාමි” ති, සං භොතවත්තං නිගරිතො අදුසි.
 “අමිම දුලං ඉද” නති. අඤ්ඤං නිගරිතො අදුසි. තමපි පටික්ඛපි. අථ
 නං මාතො ආග: “තාත යාදිසෙ ගතෙහ මයං ජනා, නති නො ඉතො
 සුමුතරස්ස වත්තං පටිලාභාය පුඤ්ඤ” නති. “ලභනවිධානං ගමිති
 අමිම” ති. “ගමිති පුත්ත අතං අපච්චිකුලො බාරුණිකගර රජ්
 පටිලාභං ඉච්ඡාමි” ති. සො “සංඛු අමිම” ති මාතරං වන්දිතො පටික්ඛණ්ණං
 කතී ආග: ‘ගමිති අමිම’ ති. ගමිති තාතාති. එවං කීර්තො විතතො.

I. ම. උපසංඝුකපසංඝුකජාතං. හ. උපසංඝුකජාතං.

අහොසි: “කහං ගමිස්සති ඉධ වා එත්ථ වා නෙතෙ නිසිදිස්සාති”¹ති. සො පන පුඤ්ඤාදියාමෙන වොදිසමානො භාමිතො නිකඛමිඨො බාරුණසිං. ගතචො මඩගලසිලාපරෙට්ඨ සසිසං පාරුපිඨො නිපජ්ජි. සො ව බාරුණසිරිසෙද්දු කාලකතස්ස සත්තමො දිවසො හොති. අමච්චො ව පුරෙහිතො ව රසෙද්දු සරිරකිච්චං. කඨො රුජබන්තො නිසිදිඨො² මිත්තධංසු: “රසෙද්දු එකා ධිතා අප්පි, පුත්තො නාප්පි, අරුජකං රජ්ජං න තිඨති, ථුස්ස රථං විස්සජෙජ්ජමං”³ති. තෙ කුමුදවණ්ණං වත්තාරෙ සිනිචෙ යොජෙඨො සොභව්ජන්තපමුඛං. පඤ්චවිධං රුජකකුඩගණං රථසමයෙව යෙජෙඨො රථං විස්සජෙජ්ජමං පච්ඡතො කුරියාති. පග්ගණ්ණාපෙසුං. රජො පාමිනවාරෙත නිකඛමිඨො උය්‍යානාභිමුඛො. අහොසි. “පරිවසෙත පන උය්‍යානාභිමුඛො ගච්ඡති නිවහෙතථා”⁴ති. තෙවි අභංසු. පුරෙහිතො “මා නිවහතිඨා”⁵ති අභං. රජො කුමාරං පදකම්ණං කඨො ආරෙහණ්ණජෙජ්ජං හුඨො අවධාසි. පුරෙහිතො පාරුපනකණ්ණං අපනෙඨො පාදනලාති මිලොකෙතො “තිඨාතු අයං දිවො, මිසහස්සදිපපරිවාරෙසු වතුසු මිහාදිපෙසු එක රජ්ජං කාතුං යුත්තො”⁶ති වඨො කුරියාති පග්ගණ්ණං පුනපි පග්ගණ්ණං එති නිකඛන්තං කුරියාති පග්ගණ්ණාපෙසි. අථ කුමාරෙ මුඛං විවරිඨො මිලොකෙඨො “තෙන , කමෙත අගත්ථ තාතා”⁷ති අභං. “දෙව කුමාතං රජ්ජං පාපුණාති”⁸ති. “කුමාතං රුජ කුති”⁹තති? “දිවං ගතො සාමි”¹⁰ති. “කඨි දිවසා අභික්ඛන්තො”¹¹ති? “අජ්ජ සත්තමො දිවසො”¹²ති. “පුත්තො වා ධිතා වා නප්පි”¹³ති? “ධිතා අප්පි දෙව, පුත්තො නාප්පි”¹⁴ති. “තෙන හි කාරෙස්සාමි රජ්ජ”¹⁵තති. තෙ තාවදෙව අභිසෙකමණ්ඩපං කඨො රුජධිතරං සබ්බලොකාරෙහි අලබ්භරිඨො උය්‍යානං අනෙඨො කුමාරස්ස අභිසෙකං අභංසු. අථස්ස කතාභිසෙකස්ස සත්තසංස්සයාතිකං වත්ථං උපනෙසුං. සො “කිමිදං තාතා”¹⁶ති අභං. “නිවාසනවත්ථං දෙවො”¹⁷ති. “නතු තාතා ජුල”¹⁸තති? “මහස්සාතං පරිභොගවත්ථෙසු ඉතො සුමුමතරං නප්පි දෙවො”¹⁹ති. “කුමාතං රුජ එවරුපං නිවාසෙසි”²⁰ති? “අම දෙවො”²¹ති. “න මසෙද්දු පුඤ්ඤවා කුමාතං රුජ”²²ති “සුවණ්ණහිංකාරං අභරුප ලහිස්සාමි වත්ථ”²³තති. සුවණ්ණහිංකාරං අභරිංසු. සො උට්ඨාය ගත්ථං ගොවිඨො මුඛං වික්ඛාලෙඨො ගත්ථං උදකං ආදාය පුරුජිමි දිසායං අබ්භුන්තිරි. තද ඝනපඨමි. භිද්දිඨො අට්ඨකපරුක්ඛා උට්ඨ හිංසු. පුන උදකං ගතෙඨො දක්ඛණ්ණං පච්ඡිමාය උත්තරායාති එවං වතුසු දිසාසු²⁴ අබ්භුන්තිරි. සබ්බදිසාසු අට්ඨ අට්ඨ කඨො වත්තංස කපරුක්ඛා උට්ඨහිංසු. “එකෙභිස්සා දිසාය සොළස සොළස කඨො වතුසට්ඨි කපරුක්ඛා”²⁵ති තෙවි වදන්ති. සො එකං දිබ්බදුස්සං නිවාසෙඨො එකං පාරුපිඨො “නන්දරසෙද්දු මිජ්ජෙ සුත්තකාතිකා ඉජ්ජෙයො මො සුත්තං කන්තිංසුති හෙරිං වරුපෙථා”²⁶ති වඨො ජත්තං.

1. ම සක්ඛිපඨිඨො.
2. ම. නිවහෙතමොති.

3. ඔ. 1 රජ්ජමො භුතිති.
4. ම. මහස්සො දිසා.

උසාපෙට්ටා අලඛිතව පටියනෙහි ගනී කඩකිවරගනෙහි නගරං පටි
 සිඬා පාසාදං අතිරුක්ක මහාසංචිතයා අනුභවි. එවිං ගවිතෙතන
 කාලෙ එකදිවසං දෙවි රඤ්ඤාදා සම්පතියා දිට්ඨං “අගො තපසයී”¹ති
 කාරාඤ්ඤාකාරං දසෙය්යි. “කිමිදං දෙවි”ති ව පුට්ඨං “අතිමහති
 දෙව සම්පතියා, අතිතමිඤ්ඤානං කුසලං අකාන්ත, ඉදති අනාගතස්ස නිසං
 කුසලං න කාලො”ති ආහ. “කස්ස දෙව සිලවිනෙතො නාපි”ති.
 “අසුඤ්ඤා දෙව ජලබුද්ධිපො අරහතෙතාහි, තුමො දුතමෙව සපෙඨං,
 අහං අරහතෙත ලව්ඨං”ති ආහ. පුතදිවසෙ රුක් මහාරහං දුතං
 සප්පං පෙසි. දෙවි “සපෙ ඉමිස්සංය දිස්සං අරහතෙතො අපි, ඉධා
 ගතො අමොකං භික්ඛං ගණනානු”ති අභිවංගිඬා උත්තරදිස්සාහිමුඛං
 උරෙන නිපජ්ඨි. නිපත්තමිත්තංය එව දෙවියා හිමවිනෙත වසන්තානං
 පඤ්චසත්තං පදුමවතියං පුත්තානං පච්චිකාමුඛානං පෙට්ඨිකො
 පදුමපච්චිකාමුඛො භාතිතො ආමනෙතාහි: “මංගිසං නඤ්ඤා රුක්
 තුමො නිමිනෙතාහි, අභිවංගෙට්ඨි තස්සා”ති. තො අභිවංගෙට්ඨි තාව
 දෙව ආකාසෙතොගතො උත්තරවාසෙ මහරිංසු. මිත්තස්ස “පඤ්ච
 සත්තං දෙව පච්චිකාමුඛා ආගතා”ති රඤ්ඤා ආරොභෙසු. රුජා
 සද්ධිං දෙවියා ගතො වජ්ඣො පත්තං ගතො පච්චිකාමුඛො
 පාසාදං ආරොපෙට්ටා තත්තෙතො දුතං දුතො හතතත්ථිවංසොතො
 රුක් සංඝපෙට්ඨිකා දෙවි සංඝනවකස්ස පාදමුලෙ නිපජ්ඨිඬා “අග්ගං
 පච්චයෙහි න කිලමිස්සනති, මයං පුඤ්ඤාන න පරිහායිස්සාමි,
 අමොකං ඉධ නිවාසංය පටිඤ්ඤා දෙව”ති පටිඤ්ඤා කාලෙට්ඨා
 උග්ගාතෙ නිවාසට්ඨානාහි කාලෙට්ඨා යාවච්චිං පච්චිකාමුඛො
 උපට්ඨතිඬා තෙසු පරිනිබ්බතෙසු සාමු කිමිත්තං කාලෙට්ඨා වඤ්ඤා
 ගරුආදිති² සරිතච්චිං කාලෙට්ඨා ඛාතුගෙ ගතො වෙතිගං
 පට්ඨිකාපෙට්ටා එවරුපානමි නාම මහානුභාවානං මහෙසිනං
 මරණං හවිස්සාහි, කිමිඛ පන මාදිස්සනනති සංචෙතනො පෙට්ඨි
 පුත්තං රජෙට්ඨ පට්ඨිකාපෙට්ටා සංයං සමිඤ්ඤා පට්ඨි. දෙවිපි
 රඤ්ඤා පට්ඨිතො “අහං කිං කරිස්සාමි”ති පට්ඨි. වෙට්ඨි උග්ගාතෙ
 වසන්තා ක්ඛානාහි නිබ්බතොති ක්ඛානපුට්ඨො විනිතාමෙට්ඨා අංසු
 පරිගෙසානො බුහුලොතො නිබ්බතොසු. සො කිර නඤ්ඤා රුක්
 අමොකං සපු මහාසංචිතො මහාකස්සපෙට්ඨිකො අගොසි. තස්ස
 අග්ගමෙහසි හද්දා කාපිලානි නාම. අගං පන නඤ්ඤා රුක් දසවස්ස
 සගස්සාහි සංයං දිබ්බවත්තාහි පරිදගනො³ සඛිමෙව අතතො
 විජ්ඣං උග්ගාරකුරුසද්ධිං කලොතො ආගතානං මිත්තස්සානං දිබ්බ
 දුස්සාහි අදාසි. තමිදං දිබ්බවත්තසද්ධිං සන්ධිං අගමෙට්ඨි ආහ:
 ඤාචනා නඤ්ඤාසං විජ්ඣාසං සමිඤ්ඤා

තත්ත “විජ්ඣාසං”නති: රචෙට්ඨි. “සමිඤ්ඤා”ති: වත්තාහි, තාහි හි
 පට්ඨිකාදෙනති එතෙහිහි පට්ඨිකාදති වුච්චනති. ඉදති සං පෙට්ඨි

1. සි. J. II. අනොවකසිරිති.	3. ම. කපසපට්ඨිකා.
2. හා. වඤ්ඤාදරාදිති.	4. ම. පරිහරනෙතො.

8

නානුරාජසම්භාවනොපි එතරති මග්ගං සමථි විපුලතරාති දසෙසනති
නානො ඛුන්ධනි හනෙතා වස්සානච්ඡාදනාති මෙති ආදිමොහ.

තත් “නානො”ති: නානුරාජසං පරිග්ගහගුණවත්තො ඛුන්ධනති
මග්ගං වත්තාති, දුස්සාතිති අත්තො. “වස්සානච්ඡාදනාති”ති: නිවා
සනවත්තාති වෙව පාරුපතවත්තාති ව. “නොසෙසනමිඛලිසාති”ති:¹
නොසෙසනාති වෙව කමිලාති ව. “බොමහප්පාසිසාති වා”ති:
බොමවත්තාති වෙව කප්පාසමයවත්තාති ව. “විපුලා”ති: ආයාමතො ව
විත්තාරතො ව විපුලා මහත්තා ව. “මහගඤ්ඤා”ති: මහග්ගවසෙන
මහත්තා මහාරහා. “ආනාසෙව ලමිඛරෙ”ති: ආනාසෙසෙව මලමි
මානා තිට්ඨනති. “සං සං භී මහසො පිස”නති: සං සං මග්ගං මහසො
පියං තං තං ගගෙසා පරිදහාමි පාරුපාමිවාති යොජනා. “පාල
කසං ව පාඨිසං විපාකං සෙස ඤාදිස”නති: පාලකපුරුෂමත්තං
පාතියං දිනතං අනුමොදිතං, තසං පත විපාකං යාදිසං යාව
මහත්තං පසංගාති දසෙසනති ගමිඛිත් වතුරසංගා වාති ආදිමොහ.

තත් “ගමිඛිත්”ති: අගාධො. “වතුරසංගා”ති: වතුරසංගසංගානා.
“පොකකරකෙඤ්ඤා”ති: පොකකරකෙයො. “සුභිමිමිනා”ති: කමමානු
හාවෙන සුචුත්තිවත්තා. “සෙසනොදකා”ති: සෙතලදකා, සෙතවාලු
කාති සංපරික්ඛණ්ණො ව. “සුපතිත්තා”ති: සුඤ්ජරතිත්තා. “සිසා”ති:
සිතලොදකා. “අප්පමිගස්සිසා”ති: පරිකතුලගතිරතිතා, සුරති
ගතියා. “වාටිඤ්ඤාපකසිසුටිනා”ති: කමල කුටලයාදිතා තෙසර
සඤ්ජනෙතා වාරිතා පරිපුණ්ණා. “සාහ”නති: සා අහං. “රමා
මි”ති: රතියා විකුමි. “කිලාමි”ති: ඉඤ්ජියාති පරිවාරෙමි.² “මොදුමි”ති:
මොගසමපතතියා පමුදිතා ගොමි. “අකුණො හසා”ති: කුණොවිපි
අසඤ්ජානහසා සෙරි සුඛවිහාරිණී ගොමි. “හනෙතා වස්සානච්ඡාද
නා”ති: හනෙතා ඉමිසං දිබ්බසමපතතියා පරිලාභසං කාරණගුණං
චං වස්සානච්ඡාදනා, උපගතාති අත්තො. යමපතෙත් අත්තො අපි
හත්තං, තං තත් තත් වුත්තමෙව.

එවං තාස පෙතියා වුත්තෙත ආයසමා සාරිපුත්තො ඉට්ඨකාවතියං
දිසරාජයනති ගාමිවසවාසිකෙසු අත්තතො සනතිකං උපගතෙසු
මනුසොසු ඉමං වස්සං³ විත්තාරතො කපෙතො සංවෙපෙතො
සංඝාරමොචක පාපකමමතො මොවෙතො උපාසකහාවෙ පතිට්ඨා
පෙසි. සා පවතති භික්ඛුසු පාකවා ජනා. තං භික්ඛු හභවතො
ආරොවෙසුං. හභවා තමත්තං අට්ඨපපතති. කත්තා සමපතතපරිසාස
ධමමං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනසං සාපතිකා අගොසිති.

සංඝාරමොචක පෙතවස්සු වස්සනා
ති ට්ඨි නා.

1. ම. නොසෙසනාතිති; නොසෙසන
වත්තාති. කමිඛලිසාතිති; කමිලාති.

2. හා. පරිමන්මි.
3. ම. අත්තං.

2. 2

“නගගා දුබ්බණ්ණරූපාසි”¹ තී ඉදං සන්ථරි වෙච්චනෙ විහරන්තා ආයසමිතො සාරිපුත්තපොථරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජනීයං මානුතුතං පෙතීං ආරබ්භා වුත්තං. එකදිවසං ආයසමා ච සාරිපුත්තො ආයසමා ච මහාමොගගලානො ආයසමා ච අනරුමො ආයසමා ච කපපිත්තො රාජගහස්ස අපිදුරෙ අඤ්ඤාතරගමීං අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්ති. භතනා ච සමයෙන බාරාණසියං අඤ්ඤාතරො බ්‍රාහ්මණො අරෙහිං මහභිත්තො මහාභොගො සමණ්‍රාගමණොනං කපණ්‍රාසිකවණ්‍රිබ්බන්ධාවකානං ච උදපානතුන්‍යා² අනාපානවත්තසයනාදිති දෙති දෙනන්තා ච ආගභාගභානං යථාකාලං³ යථාරහඤ්ච පාදදදන පාදබ්බඤ්ජනාදිද්‍යා අනුපුබ්බසාං සබ්බාතිදෙයං පටිපත්තො හොති. පුරෙ භතතඤ්ච තික්ඛු අනාපානාදිනා සක්කච්චං පටිවිසති. සො දෙසන්තරං ගච්ඡන්තො හරියං ආහා: “නොති යථාපඤ්ඤාතො ඉමං දනවිධිං අපරිහාපෙනි සක්කච්චං අනුතිරිඨාසි”⁴ තී. සා සංග්‍රහි පටිග්‍රහණිතො තසමී පක්කන්තො ඵලි තාව තික්ඛුනං පඤ්ඤාතං දනවිධිං පච්ඡිදි. අභිකානං පන නිවාසන්තො උපගභානං ගෙහපට්ඨිත්තො ඡබ්බිතං ජරසාලං දසෙසසි⁵ එන්ත සයථාති. අනාපානාදිනං අන්තො තන්ත අභිකෙසු ආගතෙසු “ගුථං බාදථ මුත්තං පිච්ච ලොතිතමිච්ච කුමානං මානු මන්ථලුහං බාදථා”⁶ තී යං යං අසුචි ජෙගුච්ඡං තස්ස තස්ස නාමං ගෙහසාං නිවුරං⁷ වදති. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කන්තා කමමානුසාවුක්ඛිත්තො පෙතසොනියං නිබ්බතතිතො අනන්තො වච්ඡවචරිතානුරූපං දුක්ඛං අනුභවන්ති පුරිමජ්ඣිකමිඤ්ඤං අනුස්සරිතො ආයසමිතො සාරිපුත්තපොථරස්ස සන්තිතං උපසංකමිතුකාමා තස්ස විහාරං සමපාපුණ්ති. තස්ස විහාරදෙවතායො විහාරප්පවෙසනං නිවාරෙසුං. සා කීර ඉතො පඤ්චමාය ජනීයං පෙරස්ස මානුතුතා පුබ්බා.⁸ තස්මා එවමාහා: “අහං අයස්ස සාරිපුත්තපොථරස්ස ඉතො පඤ්චමාය ජනීයං මානා, දෙථ මෙ මාරප්පවෙසනං පෙරං දට්ඨ”⁹ තන්ත. තං සුචා දෙවතා තස්සා පවෙසනං අනුජනිංසු. සා පටිසිත්තා වසික මණ්‍රොවියං සිත්තා පෙරස්ස අත්තානං දසෙසසි. පෙරො තං දිස්සා කරුණාය සඤ්ඤාදිතමානසො හුත්වා:-

“නගගා දුබ්බණ්ණරූපාසි කිසං බමනිසන්තො
 උපාසුලිතෙ කිසිතෙ කා නු තිං ඉධ තීර්ඨසි”¹ තී
 ගාථාය පුච්ඡි, සා පෙරෙන පුට්ඨා පටිවචනං දෙනති:-
 “අහං තෙ සකීයං මානා පුබ්බ අඤ්ඤාසු ජනිසු
 උපන්තො පෙතතිවිසයං බුප්පිපාසාසමපටිතා.
 ඡබ්බිතං ඛිපිතං වෙලං සිංහාණ්ණං සිලෙසුමං
 වසඤ්ච ඩය්‍යමානානං විජ්ජානඤ්ච ලොතිතා.

1. සි. I. ම. මහාතතුන්‍යා. 2. සි. I & II. දසෙසසි. 3. හා. සි. I. භික්ඛුනා.
 4. ම. යථාකාලං. 5. හා. වසථාති 6. සි. 1. III. හා. ආනාතුතපුබ්බං.

වණිතානං ව යං ඝාණ්ඩිසච්ඡින්නානඤ්ච ලොභිතං.
 බුදුපරෙතා භුඤ්ජාමි ඉති පුරිස නිසයිතං.

පුබ්බලොභිතඝණ්ඩායම් පසුනං මානුසානව
 අලොකා අතභාරා ව නිලමඤ්ච පරායනා.

දෙති පුභතක මෙ දුතං දමාන උද්දිසාති¹ මෙ
 අපෙඨව නාම මුඤ්ඤායසං පුබ්බලොභිතභොජනා²ති,
 පඤ්ච භාඨා අභාසි.

තඤ්ඤ “අභං භෙද ඝණ්ඩා මානා”ති: අභං තුඤ්ඤං ජනනිභාවතො
 සකිං මානා, පුබ්බ අඤ්ඤාසු ජනිතූ-මානා භොගාදි න ඉමිඤ්ඤං.
 ජනිතූ, අපචො පුබ්බ අඤ්ඤාසු ජනිතූ ඉතො පඤ්චමිඤ්ඤාදි වච්චිබ්බං.
 “උපසන්නා සෙතනිමිසං”ති: පටිසන්නිවෙසන පෙතලොකං උප
 ගතා. “බුද්ධපාසා සමපටිභා”ති: බුද්ධ ව පිපාසාය ව සමඳිග්ගතා,
 නිරතතරං ඒඝච්ඡාපිපාසාය අභිග්ගසමානාති අපෙතා. “ජබ්බින”ති
 උච්ච්ඡිතං,³ වනනනති අපෙතා. “සිප්පින”ති: සිප්පතන සද්ධිං.
 මුඛතො නික්ඛන්තමලං. “බෙල”ති: නිවුහනං. “සිංඝානික”ති:
 මන්ත්රප්‍රභවතො විශ්වදිව්‍යා නාසිකාය නික්ඛන්තමලං, “සිලෙසුම”ති:
 සෙමං. “ඛසං ම ඛසංමානාන”ති: විතකසමිං ඛසංමානානං කල
 බරතං වසානෙලඤ්ච. “විජ්ජානඤ්ච ලොභින”ති: පසුතානං
 ඉතිතං ලොභිතං. ගබ්ගමලං ව සද්දෙන සංගණ්ඨාති. “වණ්ණි
 න”ති: සඤ්ජානවණ්ණං. “ඤ”ති: යං ලොභිතනති සමිඤ්ඤා.
 “ඝාණ්ඩිසච්ඡින්නාන”ති; ඝාණ්ඩින්නානං සිසච්ඡින්නානං යං
 ලොභිතං තං භුඤ්ජාමිති යොජනා. දෙසනාසිසමෙතං ඝාණ්ඩි
 සච්ඡින්නානනති, යසමා ගන්ධපාදිච්ඡින්නානමපි ලොභිතං භුඤ්ජා
 මිසෙව, තථා වණිතානනති ඉමිතා තෙසමපි ලොභිතං සංගතිතනති
 දච්චිබ්බං. “බුද්ධපරෙතා”ති: ඒඝච්ඡානිග්ගතා. “ඉපටිපුරිසනිසයි
 න”ති: ඉපටිපුරිසසරිරිතිසයිතං යථාච්ඡිතං අඤ්ඤං ව වච්චිමං
 නභාරුපුබ්බාදිකං පරිභුඤ්ජාමිති දසෙය්‍යති. “පසුන”ති: අපගොමති
 සාදිතං. “අලොකා”ති: අතරණං. “අනභාග”ති: අනාවාසා. “නිල
 මඤ්චමඤ්ඤා”ති: පුසානෙ ජබ්බිතමලමඤ්ඤාසයනා. අපචා ‘නිලා’ති
 ඡාරිකඛනාරමසුලං පුසානභූමි අභිපෙඨනා, තං සෙව මඤ්චං විස අභි
 සයනාති අපෙතා. “උද්දිසාති මෙ”ති:³ යථා දින්නං දක්ඛණං මයං
 උපකප්පති තථා උද්දිස පතතිදුතං දෙති. “අපෙඨවනාම මුඤ්ඤායසං
 පුබ්බලොභිතභොජනා”ති: තව උද්දිසතෙත ඵතසමා පුබ්බලොභිත
 භොජනා පෙතජ්චිතා අපිනාම මුඤ්ඤායසං.

තං සුඤ්ඤා අයසමා සාරිපුත්තසෙත්ථෙරෙ පුතියදිවසෙ මහාමොග්ග
 ලානසෙත්ථෙරෙත තඤ්ඤං පෙරෙ අමනෙතනා තෙති සද්ධිං රුජගතො
 පිණ්ඩාය වරතෙතා රඤ්ඤාසු බිමිසාරග්ග නිවෙසනං අගමාසි. රුජ

ථෙරෙර දිසාව වැඩිනැව් කිං භනෙන ආගතන්තං” ති ආගමනකාරණං පුච්ඡි. ආයස්මා මහාමොග්ගලානො තං පවතතිං රඤ්ඤාදා ආරෙවෙසි. රුජ අඤ්ඤානං භනෙනාති වැඩිනැව් ථෙරෙර විසාපෙය්නා සබ්බකමිතං අමච්චං පනෙකාසෙතා¹ ආණ්ඩෙසි: “තගරස්ස අවිදුරෙ මිපිනෙ ඡායුදක සමපනෙන වතස්සො කුටියො කාරෙති” ති. අනෙත පුරෙ ච පනෙතා කාවිසෙස වසෙන තිඛා විහරීතිං වතස්සො කුටියො පටිවත්තං පෙසි.² සගඤ්ඤා තත්ථ ගතත්තා කාතබ්බසුත්තං අකාසි. නිට්ඨිතාසු කුටිකාසු සබ්බං බලිකරණං සජ්ජාපෙතා අනතපානවන්දිනි බුද්ධපමුඛස්ස භික්ඛුසබ්බස්ස අනුච්ඡිනෙ සබ්බපරික්ඛාරෙ ච උපට්ඨාපෙතා ආයස්මතො සාරිපුත්තසේරස්ස තං සබ්බං නියතං දෙසි. අප ථෙරෙර තං පෙතිං උද්දස්ස තං සබ්බං බුද්ධපමුඛස්ස වාතුද්දස්ස භික්ඛුසංඝස්ස අදසි. සා පෙති තං අනුමොදිතිං දෙවලොකෙ නිබ්බතතිං සබ්බ කාමසම්භාව හුනිං අපරදිවසෙ ආයස්මතො මහාමොග්ගලානා සේරස්ස සතතිකං උපගතත්තා වැඩිනැව් අට්ඨාසි. තං ථෙරෙර පටිපුච්ඡි. සා අතතනො පෙතුපපතති. දෙවුපපතතිං ච වින්දාරතො කපෙසි. තෙන වුත්තං:-

“මාතුසා වචනං සුනිං උපතිස්සොත්තකම්පකො
ආමින්නාසි” මොග්ගලානං අනුරුඬ්ඤාති කපටිනං.

වතස්සො කුටියො කතා සංඝෙ වාතුද්දසෙ අද
කුටියො අනතපානඤ්ඤා මාතු දක්ඛිණමොදිසි.

සමනනතරුහුද්දවෙස්. විපාකො උපපජ්ජ
භොජනං පානියං වන්දං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.

තතො සුඛා සුච්චසනා කාසිකුත්තමධාරිණී
විචිත්තවන්දාගරණා කොලිතං උපසංකමී” ති.

තත්ථ “සංඝෙ වාතුද්දසෙ අද” ති වාතුද්දස්ස සංඝස්ස අදසි,
නියතං දෙසි ති අනෙත. සෙසං වුත්තත්ථ මෙව.

අපායස්මා මහාමොග්ගලානො තං පෙතිං

“අතික්කනෙතන වණ්ණෙන යා නිං නිට්ඨසි දෙවතෙ
මහාසෙසාති දිසා සබ්බං මසති විශ තාරකා.

කෙන තෙ තාදිසො වණ්ණණා කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති
උපපජ්ජති ච තෙ භොගා සෙ කෙවි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහාත්තභාවෙ

මිත්තසුත්තා කිමිකාසි පුඤ්ඤො

කෙනාසි ඵලං ජලිතාත්තභාවා

වණ්ණණා ච තෙ සබ්බදිසා පහාසති” ති.

පුච්ඡි. අප සා “සාරිපුත්තසේරස්සාහං මාතා” ති ආදිතා විසාපෙය්සි.
සෙසං වුත්තත්ථ මෙව.

1. හා. පනෙකාසාපෙතා.

2. ම. පටිවත්තං දෙසි.

3. ම. ආමින්නාසි.

අපායසමා මහාමොහනලානො නං පවතති. හගවනො ආරො
ලෙයි. හගවා තමන්. අට්ඨප්පනති. කතා සම්පන්නපරිසාය ධම්මො
දෙසෙයි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාන්තිකා අගොයිති.

සාපිපුත්තනෙත්ථරස්ස මාතුපෙත්තපිඤ්ඤානා
නි වසී තා.

2. 3.

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා සි”ති ඉදං සන්ධි රේතවනෙ විහ
රතෙන මත්තං නාම පෙතිං ආරබ්භ වුත්තං. සාවන්තියං නිර අඤ්ඤ
තරො කුට්ඨමිතො සමො පසන්නො අගොයි. තස්ස හරියා අස්සමා
අපපසන්නා නොධනා වඤ්ඤා ව අගොයි. නාමෙන මත්තං නාම.
අප්ඨ සො කුට්ඨමිතො කුලවංසුපච්ඡේදහසෙන සද්ධකුලතො තිස්සං
නාම අඤ්ඤං කඤ්ඤං ආනෙයි. සා අගොයි සමා පසන්නා සාමිතො
ව පියා මනාපා. න විරේතොව ගබ්භිනී හුන්වා දසමාසවසයෙන පුත්තං
පිජ්ඨි. භූතො තිස්ස නාමං අගොයි. සා ගෙහස්ස සාමිනී හුන්වා
වත්තාණේ භික්ඛු සක්කවං උපවස්ඨි. වඤ්ඤා පන තං උසුයති. තා
උගොපි එකස්මිං දිවසෙ සිසං නභාන්වා අලුකෙසා¹ අට්ඨංසු.
කුට්ඨමිතො ගුණවසෙන තිස්සාය ආබ්බසිනෙතො මිත්තඤ්ඤාන² හද
සෙන තාය සද්ධං බහු සලලපනො අට්ඨංසි. තං අසහමානා මත්තා
ඉස්සංපන්නා ගෙහං සම්මජ්ඣන්වා ඤානසම්භාරං තිස්සාය මන්තො
මකිරි. සා අපරේන සමසෙන කාලං කන්වා පෙතයොතිං
නිබ්බතන්වා අත්තනො කම්මබලෙන³ පඤ්චවිධං දුක්ඛං අනුභවති.
තං පන දුක්ඛං පාලිතො එව පඤ්ඤයති. අපේකදිවසං සා පෙති
සංජ්ඣාය විනිවත්තාය ගෙහස්ස පිට්ඨිපස්ස නභායන්තියා තිස්සාය
අත්තනං දසෙයි. තං දිස්වා තිස්සා:-

“නග්ගා දුබ්බණ්ණරූපා සි තිස්සා ධම්නිසන්තා
උප්පාපුලිතෙ කිසිතෙ කා හු නිං ඉධ නිවස්සි”ති

ගාථාය පටිපුච්ඡි. ඉතරං

“අහං මත්තා කුචං තිස්සා සපතති තෙ පුරේ අහුං
පාපකම්මං කරන්වාන පෙතලොකමිතො ගතා”ති

ගාථාය පටිවචනං අගායි.

තත්ථ “අහං මත්තා කුචං නිසස්ස”ති: නිං තිස්සා නාම, අහං පන
මත්තානාම “පුරේ”ති: පුරිමත්තනාලො. “නෙ”ති: කුත්තං. සපතති අහුං
අගොයිතති අත්තං. පුත්ත තිස්සා:-

“කිංහු කාසෙන වාමාය මනසා දුක්ඛවං කතං

තිස්සා කම්මවිපාකෙන පෙතලොකමිතො ගතා”ති

ගාථාය කතකම්මං පුච්ඡි. පුත්ත ඉතරං

“වණ්ණි ව ඵරුස වාසිං ඉඤ්ඤානි මච්ඡරි සඨි

තාහං දුරුතතං වඩාන පෙතලොකං ඉතො ගතං”ති.

ගාථාය අතතතා කතකමමං ආවිකඛි.

තත් “වණ්ණි”ති: කොධතා. “ඵරුසා”ති: ඵරුසවචනා. “ආසි”තති: අභොසිං. “නාහ”තති: තං අහං. “දුරුතත”තති: දුර්ගා සිතං තිරන්තවචනං. ඉතොපරමි තාසං වචනපටිවචනවසෙනෙව ගාථා පවතතා:

“සබ්බං¹ අගමපි ජානාමි යථා ඵං වණ්ණිකා අහු,
අඤ්ඤාඤ්ඤා චො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි පංසුකුණ්ණිතා.”²

සිසං තහාතා ඵං ආසි සුවිචන්දා අලභිකතා
අහඤ්ඤා චො තං අගිමතතං සමලභිකතතරං තයා.

තසා මෙ පෙක්ඛමානාය සාමිකෙන සමන්තයි³.

තතො මෙ ඉසාං විපුලා කොචො මෙ සමජායථ.

තතො පංසුං ගහෙවිත පංසුතා තං හි ඕකිරිං.

තසා කමමපිපාකෙන තෙනවහි පංසුකුණ්ණිතා.”⁴

සබ්බං¹ අගමපි ජානාමි පංසුතා මං ඵමොකිරි,
අඤ්ඤාඤ්ඤා චො තං පුච්ඡාමි කෙන ඛජ්ජසි කච්ඡයා.

ගෙසජ්ජහාරි උභයො වනන්තං අගමිඛසෙ,

ඵඤ්ඤා ගෙසජ්ජමාගරි අහං ව කපිකච්ඡන්තා.

තසා තෙ අජනමානාය සෙය්‍යං තාහං සමොකිරි,

තසා කමමපිපාකෙන තෙන ඛජ්ජාමි කච්ඡයා.

සබ්බං¹ අගමපි ජානාමි සෙය්‍යං මෙ ඵං සමොකිරි,
අඤ්ඤාඤ්ඤා චො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි නග්ගියා භූවං.

සහායානං සමයො ආසි ඤ්ඤිතං සමිති අහු,

ඵං ව ආමනතිතා ආසි සසාමිති තො ව චො අහං.

තසා තෙ අජනමානාය දුස්සන්තාහං අපානුදිං,

තසා කමමපිපාකෙන තෙනවහි නග්ගියා අහං.

සබ්බං අගමපි ජානාමි දුස්සං මෙ ඵං අපානුදි,
අඤ්ඤාඤ්ඤා චො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි ගුඨග්ගිති.

තච ගඤ්ඤා මාලං ව පච්චග්ගං ව විලෙපතං,

ගුඨකුපෙ අතාරෙසිං තං පාපං පකතං මයා.

තසා කමමපිපාකෙන තෙනවහි ගුඨග්ගිති,

සච්චිං⁴ අගමපි ජානාමි තං පාපං පකතං තයා.

අඤ්ඤාඤ්ඤා චො තං පුච්ඡාමි කෙනාසි දුග්ගතා භූවං

උභින්නං සමකං ආසි යං ගෙගෙ විජ්ජෙන ධනං.

1. ම. සච්චි.

2. හා. පපංසු භූවයිතා.

3. හා. ආමනති.

4. පෙත. පා. සබ්බං.

සනෙතපු දෙයාබලෙමසු දිපං නාකාසිමිතනනො,
තසා කමමිපාකෙන නෙනවති දුග්ගතා අහං.

තදෙව මං නිමං අවච්ච පාපකමමං නිසෙවසි,
නා හි පාපෙති කලෙමති සුලභා හොසි¹ සුග්ගති.

වාමනො නිමං මං පළෙවසි අථොපි මං උසුග්ගසි,
පසා පාපානං කමමානං විපාකො හොති යාදිසො.

තෙ සරදසියො ආසුං නානෙවාහරණානි මෙ
තෙ ව සෙද්ද පරිවාරෙනති² න හොගා හොනති සසානා.

ඉද්දති භූතසා පිතා ආපණං ගෙගමෙතිති,
අපොච්ච තෙ දදෙ නිසද්ධි මා සු තාව ඉතො අහං.

තග්ගා දුබ්බණ්ණරූපාමති නිසා ධමති සත්තා,
කොපිනමෙ තං ඉපජිතං මා මං භූතපිතාදුග්ග.

හද්ද නිං තාහං දමිති නිං වා ව තෙ කරොමසහං,
යෙන නිමං සුඛිතා අසා සබ්බකාමසමිද්ධිති.

චතතාරො තිකුසු සබ්බතො චතතාරො පුත පුග්ගලා,
අට්ඨ තිකුසු හොජයිනිං මම දකුඤ්ඤමාදිස.

තදුගං සුඛිතා හෙසාං සබ්බකාමසමිද්ධිති,
සාධුති සා පටිසුඤ්ඤා හොජයිනිංට්ඨ තිකුසුවො.

වසෙභවන්දසිනිං තසා දකුඤ්ඤමාදිසි,
සමනනාරො අනුද්දිට්ඨ විපාකො උපපජ්ජට.

හොජනවන්දනපානියං දකුඤ්ඤාය ඉදං එලං,
තතො සුඤ්ඤා සුච්චසනා කාසිකුතතමධාරිණි.

විචිතතවන්දනරණං සපතතිං උපසංකමි,
අභිකුසනෙනා විණ්ණෙන යා නිමං තිට්ඨසි දෙවතෙ.

සිහාසෙතති දිසා සබ්බා මහති විග්ගා තාරකා,
කෙන තෙ තාදිසො විණ්ණො කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති,
උපපජ්ජනතිව තෙ හොගා යෙ කෙ වි මනසො පියා.

පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
මනුස්සතුතා කිමකාසි පුඤ්ඤා
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා
වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පහාසතිති.

අහං මතතා භූවං තිසාං සපතති තෙ පුරෙ අනුං,
පාපකමමං කරිනිං පෙතලොකමිතො ගතා:

තව දුන්න දින්නන මොදම් අතුතො හයා,
විරං ජිවාහි හගිති සහ සබ්බෙහි ඤාතිති.

අසොකං විරජං යානං ආවාසං වසවතතිනං
ඉධ ධම්මං චරිතාන දුතං දන්තාන සොහනෙ

විනෙය්‍ය මච්ඡරම්ලං සමුලං

අනිඤ්ඤා සහග්‍රාපෙහි යාන”නති.

තත් “සබ්බං¹ අහමි ප්‍රාණාමි ස්ථා නං චණ්ඩිනා අහු”ති: වණ්ඩි ව
ඵරුසා වාසිනති යං තයා වුතතං තං සබ්බං¹ අහමි ප්‍රාණාමි, යථා නිං
චණ්ඩිනා කොධනා ඵරුසවචනා ඉග්‍රස්සති මච්ඡරි සයං ව අහොසි.
“අඤ්ඤාච චො තං පුච්ඡාමි”ති: අඤ්ඤං පන² තං ඉදුති පුච්ඡාමි.
“හොනාසි පංසුකුණ්ඩිනා”³ති: කෙන කම්මනා⁴ සබ්බාර්ථංසුහි
මගුණ්ණිතා, සබ්බසො මනිණ්ණසරිරු අහුති අත්ථො. “සිසා හහා
නා”ති: සසිසං නහානා. “අධිමතන”නති: අධිකතරං. “සමලබ්‍හන
නති”ති: සමවා අතිසයෙන අලබ්‍හනා. අධිමතනාහි වා පාඨො:
අතිවිය මතතා මානමදමතතා, මානතිසිතාහි අත්ථො. “තසා”ති:
භොතියා. “සාමිකෙන සමයනසි”ති: සාමිකෙන සද්ධිං අලංභ
සලංභවසෙන කපෙසි. “බජ්ජසි කච්ඡසා”ති: කච්ඡරෙගෙන බාදී
යසි, බාධියසිති අත්ථො. “හෙසජ්ජහාදි”ති: හෙසජ්ජහාරිණිභ්‍යො ඔසධි
හාරිකායො. “උගහො”ති: දුලබ, කුඤ්ඤ අගඤ්ඤාහි අත්ථො.
“වනනන”නති: වනං. “නං ච හෙසජ්ජමාහදි”ති: නං වෙසෙස්සි
වුතතං අත්තනො උපකාරවහං හෙසජ්ජං ආහරි. “අහඤ්ච කපිකච්ඡ
නො”ති: අහං පන කපිකච්ඡඵලාති දුප්ථස්සඵලාති ආහරිං. කපි
කච්ඡති වා සයංගුතතා වුච්චති, තසමා සයං ගුතතාය පත්තඵලාති
ආහරිනති අත්ථො. “සෙසො නාහං සමොකිදි”නති: තව සෙය්‍යං
අහං කපිකච්ඡඵලපතෙනහි සමත්තනො අවනිරිං. “සහාසාන”නති:
මිත්තානං. “සමහො”ති: සමාගමො, “ඤ්ඤින”නති: බහුනං. “සමි
ති”ති: සනතිපාඨො. “ආමනනිනා”ති: මහලකිරියාවසෙන
නිමනතිනා. “සසාමිති”ති: සපතිකා, සහ හතතුනාහි අත්ථො. “නො
ව චො අහ”නති: නො ව චො අහං ආමනතිනා ආසිනති යොජනා.
“දුස්සන්තාහ”නති: දුස්සං තෙ අහං. “අපානුදි”නති: වොරිකාය
අවහරිං අග්‍රහෙසිං. “පච්චග්‍ය”නති: අතිතවං මග්‍ගං වා. “අනාතර
සි”නති: බිසිං. “ගුප්ඨකිනි”ති: ගුප්ඨකිනිති කරිසවාහිති. “සං
ගෙගෙ විජ්ජනෙ ධන”නති: යං ගෙගෙ ධනං උපලබ්‍හති තං තුග්‍ගං
මග්‍ගඤ්ඤාහි අමහාකං උගිත්තං සමකං තුල්‍යමෙව ආසි. “සත්තනසු”ති:
විජ්ජමානෙසු. “දීප”නති: පතිඨං, පුඤ්ඤකම්මං සකියය වදති. ඵලං
සා පෙති තිස්සාය පුච්ඡිතමත්ථං කපෙත්වා පුත්‍ර පුබ්බෙ තස්සා වචනං
අකත්වා අත්තනා කහං අපරධං පකාසෙතති හදෙව මං කුතති
ආදිමාහ.

තත් “නදෙව්”¹ති: නද එව මයනං මනුස්සත්තභාවෙ සිත්තාලෙ යෙව. නදෙව්නි වා පාඨො, යථා එතරගි ජිතං තං තථා එවති අත්තො. “ම”නති: අත්තානං නිද්දසති. “කු”නති: තිස්සං, “අවම”ති: අභණ්ණි. යථා පන අවච්චිතං දස්සන්තං පාපකම්මනති ආදි වුත්තං. “පාපකම්මන”ති පාලි. ත්වං පාපකම්මනති යෙව කඤ්ඤි, පාපෙති පන කමෙති සුගති සුලභා න හොති, අථ බො දුග්ගති එව සුලභාති යථා මං පුබ්බෙ අවච්චිතෙදි, තං තදෙවනි වදති. තං සුත්වා තිස්සං වාමනො මං ත්වං පච්චෙසිති ආදිනා තිස්සො ගාථා ආග.

තත් “වෘමනා මං ත්වං පච්චෙසි”ති: විලොමනො මං ත්වං අව ගච්ඡසි, භුග්ගං ගිතෙසිං. න පච්චනිකකාරිණිං කත්වා මං ගණ්හාසි. “මං උසුඤ්ඤ”ති: මග්ගං උසුඤ්ඤ මග්ගං ඉස්සං කඤ්ඤසි. “පස්ස පාපාන කම්මානං විපාකො හොති ඤාදිසො”ති: පාපකානං නාම කම්මානං විපාකො යාදිසො යථා ඡොරතඤ්ඤං තං පච්චකම්මනො පස්සාති වදති. “හෙ මඤ්ඤෙ පටිච්චාසරනති”²ති: හෙ ඤෙර දුසිසො ආභරණානි ව ඉමානි තයා පුබ්බෙ පරිග්ගාහිතානි ඉද්දති අඤ්ඤෙ පරිවාරෙනති¹ පරි භඤ්ඤනති. ඉමෙති හි ලිඛිතවිපල්ලාසෙන වුත්තං. “න භොගා භොගාති සස්සනා”ති: භොගා නාමෙතෙ න සස්සනා අනවසිතා නාවකාලිකා පභාස ගමනියා, තත්ථා තදත්තං ඉස්සං මච්ඡරියාදීනි න කාතබ්බානිති අභිප්පායො. “ඉද්දති භුතස්ස පිනා”ති: ඉද්දති භුතස්ස මයනං පුත්තස්ස පිනා කුටුම්භිකො. “ආපණ”ති: ආපණනො ඉමං ගෙගං එතිති ආග මිස්සති. “අසෙසව හෙ අදෙ කිඤ්චි”ති: ගෙගං ආගතො කුටුම්භිකො භුග්ගං දුතබ්බසුත්තකං කිඤ්චි දෙය්‍යධම්මං අපිනාම දදෙය්‍ය. “මා සු භාව ඉතො අගා”ති: ඉතො ගෙගස්ස පච්චාවස්ථනො මා නාව අගමා සිති අනුකම්පමානා ආග. තං සුත්වා පෙනි අත්තනො අජ්ඣාසයං පකාසෙය්‍යති. නිගනා දුට්ඨිකාණ්ඩරූපාමිති ගාථමාග.

තත් “කොපිතමෙන ඉද්දති”නති: එතං නග්ගදුබ්බණ්ණරූපා දනං පටිච්චාදෙනබ්බතාස ඉද්දති කොපිතං රුකිතියං. “මා මං භුතපිනාදදසා”ති: තත්ථා භුතස්ස පිනා කුටුම්භිකො මං මා අද්දකති ලජ්ජමානාව වදති. තං සුත්වා තිස්සං සඤ්ජානානුද්දයා හඤ්ඤ කිං නාහං දම්මිති ගාථ මාග.

තත් “හඤ්ඤ”ති: උයොගාගත්ථ² නිපාතො. “කිංගාහං දම්ම”ති: කිං හෙ අගං දම්මි, කිං වත්තං දස්සාමි උදහු භත්තනති. “කිං වා හෙ ඛ කණ්ණිකාන”නති: කිං වා අඤ්ඤං හෙ ඉධ ඉමසමිං කාලෙ උපකාරං කරිස්සාමි. තං සුත්වා පෙනි මහතාගේ හික්කු සබ්බතොති ගාථමාග.

තත් “මහතාගේ හික්කු සබ්බතො මහතාගේ සුභ පුග්ගලා”ති: හික්කුසබ්බතො සබ්බවසෙන වත්තාරො හික්කු, පුග්ගලවසෙන වත්තාරො හික්කුති එවං අථා හික්කු යථාරූපිං හොපේත්වා තං දකිමිණං

1. හා. පරිවාරෙනති.

2. හා. උපස්සග්ගත්ථ, ම. වොදනත්ථ.

මම ආදිය, මගේ පතවිද්‍යාන දෙති. “නාදගං සුඛිනා හෙය්‍ය”නති: යද්‍ය නං දික්ඛිණං මම උද්දිසියාසි නාදගං සුඛිනා සුඛපතනා සබ්බ කාමසම්භවිනී භවිස්සාමිති අනෙකා. තං සුඛා නිස්සා නමත්තං අතතනො සාමිකස්ස ආරොවෙතො දුතියද්වයෙ අධි භික්ඛු භොජෙතො තස්සා දක්ඛිණමාදිසි. සා තාවදෙව පටිලභාදිබ්බසම්පන්නා පුත නිස්සාය සනතිකං උපසංකම්. තමත්තං දස්සෙත්තුං සබ්බිතිකාරොති සාධුති සා පටිසුද්ධාති ආදිකා තිස්සො ගාථායො ඤාතො. උපසංකම්නො ධීතං පත නං තිස්සා අභිනාහනෙනාන චණ්ණොනාති ආදීති තිති ගාථාති පටිපුච්ඡි. ඉතරු අභමමනනාති ගාථාය අතතනං ආවිද්ධිනො චිරං ජීවාමිති ගාථාය තස්සා අනුමොදනං කතො ඉධ බමමි. චිරිනානාති ගාථාය ඔවාදං අදසි.

තත් “නව දිනෙනනා”නති: තයා දිනෙනන. “අසොනං විරජං ඩාන”නති: සොකාභාවෙන අසොකං සෙදර්ලලිකානම්පන අභා වෙන විරජං දිබ්බං ඤානං, සබ්බමෙතං දෙවලොකං සක්කාය වදති. ආවාස”නති: අධිධානධානං. “චසමනනින”නති: දිබ්බත ආධි පතෙය්‍යෙන අතතනො වසං වතෙතනනානං. “සමුල”නති: සලොභ දෙසං, ලොභදෙසා හි මච්ඡරියස්ස මූලං නාම. “අභිද්ධිනා”නති: අග රතිතා පාසංසා. “සහගමුපෙති ඩාන”නති: රූපාදීහි විසයෙහි සුච්ඡ අග්ගතතා සග්ගනති ලභානාමං දිබ්බං ඤානං උපෙති, සුගතිපරයනා ගොතිති අනෙකා. සෙසං උතතාන මෙව.

අථ සා තිස්සා තං පමනතිං කුටුම්භිකස්ස ආරොවෙසි. කුටුම්භිකො භික්ඛුනං ආරොවෙසි. භික්ඛු භගවතො ආරොවෙසුං. භගවා තමත්තං අච්ඡපපතනිං කතො සම්පතතපරිසාය බමමි. දෙසෙසි. තං සුඛා මගා ජනො පටිලභාසංවෙගො විනෙය්‍ය මච්ඡර්මලං දුකසිලාදිතිරතො සුගතිපරයනො අභොසි ති.

මහාපෙතවළුචණ්ණොනා
නි වසී තා.

2 4.

“කාලී දුබ්බණ්ණරූපාසි”නි ඉදං සත්ථරී රෙතවතෙ විගරතෙන නාදුනාමං පෙතිං ආරබ්භා වුත්තං. සාවිජ්ඣා කීර අවිදුරෙ අඤ්ඤ කරස්මිං ගාමකෙ නාදුසෙතො¹ නාම උපාසකො අගොසි සද්ධා පසන්නො. හරියා පතස්ස නාදු නාම අස්සාදා අපසන්නො මච්ඡ රිඤ්චි වඤ්චි ඵලාසම්පන්නා සාමිකෙ අගාරවා අපාතිස්සා සසුං වොරිවා දෙන² අනෙකාසති පරිභාසති. සා අපරෙත සමයෙන කාලං කතො පෙතයොතියං නිබ්බන්ධිත්ථා³ තස්සෙව ගාමස්ස අවිදුරෙ විවරනාති ඵකදිවසං නාදුසෙතස්ස උපාසකස්ස ගාමතො⁴ නිකම්පනස්ස අවි දුරෙ අතතානං දස්සෙසි. සො තං දිසාමි:-

1. සි. I. II 4; II. ගාසිකවිවාදං දළා.
2. ම. නාදුසෙතො.
3. ගා. ගෙරිවාදෙන. 4. ම. නිබ්බන්ධා. 5. ම. සි. I & III. ගෙහනො.

“කාලී දබ්බණ්ණරූපාසි ඵරුසා භිරුදස්සනා
පිඞ්ගලාසි කළාරාසි න තං මඤ්ඤමි මානුසි”නති
ගාථාය අජ්ඣතාසි.

තත් “කාලී”ති: කාලවණ්ණං ක්‍රිමාමාරසදිසවණ්ණං අහොසි.
“ඵරුසා”ති: බරගතතා.¹ “භිරුදස්සනා”ති: භයානකදස්සනා සපපථි
භයාකාරං. භිරුදස්සකාති මා පාඨො; භාරියදස්සනා දුබ්බණ්ණතාදි
නා දුද්දසිකාති අත්ථො. “පිඞ්ගලා”ති: පිඞ්ගලලොචනා. “කළාරා”ති:
කළාරා තිස්සා දනතා. “න නමඤ්ඤමි මානුසි”නති: අහං තං මානු
සිනති න මඤ්ඤමි. පෙතිමෙව ච තං මඤ්ඤමිති අබිප්පායො. තං
සුත්ථා පෙති අපාතානං පකාසෙත්තී:

“අහං නන්ද නන්දසෙන භරියා තෙ පුරෙ අහං

පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා”ති

ගාථමාහ.

තත් “අහං නන්ද නන්දසෙන”ති: සාමි නන්දසෙන අහං නන්ද
නාම. “භරියා තෙ පුරෙ අහං”නති: පුරිමජ්ඣියං භූග්ගං භරියා
අහොසිං. ඉතො පරං.

“කිතනු කායෙන වාචාය මනසා දුක්ඛං තතං

කිස්ස කාමමිපිපාකෙන පෙතලොකං ඉතො ගතා”ති.

තස්ස උපාසකස්ස පුච්ඡා අයං ගාථා. අපස්ස සා:

“චණ්ඩි ඵරුසවාචා ච තසි වාසිං අගාරවා

තාහං දුරුත්තං වත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා”ති

විස්සජ්ජසි. පුත සො:

“හත්ථුත්තරියං දදුමි තෙ ඉදං දුස්සං නිවාසය

ඉමං දුස්සං නිවාසෙත්වා එති නෙස්සාමි තං සරං.

චත්ථඤ්ඤි අත්තපානඤ්ඤි ලච්ඡසි තිං සරං ගතා

පුත්තෙත ච තෙ පස්සිස්සසි සුඤ්ඤායො ච දක්ඛසි”ති.

අපස්ස සා:

“හත්තෙත හත්තෙ තෙ දිත්තං න මග්ගං උපකප්පති

භික්ඛු ච සීලසම්පන්නෙ චිත්තරගෙ බහුසස්සතෙ

තපෙපති අත්තපානෙන මම දක්ඛණ්ණමාදිස

තදුහං සුඛිතා හෙස්සං සබ්බකාමසම්දධිනී”ති

වෙ ගාථා අහාසි. තතො:-

“සාමුති සො පටිස්සත්වා දුතං විපුලමාකිරි

අත්තං පාතං බාදනියං චත්ථසෙතාසනානි ච

ජත්තං ගත්ථඤ්ඤි මාලඤ්ඤි විවිධා ච උපාහතා.

භික්ඛු ච සීලසම්පන්නෙ චිත්තරගෙ බහුසස්සතෙ

තසෙය්‍යාං අත්තපානෙන තසාං දක්ඛිණමාදිසි.
 සමනන්තරානුද්දිවෙය්‍ය විපාකො උපපජ්ජති
 භොජනවජ්‍යාදනපාතියං දක්ඛිණාය ඉදං ඵලං.
 තතො සුඛා සුචිචසනා කාසිකුත්තමධාරිණී
 විචිත්තවත්ථාභරණා සාමිකං උපසංකමි”ති

වතසෙය්‍යා ගාථා සබ්බිතිකාදර්ශි වුත්තා, තතො පරං:

“අභිකකතෙනා වණේණන යා චං තිට්ඨසි දෙවතෙ
 ඔභාසෙනති දියා සබ්බා ඔසගි විය තාරකා,
 කෙන තෙ තාදිසො වණේණා කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති
 උපපජ්ජනති ව තෙ භොගා යෙ කෙවි මතසො පියා,

සුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ
 මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං
 කෙනාසි ඵලං ජලිතානුභාවා
 වණේණා ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති”ති.

“අභංතඤ්ඤ නඤ්ඤෙන භරියා තෙ පුරෙ අනුං
 පාපකමමං කරිත්වාන පෙනලොකං ඉතො ගතා,

තව දිනෙනා දුනෙනා මොදුමි අකුතො භයා
 චිරඤ්ජව ගහපති සග සබ්බෙති ඤාතිති.

අසොකං චිරජං යානං ආවාසං වසවත්තනං
 ඉධ ධම්මං චරිත්වාන දුතං දත්වාන ගහපති

විනෙය්‍ය මච්ඡරම්මං සමුලං

අනිඤ්ඤො සග්ගමුපෙති යාන”තති.

උපාසකස්ස ව පෙතියා ව වචනපට්ඨවචනගාථා,

තත් “දුතං විපුලමාකිජි”ති: දක්ඛිණේය්‍යබෙතෙන දෙය්‍යධම්ම
 බීජං විපාකිරතොතො විය මහාදුතං පවතෙති, සෙසං අනන්තර
 වළුසදිසමෙව, ඵලං සා අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං තස්සාපි කාරණං.
 නඤ්ඤෙනස්ස විභාවෙත්වා අත්තනො වසනට්ඨානමෙව ගතා, උපා
 සකො තං පවත්ති: භික්ඛුනං ආරොවෙසී, භික්ඛු ගතවතො ආරො
 වෙසුං, ගතවා තමන්ධං අට්ඨපාත්ති: කත්වා සම්පත්තපරිසාරය ධම්මං
 දෙසෙසී, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්තිකා අභොසීති.

නඤ්ඤපෙනවළුවණ්ණතා
 නි ට්ඨි තා.

2. 5.

“අලංකිතො මට්ටමුණකිලි”ති ඉදං සන්ථරි ජේතවනෙ විහරතො
 මට්ටමුණකිලිදෙවපුත්තං ආරබ්භ වුත්තං, තත්ථ යං වත්තබ්බං තං
 පරමාර්ථදීපනියා විමානවළුවණ්ණනාය මට්ටමුණකිලි විමානවළුව
 භ්ණ්ණනායං වුත්තමෙව, තස්මා තත්ථ වුත්තනායෙනෙව චේදිතබ්බං.

එන් ම මව්කුණ්ඩලීදෙවපුත්තයා විමානදෙවනා භාවනො නයා වනු යදිපි විමානවනුපාලියං සඛගං ආරොපිතං, යයමා පන සො දෙවපුත්තො අදිත්තපුබ්බකත්වාගමණයා පුත්තසොකෙනා සුසානං ගතවා ආලාභනං අනුපරියාසිනා¹ රුදනතයා සොකාපගරණන්දං අත්තනො දෙවරූපං පටිසංගරිනො ගරිවන්දනුයාදො බාහා පගගග කන්දනො දුක්ඛාභිභූතාකාරෙන පෙතො විය අත්තානං දසෙය්යි. මනුසාත්තභාවතො අපෙතත්තො පෙතපරියායොපි ලබන්ති යෙවාති තයා වනු පෙතවනුපාලියමි සඛගං ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

මව්කුණ්ඩලීපෙතවනුමණණා නි ධී තා.

2 6.

“උපෙඨාභී කණ්ණ ඝීං සෙය්යි”ති ඉදං සන්ධා ජෙතවනෙ විගරනො අඤ්ඤාතරං මතපුත්තං උපාසකං ආරබ්භ කාමෙයි. සාවනීයං කීර අඤ්ඤාතරයා උපාසකයා පුත්තො කාලමකායි. සො තෙන සොක සලසමපිතො න නගායති න භුඤ්ජති න කම්මනොති විවරෙති න බුද්ධිපට්ඨානං ගවන්ති, කෙවලං “නාත පියපුත්තක මං ඔහාය කගං පඨමතරං ගතොයි”ති ආදීති වදනොති විපලපති. සන්ධා පවුසසමයෙ ලොකං ඔලොකෙනො නයා සොකාපගතිඵලප නීයායං දිසවා පුනදිවසෙ භික්ඛුසංසපරිවුතො සාවනීයං පිණ්ඩාය වරිනො කතභත්තකීටෙවා භික්ඛු උයොයාජෙවා ආනන්දන්තරෙන පට්ඨාසමණෙන නයා සරවාරං අගමායි. සත්ථ ආගතභාවං උපාස කයා ආරොචෙසුං. අථයා ගෙගජනො ගෙගවාතර ආසනං පඤ්ඤ පෙතො සන්ධාරං නිසීදපෙතො උපාසකං පරිගගගතො සත්ථසන්තිකා උපනෙයි. එකමනතං නිසින්නං නං දිසවා “ඝීං උපාසක සොව යි”ති වනො “ආම භනෙත”ති වුතෙන “උපාසක පොරාණකපණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කථං සුනො මතපුත්තො නාත්තසොචිංසු”ති වනො ගෙන යාවිතො අතිතං ආහරි.

අතීතෙ වාරවතීතගරෙ දසභාතිකරුජනො අහෙසුං වාසු දෙවො බලදෙවො වන්දදෙවො සුරියදෙවො අග්නිදෙවො වරුණ දෙවො අප්සුනො පප්සුනො සත්පණ්ඩිතො අභිකුරො වාති. තෙසු වාසුදෙවමගාරුජන පියපුත්තො කාලමකායි. තෙන රුජ සොක පරෙතො සබ්බකිව්වාති පගාය ඔඤ්චයා අඤ්ජලිං පගගගතො විපල පනොති නිපජ්ජි. තයමිං කාලෙ සත්පණ්ඩිතො විනොතයි: “ඔපෙතො මං අඤ්ඤා කොචි මම භාතු සොකං ගරිතුං”² සමන්තො නාම නනි. උපාසෙතයා සොකං ගරිසාමි”ති. සො උම්මත්තකාවෙසං ගතෙතො “සසං මෙ දෙඨ සසං මෙ දෙඨා”ති ආකාසං ඔලොකෙනො සකල

නගරං විවරි. “කතපණ්ඩිතො උමමතතකො ජනො” ති සකලනගරං සංමුඡි. තසම් කාලෙ රොතිණ්ණෙය්‍යා නාම අමිට්ඨා වාසුදෙව රඤ්ඤාදි සන්තිකං ගන්ථි තෙන සම් කපං සමුච්චාපෙතෙනා:-

“උච්චති කණක ඤං සෙසි කො අප්ථො සුපතෙන¹ තෙ යො ව භුග්ගං සතො භාතා හදගං වකුඤ්ච දක්ඛණං තස්ස වාතා බලියනති සසං ජප්පති කොසවා”ති

ඉමං ගාථමාග.

තත් “කණක”ති: වාසුදෙවං ගොතෙතන ආලපති. කො අප්ථො සුපතෙන¹ තෙ”ති. සුපතෙන¹ භුග්ගං කා නාම වුද්ධි. “සතො භාතා”ති: සොදරියො භාතා “හදගං වකුඤ්ච දක්ඛණ”නති: හද යෙන වෙව දක්ඛණවකුඤ්චා ව සද්දෙසාති අප්ථො. “තස්ස වාතා බලියනති”ති: තස්ස අපරාපරං උපපජ්ජමානා උමාදවාතා බලවතෙනා ගොතති වර්ණනා අභිභවනති. “සසං ජප්පති”ති: සසං ගම් දෙද්වාරි විපලපති. “කොසවා”ති සො කිර කොසානං සොහනානං අපථි තාය කොසවොති වෙවහරියත තෙන තං කාමෙන ආලපති. තස්ස වචනං සුච්චා සයනතො උට්ඨිතභාවං දීපෙතෙනා සත්ථා අභිසම්මුභො සුච්චා:-

“තස්ස තං වචනං සුච්චා රොතිණ්ණෙය්‍යා කොසවො තරමානරුපො උට්ඨාසි භාතුසොකෙන අට්ටිතො”ති²

ඉමං ගාථමාග.

රුජ වුට්ඨාය සිසං පාසාදි ඔතරිච්චා කතපණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ගන්ථා උභොසු ගතොසු නං. දළහං ගතෙච්චා තෙන සද්ධිං සලල පතෙනා:-

කනත්ථ උමමතතරුපොව කෙවලං වාරතං ඉමං සසො සසොති ලපසි කීදිසං සසම්ච්ඡසි.

සොවරුණමයං මණ්ඩමයං ලොහමයං අප රුපියමයං සඛාසිලාපවාලමයං කාරසිසාමි තෙ සසං.

සන්ති අඤ්ඤාපි සසකා අරඤ්ඤා වත ගොවරු තෙපි තෙ ආනසිසාමි කීදිසං සසම්ච්ඡසි”ති

තිස්සො ගාථා අසාසි

තත් “උමමතතරුපොව”ති: උමමතතකො විය. “කෙවල”නති: සකලං. “වාරත”නති: වාරවතීනගරං විවරතෙනා. “සසො සසොති ලපසි”ති: සසො සසොති විලපසි. “සොවරුණමය”නති: සුවරුණ මයං. “ලොහමය”නති: තඹලොහමයං. “රුපියමය”නති: රපත මයං. යං ඉච්ඡසි තං වදෙති. අප්ථ කෙනා සොවස³ අඤ්ඤාපි අරඤ්ඤා

1. සි. I & II. කා. සුපතෙන. 2. කා. අභිතො. 3. ම. රෙදසි.

වනගොවිත් සසකා සනති¹ තෙ තෙ ආනයිසාමි වද හදුනුවි නිදිසං සසං ඉව්ඨිති සනපණිතං සසෙන අප්පිකොති අභිසංයෙන සසෙන නිමිනොති. තං සුචිං සනපණිතො:-

“නාහමෙනෙ සසෙ ඉවෙත් යෙ සසා පඨවිනිසිතා
විඤ්ඤා සසමිව්ඨාමි තං මෙ ඕගර කෙසවා”ති
ගාථ මාහ.

තත් “ඕගර”ති: ඕගාරෙති. තං සුචිං රාජ නිසංසයං මෙ භාතා උමිතතකො ජාතොති දෙමනස්සපනොතා.

“සො නුත² මධුරං ඤාති ජිවිතං විජ්ඣසි
අපන්ඨං පන්ඨසි විඤ්ඤා සසමිව්ඨි”ති
ගාථමාහ.

තත් “ඤාති”ති: කතිධිං අලපති, අයඤ්ඤත්ව අන්තො: “මයං පියඤාති යං අතිමධුරං අතතතො ජිවිතං තං විජ්ඣසි මඤ්ඤ යඨං අපන්තනබ්බං පන්තසිති. සනපණිතො රඤ්ඤා කථං³ සුචිං නිව්වලො ධුමා: භාතිත තං විඤ්ඤා සසං පන්තනතස්ස තං අල හිනිඨා ජිවිතකයො භවිසිති ජානනොතා කයමා මතං පුතතං⁴ අනු සොවසිති ඉමමත්ථං දීපෙනොතා:

“එවඤ්ඤා කණ්ඨ ජානාසි යථඤ්ඤමනුසංසධි
කයමා පුරෙ මතං පුතතං අජ්ජාපි අනුසොවසි”ති
ගාථ මාහ.

තත් “එවඤ්ඤා කණ්ඨ ජානාසි”ති: භාතිත කණ්ඨනාමික මහා රාජ අලබ්භනෙය්‍යවිඤ්ඤා නාම න පන්තනබ්බනති යදි එවං ජානාසි. “සථඤ්ඤා”නති: එවං ජානනොතා යථා අඤ්ඤං අනුසංසධි, තථා අකන්ථා. “කයමා පුරෙ මතං පුතතං”නති: අථ කයමා ඉතො වතුමා සමන්තකෙ මතං පුතතං අජ්ජාපි අනුසොවසිති අන්තො. එවං සො අනතරවිට්ඨිං ඕතකොව අහං තාව එවං පඤ්ඤයමානං පන්තමි තව්ථන අපඤ්ඤයමානස්සත්ථං සොවසිති වච්ඡා තස්ස ධම්මං දෙසෙනොතා:

“යෙ න ලබ්භා මනුස්සෙන අමනුස්සෙන වා පන
ජාතො මෙ මා මරි පුතොතා ඤාතො ලබ්භා අලබ්භිසං.
න මනතා මුලභෙසජ්ජා ඕසධෙති ධනෙන වා
සකතා ආනයිතුං කණ්ඨ යං පෙනමනුසොවසි”ති
ගාථාවයමාහ.

තත් “ස”නති: භාතිත යං එවං ජාතො මෙ පුතොතා මාමරිති මනුස්සෙන වා දෙවෙන වා පන න ලබ්භා න සකතා ලඤ්ඤං තං ත්ථං පන්ඨසි ත්ථං පනොතං ඤාතො ලබ්භා කෙතා කාරණෙන ලඤ්ඤං සකතා

1. ම. අභි.

2. සි. I, II & III. හා. නඤ.

3. හා. වච්ඡා.

4. හා. කයමා: කථි පුතතං. මතං අලබ්භිසං.

යඹා අලබ්භියං අලබ්භතොයාවඤ්ඤා නාමෙතනනි අපේඨා. “මනනා”ති: මනනාපායොගෙන “මූලගෙසප්පා”ති: මූලගෙසප්පක. “බසසෙසං”ති: නානාවිසෙසා ඔසෙසෙති. “බසෙනා ඩා”ති: සොපිසන සෙසා තෙන ධනෙන වාපි. ඉදං වුත්තං හොති: යං පෙතමනුසොවසි නං එතෙති මනනාපායොගාදිති ආනෙතුං න සක්කාති.

පුත සතපණ්ණිනො හානික ඉදං මරණං නාම ධනෙන වා ජාතියා වා විජ්ජාය වා සිලෙන වා භාවනාය වා න සක්කා පටිබ්බාදිතුනති දසොනෙනා:

මහදානා මහාභොගා රට්ඨවනොපි ඛතතියා

පහුතඛතඛඤ්ඤා යෙ තෙපි නො අප්රාමරා.

ඛතතියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා සුද්ද වණ්ණාලපුක්කුසා
එතෙ වඤ්ඤා ව ජාතියා¹ තෙපි නො අප්රාමරා.

යෙ මනනං පරිවතෙනනති ඡලඛනං බ්‍රහ්මචිනතිනං
එතෙ වඤ්ඤා ව විජ්ජාය තෙපි නො අප්රාමරා.

ඉසයො ඩාපි යෙ සත්තා සඤ්ඤාතභතා තපස්සිනො
සරිරං තෙපි කාලෙන විජ්ජනති තපස්සිනො.

භාවිතතතා විහරන්තා² කතකිව්වා අනාසවා
නික්ඛිපනති ඉමං දෙහං පුඤ්ඤාපාපපරික්ඛයා”ති

පඤ්චති ගාථාති රඤ්ඤා ධම්මං දෙසෙසි.

නප් “මහදානා”ති: නිධානගතස්සෙව මහතො ධනස්ස අත්ථිතාය බහුධනා. “මහාභොගා”ති: දෙවභොගයෙදිසාය මහතියා භොග සම්පත්තියා සමන්තාගතා. “රට්ඨවනොපි”ති: සකලරට්ඨවනොපි. “පහුතඛතඛඤ්ඤා යෙ”ති: යෙ තිණ්ණං වතුන්තං වා සංවච්ඡරානං අන්තරා නිදතිනා යෙපතබ්බස්ස නිව්වා පරිබ්බෙහුතස්ස ධනඛඤ්ඤාය වසෙන අපරියන්තධනඛඤ්ඤා. “තෙපි නො අප්රාමරා”ති: තෙපි එවං මහාවිහවා මහාමනිසාතුමහාසුදස්සනාදයො ඛතතියා අප්රාමරා නාහෙසුං; අඤ්ඤාදඤ්ඤා මරණමුඛමෙව අනුපට්ඨාති අපේඨා. “ඛතන”ති: යථා වුත්තඛතතියාදයො. “අඤ්ඤා”ති: අනන්තරා එවං වණ්ණභුතා අමුඛිකාදයො. “භික්ඛියා”ති: අත්තනො ජාති නිමිත්තං, අප්රාමරා නාහෙසුංති අපේඨා. “මනන”නති: වෙදං. “පට්ඨවනොපි”ති: සඤ්ඤායනති වාචෙනති ව, අථවා පට්ඨවනොපිති: අනුපරිවතෙනනතා භොමං කරොන්තා ජපනති. “ඡලඛන”නති: සික්ඛා කපප්³ තීරුතති ව්‍යාකරණ ජොතිසත්ථ ඡඤ්චිවිති සබ්බාතෙති ඡති අභෙගති යුත්තං. “බ්‍රහ්මචිනතින”නති: බ්‍රාහ්මණානමිත්ථාය බ්‍රහ්මනා චිනතිනං කපිතං. “විජ්ජාය”ති: බ්‍රහ්මසදිසා විජ්ජාය සමන්තාගතා, තෙපි න අප්රාමරා මරාති අපේඨා. “ඉසයො”ති: යමනියමාදිනං පටික්කලසඤ්ඤාදිනං ව එසනෙත්ත ඉසයො. “සත්තා”ති: නායවාචාති සත්තසතවා. “සඤ්ඤා

1. ම. සි. I. & II. ජාතියඤ්ඤා

2. ම. අරහතෙනා.

3. සි. I. II & හා. කඛ්‍ය.

නානා”ති: රුහාදිනං සංයමනෙන සංයතවිත්තං. කායස්ස තාපන සංඛානො තපො එතෙසං අප්පිති=තපස්සිනො. පුන “ආපසංගිනො”ති: සංවරකා, තෙන එවං තපනීස්සිනකා හුත්වා සරිරෙන ව විමොක්ඛං පතත්තු කාමාපි සංවරකා සරිරං විජගන්ති එවාති දසොස්සාති. අප්චා “ඉසංසො”ති: අධිප්පිලිසික්කාදිනං එසනපෙන්න ඉසංසො. තදන්තං තපපි පක්කානං පාපධම්මානං¹ වූපසමනෙන සන්තා. එකාරම්මණෙ විත්තස්ස සංයමනෙනෙව සංයතත්තං. සම්මප්පධානසොගතො විරිය තාපෙන තපස්සිනො. සප්පසොගා රුහාදිනං සන්තපනෙන තපස්සි නොති යොජෙත්තිබ්බං. ‘භාමිඤ්ඤා’ති: චතුසච්ච කම්මට්ඨානභාව නාය භාවිතවිත්තං.

එවං ඝනපණ්ඩිතෙන බමෙම කපිතෙ තං සුත්වා අපග්ගසොක සලො පසන්නාමානසො රුජා ඝනපණ්ඩිතං පසංසන්නො:-

“ආදිත්තං චත මං සන්තං ඝනස්සිත්තංව පාවකං

වාරිතා මිය මිසිඤ්චං අබ්බං නිබ්බංපයෙ දරං.

අබ්බුද්ධං චත මෙ සලලං සොකං හදයනීස්සිතං

යො මෙ සොකපරෙත්තස්ස පුත්තසොකං අපානුදි.

සොගං අබ්බුද්ධසලොසම් සීන්භුතොසම් නිබ්බුතො

න සොවාමි න රෙදුමි තච සුත්වාන භාසිතං.”²

එවං කරුණති සප්පඤ්ඤා යෙ ගොන්ති අනුකම්පකා

විනිවත්තයි³ සොකමහා භතො ජෙට්ඨංව භාතරං.

යස්ස එතාදිසා ගොන්ති අම්ච්චා පරිවාරකා

සුභාසිතෙන අනෙසි⁴ ඝතො ජෙට්ඨංව භාතර”නති

සෙසගාපා අභාසි.

තත්ථ “ඝගො ජෙට්ඨංව භාතර”නති: යපා ඝනපණ්ඩිතො අත්තනො ජෙට්ඨභාතරං. මිත්තපුත්තසොකාභිභූතං අත්තනො උපාය නොසලොන වෙව ධම්මකපාය ච තතො පුත්තසොකතො මිනි වත්තයි, එවං අඤ්ඤාපි සප්පඤ්ඤා යෙ ගොන්ති අනුකම්පකා නෙ ඤ්ඤතිනං උපකාරං කරොන්තිති අත්තො.

“යස්ස එතාදිසා ගොන්ති”ති: අයං අභිසම්මුද්ධගාපා. තස්සත්තො: යපා යෙනාකාරෙන පුත්තසොකපරෙතං රාජානං වාසුදෙවං ඝන පණ්ඩිතො සොකහරණත්ථාය සුභාසිතෙන අනෙසි අනුතෙසි, යස්ස අඤ්ඤාස්සාපි එතාදිසා පණ්ඩිතා අම්ච්චා පරිලභා අස්ස, තස්ස ඤානො සොකොති. සෙසා ගාපා ගෙට්ඨා වුත්තත්තං එවාති.

සත්ථා ඉමං බම්මදෙසනං ආගරිත්වා “එවං උපාසක පොරාණක පණ්ඩිතා පණ්ඩිතානං කපං සුත්වා පුත්තසොකං හරිංසු”ති වත්තා සච්චාති පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙයි. සච්චපරිශොසානෙ උපා සකො සොතාපතතිඑලෙ පටිට්ඨතිති.

කණ්ඩපෙතවස්සුමණ්ණොගා
ති වසි තා.

1. ම. පාපානං කම්මානං. 2. ම. භාසිතං. 3. ම. විනිවත්තංනති. 4. ම. අනෙත්ති

2. 7.

“නගනො දුබ්බණ්ණරූපොසි”¹ යි ඉදං සන්ධි පෙතවනෙ විහරනෙ බන්ධනලපෙතං ආරබ්භා වුත්තං. අනුප්පන්නා කීර මුද්දො දසන්නරෙවං ඵරකච්ඡන්තගෙර බන්ධනලපෙතා නාම සෙව්ඨි අහොසි අසාදො අපාසනො කදරිසො නස්සිකද්විසිකො. තස්ස කිරියා පාලිතො ඵව පඤ්ඤායති. සො කාලං කථාං මාරුකානාංගෙර පෙතො හුත්වා නිබ්බන්ති. තස්ස නාලකභිඤ්ඤාපණං කාසො අහොසි. සමුට්ඨිතච්ඡි ඵරුසො විරූපකසො භයානකො දුබ්බණ්ණො අති විශ විරූපො ඕභව්ඡදස්සනො සො පඤ්චපණ්ණසවස්සානි භන්තසිත්ථං වා උදකසිත්ථං වා අලභන්තො විසුක්ඛකණ්ණංචංච්ඤො ජ්ඣව්ඡපිපාසාහිභුතො ඉතො විතො ව පරිබ්බන්ති. අථ අමනාකං භගවති ලොකෙ උපපජ්ඣො පවත්තිතවරධම්මවකෙක අනුක්කමෙන සාවජ්ඣං විහරනො සාවජ්ඣාසිතො වාණිජ පඤ්චමත්තානි සකටසතානි භණ්ණස්ස පුරෙත්වා උත්තරාපථං ගන්තො තං තං භණ්ණං විනාශිත්වා පච්චුද්ධිභණ්ණං සකවෙසු ආරොපෙත්වා පටිනිවත්තමානො සායණෙ සමයෙ අඤ්ඤාතරං සුක්ඛතදිං² සම්පාපුණ්ණිතො තත්ථ ගොඤ්ඤානි මුඤ්චිත්වා රත්තියං වාසං කපෙපසුං. අථ සො පෙතො පිපාසාහිභුතො පානියස්සත්ථං අගන්තො තත්ථ සිත්ථමත්තමපි පානියං අලභිත්වා විගතාසො ජිත්තමුලො විශ තාලො ජිත්තපාදෙ පති. තං දිස්වා වාණිජ:-

“නගනො දුබ්බණ්ණරූපොසි කිසො ධම්මි සත්තො
උපථාපුලිකො කිසිකො නො නු ත්වමසි මාරිසා”³ යි?

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡිංසු. තතො පෙතො:-

“අහං භද්දෙනා පෙතොමහි දුගගතො යමිලොකිකො
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකමිතො ගතො”⁴ යි

අන්තානං ආවික්ඛිත්වා, පුන තෙති:-

“කිං නු කායෙන වාචාය මනසා දුක්ඛං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙන පෙතලොකමිතො ගතො”⁵ යි?

භාගකම්මං පුච්ඡිතො පුරෙත්වා නිවුත්ථංගතො⁶ පටිඨංග අතිතං පට්ටුපානං අනාගතඤ්ච අත්තතො පවත්තිං දස්සන්තො තෙසං ව ඕවාදං දෙන්නො:-

“නගරං අස්සි දසනනානං ඵරකච්ඡන්ති විසුත්තං
තත්ථ සෙව්ඨි පුරෙ අසිං බන්ධනලොකි මං විදුං.

අසිති සකටවාහානං හිරඤ්ඤස්ස අහොසි මේ
පසුතං මේ ජාතරූපං මුත්තං ජෙව්චරියා බහු.

1. හා. රුක්ඛමුලං.

2. හා. ම. නිබ්බන්තවාහනො.

නාව මහාධනස්සාපි න මෙ දදාං පියං අනු
 පිදුනිත්වා වාරං භුඤ්ජාමි මා මං යාවනකාගුත්තං.
 අස්සාදො මච්ඡිති වාසිං කදරියො පරිභාසකො
 දදනානං කරොනානං වාරසිස්සං බහුජ්ජනං.
 විපාකො නත්ති දනස්ස සඤ්ඤමස්ස කුතො ඵලං
 පොක්ඛිරඤ්ඤදපානානි ආරාමානි ව රොපිතෙ
 පපායො ව විනාසෙසිං දුග්ගෙ සබ්බමිනානි ව,
 ස්වාහං අකතකල්යාණො කතපාපො තතො චුතො
 උපපතො පෙතතිවිසයං.¹ බුපිපාසාසමපිතො,
 පඤ්චපණ්ණොසවස්සානි යතො කාලකතො අහං
 නාභිජානාමි භුතතං වා පිතං වා පත පානියං.
 යො සංයමො සො විනාසො යො විනාසො සො සංයමො
 පෙතාති කීර ජානානි යො සංයමො සො විනාසො,
 අහං පුරෙ සංයමිස්සං නාදසිං බහුකෙ ධනෙ
 සන්තෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකාසිමිත්තතො
 සොහං පච්ඡානුතප්පාමි අත්තකම්මඵලපතො.²
 උග්ගං වතුහි මාසෙති කාලකිරියං භවිස්සති
 එකනතං කවුකං ඡොරං නිරයං පපතියාහං:
 වතුක්කණ්ණං වතුචාරං විහතතං භාගසො මිතං
 අයොපාකාරපරියන්තං අයසං පටිකුජ්ජනං,
 තස්ස අයොමියං භූමි ජලිතං තෙජසං යුතං
 සමන්තා යොජනසතං ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා,
 තත්ථාහං දීඝමඤ්ඤානං දුක්ඛං වෙදිස්ස වෙදනං
 ඵලං පාපස්ස කම්මස්ස තස්මා සොවාමහං භුසං,
 තං වො වදාමි හද්දං වො යාවන්තත්ථ සමාගතා
 මාකත්ථ පාපකං කම්මං ආවි වා යදි වා රතො,
 සචෙ තං පාපකං කම්මං කාරිස්සංථ කරොථ වා
 න වො දුක්ඛං පමුත්තත්ති උප්පව්වාපි පලායතං,
 මනෙත්තස්සා ඡොථ පෙත්තත්තස්සා කුලෙ ජෙට්ඨාපවායසා
 සාමඤ්ඤා භොථ බුහමඤ්ඤා එවං සග්ගං ගමිස්සංථ.”³ති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තත්ථ “දසභ්‍යාන”නති: දසන්තරට්ඨස්ස එවං නාමිකානං ව
 රුජ්ජනං. “චරකච්ඡ”නති: තස්ස නගරස්ස නාමං. “තත්ථා”ති: තස්මි
 නගරෙ. “පුරෙ”ති: පුබ්බි අතීතභවෙ. “ධනපාලොති මං විදු”නති:
 ධනපාලසෙට්ඨිති මං ජානානි.³ තසිදං නාමං තදා මග්ගං අත්ථානු
 ගතමෙවාති දසස්සන්තො අසිනීති ගාථමාහ.

1. සි. I. පෙතවිසයං. 2. හං අත්තකම්මඵලපතො. 3. සි. I & II. සඤ්ජානනි

තත් “අඳිති සකට්ඨානාන”නති: විසතිධාරියො වානො සො සකට්ඨනති පට්ට්ඨති, තෙසං සකට්ඨානානං අඳිති තිරිඤ්ඤායා, තථා කතාපණ්ණා ව මෙ අනොසිති යොජනා. “පසුනාමෙම ජානාරූප”නති: සුචර්ණමිපි පසුතං, අනෙකතාරපරිමාණං අනොසිති සමිඛෙතො. “න මෙ දුතුං සිසං අනු”ති: දුතං දුතුං මයං පියං නානොසි. “මා මං සාමනිකාදදසු”නති: යාවතා මා මං පය්ගිසුති පිදතිනා ගෙගවාරං භුඤ්ජාමි. “නාදිසො”ති: එමිච්ඡති. “පටිනාසනො”ති: දුතං දදන්තා දිසා හයෙන සන්තප්පිතො. “දදන්තානං කරොන්තානාන”නති උපයොගෙත්ථ සාමිච්ඡතං, දුතානි දදන්තා පුඤ්ඤති කරොන්තො. “බහුජ්ජන”නති: බහු සත්තො, දදන්තානං කරොන්තානං වා සමුදයභූතං බහුජ්ජනං පුඤ්ඤකම්මතො වාරසිසං නිවාරෙසිං. විසානො නපි දුනස්සාති ආදි දුතාදිතං නිවාරණං කාරණ දස්සානං.

තත් “විසානො නපි දුනස්සා”ති: දුතකම්මස්ස ඵලං නාම නපි, කෙවලං පුඤ්ඤං පුඤ්ඤනති ධනවිනාසො යෙවාති දීපෙති. “සංඝමස්සා”ති: සිලසංයමස්ස. “කුණො ඵල”නති: කුණො නාම ඵලං උභති, නිරන්තරමෙව සිලරක්ඛණනති අභිප්පායො. “ආරාමානි”ති: ආරාමිපවනාති. “පසානො”ති: පාතියසාලා. “දුග්ගා”ති: උදක විකල්පානං වසෙන දුග්ගමිට්ඨානාති. “සබ්බමානානි”ති: සෙත්ථයො. “නතො චුතො”ති: තතො මනුස්සලොකතො චුතො. “පඤ්චපණ්ණාසා”ති: පඤ්චපඤ්ඤාස. “සතො කාලකතො අන”නති: යද් කාලතො අතං තතො පට්ඨාය. “නානිජ්ජාමි”ති: එතතතං කාලං භූතතං වා පිතං වා කිඤ්චි න ජනාමි. “සො සංඝමො සො විනාසො”ති: ලොභා දිව්සෙන යං සංයමිතං කස්සවිපි අදුතං, සො ඉමෙසං සත්තානං විනාසො. නාම පෙතයොනිතං නිබ්බතපෙතානං මහාව්‍යසනස්ස ගෙතුභාවතො. “සො විනාසො සො සංඝමො”ති: ඉමිනා යථා චුතස්ස අත්ථස්ස¹ එකනතිකභාවං වදති. “පෙතා නි කිර ජ් නනති”ති: එත්ථ ‘නි’ සඤ්ඤ අවධාරණ, ‘කිර’ සඤ්ඤ අනුස්සවණ, සංයමො දෙය්‍යබම්මස්ස අපරිච්චානො විනාසගෙතුති ඉමං අත්ථං පෙතා එව කිර ජනනති පට්ට්ඨකතො අනුභූයමානාත්තා, ත මනුස්සාති. න ඉදං සුත්තං මනුස්සානම්පි පෙතානං විය චුප්පිපාසාදිති අභිභූයමානානං දිස්සමානත්තා, පෙතා පන පුරිමිත්තභාවෙ කත කම්මස්ස පාකට්ඨාවතො තමත්ථං සුච්ඡිතරං ජනනති. තෙනානං අතං පුරෙ සංඝමස්සනති ආදි

තත් “සංඝමස්සා”නති: සයම්පි දුතාදිපුඤ්ඤකිරියතො සංයමතං සංකොචං අනාසිං. “බහුකෙ බතො”ති: මහන්තා බතෙ විජ්ජමානො. “න”නති: තස්මා. “මො”ති: තුලො. “හඳුං මො”ති: හඳුං කල්‍යාණං.

සුද්දරං භූමිභානං හොභුති වචනසෙසො, “සාවිනොනාන් සමාන
 නා”ති: යාවනොනා යාවනනා එන් සමානතා¹ තෙ සබ්බමි මම වචන.
 සුභංථාති අභිපසායො. “ආමි”ති: පකාසනං පරෙයං පානවචසෙන.
 “රහො”ති: පටිවිජ්ජනං අපානවචසෙන. ආවි වා පාණාතිපාතාදි මුඛ
 වාදාදි කායවචිපයොගවිසෙක යදි වා රහො අභික්ඛාදිවසෙන
 පාපකං ලාමකං අකුසලකම්මං මා කන් මා කරන්. “සබ්බමි සාප
 ණං සම්මි”නති: අප් පන නං පාපකං කම්මං ආයති කර්මං එතරති
 මා කෙරෙ එ තිරයාදිසු වහුසු අපායෙසු මනුසොසු ව අපායකතාදි
 වසෙන තස්ස ඵලභුතා දුක්ඛතො පමුත්ති පමොකෙකා නාමි නන්ති.
 “උපසම්මාපි පලාසන”නති: උපපතිනා ආකාසෙන ගවිජ්ජනානම්පි
 මොකෙකා නන්ති යෙවාති අන්තො. උපසම්මාතිපි පාලි. ඉතො වා
 එතෙතා වා පලායනො කුලෙහ අනුබ්බික්ඛාතිති අභිපසායෙන
 උපෙච්ච සංචිච්ච පලායනානම්පි භූමිභානං තෙනා මොකෙකා නන්ති.
 ගතිකාලාදිපච්චයනාරහම්මායෙ පන සති විපච්චති යෙවාති අන්තො.
 අයඤ්ච අන්තො:

න අනතමිකෙක න සමුද්දමජෙකි
 න පබ්බතානං විවරං පච්ඤා
 න විජ්ජතෙ සො ජගතිපපදෙතො
 යන්ධිතො මුඤ්ඤාය පාපකම්මා”ති

ඉමාය භාථාය දිපෙතබ්බො. “මනොනසා”ති: මාභුතිතා. “හොථා”ති:
 තෙසං උපච්චානාදිති කෙරෙ. තථා සෙතොනසාති වෙදිතබ්බො.
 “කුලෙ ජෙට්ඨාපමාසනා”ති: කුලෙ ජෙට්ඨානානං අපචායන
 කර. “සාමිඤ්ඤ”ති: සමිණපුජකා. තථා “මුග්ගසු”ති: බාහින
 පාපපුජකාති අන්තො. “එවං සංගාං ගම්මිකා”ති: ඉමිනා මයා
 වුත්තනසෙන පුඤ්ඤාති කතා දෙවලොකං උපපජ්ජිකාති අන්තො.
 යම්පනෙත් අන්තො න විහතං තං හෙට්ඨා බලාපිය පෙතවද්ධි
 ආදිසු වුත්තනසෙනෙව වෙදිතබ්බො.

තෙ වාණිජ තස්ස වංගං සුත්ථා සංවෙගන්තා තං අනුකම්පමානා
 භාජනෙති පාතියං ගහෙත්වා තං සයාපෙත්වා මුක්ඛ ආසිඤ්චිංසු.
 තතො මහාජනෙන බසුං වෙලං ආසිත්තමුදකං තස්ස පෙතස්ස පාප
 වසෙන² අගොගලං න ඕකිණ්ණං, කුතො පිපාසං පටිවිනෙස්සති.
 තෙ තං පුට්ඨිංසු: “අපි තෙ කාපි අස්සාසමන්තා ලභ්වා”ති. සො ආහ:
 “යදි මෙ පතනකෙති ජනෙති එතතකං වෙලං ආසිච්චමානා උදකා
 එකභික්ඛුමන්තම්පි පරගලං³ පට්ඨං. ඉතො පෙතසොතිතො මොකෙකා
 මං හොතු”ති.

අප් තෙ වාණිජ තං සුත්ථා අතිවිය සංවෙගන්තා “අපි පන
 කොචි උපායො පිපාසුපසම්භස්සා”ති ආහංසු. සො ආහ: “ඉමසිං

1. හා. ම. III. සහගතා 2. හා. පාපඵලෙන. 3. හා. ම. ගලං.

පාපකමෙම විණේ තථාගතයා වා තථාගතසාවකානං වා දුනෙ දිනෙත¹ මම දුනමුද්දිසියාති, අහං ඉතො පෙනතතතො මුඤ්චියාමි²ති. තං සුඤ්ඤානෙ වාණිජ සාවජ්ඣං ගතවා ගතවන්තං උපසංකම්භා තං පවතති. ආරෝචෙනා සරණාති ව සීලාති ව ගහෙනා මුඛපමුඛයා තිත්ඛුසකියා සත්තාහං මහාදුකං දඬා තසා පෙනසා දක්ඛණං ආදිසිංසු. හඟවා තමන්ට අවුට්ඨතතී. කතා වතුනාං පරිසාතුං ධම්මං දෙසෙයි. මහාජනො ව ලොකාදිමෙව්ථර මලං පඨාය දුනාදිපුඤ්ඤාතිරතො අගොසිති.

බහොලපෙනවිණුමණ්ණතා

ති වසී තා.

2. 8.

“නගො නිසො පබ්බජිතොසි ගතො”ති ඉදං සන්ධි පෙන වනෙ විහරන්තො මුලලසෙවසීපෙනං ආරබ්භ වුත්තං. බාරණසියං¹ කීර එකො ගහපති අසාදො අපසකොනා මෙව්ථි කදරියො පුඤ්ඤ කිරියාය අනාදරෙ මුලලසෙවසී නාම අගොසි. සො කාලං කතා පෙනෙසු තිබ්බතති. තසා කායො අපගතමංසලොභිතො අවසී නහාරුවමමතොනා මුණ්ණො අපෙනවන්තො අගොසි. ධිතා පන තසා අනුලා අනිකවිණෙ සාමිකසා ගෙගෙ වසන්ති පිතරං උද්දසා මුග්ගමණේ හොපෙතුකාමො තණ්හුලාදීති දුනුපකරණාති සපේජසී. පෙනො තං ඤාතො ආසාය ආසාසෙන නන්ත ගව්න්තො රජගහං සංපාපුණි. තෙන ව සමයෙන රජ අත්තසත්තු දෙවදනෙනා උයොජ්ජනො පිතරං ජිවිතා වොරෙපෙනා තෙන මිසාවසාරෙන වෙව දුසුපිනෙන ව නිද්දං අනුපගව්න්තො උපරි පාසාදවරගතො වසිකමනොනා තං පෙනං ආසාසෙන ගව්න්තා දිසා:-

“නගො නිසො පබ්බජිතොසි ගතො

රතති. කුභිං ගව්න්සි කියා ගෙතු

ආවිකා මෙ තං අපි සකතුනෙමු

සබ්බන් විත්තං පටිපාදයෙ තුව”නති

ඉමාය ගාථාය පුච්ඡි.

තන්ත “පබ්බජිතො”ති: සමණො. රජ කීර තං නගතතො ව මුණ්ණතො ව නගො සමණො අගතති සඤ්ඤාය නගො නිසො පබ්බජිතොසිති ආදිමාහ. “නිසා ගෙතු”ති: කිං තිමිත්තං. “සබ්බන් විත්තං පටිපාදයෙ තුව”නති. විත්තියා උපකරණතුනං විත්තං සබ්බන් හොගෙන තුග්ගං අත්තාසොනුරූපං සබ්බන් වා උග්ගාගෙන පටිපාදෙයං සමපාදෙයං තථා කාතුං මයං අපෙපව නාම සකතුණෙයාම. තග්ම “ආවිකා මෙත”නති: එතං තව ආග මනකාරණං මග්ගං කපෙතිති අන්තො. එවං රඤ්ඤ පුට්ඨා පෙනො අනතතො පවතති. කපෙන්නො:-

1. ම. අනතපාන: දිනෙත.

2. ම. බාරණසීයාසිකො.

“බොරුණසීනගරං දුරසුඨං තත්ථං ගතපති අබ්බිකො දිනො අදුතා ගෙගිතමනො ආමිසසමිං දුසසිලොන යමිවිසයමති පනොතා.

සො සුචිකාය කිලමිතො තෙහි තෙනෙව සද්ධිසු යාමි ආමිස කිසුචි ගෙනු අදුතසිලා ත ව සද්දගනති දුතඵලං හොති පරමති ලොකො.

ධිතා ව මයං ලපතෙ අභිනක්ඛණං දසාමි දුතං පිතුනං පිතාමගානං උපකඨං පරිවිසයනති බ්‍රාහ්මණෙ යාමසං අකුකච්ඡං හොතනු”නති තිසො ගාථා අභාසි.

තත් “දුරසුඨං”නති: දුරතො ඵල ගුණ සංකීර්තනවසෙන ඡො සිතං, සබ්බත් විසුතං පාකටනති අන්තො.

“අබ්බිකො”නි: අභිකා මහාවිහලො. “දිනො”නි: නිකිතවිතො අදුතාඤ්ඤාසයො. තෙනාග: “අදුතා ගෙගිතමනො ආමිසසමි”නති: කාමාමිසෙ ලග්ගවිතො ගෙගිං ආපනොතා. “දුසසිලොන යමිවිසයමති පනොතා”නි: අතතා කතන දුසසිලෙන කමවුතා යමිවිසයං පෙනලොකං පනොතමති. “සො සුචිකාය කිලමිතො”නි: සො අභං විජ්ඣනට්ඨන සුචිසද්ධතාය සුචිකාති ලභිතාමාය ජ්ඣව්ජාය කිලමිතො නිරන්තරං විජ්ඣමානො. කිලමිදොති ඉට්ට්ට වා පාඨො. “ගොති”නි: දිනොති ආදිනං වුතෙතති පාප කමමති කාරණගුණෙහි. තස්ස හි පෙනස්ස තාති පාපකමොති අනුසාරනස්ස අතිවිස දොමනස්ස උපපජ්ජි තස්මා ඵලමාග. “ගොතොවා”නි: තෙනෙව ජ්ඣව්ජාදුකෙතන. “සද්ධිසු යාමි”නි: සද්ධිතං සමිපං යාමි ගච්ඡාමි. “ආමිසසමිසු ගෙනු”නි: ආමිසස්ස කිසුචිකම තිමිතං, කිසුචි ආමිසං පත්තනොති අන්තො. “අදුතසිලා හ ම සද්දගනති දුතඵලං හොති පරමති ලොකො”නි: යථා අගං තථා ඵලං අසෙසුපි මනුස්සා අදුතසිලා දුතස්ස ඵලං ඵකංසෙන පරලොකෙ හොතීති න ව සද්දගනති. යතො අගං විස තෙපි පෙනා හුතා මගා දුකං පට්ටහුගවනතී අධිප්පායො. “ලපතෙ”නි: කපෙති. “අභිනක්ඛණ”නති: අභිනං බහුසො; කිනති ලපතීති ආග: “දසාමි දුතං පිතුනං පිතාමගාන”නති. තත් “පිතුන”නති: මාතාපිතුනං වුලපිතු මාතාපිතුනං වා. “පිතාමගාන”නති: අයසක පයසකානං “උපකඨං”නති: සජ්ජනං. “පරිවිසයනති”නි: හොජ්ජනති. “අකුකච්ඡං”නති: ඵලං නාමකං තගරං. “ගොතනු”නති: භුඤ්ජිතුං ඉතොපරං.

“තමවොච රුජ අනගවියානහම්ථ¹ ඵය්‍යාසි ඕපං අගමි කරිස්සං පුජං ආවිකමි මෙ තං යදි අපි ගෙනු සඤ්ඤාතං ගෙනුවෙවො සුණොමි.

තථාති වතා අගමාසි තත් භුඤ්ජංසු භතතං න ඵ පන දක්ඛණාරගා පට්ටගමි රුජගතං පුනාපරං පාතුරගොසි පුරගො ජනාසිපස්ස.

දිශාවක පෙතක පුනරෙව ආගතං රුක් අලොව අගමපි කිං දදමි?
ආචිකකි මෙ තං යදි අපි ගෙතු යෙන තුවං විරතරං පිණිතො සියා..

බ්‍රිථසිඤ්චි සංඝං පරිවිසියාන රුක් අනෙතන පානෙතපි විවරෙන,
තං දකඛිණං ආදිස මෙ සිතාය එවං අගං විරතරං පිණිතො සියා.

තතො ච රුක් නිපතීති තාවදෙ දුතං සගන්ධං අතුලං දදිති සංඝෙ
ආරොවපි පකතීං තථාගතස්ස තස්ස ච පෙතස්ස දකඛිණං ආදිසිත්
සො පුජිතො අතිවිශ්‍ය සොහමිතො පාතුරහොසි පුරතො ජනාධිපස්ස,
යනෙකාගමිතෙ පරමිතිපතො න මයාමිතිසමසදිසා මනුස්සා.

පස්සානුභාවං අපරිමිතං මමසිදං තයානුද්ධං අතුලං දදිති සඤ්ඤා,
සනතපිතො සතතං සද්ධං බ්‍රහ්මි යාමසහං සුඛිතො මනුස්සදෙවා”ති.

සඤ්ඤිකාරොති වුත්තං

තත් “නමලොව ඤජ”ති: තං පෙතං තථා වනා සිතං රුක් අත්
තසතතු අලොව. “අනුභවිකාන නමපි”ති: තං තව සිතායා උපකතවං
දුතංපි අනුභවිතා. “ඵසාසි”ති: ආගලෙජයාසි. “කපිසක”නති:
කපිසකාමි. ආචිකකි මෙ තං යදි අපි ගෙතු”ති: සලෙ කිඤ්චි
කාරණං අපි තං කාරණං මයං ආචිකකි කපෙති. “සද්ධා
සිත”නති: සභාසිතබ්බං. “ගෙතුමලො”ති: ගෙතුසුත්තවචනං, අමු
කසමිං ආනෙ අසුසකත පතාරෙන දුතෙ කතෙ මයං උපකපතීති
සකාරණවචනං වදාති අපේ: “නාමානි වදා”ති: සාමුතී වනා.
“නාමා”ති: තසමිං අකිකවිසෙද පරිවෙසනටානෙ. භුඤ්ජිංසු භිත්තං
නා ච සන දකඛිණාරණා”ති: භත්තං භුඤ්ජිංසු දුසිලිලාගමණං, න ච
පන දකඛිණාරණා සිලවනෙතා භුඤ්ජිංසුති අපේ. “පුනාපර”නති:
පුන අපරං වාරං රාජගහං පටිවගමි. “කිං දදමි”ති: කිදිසං තෙ
දුතං දස්සාමිති රාජා පෙතං පුට්ඨි. “ගෙත තුව”නති: යෙන කාර
ණෙන නිං. “විරතර”නති: විරතාලං. “පිණිතො”ති: තිත්තො
සියා, තඬ්ඨපෙතිති අපේ. “පටිවිසියානා”ති: ගොපේතියා. “ඤජ”ති:
අත්තසතතුං ආලපති. “මෙ කිතාසා”ති: මයං සිතන්ධාය පෙතතත
භාවතො පරිමුත්තියා. “නාමා”ති: තසමා තෙන වචනෙන තතො
වා පාසාදතො. “නිසෙති”ති: තිකකිමිතා. “නාමදෙ”ති: තද එව
අරුණුකමතවෙලාය. යමති පෙතො පටිවගතතා රඤ්ඤා අත්තානං
දස්සෙසි; තසමිං පුරෙගතෙන එව දුතං අදාසි. “සගන්ධා”ති:
සගන්ධෙන. “අතුල”නති: අපමාණං උලාරං පණිතං. “දදිතො
සඤ්ඤා”ති: සංඝස්ස දතො. “ආරොවපි පකතීං නාමාගතස්සා”ති: ඉදං
දුතං ගතෙන අඤ්ඤාරං පෙතං සකාය කතනති තං පකතීං පටිතතීං
ගගවතො ආරොවෙසි. ආරොවෙතො ව යථා තං දුතං තස්ස උපකපතී
එවං තස්ස ච පෙතස්ස දකඛිණමාදිසිත් ආදිසි. “සො”ති: සො
පෙතො. “පුජිතො”ති: දකඛිණාය දිශාමානාය පුජිතො. “අතිවිස

සොභමානො”ති: දිබ්බානුභාවෙන අනිච්ඡා විරොධමානො. “සාකුර
 භොගි”ති: පාකුභවි, රඤ්ඤා පුරතො අත්තානං දසෙය්යි. “සකෙඛා
 මසමි”ති: පෙතත්තභාවතො මුත්තො යකෙඛා අභං ජනො දෙවතා
 වං පතෙතාසමි. “න මසමිතිසමසදිසා මනුසසා”ති: මග්ගං ආනු
 වසමපතතියා සමා වා භොගසමපතතියා සදිසා වා මනුසසා
 න සනති. “පග්ගානුභාවං අපජිමිතං මමසිද”නති: මම ඉදං අපරි
 මාණං දිබ්බානුභාවං පග්ගාති අත්තනො සමපතති. පච්චක්ඛනො
 රඤ්ඤා දසෙය්නො වදති. “නසානුදදිච්චං අකුලං දදිකා
 සකෙඛ”ති: අරියසංඝස්ස අකුලං උළාරං දුතං දකා මග්ගං අනු
 කම්පාය තයා අනුදදිච්චං අනුනිතං¹. “සන්තප්පිතො සන්තං සදු ඛු
 ණී”ති: අත්තපානවන්දිතී ඛුණ්ඨි දෙය්ධමෙවති අරියසංඝං
 සන්තප්පෙනෙතන තයා සදු සබ්බකාලං යාවජ්චං තත්ථාපි සත්තං
 නිරන්තරං අභං සන්තප්පිතො පිණිතො. “සාමාහං සුඛිතො මනුසස
 දෙව්වා”ති: තසමා අභං ඉදුනි සුඛිතො මනුසසදෙව මහාරාජ යපිට්ඨි
 තට්ඨානං යාමිති රාජතං ආපුච්ඡි.

එවං පෙනෙ ආපුච්ඡිතා ගතෙ රාජ අභ්තසත්තා තමන්ථං තික්ඛුතං
 ආරොචෙසි. තික්ඛු භගවතො සනතිතං උපසංඝමිතීභි ආරොචෙසුං.
 භගවා තමන්ථං අට්ඨුප්පතතිං කතා සමපත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි.
 තං සුතා මහාජනො මචේර්මලං පහාය දුනාදිපුඤ්ඤාතිරතො
 අභොසිති.

චුලලසෙච්චිපෙතවක්ඛුමණණා
 නි ධරී තා.

2. 9.

“සග්ග අකාමස ගච්ඡාමි”ති ඉදං සන්ථා සාවස්ථයං විහරන්තො
 අභිකුරපෙතං ආරබ්භ කපේසි. කාමඤ්ඤවන්ථ අභිකුරො පෙතො ත
 භොගී. තස්ස පන වරිතං යඤ්ඤා පෙතසමඛන්ධං ගතං තසමා අභිකුර
 පෙතවක්ඛුති චුතතං. තත්ත්වං සංඛේධපකථා:-යෙ තෙ උත්තරමුද්දාරාධිප
 තීනො රඤ්ඤා මහාසාගරස්ස පුත්තං උපසාගරං පටිච්ච උත්තරාපථෙ
 කංසභොගෙ අසිතඤ්ඤානගරෙ² මහාකංසස්ස ධිතුයා දෙවභව්තාය
 කුච්ඡිං උපපත්තා අඤ්ඤානදෙවි වාසුදෙවො බලදෙවො වන්දදෙවො
 සුරියදෙවො අනිදෙවො වරුණදෙවො අර්ජුනො පර්ජුනො ඝත
 පණ්ඨිතො අභිකුරොවාති වාසුදෙවාදයො දසභාතිකාති එකාදස
 බත්තිතො අභෙසුං. තෙසු වාසුදෙවාදයො භාතරො අසිතඤ්ඤා
 නගරං ආදිං කතා වාරවතීපරියොසානෙසු සකලජම්බුදීපෙ තෙ
 සට්ඨියා නගරසභස්සෙසු අසෙඛ රාජානො වක්කකන ජිවිතකඛයා
 පාපෙකා වාරවතීයා වසමානා රජු. දස කොට්ඨාසෙ කතා විභ
 ජිංසු. භගිනීං පන අඤ්ඤානදෙවිං ත සරිංසු. පුත සරිතා “එකාදස
 කොට්ඨාසෙ කරෙමා”ති චුතෙත තෙසං සබ්බකතීට්ඨො අභිකුරො

1. අනුත්තෙසි සබ්බත්. 2. හා. අසිතඤ්ඤානගරෙ ම. අසිතඤ්ඤානගරෙ

“මම කොට්ඨාසං තය්‍යා දෙථ අහං වොහාරං කඛ්ඨං ජීවිස්සාමි, භූමෙහ අත්තනො අත්තනො ජනපදෙසු සුංඝං මය්‍යං විස්සපෙට්ඨං”¹ යි ආහං තෙ සාමුඛි සමපට්ඨනීයං තය්‍යා කොට්ඨාසං හතිනියා දඤ්ච නව රුජනො චාරවතීයං වසිංසු. අභිකුරො පන වාණීජ්ජං කණ්ණෙත්තා නිව්චක්ඛාලං මහාදුනං දෙති. තය්‍යා පනෙත්තො දුසො හණ්ණිකාදිත්තො අත්ථකාමො අගොසි. අභිකුරො පසනනාමානසො තය්‍යා එකං කුලධි නරං ගහෙත්වා අදුසි. සො පුත්තෙහ ගබ්බගත්තෙයව කාලමික්ඛාසි. අභිකුරො තයමිං ජනෙ තය්‍යා පිතුනො දින්නං හත්තවෙත්තං තය්‍යා අදුසි. අථ තයමිං දුරතෙ වයපපත්තෙ “දුසො න දුසො”² ති රුජ කුලෙ විනිවජ්ජෙයං උපපජ්ජි. තං සුත්වා අඤ්ඤානදෙවි ටෙට්ඨුපමිං කත්වා “මාතු භුජිස්සාය පුත්තොපි භුජිස්සායෙව”³ ති දසව්‍යත්තො මොවෙසි. දුරතො පන උජ්ජාය තත්ථ වසිතුං අවිසහත්තො හෙරුව නගරං ගතත්වා තත්ථ අඤ්ඤාතරය්‍යා තුන්නවායස්ස⁴ ධීතරං ගහෙත්වා තුන්නවායසිපෙත්ත ජීවිකං කපෙපසි. තෙන සමයෙන හෙරුව නගරෙ අසග්ගමහාසෙට්ඨි නාම අගොසි සො සමණ්‍යාගමිණිකපණ්ණිකවණ්ණිකකයාවකානං මහාදුනං දෙති. සො තුන්නවායො සෙට්ඨිත්තො ඝරං අජනන්තානං. පිතියොමනසායුජනො හුත්වා අසග්ග සෙට්ඨිත්තො නිවෙසනං දක්ඛිණබාහුං පසාරෙත්වා දසොසි “එත්ථ ගතත්වා ලඛබ්බං ලත්තතු”⁵ ති. තය්‍යා කමමිං පාලියං යෙව ආගතං. සො අපරෙත සමයෙන කාලං කත්වා මරුභූමියං අඤ්ඤාතරයමිං කිත්‍රොධරුත්තෙ භූමිදෙවතා හුත්වා තිබ්බත්ති. තය්‍යා දක්ඛිණත්තො කාමදුදෙ අගොසි. තයමිංයෙව ච හෙරුවනගරෙ අඤ්ඤාතරො පුට්ඨො අසග්ගසෙට්ඨිත්තො දුතෙ ව්‍යාවචෙව අග්ගභො අපපසත්තො මිච්ඡාදිට්ඨිත්තො පුඤ්ඤාකිරියාය අනාදරෙ කාලං කත්වා තය්‍යා දෙව පුත්තය්‍ය වසනට්ඨානස්ස අවිදුරෙ පෙනො හුත්වා තිබ්බත්ති. තෙන ච කත්තමමිං පාලියං යෙව ආගතං. අසග්ගමහාසෙට්ඨි පන කාලං කත්වා තාවතීංසගවතෙ සක්කය්‍යා දෙවරෙඤ්ඤ සභව්‍යතං උපගත්තො.

අථ අපරෙත සමයෙන අභිකුරො පඤ්චති සකටසතෙති අඤ්ඤා තණ්පි භො බ්‍රාහ්මණො පඤ්චති සකටසතෙතිති වෙ ජනා සත්ථ සහයෙහ හණ්ණිං ආදිය මරුකන්තාරමය්‍යා පටිපත්තා මග්ගාමුත්තා හුත්වා බ්‍රහ්ම දිවසං තණ්ඨව විවරන්තා පටිකුඛිණිත්තොදුක්ඛාගාරා අගෙසු. අභිකුරො අසග්ගතෙති චතුසු දිසාසු පාණියං මග්ගාපෙසි. අථ සො කාමදදහත්ථො යත්තො තං තෙසං බ්‍රාහ්මණපාණීං දිස්වා අභිකුරෙන පුබ්බෙ අත්තනො කතං උපකාරං වින්තත්වා “හන්දදති ඉමස්ස මයා අවස්සගෙන හවිතබ්බ”⁶ නති අත්තනො වසනවටරුක්ඛං සොසි. සො නිර වටරුත්තො සාබ්‍යවිටපසමපත්තො සනපලංසො යන්දව්ඡායො අත්තකසග්ගපාණෙගො ආගාමෙන ච විත්ථොරෙන ච උබ්බෙඛෙත්ත ච යොජනපටිමාණො අගොසි. තං දිස්වා අභිකුරො

1 සී. I. තත්තවායස්ස.

ගව්‍යකුලයා තැනූ ගෙවියා බිනිවාරය බිනිවෙයි. යනෙකා අතර
නො දකින්නෙකුත් පසරෙන්නා පස්ම. තාව පානියෙන සබ්බං ජනං
සන්තප්පෙයි. තතො යො යො යං යං ඉච්ඡති තස්ස තස්ස නං නං
අද්දසි. එවං තස්මිං මහාජනෙ නානාවිධෙන අන්තපානාදිනා යථා
කාමං සන්තප්පිතො වූපසම්මතො මග්ගපරික්ඛාමෙ සො බ්‍රාහ්මණවාණිජේ
අශ්වයානිසො මනසි කඤ්ඤානා¹ එවං විනොදයි: “ධනලාභාය ඉතො
කමෙමිඤ්ජං ගන්තො මගං නිං කරිස්සාම ඉමමෙව පන යක්ඛං යෙන
කන්තවී උපායෙන ගහෙත්වා යානං ආරොපෙත්වා අමුතාකං නගර
මෙව ගමිස්සාමා”ති. එවමපන විනොදනා තමන් අභිකුරස්ස
කපෙන්නා:-

“යස්ස අන්තරාග චර්ජාම කමෙමිඤ්ජං ධනගාරකා

අයං කාමදදෙ යනෙකා ඉමං යක්ඛං නිත්‍යාමසෙ.

ඉමං යක්ඛං ගහෙත්වාන සාධුතෙන පසංගා වා

යානං ආරොපසිත්වාන බීජං ගච්ජාම චාරක”නති

ගාථාවයමාග.

තත් “යස්ස අපථායා”ති: යස්ස කාරණං. “කමෙමිඤ්ජ”නති:
කමෙමාජරවං. “ධනගාරකා”ති: ගණිවිකකයෙන ලබ්ධිගාරිතො.
“කාමදදෙ”ති: ඉච්ඡිතිච්ඡිතදායකො. “යනෙකා”ති: දෙවපුත්තො.
“නිසයාමසෙ”ති: නසිස්සාම. “සාධුතො”ති: යාවතෙන. “පසංගා”
ති: අභිගමිත්වා බලකතාරෙන. “යාන”නති: සුබයානං. “චාරක”නති:
චාරවිනිතගරං. අයං ගෙත්ව අධිපායයො යදන්තං මගං ඉතො
කමෙමිඤ්ජං ගන්තුකාමො තෙන ගමිතෙන සාධෙහමෙමිඤ්ජං අප්ථො ඉධෙව
සිජ්ඣති, අයස්සෙ යනෙකා කාමදදෙ, තස්මා ඉමං යක්ඛං යාවිත්වා
තස්ස අනුමතියා වා සචෙ සඤ්ඤාතො න ගච්ඡති බලකතාරෙන වා
යානං ආරොපෙත්වා යානෙ පච්ජාබාහං² තං බන්ධිත්වා ගහෙත්වා ඉතො
යෙව බීජං චාරවිනිතගරං ගච්ජාමාති.

එවමපන බ්‍රාහ්මණෙන වුත්තො අභිකුරේ සපුරිසධමෙව යථා
තස්ස වචනං පරික්ඛිපන්නො:-

“යස්ස රුක්ඛස්ස ජායාය නිසිදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා

න තස්ස සාබං හඤ්ඤාය මිත්තදුමෙහා හි පාපකො”ති

ගාථමාග.

තත් “හ භඤ්ඤායා”ති: න ඡිදෙය්‍ය. “මිත්තදුමෙහා”ති:
මිත්තසු දුමනං තෙසං අනඤ්ඤාපාදනං. “පාපකො”ති: අහඤ්ඤා
මිත්තදුමෙහා. යො හි සිතච්ජායො රුක්ඛො ඝමොභිතතාස්ස පුරි
සස්ස පරික්ඛමිත්තොදකො හොති, තස්සාපි නාම පාපකං න විනොද
නබ්බං, නිමබ්බපත සත්තභූතෙසු. අයස්සෙ දෙවපුත්තො සපුරිසො
පුබ්බකාරී අමුතාකං දුක්ඛපනුදකො බහුපකාරේ, න තස්ස කිඤ්ඤි

න කීර තිං අද දුනං සකපාණිති කායාති
පරස්ස දුනං අනුමොදමනො පාණිං පගග්ගා පාවදි.

තෙන පාණි කාමදදෙ තෙන පාණි මබ්බස්සවො
තෙන තෙ මුග්ගවරිසෙන පුඤ්ඤං පාණිමති ඉජ්ඣති?

සො සො දුනමදු භනෙන පසනෙනා සකපාණිති
සො හිනිවා මානුසං දෙහං කිනනුසො දිසතං ගතො?

නාහං පඤ්ඤාමි අසග්ගසාතිනො
අභිතිරසස්ස ගතිං ආගතිං වා
සුඤ්ඤාමි මෙ වෙසග්ගවණස්ස සනතිනො
ගක්ඛස්ස සග්ගවතං ගතො අසග්ගො.

අලමෙව කාතුං කල්‍යාණං දුනං දුතුං යථාරහං
පාණිං කාමදදං දිසවා කො පුඤ්ඤං න කරිස්සාති
සො හි නුත ඉතො ගන්තිං අනුපපත්තාන වාරකං
දුනං පට්ඨපටිස්සාමි යං මමස්ස සුඛාවහං.

දස්සාමි අනතං පානඤ්ඤා වත්ථසකාසනාති ව
පපඤ්ඤා උදපානඤ්ඤා දුග්ගෙ සඛකමනාති වා”ති

පණණිරස වචනපටිවචනගාථා හොනති.

තත්ථ “පාණි හෙ”ති: තව දක්ඛිණභජෙත්වා, “සබ්බස්සා
වණ්ණො”ති: සබ්බස්සා සුවණ්ණවණ්ණො. “පඤ්ඤා ඛාමො”ති: පඤ්ඤාති
අභිභූලිති පරෙති කාමිතවක්ඛිතං ධාරා එතස්ස සන්තිං=පඤ්ඤාධාරෙ.
“මබ්බස්සවො”ති: මබ්බරසවිස්සාජුකො. තෙනාහං නානා රසා සංඝ
රනාති, මබ්බර කට්ඨක කසාවාදි හෙද නානාවිධා රසා විස්සාජුතාති
අත්ථො. යක්ඛස්ස හි කාමදදෙ¹ මබ්බරදිරසසමපන්නාති විචිතතාති
බාදනිගහොජනියාති භජෙත්විස්සාජුතෙන මබ්බරදිරසා පග්ගරන්තිති
චුතතං. “මඤ්ඤාගං නං පුට්ඨෙද”නති: මඤ්ඤා අහං තං පුට්ඨෙදං
සකකං, එවං මහානුභාවො සකෙකා දෙවරාජාති තං අහං මඤ්ඤාමිති
අත්ථො. “නමති දෙමො”ති: වෙස්සවණාදිකො පාකපො දෙවො න
හොමි. “න භනිමිබ්බා”ති: ගතිබ්බකාසිකදෙවොපි න හොමි. “නපි
සකෙකා පුට්ඨෙදෙ”ති: පුට්ඨෙතතාතො වෙ පුරෙ දුකස්ස පට්ඨපිතතතා
පුට්ඨෙදෙති උග්ගිතාතො සකෙකා දෙවරාජාපි න හොමි. කතරො
පන අහොසිති අහ. “පෙරාං මං අභිභූර ඡන්දාමි”ති: මාරිස අභිභූර
පෙත්වපපත්තිකං මං ඡන්දාමි; අඤ්ඤාතරො පෙත්මතිභිකොති මං උප
ධාරෙති. “ගොරුමනො ඉධාගත”නති: ගොරුම නගරතො වචිතා මරු
කතතාතර ඉධ ඉමමි. නිච්ඡොධරුකෙව උප්පජ්ජනවසෙන අගතං,
එත්ථ නිබ්බතනනි අත්ථො. “කිං සිලො කිං සමාමාගේ ගොරුමසමිං
සුරෙ භූම”නති: පුරෙව පුට්ඨෙතතාතො ගොරුමනගරෙ වසනොති.

විකාමදුගො ඉව්විති ව්විතදුසි කාමදදෙදු ගොති. “ගොනි පාණි මුඛස්ස චො”ති: ඉට්ඨවත්ථු විස්සාජ්ඣනකො ජාගො. “න කිර චො අදු දුනි”නති: කිරාති අනුස්සවතෙ නිපාතො. චො කිර අත්තනො සත්තකං න පරිච්චජ් සකපාණිති සහතෙති කාස්ස ච සමණස්ස චා බ්‍රාහ්මණස්ස චා කිඤ්චි දුනං න අදුසි. “පරස්ස දුනං අනුමොදමානො”ති: තෙවලං පන පරෙන කතං පරස්ස දුනං අගො මහාදුනං පව්තෙතසිති අනු මොදමානො යෙව විහාසි. “ගොනි පාණි කාමදදෙදු”ති: තෙන භුක්තං පාණි ඵලං කාමදදෙදු, අගො අව්ජරියා වත පුඤ්ඤානං ගතීති අධිප්පායො. “සො සො දුනමදු හතෙත සසගොනා සකපාණිති”ති: දෙවපුත්තං ගාරවෙන ආලපති හතෙත පරෙන කතස්ස දුනානුමොද නස්ස තාව භුක්තං ජදිසං ඵලං ඵවරුපො ආනුභාවො, යො පන සො අසත්තමකාසෙට්ඨි නාම දුනමදුසි, පසන්නවිතොතා හුත්වා සහතෙති මහාදුනං පව්තෙතසි. “සො හිට්ඨා මානුසං දෙදු”නති: සො ඉධ මුත්තස්ස තත්භාවං පහාය. “කි”නති: කතරං, “අනුසො”ති: නිපාතමත්තං. “දිස නාං ගෙණා”ති: දිසං ධානං ගතො, කිදිසි තස්ස ගතී නිපථතතීති අසත්ත සෙට්ඨිනො අභිසම්පාදයං පුච්ඡි. “අසත්තසාධිතො”ති: අසෙදුදුසි මච්ජ රිති ලොභාතිභූතෙති සතිභූං වතිභූං අසකකුණෙය්‍යස්ස පරිච්චාගාදි විහාගස්ස සපුරිසසුරස්ස සහනතො වහනතො චා අසත්ත සාධිතො. “අභිජිට්ඨසක්ඛා”ති: අඛණතො නික්ඛමනපුත්තියං, රසොති හි පුත්තියා අධි වචනං, තස්ස කිර යාවතො ආගච්ඡන්තො දිස්වා උළාරං පිනිසොම තස්සං උපපජ්ජති මුඛවණ්ණො විප්පසිදුති තං අත්තනො පච්චක්ඛං කාඨො¹ ඵලමංහ. “ගතිමාගතිං චා”ති: තස්ස අසුකත්තාමගතිං ඉතො චා ගතොති=ගතිං චා, ගතො චා පන අසුකත්තං කාලෙ ඉධ ආග මිස්සතීති=ආගතිං චා නාහං ජානාමි, අවිසයො ඵස මිස්සං. “සුභිකුච චො චෙස්ස චණ්ඩස්ස සහතිකො”ති: අපි ච චො උපට්ඨානං ගතොත චෙස්ස චණ්ඩස්ස මහාරජස්ස සන්තිකො සුතමෙතං මයා. “සත්ත සහව්‍යානං ගෙණා අසත්තො”ති: අසත්තසෙට්ඨි සක්කස්ස දෙව්‍යාන මිඤ්ඤස්ස සහව්‍යතං උපගතො අගොසි, තාවතීංසහවිතො නිබ්බතති²ති අතො “අලමෙව කාතුං කල්‍යාණි”නති: යං කිඤ්චි කල්‍යාණං කුසලං පුඤ්ඤං කාතුං සුත්තමෙව පතීරුපමෙව. තත් පන යං සබ්බ සාධාරණං සුකරං තං දස්සොතුං දුනං දුතුං සමාජිහනති වුත්තං. අත්තනො විහවබ්බලානුරූපං දුනං දුතුං අලමෙව. තත් කාරණමාහ: පාණි. කාමදදං දිස්වාති. යනු හි නාම පරකතපුඤ්ඤානුමොදන පුඛමකොත දුනපතීතිවෙසනමගොවික්ඛණ්මතොතන අයං හතො: කාමදදෙදු දිට්ඨො, ඉමං දිස්වා. “සො පුඤ්ඤං න කම්මසාධි”ති: මාදිසො කො නාම අත්තනො පට්ට්ඨානභූතං පුඤ්ඤං න කරියාති. ඵලං අතීයමවෙසන පුඤ්ඤකිරියාය ආදරං දස්සොත්ථො ඉදුති අත්තනි තං තීයමෙත්ථො දස්සොතොතො සො හි නුභාති ආදි ගාථාවයමාහ.

තනු “සො”ති: සො අහං. “ශ්”ති අවධාරණ නිපාතො. “භුතා”ති පරිචිතකත “ඉතො ගතවා”ති: ඉතො මරුතුමිතො අප ගතවා. “අනුප්පාදානි මාරක” නති: වාරවතීනගරං අනුපාප්‍රණීනි. “පට්ඨපටිඤ්ඤාමි”ති: පටිතොත්තාමි. එවං අඛණ්ඩරත දුතං දුස්සාමිති පටිඤ්ඤාය කතාය යනෙකං කුට්ඨගට්ඨො “මාරිස නිං විස්සන්තො දුතං දෙති, අහං පත නෙ සහංයකිච්චං කරිස්සාමි, යෙන නෙ දෙය්‍යධමෙමො පරික්ඛයං න ගමිස්සාති තෙන පකාරෙන කරිස්සාමි”ති නං දුතකිරි යාය සමුත්තොජේනි “මුග්ග්ගවංශේජ නිං කිර මාදිසෙ බලකකා රෙන නෙකුකාමො අත්තනො පමාණං න ජනාසි”ති තස්ස හණ්ඩං අත්තරධාපෙති: තං යකඛවිතංසකාය හිංසාපෙත්තො¹ සත්තජේජසි. අපි තං අඛණ්ඩරො නානප්පකාරං යාවිති: මුග්ග්ගණෙන බමාපෙත්තො පසාදෙති: සබ්බං හණ්ඩං පටිපාකතිකං කාරාපෙති: රතතියා උප ගතාය යකඛං විස්සජේජනි: ගච්ඡන්තො තස්ස අවිදුරෙ අඤ්ඤතරං අතිවිය බිහව්ජ්ජස්සනං පෙතං දිස්සා තෙන කතකමමං පුච්ඡන්තො:-

“කෙන නෙ අඛණ්ඩි කුණ්ඨො² මුඛඤ්චි කුණ්ඬලිකතං³

අකකිති ච පග්ගරනති තිං පාපං පකතං තයා”ති?

ගාථමාහ.

තනු “කුණ්ඨා”ති⁴ කුණ්ඨතා පතිකුණ්ඨතා අනුජ්ඣතා. “කුණ්ඬලි කත”නති: මුඛවිකාරෙන විකුණ්ඬිතං සඛකුචිතං. “පග්ගරනති”ති: අසුචි විස්සන්තනි. අපස්ස පෙත්තො:-

“අඛණ්ඩරස්ස ගහපතිතො සද්ධස්ස ඝරමෙසිතො
තස්සාහං දුතවිස්සගෙහ දුතෙ අභිකතො අසුං.

තනු යාවනතෙ දිස්සා ආගතෙ භොජ්‍යභිතෙ
එකමනතං අපකකමම අකාසිං කුණ්ඬලිමුඛං.

තෙන මෙ අඛණ්ඩි කුණ්ඨො මුඛඤ්චි කුණ්ඬලිකතං
අකකිතිපි පග්ගරනති තං පාපං පකතං මයා”ති

තිස්සො ගාථා අහාසි.

තනු අඛණ්ඩරස්සාති ආදිතා අසග්ගසෙට්ඨං කිත්තනති. “ඝර මෙසිතො”ති: ඝරමාවසනත්තස්ස ගහට්ඨස්ස. “දුතවිස්සගෙහ”ති: දුතගෙහ පරිච්චාගට්ඨාතො. “දුතෙ අභිකතො අසු”නති: දෙය්‍ය ධම්මස්ස පරිච්චරතො දුතාධිකාරෙ අභිකතො ඤපිතො අභොසිං. “එකමනතං අපකකමමා”ති: යාවනතෙ භොජ්‍යභිතෙ ආගතෙ දිස්සා දුතෙ විකාචවෙන නාම දුතග්ගතො අතපකකමම යථාදාතො යෙව ඤාති සඤ්ඤාතපිතිස්සාමිනස්සෙන පසත්තමුඛවණ්ණෙන සහන්තො දුතං දුතබ්බං පරෙති වා පඨරුපෙති දුපෙතබ්බං, අහං

1. සි. II. යකඛවිතංසකාය හිංසාපෙත්තො. 2. හා. කුණ්. සි. II. කුණ්ඨා.

3. හා. කුණ්ලිකතං. සි. II. කුණ්ඬලිකතං.

පන තථා අකත්ථා යාවනනෙ අගච්ඡෙනෙ දුරතො දිස්සාව අත්තානං අදසෙසනෙතා එකමනතං අපකකමම අපසකකිත්ථා. “අකාසිං කුණ්ඩලී මුඛ”නති: විකුණුවතං සඛකුචිතං මුඛං අකාසිං. “අනාහා”ති: තස්මා, සස්මා තදහං සාමිතං දුනාධිකාර නිපුනෙතා සමානො දුනකාලෙ උපට්ඨිතෙ මච්ඡරියාපගතො¹ දුනග්ගතො අපකකමනෙතා පාදෙති සභෙකාවං ආපජ්ජං, සගජෙති දුතභෙධ තථා අකත්ථා හත්ථසභෙකාවං ආපජ්ජං, පසන්නමුචෙන හචිතභෙධ මුඛසභෙකාවං ආපජ්ජං, පිය චක්ඛුති ඔලොකෙනතභෙධ චක්ඛුකාලසියං උපාදෙසිං, තස්මා හත්ථඛුලියො ච පාදඛුලියො ච කුණ්ඨා විකුණුමිතා ජාතා, මුඛස්ථ කුණ්ඩලී කතං විරුපරුපං සඛකුචිතං, අකඛිනස්ථ අසුචිදුග්ගකිජෙතුවන්ති අයසුති පග්ගරන්ති අත්ථො. තෙන වුත්තං:

“තෙන මෙ අඛුලී කුණ්ඨා මුඛස්ථ කුණ්ඩලීකතං
අකඛිති ච පග්ගරන්ති තං පාපං පකතං මයා”ති.

තං සුත්ථා අඛකුරො පෙනං ගරහනෙතා:

“ධම්මෙන තෙ කාපුරිස මුඛස්ථ කුණ්ඩලීකතං
අකඛිති ච පග්ගරන්ති යං ත්වං පරස්ස දුනස්ස
අකාසි කුණ්ඩලීමුඛ”නති

ගාථමාහ.

තත්ථ “ධම්මනා”ති: සුතෙතනෙව කාරණෙන. “අනා”ති: තථ.
“කාපුරිසා”ති: ලාමකපුරිස: “ස”නති: සස්මා. “පරස්ස දුනස්සා”ති:
පරස්ස දුතස්මිං. අයමෙව වා පාඨො.

පුන අඛකුරො දුනපතිං තං සෙට්ඨිං ගරහනෙතා.

“කථස්ථි දුනං දදමානො කරෙස්ස පරපතඨියං
අත්තපානං බාදනීයං චත්ථසනාසනාති වා”ති

ගාථමාහ.

තස්සත්ථො: දුනං දදනෙතා පුරිසො කථං හි නාම තං පරපතඨියං
පරෙන පාපෙතභිඛං සාධෙතභිඛං කරෙස්ස, අත්තතා පච්චක්ඛමෙව
පන කත්ථා සගජෙතනව දදෙස්ස, සයං වා තත්ථ² ව්‍යාවච්චො හවෙස්ස,
අස්සදුථො අත්තතො දෙස්සධම්මො අව්භානෙ විද්ධංසියෙථ දකඛි
ණස්ස පන ජාතෙන පරිභාසෙයස්සනති.

එවං තං ගරහිත්වා ඉදුති අත්තතා පටිපජ්ජතභිඛවිධිං දසෙසනෙතා
ගාථාවස්මාහ:-

“සො හි නුන ඉතො ගන්ත්වා අනුපාත්තින වාරකං
දුනං පට්ඨපසිස්සාමි යං මමස්ස සුඛාවහං.

දසොමනකඤ්චි පානඤ්චි වන්සෙකාසනානි ව
පපඤ්චි උදපානඤ්චි දුග්ගෙ වඩකමණානි වා”ති.

තා වුත්තත්තං එව.

“තතො හි සො නිවත්තිනිං අනුප්පඤ්චාන වාරකං
දුතං පට්ඨපඨි¹ අභිකුරො යං තුමිස්ස සුඛාවහං.

අද අනකඤ්චි පානඤ්චි වන්සෙකාසනානි ව
පපඤ්චි උදපානඤ්චි විප්පසනෙන වෙතසං.

කො ඡාතො කො ව තඨිතො කො වන්සං පරිවස්සති²
කස්ස සන්තානි සොග්ගානි ඉතො සොජෙනතු වාහනං.

කො ඡතතිච්ඡති ගතිඤ්චි කො මාලං කො උපාහනං
ඉතිස්ස තත්තං සොසෙනති නප්පකා සුදු මාගබ්භි
සදු සායඤ්චි පාතො ව අභිකුරස්ස නිවෙසනෙ”ති

වතස්සො ගාරා අභිකුරස්ස පටිපත්තිං දස්සොතුං සඛිඨිතිකාරකෙහි
ධම්මා.

තත්ත “නතො හි”ති: මරුකනතාරතො. “නිවත්තිනිං”ති: පටි
නිවත්තිනිං. “අනුප්පඤ්චාන වාරක”තති: වාරවතිනගරං අනුපා
පුණ්ණිං. “දුතං පට්ඨපඨි¹ අභිකුරො”ති: ගසෙකත පරිපුරිතසකල
කොට්ඨාසාණෙ සබ්බපාපේශ්ශං මහාදුතං සො අභිකුරෙ පට්ඨපෙයි.
“සං තුමිස්ස සුඛාවහ”තති: යං අත්තතො සමපති ආයති ව සුඛ
නිබ්බන්තකං. “කො ඡාතො”ති: කො ජීවත්තො සො ආගන්තිං
යථාරුචි ලුඤ්ඤානුති අභිප්පායො. එතෙව නගො සෙසෙසුපි. “නඨි
තො”ති: පිපාසිතො. “පඨිවස්සති”ති: පරිදහෙසනති නිවාසෙස්සති
පාරුපිස්සති වාති අත්තො. “සන්තානි”ති: පරිස්සමපත්තානි.
“සොග්ගානි”ති: රථසුගවාහනානි. “ඉතො සොජෙනතු වාහන”තති:
ඉතො සොග්ගසමුහතො යථාරුචිකං ගහෙතිං වාහනං සොජෙනතු.
“කො ඡතතිච්ඡති”ති: කො කිලුඤ්ඤාච්ඡතොදිහෙදං ඡතතං ඉච්ඡති,
සො ගණකතුති අභිප්පායො. සෙසෙසුපි එතෙව නගො. “ගති”තති:
වතුජතිගහකාදිකං ගතිං. “මාල”තති: ගන්තිංගන්තිතහෙදං පුප්ථං.
“උපාහන”තති: බලලබ්බාදිහෙදං උපාහනං. “ඉතිස්ස”ති නිපාත
මත්තං. ඉති එව කො ඡාතො කො තඨිතොති ආදිතාති අත්තො.
“කප්පකා”ති: නසාපිතකා. “සුදු”ති: ගන්තසාරා. “මාගබ්භි”ති:
ගන්තිතො. “සදු”ති: සබ්බකාලං, දිව්සෙ දිව්සෙ සායඤ්චි පාතො ව
තත්ත අභිකුරස්ස නිවෙසනෙ සොසෙනති උග්ගොසෙනති සොජනා.

එවං මහාදුතං පවත්තෙත්තස්ස ගච්ඡෙනෙත්ත ගච්ඡෙනෙත්ත කාලෙ
තිත්තිභාවතො අජීකර්තෙහි පටිච්ඡතං මිථලං දුතස්ස අහොසි.

1. හා. පඨාසි.

2. ම. සි. I II, පරිදහෙසනති.

තං දිස්වා අඛණ්ඩො දුතො උද්භවං සංඝසංඝං අනුමානං සුඛං
අත්තනො දුතො නිසුත්තං සිනිකා නාම මංගලං. අමනෙත්තං:-

“සුඛං සුපතී අඛණ්ඩො ඉති ජනාති මං ජනො
දුක්ඛං සුපාමි සිනිකා යං න පස්සාමි යාවතො.

සුඛං සුපතී අඛණ්ඩො ඉති ජනාති මං ජනො
දුක්ඛං සුපාමි සිනිකා අපපතො සු වණ්ඤිකො”ති.

භාෂාවයමංග.

තත් “සුඛං සුපතී අඛණ්ඩො ඉති ජනාති මං ජනො”ති: අඛණ්ඩො
රුජ යසො භොගසම්පටිතො දුනපතී අත්තනො භොගසම්පත්තියා ව
දුනසම්පත්තියා ව සුඛං සුපතී සුඛෙනෙව නිදං උපගමන්ති, සුඛං
පටිබුද්ධිතී එවං මං ජනො සංභාවෙති. “දුක්ඛං සුපාමි සිනිකා”ති:
අහං පන සිනිකා දුක්ඛමෙව සුපාමි. කසමා? “යං භි පස්සාමි යාවතො”ති:
යසමා මම අජ්ඣාසයානුරූපං දෙය්‍යධම්මපටිඤ්ඤානං ඛණ්ඩං යාවතො
න පස්සාමි තසමාති අත්තො. “අපපතො සු වණ්ඤිකො”ති: වණ්ඤිකා
ජනො අපපතො කතීපසෙ ජනො දුක්ඛං සුපාමිති යොජනා. “සු”ති
නිපාතමත්තං. අපපතො වණ්ඤිකාජනො සතීති අත්තො.

තං සුඛං සිනිකො තස්ස උද්භවං දුනාතිමුත්තං පාකටතරං
කාතුකාමො:-

“සනෙකා වෙ තෙ වරං දජ්ජා තාවතීංසානමිත්තං
කිත්තං සබ්බස්ස ලොකස්ස වරමානො වරං වරො”ති?

භාෂාවයමංග.

තස්සත්තො: තාවතීංසානං දෙව්‍යානං සබ්බස්ස ලොකස්ස ඉත්තං
සනෙකා වරං වරස්ස අඛණ්ඩො යං කිණ්ටි මනසිවර්තනාති තං භුක්තං වරං
දජ්ජා දදෙය්‍ය වෙ, වරමානො පඤ්ඤාමානො කිත්තං කිදිසං වරං
වරෙය්‍යාසීති.

අප් අඛණ්ඩො අත්තනො අජ්ඣාසයං යථාවතො පවෙදෙත්තො:-

“සනෙකා වෙ මෙ වරං දජ්ජා තාවතීංසානමිත්තං
කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සනො සුරියස්සුත්තමනං පතී
දිබ්බං භක්ඛං පාතුගවෙය්‍යං සීලවනො ව යාවතා
දදතො මෙ න ඛිංසෙථ දන්තා නානුතපෙය්‍යහං
දදං චිත්තං පසාදෙය්‍යං, එවං සක්ඛං වරං වරො”ති

මෙ භාෂා අභාසි.

තත් “කාලුට්ඨිතස්ස මෙ සනො”ති: කාලෙ පාතො චුට්ඨිතස්ස,
අභිකානං දක්ඛිණෙය්‍යානං අපචංසනපාරිච්ඡිතාදිවසන උච්චාන
චිත්තසම්පත්තස්ස මෙ සමානස්ස. “සුරියස්සුත්තමනමිත්තං”ති: සුරියස්ස

උග්‍රාමනවෙලාය. “දිබ්බා භක්ඛා පාතුහවෙසු”නැති දෙවලොක පරියාපනතා ආහාර උපපජ්ජයු. “සිලවහොතා ව ආවසා”ති. යාවතා ව සිලවහොතා කල්‍යාණධම්මා හවෙසු. “දදහො මෙ හි ඕ සෙසා”ති: ආහාරාගතානං දුතං දදහො ව මෙ දෙය්‍යධම්මො න ඕ සෙය්‍ය න පරික්ඛයං ගවෙජ්ජය. “දඬා නානුගාමෙසසහ”නැති: දුතබ්බං දුතං දඬා කිසුට්ඨෙව අපසාදකං දිසවා තෙන අහං පච්ඡා නුතපෙය්‍යං. “දදං විහතං පසාදෙය්‍ය”නැති දදමානො විහතං පසාදෙය්‍යං; පසාදනවිතොයෙව නුඬා දදෙය්‍යං. “ඵචං සක්ඛං චරං චරෙ”ති: සක්ඛං දෙවානම්ඤං ආරොග්‍යසම්පද දෙය්‍යධම්ම සම්පද දක්ඛිණෙය්‍යසම්පද දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පද දුය්‍ය සම්පදති එවං පඤ්චවිධං චරං චරෙය්‍යං. එත්ථ ච කාලවිචිතස්ස මෙ ස හොති එතෙන ආරොග්‍යසම්පද, දිබ්බා භක්ඛා පාතුහවෙසු නැති එතෙන දෙය්‍යධම්මසම්පද, සිලවහොතා ව ආවසාති එතෙන දක්ඛිණෙය්‍යසම්පද, දදහො මෙ හි ඕ සෙසාති එතෙන දෙය්‍යධම්මස්ස අපරිමිතසම්පද, දඬා නානුගාමෙසසහං දදං විහතං පසාදෙය්‍යනැති එතෙහි දුය්‍යසම්පදති ඉමෙ පඤ්ච අත්ථාචගතතාවෙන ඉච්ඡිතා, තෙ ව ඛො දුතමිසපුඤ්ඤස්ස යාවදෙව උලාරහාවායාති වෙදිතබ්බා. එවං අභිකුරෙත අත්තනො අජ්ඣාසයෙ පවෙදිතෙ තත්ථ නිසින්නො නිතිසත්ථ කතපරිච්ඡෙයො සොනකො නාම එතො පුරිසො තං නතො විච්ඡිද්දුකාමො:-

“න සබ්බවිත්තාති පරෙ පවෙවෙජ්
දදෙය්‍ය දුතඤ්ච ධනඤ්ච රතෙච්ච
තස්මා හි දුතා ධනමෙව සෙය්‍යො
අතිපපදනෙන කුලා න භොනති.

අදුතමතිදුතං ව නපසංසනති පණ්ණිතා
තස්මා හි දුතා ධනමෙව සෙය්‍යො
සමෙන වතෙනය්‍ය සධිරධම්මො”ති

වෙ භාජා අහාසි.

සිතිකො පුත එවං විමංසිතුකාමො න සබ්බවිත්තාතිති අදිමා භාති අපරෙ.

තත්ථ “සබ්බවිත්තාති”ති: සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකපහෙදුති සබ්බාති විතතුපකරණාති, ධනාතිති අත්ථො. “පරෙ”ති: පරස්මි, පරස්සාති අත්ථො. “නපසමෙවෙජ්”ති: න දදෙය්‍ය, දක්ඛිණෙය්‍යා උද්ධාති කඬා කිසුට්ඨ අසෙසෙය්‍යා සබ්බසාපතොය්‍යපරිච්ඡාතො න කාතසෙබ්බාති අත්ථො. “දදෙය්‍ය දුතඤ්ච”ති: සෙබ්බන සබ්බං න දුතධම්මො කාතසෙබ්බා අප ඛො අත්තනො ආයඤ්ච ජාතිත්වා විහ වානුරූපං දුතඤ්ච දදෙය්‍ය. “ධනඤ්ච රතෙච්ච”ති අඋද්ධාත උද්ධාපරි රක්ඛණ රක්ඛිතසම්බන්ධවෙසන ධනං පරිපාලෙය්‍ය.

“එකෙන හොඟෙ භුඤ්ජයා මිනි කමම. පයෝජයෙ
වතුන්. එ නිධාපෙයා ආපදාසු හවිසානි”¹ති

වුත්ත විධිනා වා ධනං රතෙකයා. තමවුලකතනා දනස්ස නසෙවි
මත්තා¹ අඤ්ඤාමඤ්ඤාමිසොධනෙන පටිසෙවිතබ්බාති නීතිචිත්තකා.
“නසමා හී”²ති: යසමා ධනං ච රතෙකෙනා දනං ච කඤ්ජෙනා
උභයලොකනිතාය පටිපනෙනා හොති, ධනමුලඤ්ඤා දනං තසමා
දනතො ධනමෙව සෙයොසා සුඤ්ජරතරොති අතිදනං න කාතබ්බනති
අභිප්පායො. තෙනාහ:- “අනිසසදෙනන කුලා න හොනති”³ති:
ධනස්ස පමාණං අන්තිනිා දනස්ස තනතිස්සං අභිප්පදනප්ප
සබ්බෙන කුලාති න හොනති නප්පවත්තනති උච්ඡිත්තනීති අනෙං.
ඉදති විඤ්ඤානං පසංසිතමෙවන්. පතිට්ඨාපෙනො අදනමනී
දනඤ්ඤානි භාටමාහ.

තන් “අදනමනීදනඤ්ඤා”⁴ති: සබ්බෙන සබ්බං කවචුත්තිකායපි
තඤ්ඤාලමුට්ඨියාපි අදනං, පමාණං අනිකමනිා පරිච්චාගසංඛාතං
අතිදනඤ්ඤා පණිතා වුද්ධිමනෙනා සප්පඤ්ඤාතිකා නප්පසංසනති
න වණ්ණනති. සබ්බෙන සබ්බං අදනෙන හි සමපරිකිකතො:
අන්තො පරිබාහිරො හොති. අතිදනෙන දිට්ඨධම්මකප්පෙණී න
පවත්තති. “සමෙහි වණ්ණනා”⁵ති: අවිසමෙන ලොකීයපරිකික
කෙන අගරහිතෙන මජ්ඣිමෙන ඤ්ජයෙන පවත්තයා. “සබ්බ
ධමමිතා”⁶ති: යා යථාච්ඡතා දනාදනප්පවත්ති, සො ධිරාතං ධිති
සමපනනාතං නීතිනායකුසලානං ධම්මො, තෙති ගතමග්ගොති දීපෙති

තං සුචා අභිකුරො. තස්ස අභිප්පායං පරිවණ්ණනෙනා:-

“අහො වතාරෙ අහමෙව දර්ශං සනෙතා හි මං සපුරිසා භජෙය්‍යං
මෙසොව නිත්තාතතිපුරයනෙතා”⁷ සනත්තප්පයෙ සබ්බවණ්ණිබ්බකානං.

යස්ස යාවනතෙ දිස්සා මුඛවණ්ණණං පසිදති
දතා අත්තමනො හොති නං සරං වසනො සුඛං.

යස්ස යාවනතෙ දිස්සා මුඛවණ්ණණං පසිදති
දතා අත්තමනො හොති එසා පුඤ්ඤස්ස⁸ සමපදා
පුබ්බෙව දනා සුමනො දදං පිත්තං පසාදයෙ
දතා වත්තමනො හොති එසා පුඤ්ඤස්ස⁹ සමපදා”¹⁰ති

ඉමාහි වතුහි භාටාහි අත්තනා පටිපජ්ජිතබ්බිසිං පකාසෙසි.

තන් “අහො වතා”¹¹ති: සාධු වත. “අහං”¹²ති: ආලපතං. “අහමෙව
දර්ශ”¹³තති: අහං දර්ශමෙව. අගඤ්ජාන් සබ්බපනෙතො: මාණව “දනා
ධනමෙව සෙයොසා”¹⁴ති යදි අයං නීතිකුසලානං වාදෙති සෙ වදනතිපි
කාමං අහං දර්ශමෙව. “සනෙතා හි මං සපුරිසා භජෙය්‍ය”¹⁵තති:
තස්මිං ව දනෙන සනෙතා උපසන්නකායවම්මිනොසම්චාරං සපුරිසා

සාධනවං මං හතෙය්‍යං උපගතෙය්‍යං. “මෙතෙකො මිනිසානාහිතිපුරි
 සතෙතා”¹ති: අහසෙහි අභිප්‍රාප්තියෙන් මහාමෙතෙකො මිනිසානාහි
 නිත්‍යවිධානාහි සමබලයං වර්ධනානං අධිපායෙ පරිපුරෙතො
 අහොවන තෙ සත්‍යප්‍රපායනති. “සයං සාවනතො දිවං”²ති:
 සයං පුග්‍රහලයං සරමෙසිනො යාවනතො දිවං පමං තාව උපරිතං
 වන මෙ පුරුකුලයෙහි සමාප්තියං මුඛවණ්ණං පටිදති, යථා
 මිහවම්පන තෙසං දුතං දන්තං අත්‍යමතො පිතිසොමනසොහි ගතිත
 විතො තොති. තං හි යදෙත්ථ යාවනානං දසනං තෙ ව දිවං
 විතසං පඤ්ඤානං යථාරහං දුතං දන්තං ව අත්‍යමතො. “එසං
 පුරුකුලයං සමපද”³ති: එසං පුරුකුලයං සමපතති පාරිපුරි, නිපතති වාහි
 අපො. “පුරුකුලයං දුතං සමපත”⁴ති: සමපතතිනිධානං අත්‍යමතං
 නිධානං නිධෙය්‍යමිති මුඛවනවිතොස පුරුකුල ව, දුතපකරණය
 සමපදනතො පටිපාය පුරුකුලයං සොමනසංසතො හතෙය්‍යං. “දදං
 මිතං පසාදසෙ”⁵ති: දදනො දෙය්‍යධම්මං දකුණිකෙය්‍යහතෙත්ථ
 පටිපායපනතො අසාරතො ධනතො සාරදුතං කුරුමිති අත්‍යමතො
 විතො පසාදෙය්‍යං. “දදං අත්‍යමතො තොති”⁶ති: දකුණිකෙය්‍යහතං
 දෙය්‍යධම්මං පරිවර්තනං පසාදනපසාදනං නාම මයං අත්‍යමතං
 අහො සාධු සුච්ඡිති අත්‍යමතො පමුදිතමතො පිතිසොමනසංසතො
 තොති. “එසං පුරුකුලයං සමපද”⁷ති: යං අයං පුරුකුලවිතො¹ මුඛවන
 විතො අපරවිතොති² ඉමංසං කම්මඵලසංඝාතනොසං සොම
 නසංපරිග්‍රහනං නිසංසනං විතොනං පාරිපුරි එසං පුරුකුලයං
 සමපද සමපතති, න ඉතො අසුඤ්ඤානං අධිපායො. එවං අභිකුරො
 අත්‍යමතො පටිපජ්ජනමිති. පකාසෙය්‍යං හිතොසොමනසංසතො අභිවිසි
 මානදුතකුලයො දිවසෙ දිවසෙ මහාදුතං පවිතෙතයි. තෙන
 තද සබ්බරජ්ජනි උත්තමලාහි කන්තං මහාදුතෙ දිග්‍යමානෙ පරි
 ලභිසබ්බපකරණං මනුසං අත්‍යමතො අත්‍යමතො කම්මතො
 පහං යථාසුඛං විවරිංසු. තෙන රුජ්ජනං කොට්ඨාසාරුති පරිකුලයං
 අහංසු. තෙන රුජ්ජනං අභිකුරො දුතං පාහෙසු. “හොතො
 දුතං නිසංසං අමානං අයං මිනාසො අහොසි. කොට්ඨාසාරුති
 පරිකුලයං ගතොති, තත්ථ සුත්තමතං සද්ධම්ම”⁸ති. තං සුත්තං අභිකුරො
 දකුණිකෙය්‍යපටං ගතොති දම්මවිසෙය්‍ය සමුද්දයං අවිදුරට්ඨානෙ මහතිසෙය්‍ය
 දුතසාලායො කාරුපෙය්‍යං මහාදුතොති පවිතෙතොතො යාවතාසුතං
 ධන්තං කායසංසො තෙද පරමමරණං තාවතියංසවතො නිබ්බතති. තසං
 දුතමිභුතිං ව සහග්‍රහපතනං ව දසෙය්‍යතො සමිතිනිකාරා:-

“සමිතිවහගහසංසනි අභිකුරො නිවෙසන
 හොජනං දිග්‍යෙති නිවං පුරුකුලපනසංසනං ජනතුතො,
 නිසගසංසනං⁹ පුද්ගලං ආමුත්තමඤ්ඤානං
 අභිකුරං උපරිතනි දුතෙ යසුකුලයං ව්‍යාවචා.

1. හං. පුරුකුලවිතො. 2. හං. අපරහාගවිතොති.
 3. සි. II & III. ජනාහි සහසංසනං.

සට්ඨිපුරිසසහස්සානි ආමුත්තමණිකුණාලා
අභිකුරස්ස මහාදුතෙ කට්ඨං එංලෙනති මාණවා.

සොළසිත්ථිසහස්සානි සබ්බාලඛකාරහුසිතා
අභිකුරස්ස මහාදුතෙ විධා පිණේනති නාරිසො.

සොළසිත්ථිසහස්සානි සබ්බාලඛකාරහුසිතා
අභිකුරස්ස මහාදුතෙ දබ්බිගාහා උපට්ඨිතා.

බහුං බහුත්තං පාදුසි වීරං පාදුසි බත්තිසො
සක්කච්චස්සථ සහත්ථා ච චිත්තිකත්ථා පුත්තපුත්තං.

බහු මාසෙ ච පකෙඛ ච උතු සංචට්ඨරුති ච
මහාදුතං පචනෙතසි අභිකුරො දීසමන්තරං.

එචං දත්ථා යජ්ඣා ච අභිකුරො දීසමන්තරං

සො හිත්ථා මාත්‍රසං දෙහං තාවතීංසුපගො අහු”ති

ගාථා ආහංසු.

තත්ථ “සට්ඨිපාසසහස්සානි”ති: වාගානං සට්ඨිසහස්සානි, ගනි
සාලිතණ්ඩුලාදිපරිපුරිතානං වාගානං සට්ඨිසහස්සානි. “පුඤ්ඤ
සෙත්ථස්සා”ති: දුතජ්ඣාසයස්ස දුතාබිමුත්තස්ස අභිකුරස්ස නිවේ
සනෙ නිවටං දිවසෙ දිවසෙ “ජනතුණා”ති: සත්තතිකායස්ස,
භොජනං දීයතෙති යොජනා. “තිසහස්සානි සුදු හි”ති: තිසහස්ස
මත්තා සුදු හත්තකාරකා, තෙ ව සො පඨානභූතා අධිපොතා. තෙසු
එකමේකස්ස පන චචනකරා අනෙකාති වේදිතබ්බා. තිසහස්සානි
සුදුහනති ච පඨනති. “ආමුත්තමණිකුණාලා”ති: නානා මණිවිචිත්ත
කුණාලධරා, නිදස්සනමත්තස්සෙත්ථං ආමුත්තකචකකචිත්තතාදි
ආහරණාපි තෙ අනෙසු. “අභිකුරං උපට්ඨිතා”ති: තං තිස්සාය
ජීවනති, තප්පට්ඨිකජීවිනො භොගතිති අත්ථා. “දුතෙ සඤ්ඤස්ස
ච්ඡාච්චා”ති: මහායාගසඤ්ඤිතස්ස යඤ්ඤස්ස දුතෙ යජනෙ ව්‍යාවචා
උස්සුකකං ආපත්තා. “කට්ඨං එංලෙනති මාණවා”ති: නානප්පකා
රානං බජ්ජභොජ්ජාදිආහාරවිසෙසානං පචතාය අලඛිතපට්ඨයත්තං
තරුණමිත්‍රස්සා කට්ඨානි එංලෙනති විදුලෙනති. “විධා”ති: විධා
තබ්බානි භොජනසොග්ගානි කටුකභණ්ඩානි. “පිණේනති”ති: පිංසන
වසෙත යොජෙතති. “දබ්බිගාහා”ති: කට්ඨපුගාතිකා. “උපට්ඨි
තා”ති: පරිවේසනට්ඨානං උපගන්ත්වා ජීතා භොගති. “බහු”නති:
මහත්තං පසුතිකං. “බහුත්ත”නති: අනෙකෙසං. “පාදුසි”ති:
පකාථෙති අදුසි. “වීර”නති: වීරකාලං, වීරත්ථිවස්සසහස්සාපුකෙසු
මිත්‍රස්සෙසු සො උපපන්නා බහුං බහුත්තං වීරකාලං ච දෙනෙතා
යථා අදුසි තං දස්සෙත්ථා සක්කච්චස්සථානි ආදි වුත්තං.

තත්ථ “සක්කච්ච”නති: සාදරං අනපවිඬං අනවඤ්ඤතං කත්ථා.
“සහත්ථා”ති: සහත්ථා න ආණාපනමෙත්තත. “චිත්තිකත්ථා”ති:

[illegible]

තප් “බහුමාසෙ”ති: විත්තමාසාදිනෙ බහු අනෙතෙ මාසෙ. “පනෙබ්”ති: කණ්ණකුකතෙදෙ¹ බහු පනෙබ්. “උතු සංවච්ඡරාති වා”ති: වසන්තාතිමාසාදිනෙ බහු උතු, විත්තසංවච්ඡරාදිකාති බහුති සංවච්ඡරාති ව. සබ්බත්ථ අවචන්තසංයෝගෙ උපයෝගවචනං. “දීඝ මන්තර”නති: දීඝකාලමන්තරං. එත්ථ ච චිරංසාදුසීති චිරකාලං දුතස්ස පවනතිතභාවං වන්තං පුත්ත තස්ස තීරන්තරමෙව පවනතිත භාවං දසෙස්සාදු බහු මාසෙති ආදි වුත්තනති දට්ඨබ්බං. “ඵම”නති: වුත්තප්පකාරෙන. “දඤ්ඤා සජ්ඣා වා”ති: අත්ථෙතො එකමෙව; නෙසසද්ධි දක්ඛණෙය්‍යානං එකවිමස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස පරිච්චි ජන්වණෙන දඤ්ඤා, පුත්ත බහුං බහුත්තං සාදුසීති වුත්තනණෙන අළුති කාතං සපෙබ්බසං යථාකාමං දෙදන්තා මහායාගවණෙන යජ්ඣං ව. “සො ඤ්ඤා මානුසං දෙහං නාචඤ්ඤාසං අනු”ති: සො අවිකුරො ආයුපරියොසානෙ මහුස්සත්තභාවං පහාය පරිසන්ඤාගණවණෙන නාවතිංසදෙවතිකායපණා අහොගි.

එම. තැනමි. තාවතියෙසු නිබ්බන්ධනියා දිබ්බසම්පන්නා. අනු
භවනො අවතානං භගවතො කාලෙ ඉන්ද්‍රකො නාම මොක්ඛො
ආයත්තො අනුරුච්ඡෙරණං පිණ්ඩාය වරතණං පසන්නමොනසො
කච්චුතිකං දූපෙසි. සො අපරෙත සමයෙන කාලං කළාං ඛෙත්ත
තණං පුඤ්ඤං ආනුභවෙන තාවතියෙසු මහීථිකො මහානු
භාවො දෙවපුත්තො හුළා නිබ්බන්ධනා දිබ්බසම්පන්නා රූපාදීනි දහති
ථොකනි අභිතුරං දෙවපුත්තං අභිභවතියා විරොචති. තෙන චුත්තා:

“කවච්ඡු භික්ඛං දුක්ඛා අනුරුඛිං ඉන්ද්‍රිකා
සො භික්ඛා මානුසං දෙවං තාවතීංසුප්පයො අනු.
දසති ණානෙති අඛතුරං ඉන්ද්‍රිකා අතීරොවතී
රුපෙ සග්ගෙ රසෙ ගන්තී ථොට්ඨබ්බෙ ව මනොරමෙ.
අයුතා යසසා චෙව වණ්ණණා ව සුබෙත ව
අධිප්පෙවත අඛතුරං ඉන්ද්‍රිකා අතීරොවතී”ති.

තාක් “රූපෙ” ති: රූපයෙහි, අතතනො රූපයෙහි තිබෙන තනි අන්තං. “සද්ද” ති ආදිය පි එසෙව තයො. “ආයුහා” ති: ජීවිතෙහි නිව දෙවනං ජීවිතං පරිච්ඡින්නපමං. වුත්තං? සම්මං වුත්තං. තං පන සෙසු සංවිසන්. තථා හි එකච්චිතං දෙවනං පයොග විපක්ඛිතාදිනා අතතරං මරණං නොති යෙව්. ඉන්ද්‍රියො පන තිසො: වසානොපිසො: සම්මි ව් වසානසංයොති පරිපුරෙති යෙව්. තෙත

වුත්තං: ආනුභාවා අනිකුමිති. “සසස”ති: මහතියා පරිවාර සමපතරියා. “මුණ්ණානා”ති: සමානසමපතරියා. වණ්ණධාතු සමපද පත රූපෙනාති ඉමිනා වුත්තා යෙව. “ආධිමමමනා”ති: ඉගාරියෙන.

එවං අඛණ්ඩෙ ව ඉන්ද්‍රියෙ ව තාවතියෙසු නිබ්බතතියා දිබ්බ සමපතරියා අනුභවනොසු අමනාතං හගවා අතිසමිධායිතො සත්තමෙ සංවච්ඡරෙ ආසාදනිපුණ්ණමයං සාවච්ඡිතගරවාසෙ ගණ්ඨවිබරුකබ්බුලෙ යමිකපථිභාරියං කළාං අනුක්කමෙන තිපද වික්කමෙන¹ තාවතියසමතං ගතවා පාරිච්ඡන්තකම්මලෙ පණ්ඩු කම්මලසිලායං සුගතීරපබ්බතො බාලසුරියො විය විරෙවමානො දසති ලොකධාතුති සන්තිපතියාය දෙවබ්බුහවිපරිසාය ජුතියං අත්තනො සරිරපභාය අතිභවනො අභිධම්මො දෙසෙත්තුං නිසින්නො අවිදුරෙ නිසින්නං ඉන්ද්‍රියං වාදසයොජනනාසෙර නිසින්නං අඛණ්ඩෙ දිසා දක්ඛණෙය්‍යසමපතරියිභාවනාදං:-

“මහාදුතං තයා දින්නං අඛණ්ඩෙ දිසමනතරං

අතිදුරෙ නිසින්නාසි ආගච්ඡ මම සන්තිතෙක”ති.

භාජමාහ.

තං සුළාං අඛණ්ඩෙ හගවා මයා වර්තාලං බහුං දෙය්‍යධම්මං පරිච්චජ්ජාං පවත්තිනම්මි මහාදුතං දක්ඛණෙය්‍යසමපතරියිවරෙන අබ්බතො වුත්තං ඕජං විය න උලාරථලං අනොසි ඉන්ද්‍රියං පත කචච්ඡුතිකවාදුනංපි දක්ඛණෙය්‍යසමපතරියා සුබ්බතො වුත්තං ඕජං විය උලාරථලං² ජතනාති ආහ. තමිදං දෙය්‍යනො සබ්බිතිකාරා:-

“තාවතියෙ යද බුද්ධො සිලායං පණ්ඩුකම්මලෙ

පාරිච්ඡන්තකම්මලමි විහාසි පුරිසුත්තමො.

දසසු ලොකධාතුසු සන්තිපතියාන දෙවතා

පසිරුපාසනාති සම්බුඛං වසනතා නගමුඤ්ඤි.

න නොච්ඡි දෙවො වණ්ණනා සම්බුඛං අතිරෙවති

සමිබ්බ දෙවො අතිගය්‍ය සම්බුද්ධොව විරෙවති.

යොජනාති දස වෙ ව අඛණ්ඩෙයං තද අනු

අවිදුරෙව බුද්ධයා ඉන්ද්‍රියො අතිරෙවති.

මිලොකොත්තාන සම්බුද්ධො අඛණ්ඩෙදි ඉන්ද්‍රියං

දක්ඛණෙය්‍යං පහාසවනො ඉදං වචනම්මුච්ඡි:

මහාදුතං තයා දින්නං අඛණ්ඩෙ දිසමනතරං

අතිදුරෙ නිසින්නාසි ආගච්ඡ මම සන්තිතෙක.

චොදිතො භාවිතනොන අඛණ්ඩෙ ඉදම්මුච්ඡි.

තියං මයං නොන දුතොන දක්ඛණෙය්‍යං සුඤ්ඤං.

අයං සො ඉන්ද්‍රතො සතෙතො දජ්ජා දුතං පරිත්තකං
 අතිරොවති අමෙහති චන්ද්‍ර තාරගණේ යථා.
 උජ්ඣතලෙ යථා බෙහෙත ඩීජං බහුකමි රොපිතං
 න විපුලං ඵලං හොති නපි තොසෙති කායානං.¹
 තරොව දුතං බහුකං දුස්සිලෙසු පඨිවතීතං
 න විපුලං ඵලං හොති. නපි තොසෙති දායකං.²
 යථාපි හග්ගතෙ බෙහෙත ඩීජං අපමමි රොපිතං
 සමමා ධාරං පවෙච්ඡන්ත ඵලං තොසෙති කායානං
 තරොව සිලවනෙතසු ගුණවනෙතසු තාදිසු
 අපමකමි කතං කාරං පුඤ්ඤං හොති මහපථල”නති

හොටාසො අපොවු.

තත් “නාවතියං”ති: තාවතියංසතවනො. “සිලාසං පණ්ඩුකමිලෙ”ති: පණ්ඩුකමිලෙතාමනෙ සිලාසතො, “පුරිසුතනමො”ති: බුද්ධො යදු විහාසිති යොජනා. “දසසු ලොකධාතුසු සන්ධිපතියොන දෙවතා”ති: ජාතිකෙතෙසුදේවතෙසු දසසු වක්කවාලසහසෙසසු කාමාවචරදෙවතා බ්‍රහ්මදෙවතා ච බ්‍රහ්මසාහවනො පසිරුපාසනාය ඛම්මසවණ්ථං ච එකතො සනතිපතියො. තෙනාහ: සසිරුපාසනාය සම්බුධං වසන්තං නගමුඩතීති. සිතොරුමුඛතීති අතො. “සොජ්ජානාති දස වෙ ව අභිභූතොසං නද අසු”ති: අයං යථාචුත්ත වරිතො අභිභූතො තද සත්ථ සම්බුධතොලෙ දස වෙ යොජනාති අනන්තං කප්පං අසු, සත්ථ නිසිට්ඨානතො වාදසයොජනනතරො යානෙ නිසිතොනො අහොසිති අතො. “මොදිතො භාවිතොනොනා”ති: පාරමිපරිභාවිතාය අරියමග්ගාවතාය භාවිතතොන සමමසම්බුද්ධොන වොදිතො. “කිං මග්ගං නොනාති ආදිකං සත්ථ පටිවචනවසෙත අභිභූතොන චුත්තං හොටා.

තත් “දහමිණේසොන සුඤ්ඤාන”නති: යං දහමිණේසොන සුඤ්ඤානං රිත්තකං විරතිතං තද මම දුතං, තස්මා කිං මග්ගං තෙන දුතොනාති අත්තතො දුතපුඤ්ඤං භිලෙතොනො වදති. “සමොධා”ති: දෙවපුත්තො. “දජ්ජා”ති: දුතො. “අතිරොවති අමෙහති”ති: අත්තතො මාදිසෙති අතිවිග්ග විරොවති. “කි”ති නිපාතමත්තං. අමෙහ අතික්කමිති අතිහමිති විරොවතිති අතො. යථා කිනති? අහ: ඔපෙඤ්ඤා භාර ගණේ සථාති. “උජ්ඣතලෙ”ති: අතිවිග්ග පඤ්ඤාමිහාගෙ. උග්ගරෙති කෙමි වදනති. “රොපිත”නති: චුත්තං, වපිති, උච්චිති වාපි පුත රොපිතං. “නපි තොසෙති”ති: න තන්දයති, අපමථලතාය වං නුචිං න ජනෙති. “නපමො”ති: යථා උජ්ඣතලෙ බෙහෙත බහුමි ඩීජං රොපිතං විපුලඵලං උලාරඵලං න හොති තතො ඵල කායානං න තොසෙති. තථා දුස්සිලෙසු සිලවරිතෙසු බහුකමි දුතං පඨිවතීතං

1. ස. I II & III කසුතෙ 2. ස. I II & III. දායකෙ

විප්‍රලථලං මහපථලං න හොති, තතො එව දයකො න තොසෙතිති අපේරා. ශබ්දාපි හදදතොති ගාථාවයං වුත්තවිපර්යෙයෙන අප්‍රසංජනා වෙදිතබ්බා.

තත්‍ර “භමිමා ධාරං පච්චෙත්තෙන”ති: වුට්ඨිධාරං සමමදෙව පචත්තතෙන, අනිඛිමාසං අනුදසාහං අනුපඤ්චාහං දෙවෙ වස්සතොති අපේරා. “භුණ්ඩිතොසු”ති: ක්වානාදිගුණසුත්තසු. “නාදිසු”ති: ඉට්ඨාදිසු තාදිලක්ඛණපසුත්තසු. කාරණාති ලිඛනවිපලාසෙන වුත්තං. උපකාරොති අපේරා. කීදිසො උපකාරොති? ආහ: පුඤ්ඤනති.

“විචෙය්‍ය දුතං දුතබ්බං යත්‍ර දින්නං මහපථලං

විචෙය්‍ය දුතං දුන්නා සංගං ගච්ඡන්ති දයකා.

විචෙය්‍ය දුතං සුගතපසස්ථං යෙ දක්ඛිණෙය්‍යා ඉට්ඨිවලොකො එතෙසු දින්නාති මහපථලාති බිජ්ඣති වුත්තාති යථා සුචෙත්තෙ”ති සබ්බිකිකාසර්ගි ධර්මා ගාථා.

තත්‍ර “විචෙය්‍ය”ති: විවිඤ්ඤා, පුඤ්ඤකොත්තං පඤ්ඤාය උප පරික්ඛන්ති. සෙසං සබ්බත්‍ර උත්තානමෙවාති. තසිදං අභිකුරපෙතවජ්ඣ සන්ධාරං තාවතීංසභවතො දසසංඝසංවිකල්පාදෙවතානං පුරතො දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිභාවනත්‍රං මහාදුභං නාසා දින්නනති ආදිනා අත්තනා සමුට්ඨාපිතං.

තත්‍ර තයො මාසෙ අභිධම්මං දෙසෙත්වා මහාපචාරණාය දෙව ගණපරිවුත්තො දෙවදෙවො දෙවලොකතො සංකස්සනගරං මහරිත්ථා අනුක්කමෙන සාවස්ථං පත්වා ජෙතවතො විහරන්තො චතුපරිසම්පේක්ඛ දක්ඛිණෙය්‍යසම්පත්තිභාවනත්‍රමෙව සංඝං අත්ථාස ගම්මාමාති ආදිනා වින්ධාරතො දෙසෙත්වා චතුසම්පත්තාය දෙසනාය කුටං ගණති. දෙසනාවසානෙ අනෙකතොට්ඨාණසංඝානං ධම්මාභිසම්මෙයො අහොසිති.

අභිකුරපෙතවජ්ඣවණ්ණනා

ති වසී තා.

2. 10.

“දිවාමහාරග්ගං භික්ඛු”නති ඉදං උත්තරමාභු පෙතවජ්ඣ තත්‍රායං අත්ථිභාවනා: සන්ධර් පරිනිබ්බුතො පඨමමහාසබ්බිකියා පචත්තිතාය ආයස්මා මහාකම්මායනො වාදසති භික්ඛුති සබ්බං කොසම්මියා අවිදුරෙ අඤ්ඤාතරසම් අරඤ්ඤායනෙන විහාසි. තෙන ව සම්මෙයන රඤ්ඤා උදෙනස්ස අඤ්ඤානරො අමට්ටො කාලමිකාසි. තෙන ව පුඤ්ඤ නගරෙ කම්මනා අබ්බිතො අනෙසුං, අප රාජ කස්ස පුත්තං උත්තරං නාම මාණවං පකෙකාසාපෙත්වා “ත්ථ ව පිත්ථර අබ්බිතො කම්මනො සම්මුසාසා”ති තෙන සිත්ථානෙ ධර්මෙයො ව සාධුති සම්පට්ඨිත්වා එකදිව්සං නගරපරිසංඛරණීයානං

තත් “භිරුද්ධානා”¹ති: හයානකදස්සනා රුධිරදස්සනා. “රුද්දදස්සනා”²ති වා පාඨො. ඕහව්ඡහාරියදස්සනාති අන්තො “සාවගුමාවලමබ්බෙ”³ති: යාව භුමි තාව ඔලමබනති. පුබ්බෙ භික්ඛුනති ව පච්ඡා සමණ්ණති ව කඛ්ඛාරෙවනන්තරමෙව සක්ඛාය වුත්තං. සා පන පෙති පෙරං උපසංකම්භො පාතියං යාවනති:-

“පඤ්චපණ්ණාසවස්සානි යතො කාලකතා අහ
නාහිජ්ඣාමි භුත්තං වා පිතං වා පන පාතියං.

දෙති තිං පාතියං හන්තො තසිතා පාතියාය මෙ”⁴ති

ඉමං භාටමාහ.

තත් “නාහිජ්ඣාමි භුත්තං වා”⁵ති: එවං දිසමන්තරෙ කාලෙ භොජනං වා භුත්තං පාතියං වා පිතං නාහිජ්ඣාමි, න භුත්තං න පිතනති අන්තො. “නසිනා”⁶ති: පිපාසිතා, “පාඨිසාසා”⁷ති: පාතියන්තො ආභිඤ්ඤානියා මෙ පාතියං දෙති හන්තති යොජනා. ඉතො පරං:-

“අයං ජිනොදකා ගඛා හිමිවන්තො සන්දති
පිච එතොතා ගහෙතියාන තිං මං යාවසි පාතියං”?

“සවාහං හන්තො ගඛාය සයං ගණ්ණාමි පාතියං
ලොභිතං මෙ පරිවත්තති තස්මා යාවාමි පාතියං.”

“කිනත්තු කායෙත වාවාය මනසා දුක්ඛං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකොතා ගඛා භො භොති ලොභිතං”?

“පුත්තො මෙ උත්තරො නාම සම්මො ආසි උපාසකො
සො ව මිස්සං අකාමාය සමණ්ණානං පචෙච්ඡති:

චිචරං පිණ්ඩපානඤ්ච පච්චයං සයනාසනං.

තමහං පරිභාසාමි මචෙජ්ජෙන උපද්දාන:

යං තිං මස්සං අකාමාය සමණ්ණානං පචෙච්ඡති

චිචරං පිණ්ඩපානඤ්ච පච්චයං සයනාසනං.

එතං හෙ පරලොකස්මිං ලොභිතං භොදු උත්තර.

තස්ස කම්මවිපාකොතා ගඛා මෙ භොති ලොභිත”⁸නති

ඉමා පෙරස්ස ව පෙතියා ව වචනපටිච්චනභාටා.

තත් “භිමමහනන්තො”⁹ති: මහතො හිමස්ස අත්තියාය හිමවාති උඛතාමන්තො පබ්බතරුජන්තො. “සන්දති”¹⁰ති: පවත්නති. “එතොතා”¹¹ති: ඉතො¹² මහාගඛාන්තො. “කි”¹³නති: කස්මා මං යාවසි පාතියං ගඛා නදිං ඕහරිත්වා යථාරුචි පිචාති දස්සෙති. “ලොභිතං මෙ පරිවත්තති”¹⁴ති: උදකං සන්දමානං මස්සං පාපකම්මවසෙන”¹⁵ ලොභිතං හුත්වා පරිවත්තති පරිනමති, තාය ගතිතමත්තං උදකං ලොභිතඤ්ඤායති. “මස්සං අකාමාසා”¹⁶ති: මම අනිච්ඡන්තියා. “පචෙච්ඡති”¹⁷ති: දෙති.

1. ම චිහව්ඡහාරියදස්සනා. 2. සි. I. II. අතො. 3. හා. පාපකම්මවසෙන.

“පව්වස” නම්: ගිලානපව්වය. “සමෙක” නම්: යං එතං විවරදිකං පව්වසත්තං. සමණානං “පව්වෙවස්සි” කී: දෙසි. “එතං නො සරලො කසමි ලොකිනං නොතු උත්තරා” කී අභිසපනවසෙන කතං පාප කම්මං, තස්ස විපාකෙනාති යොජනා.

අපායයො රෙවතො තං පෙතිං උද්දිස්ස හික්ඛුසඛසස්ස පානියං අදුසි. පිණ්ඩාය වරිත්වා භත්තං ගගෙත්වා හික්ඛුතං අදුසි. සඛ්ඛාර කුලාදිතො පංසුකුලං ගගෙත්වා ධොවිත්වා හිසිඤ්ඤා විමුලිකඤ්ඤා කත්වා හික්ඛුතං අදුසි. තෙන වස්සා පෙතියා දිබ්බසම්පත්තියො අනෙසුං. සා ථෙරස්ස සනතිකං ගතත්වා අත්තනා ලබ්ධිබ්බසම්පත්තියං ථෙරස්ස දස්සෙයි. ථෙරො තං පව්වතීං අත්තනො සනතිකං උපගතානං චතුත්තං පරිසානං පකාසෙත්වා ධම්මකථං කපෙයි. තෙන මහාජනො සඤ්ඤාතස්සවෙතො විගතමලමචෙත්රො හුත්වා දුතසිලාදිදසකුසල ධම්මාභිරතො අහොසිති. ඉදං පන පෙතවණු දුතියසම්භිතියං සම්භග්ග ආරුලනනති දට්ඨබ්බං.

උත්තරමාතුපෙතවණුවණ්ණනා

නි ටසි තා.

2 11.

“අහං සුථෙර පබ්බජිතස්ස හික්ඛුතො” කී: ඉදං සුත්තපෙතවණු තස්ස කා උපපත්ති? සාවස්සා කීර අවිදුරෙ අඤ්ඤාතරසමි ගාමකෙ අවහානං සත්ථි අනුපානෙනයෙව සත්තනතං වස්සසතානං ලපරි අඤ්ඤාතරෙ දුරතො එකං පච්චෙකමුඛං උපට්ඨති. තස්ස මාතා තයමි වයපානෙන තස්සත්ථාය සමානකුලතො අඤ්ඤාතරං කුලසි තරං ආනෙයි. විවාහදිවසෙ යෙව ව සො කුමාරෙ සහායෙහි සථි. නගාසිත්තුං ගතො අතිනා දට්ඨො කාලමිකාසි. යක්ඛගාහෙනාතිපි වදන්ති. සො පච්චෙකමුඛස්ස උපට්ඨානෙන බහුං කුසලකම්මං කත්වා ජීනොපි තස්සා දුරිකාය පටිබ්බවිත්තනාය විමානපෙතො හුත්වා නිබ්බත්ති, මිතිසිකො පන අහොසි මහානුභාවො. අප් ඛො සො තං දුරිකං අත්තනො විමානං නෙතුකාමො “නෙත නු ඛො උපායෙන එසා දිට්ඨධම්මෙවදතීයකම්මං කත්වා මය සථිං ඉධ අභිරුමෙය්‍යා” කී තස්සා දිබ්බසොගසම්පත්තියා අනුභවනගෙත්තුං වීමංසනො පච්චෙක මුඛං විවරකම්මං කණ්ණෙන දිස්වා මනුස්සරුපෙන ගතත්වා වන්දිත්වා “කිං ගන්තං සුත්තකෙන අන්තො අපථී?” කී ආග. “විවරකම්මං කණ්ණෙ උපාසකා” කී. “තෙන හි ගන්තං අසුකසමිං ණනෙ සුත්තහික්ඛං වර ථා” කී තස්සා දුරිකාය ගෙහං දස්සෙයි. පච්චෙකමුඛො තත්ථ ගතත්වා ඤරමාරෙ අට්ඨාසි. අප් සා පච්චෙකමුඛං තත්ථ සීතං දිස්වා පසන්න මානසා “සුත්තකෙන මෙ අයෙය්‍ය අපථීකො” කී ඤාත්වා එතං සුත්තං යුළං අදුසි. අප් සො අමනුස්සො මනුස්සරුපෙන තස්සා දුරිකාය ඤරං ගතත්වා තස්සා මාතරං යාචිත්වා තාය සථිං කතීපානං වදිත්වා

තස්සා මාභූයා අනුග්ගහන්තං¹ තස්මිං ගෙගෙ සබ්බභාජනාති තිරිඤ්ඤා සුචර්ණණස්ස පුරෙත්වා සබ්බන් උපරි නාමං ලිඛි: “ඉදං දෙවදහතියං” ධනං ත කෙනචි ගගෙකබ්බ”නති කඤ්ච දිරිකං ගගෙත්වා අත්තනො විමානං අගමාසි. තස්සා මාතා පහුතං ධනං ලභිත්වා අත්තනො ඤාතකානං කපණ්ඨිකාදීනඤ්ච දත්වා අත්තනා ව පරිභුඤ්ජත්වා කාලං කරොන්ති “මම ධීතා ආගච්ඡති වෙ ඉමං ධනං දස්සෙථා”ති ඤාත කානං කපෙත්වා කාලමිත්වා. තභො සත්තනතං වස්සසතානං අවච යෙන අමාකං හගච්ඡි ලොකෙ උපපජ්ජත්වා පවත්තිතවරධමම චකෙක අනුක්කමෙන සාවන්තියං පීගරන්ත තස්සා ඉත්තියා තෙන අමනුස්සො ත සම්මි වසන්තියා උක්කණ්ඨා උපපජ්ජි. සා තං ආග: “සාධු අය්‍යපුත්ත මං සකඤ්ඤාව ගෙගං පටිනෙහි”ති වදන්ති:-

“අහං පුරෙ පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො
සුතතං අදුසිං උපගමම යාවිතා,
තස්ස විපාකො විපුලඵලපලබ්භති
බහු ව මෙ උපපජ්ජරෙ වන්තොපියො.

පුප්ථාභිකිණ්ණං රමිතං විමානං
අනෙකචිත්තං නරනාරිසෙවිතං
සාගං භුඤ්ජාමි ව පාරුපාමි ව
පහුතචිත්තා² න ව තාව භියති.

තස්සෙව කමමස්ස විපාකමත්තියා
සුබඤ්ච සාතඤ්ච ඉධුපලබ්භති
සාගං හන්තො පුනරෙව³ මානුසං
කාගාමි පුඤ්ඤති නයය්‍යපුත්ත ම”නති

ඉමා ගාථා අභාසි.

තන්ත “පබ්බජිතස්ස භික්ඛුනො”ති: ඉදං පළෙචකවුඬං සත්තිය චුත්තං, සො හි කාමාදිමලානං අත්තනො සත්තානතො අනවසෙ සතො පබ්බජිතත්තා පරිණිත්තා පරමන්දිතො: පබ්බජිතොති, භිත්ත භිලෙසත්තා භික්ඛුති ව චත්තබ්බතං අරහති. “සුත්ත”නති: කප්පා සියං සුත්තං. “උපගමමා”ති: මග්ගං ගෙගං උපසංකම්භිත්වා. “සාවි තා”ති: “උද්දස්ස අරියා තිට්ඨන්ති එසා අරියාන යාවතා”ති එව. චුත්තාය කායවිඤ්ඤාතිපයොගසංඛාතාය භික්ඛාවරියාය යාවිතා. “නස්සා”ති: තස්ස සුත්තදුත්තං. “විපාකො විපුලඵලපලබ්භති”ති: විපුලඵලො උපාරඋදයො මහාඋදයො විපාකො එතරති උපලබ්භති පළමුහවිත්තියාති. “බහු”ති: අනෙකා. “වන්තොපියො”ති: වන්තං කොපියො, අනෙකසත්තසහස්සප්පහෙදුති වන්තාති අනෙකා. “අනෙක විත්ත”නති: නානාවිධචිත්තකමමං, අනෙකෙහි වා මුත්තාමණිආදීති

1. සි. III. අනුග්ගහන්තං.

2. සි. I & II. හා. දක්ඛි: දං දෙවදහතියං.

3. සි. I & II. පහුතචිත්තා.

4. සි. II & III. පුනරෙව.

රතනෙහි විවිතරුපං. “නරතාපිසෙමින”නති: පරිවාරකභූතෙහි නරෙහි නාරිහි ව උපසෙවිතං. “සාහං භුඤ්ජාමි”ති: සා අහං තං විමානං පරිභුඤ්ජාමි. “පාරුසාමි”ති: අනෙකාසු වන්දකොටිසු ඉච්ඡි තිච්ඡිතං නිවාසෙමි චෙව පරිදහාමි ව. “පසුනාවිතනා”ති: පසුත විතතුපකරණං මහඛතා මහාභොගා. “න ව භාව සිංහි”ති: තඤ්ච විතතං න සිංහති න පරික්කයං පරියාදනං ගවන්ති. “නායෙව කමිංසෙ විපාකමනවසා”ති: තස්සෙව සුත්තදනමයපුඤ්ඤකමස්ස අනියා පච්චියා නෙතුභාචෙතෙව විපාකභූතං සුඛං ඉට්ඨමධුරස්සිංහං සාතඤ්ච ඉධ ඉමසමිං විමානෙ උපලබ්භති. “ගනාධා පුනරෙව මානු ස”නති: පුන එව මනුස්සලොකං උපගන්වා. “සාහාමි පුඤ්ඤාති”ති: මස්සං සුඛවිසෙසනිප්පාදකාති පුඤ්ඤාති කරිස්සාමි, යෙසං වා මයා අයං සමපතති ලබාති අභිප්පායො. “නායෙව පුතා ම”නති: අයා පුතා මං මනුස්සලොකං නය, තෙහිති අන්තො.

තං සුභා සො අමනුස්සො තස්සා පටිබ්බවිතතතාය අනුකම්පායපි ගමනං අතිච්ඡන්තො:-

“සත්ත භූමං වස්සසතා ඉධංගතා
ජිණ්ණා ව චුඛා ව තහිං ගවිස්සයි
සබ්බෙව තෙකාල කතා ව ඤාතතා
කිං තත්ථ ගන්තොන ඉතො කරිස්සයි”ති

ගාථමාන.

තත්ථ “සත්තා”ති: විගතතිලොපෙන නිදද්දසො, නිස්සකෙන වා එතං පච්චිතතවචනං. “වස්සසතා”ති: වස්සසතතො සත්තති වස්ස සතෙහි උඩං භූමං ඉධංගතා ඉමං විමානං අගතා, ඉධංගතාය භූස්සං සත්තවස්සසතාති නොනති අන්තො. “ජිණ්ණා ව චුඛා ව තහිං ගවිස්සයි”ති: ඉධ දිසෙමති උතුරාහාරෙහි උපත්ථෙතිතතතතා වා කමමානුභාවෙන එතතකං කාලං දහරුකාරෙතෙව සීතා, ඉතො පන¹ ගතා කමස්ස ව පරික්කිණ්ණතො මනුස්සානං ව උතුරාහාරානං විසසන ජරජිණ්ණා වයොචුඛා ව තහිං මනුස්සලොකෙ ගවිස්සයි. කීනති?² “සබ්බෙව තෙ කාලකතා ව ඤාතතා”ති: දිස්සෙ අමුතො ගතතතා තව ඤාතයොපි සබ්බෙ එව මතා, තස්මි ඉතො දෙව ලොකතො තත්ථ මනුස්සලොකං ගන්වා කිං කරිස්සයි, අවසෙසෙට්ඨි ආශුඤ්ච ඉධෙව බෙපෙහි, ඉධ වසාහිති අභිප්පායො.

එවං තෙන චුතතා සා තස්ස වචනං අසද්දගතති පුනදෙව:-

“සත්තෙව වස්සාති ඉධංගතාය මෙ
දිබ්බඤ්ච සුඛඤ්ච සමප්පිතාය
සාහං ගන්තො පුනරෙව මානුසං
කාහාමි පුඤ්ඤාති නායොපුත්ත ම”නති

ගාථමාන.

1. සි. II & III. පු තදව

2. හා. පරං.

3. සි. II & III. කීඤ්ච

තත් “සතෙතච චිත්තානි ඉධාගතානං මෙ”ති: අයපුත්ත මග්ගං. ඉධාගතාය සතෙතච චිත්තානි මෙඤ්ඤ චිතිවිතානානි, සතචචිත්තසතානි දිබ්බසුඛසමප්පිතාය බහුවිධි කාලං ගතං අයලලකෙඛනති එවමාග.

එවං පන තාය වුත්තො සො විමානපෙතො නානපාකාරං තං අනුසාසිත්වා තිං ඉදානි සත්තාගතො උඛං න ජවිත්තයි. මාතුයා තෙ නික්ඛිත්තං මයා දින්නං ධනං අභි. තං සමිණ්ඩ්‍රාගමිණිනං දුතං දත්වා ඉමෙව උප්පත්තිං. පත්තෙතිති වත්වා තං බාහායං ගතෙත්වා ගාමි මජ්ඣෙකං ධරෙත්වා “ඉධාගතො අඤ්ඤාපි ජනෙ යථාබලං පුඤ්ඤානි කරොමාසි ඔවදෙය්‍යාසි”ති වත්වා ගතො. තෙන වුත්තං:-

“සො තං ගතෙත්වාන පසංගා බාහායං.

පච්චානසිත්වාන පෙරිං. සුදුබ්බලං.

වදෙසි¹ අඤ්ඤාමිති ජනං ඉධාගතං.

කරොමි පුඤ්ඤානි සුබ්බපලබ්භානි”ති.

තත් “සො”ති: සො විමානපෙතො. “න”තති: තං ඉදං. “ගතෙත්වාන පසංගා බාහායං”තති: පසංගා තෙතා² විය බාහායං තං ගතෙත්වා. “පච්චානසිත්වාන”ති: තත්තා ජතසංවබ්බිතගාමං³ පුත්තරෙව ආතෙත්වා. “පෙරිං”තති: පාවරිං ජිණ්ණං, වුච්ඡන්ති අත්තො. “සුදුබ්බලං”තති: ජරුජිණ්ණතාය එව සුච්ඡු දුබ්බලං. සා කීර තතො විමානතො අපගමිනසමිනතතරමෙව ජිණ්ණං වුච්ඡා මහලලිකා අචගතා වයොඅනුප්පත්තා අසොසි. “වදෙසි”ති: වදෙය්‍යාසි. වතඛබ්බවිතා කාරණව දසොදුං අඤ්ඤාමිති ජනානි ආදි වුත්තං. තත්තත්තො: හඳුන්වමි පුඤ්ඤං කරෙය්‍යාසි, අඤ්ඤාමිති ජනං ඉධ තව දග්ගතත්තාය ආගතං, හදුමුඛා ආදිත්තං සියං වෙලං වා අජික්ඛපෙතෙත්වාපි දුත සිලාදීනි පුඤ්ඤානි කරොමාසි කපෙමි, පුඤ්ඤං එකංසෙතෙව තත්ත පලභුතං සුඛං උපලබ්භානි, න එත්ත සංසයො කාකමෙඛානි වදෙය්‍යාසි ඔවදෙය්‍යාසි. එවං වත්වා තග්ගිං ගතො සා ව ඉභි අත්තතො ඤාත කාතං වසනට්ඨානං ගතත්වා තෙසං අත්තානං ජනාපෙත්වා තෙති නිය්‍යාදිතං ධනං ගතෙත්වා සමිණ්ඩ්‍රාගමිණිනං දුතං දෙතති අත්තතො සතතිකං ආගතාගතානං:-

“දිට්ඨා මයා අකතෙත සාමුතා

පෙතා විහඤ්ඤානති තපෙව මානුසා,

කමෙඤ්ඤ කත්වා සුඛවෙදනීයං

දෙවා මනුස්සා ව සුඛෙ සීතා පජ”ති

ගාථාය ඔවාදමදසි.

තත් “අකතෙතා”ති: අනිබ්බතතිතෙන අත්තතා අනුපවිතෙන. “සාමුතා”ති: කුසලකමෙත. ඉන්ධ්‍යානලකඛණ කරණවිවතං.

1. සි. I & II වජ්ජස.

2. සි. II & III. පසංගතෙත

3. සි. III. ජතසංවබ්බිතගාමං.

“විභක්ඛානං”¹ නි: විභානං ආපජ්ජනං, “සුඛවෙදනී”² නි: සුඛ විපාකං පුඤ්ඤකම්මං, සුඛෙ ඕනානි: සුඛෙ පතිට්ඨිතං, සුඛෙඕනානිපි වං පාඨො. සුඛෙන අභිවුඞ්ඞා, ඒතානි³ අනො. අයඤ්ඤත්ව අධිපාඨො: යථා පන පෙනා තපොව මානුසං අකතෙන කුසලෙන කතෙන ව අකුසලෙන විභක්ඛානං: බුද්ධිපාසාදිනං විභානං ආපජ්ජනං මහා දුක්ඛං අනුභවනං දිට්ඨං මයං, සුඛවෙදනීයමපන කම්මං, කතං තෙන කතෙන කුසලකමමන අකතෙන ව අකුසලකමමන දෙවමනුස්ස පරියාපනනං පඤ්ඤානං ඕනා දිට්ඨං මයං අනන්තං පච්චක්ඛමෙනං, තස්මා පාපං දුරතො පරිවර්ජනං පුඤ්ඤානීරියංසු යුතං පසුතං භොටාති.

එවමපන මවංදං දෙනති සමණවුගමණාදීනං සත්තං මහාදුක්ඛං පවතෙනානං සත්තමෙ දිවසෙ කාලං කතං තාවතියෙසසු නිබ්බතති කිසු නං පවතති. භගවතො ආරොවෙසුං, භගවා තමන්ථං අවුට්ඨපනති. කතං, සමපත්තපරිසංඝ ධම්මං දෙසෙයි. විසෙසෙනා ව පවෙකවුගෙසු පවතතිතදුතස්ස මගපථලතං මහානිසංසතඤ්ච පකාසෙයි. තං සුභං මහාජනො විගතමලමචේතරෙ දුක්ඛාදිපුඤ්ඤා භිරතො අභොධිති.

සුතප්පකමුඛමණිකා
නි ට්ඨි තං.

2. 12.

“සොවණ්ණසොපානඵලිකා”¹ නි ඉදං සත්ථි ආවජ්ජියං විග රතෙන කණ්ණමුණිපෙති. ආරබ්භ වුත්තං, අනීතෙ කාර කාසසපුඞ්ච කාලෙ කිම්බිලතගරෙ අඤ්ඤාතරෙ උපාසකො සොපානතෙනා පඤ්ඤානි උපාසකසතෙති සද්ධිං සමානච්ඡෙදො² හුචා ආරම්භෙපන ඤාතුඛනිතවඞ්කමෙනකරණාදීසු පුඤ්ඤකමෙමසු පසුතො හුචා විග රතෙනා සබ්බස්ස විහාරං කාමරචානෙති සද්ධිං කාලෙන කාලං විහාරං ගච්ඡති. තෙසං භරියොයොපි උපාසිකා හුචා අඤ්ඤාමඤ්ඤා සමග්ගා මාලාගනිවිලෙපනාදිගන්ථා කාලෙන කාලං විහාරං ගච්ඡන්තියො අනතරමග්ග ආරම්භනාදීසු විස්සමිචා ගච්ඡන්ති. අපෙකදිවසං කතිපයං බුද්ධතා එකිත්තං සහාය සන්තිසිත්තං තාසු තත්ථ විස්සමිචා ගතාසු තාසං රුපසමපතති. දිස්වා පටිබ්බිතිත්තං හුචා තාසං සිද්ධිවාරගුණසමපන්නතං ඤාතං කපං සමුට්ඨාපෙසුං: “සොපාන ඵලාසු එකිත්තංපි සිලහෙදං කාතුං සමෙත්ථො”³ නි? තත්ථ අඤ්ඤාතරෙ “අහං සමෙත්ථො”⁴ නි අහං. තෙ “තෙන සහග්ගෙන අභිභූතං”⁵ කරො මං”⁶ නි අභිභූතං”⁷ අහංසු: “කතෙන වච සහග්ගං අමෙහති දෙය්‍යං, අනතෙන තයා අමොකං දෙය්‍යං”⁸ නි. සො ලොභෙන භයෙන ව අනෙකෙති

1. සි. II & III. කා. ඕනානි. 2. තා. සමානසමෙසු. 3. සි. II & III. අභිභූතං.

උපායෙහි ගායමානෝ තාප්ප සහං¹ ආගතාප්ප පුමුඤ්චිං² සත්තනනතිං.
 සුමධුරසරං විණං වාදෙනො මධුරෙත සරෙන කාමමිතිසංපුතත
 ගිතාති ගායනො තාප්ප ගිතසද්දන අඤ්ඤතරං ඉඤ්චිං සිලභෙදං.
 පාපෙඤ්චා තාය සද්ධිං විපට්ඨතතිං. ආපජ්ජතිං තෙති බුද්ධතති
 සහසං පරුපෙයි, තෙ තෙන සහසොන පරුජිතා තංසා හත්තුනො
 ආරොවෙසුං සො අසද්දහනොතං පටිපුච්ඡි: “කිං ඤං ඵවරුපං යථං
 තෙ පුරිසා අවොචු”නති. සා ‘අහං ඊදිසං න ජනාමී’ති පටිකම්පිඤ්චා
 වසමිං අසද්දහනො සමිපෙ සීතං සුතං දසොඤ්චා සපථං අකාසි:
 “සවෙ මයා තාදිසං පාපකම්මං කතං, අයං ජිනතකණ්ණො කාල
 සුතඛො තත් තත් හවෙ ජනං මං බාදතු”ති. ඉතරං පි පඤ්චසතා
 ඉඤ්චියො නං ඉඤ්චිං අතිවාරිණීං ජනනති ‘කිං අයං තථාරුපං පාප
 කම්මං’ අකාසි උදහු තාකාසි’තිවොදිතා. න මයං ඵවරුපං ජනාමා’ති
 මුසා වඤ්චා “සවෙ මයං ජානාම යවෙ හවෙ ඵඤ්ඤායෙව දුසියො හවෙ
 යතාමා”ති සපථං අකංසු. අප සා අතිවාරිණී ඉඤ්චි තෙතෙව විපට්ඨ
 සාරෙන දසාමානාදයා පුසයිඤ්චා න විරෙතෙව කාලං කඤ්චා ඡම්
 වති පබ්බතරුපෙ සත්තනනං. මහාසරුතං අඤ්ඤතරංසා කණ්ණකුණා
 දහසා තිරෙ විමානපෙති හුඤ්චා නිබ්බතති. විමානසාමිනො වසා
 කම්මවිපාකඅනුභවනසොයා ඵතා පොකඤ්චි නිබ්බතති. සෙසා
 පඤ්චසතා ඉඤ්චියො කාලං කඤ්චා සපථකම්මවිසෙක තංසායෙව
 දුසියො හුඤ්චා නිබ්බතති. සු. සා තංසා³ පුබ්බ කතංසා පුඤ්ඤකම්මසා
 ඵලෙන දිවසහංගං දිබ්බසම්පන්නං අනුභවිඤ්චා අසරණෙන පාපකම්ම
 බලසඤ්චාදිතා සයනතො උට්ඨගිඤ්චා පොකඤ්චිතිරං ගච්ඡති. තත්
 ගතං ගජපොතකපථමාණො ඵතො කාලසුතඛො හෙරවරුපො ජිනත
 කණ්ණො තිබ්බොයතකාසීනදුසො සුචිපජ්ජිලිතබ්බිරුමාර පුඤ්ඤසද්ධි
 නයනො තිරන්තරපථවතනවිජ්ජුලලාසාසාසද්ධිසජ්ජිතො කාසීන
 තිබ්බොයතඛො බරායනදුබ්බණ්ණලොමො තතො ආගතඤ්චා තං භූමියං
 නිපානෙඤ්චා අතිසයජ්ජච්ඡාතිභූතො විය පසයන බාදෙනො අට්ඨි
 සබ්බලිකම්මතං කඤ්චා දනෙතාගි ගහෙඤ්චා පොකඤ්චිතිරං බිට්ඨිඤ්චා
 අන්තරධායති. සා ඵ තත් පකම්මතසම්මතන්තරමෙව පකම්මරුපධා
 රිණී හුඤ්චා විමානං අභිරුගිඤ්චා සයනෙ නිපජ්ජති. ඉතරං පන තංසා
 දුසව්ගමෙව දුකං අනුභවනති. ඵවං තාසං තත් වසනතිනං පඤ්ඤ
 සාධිතාති පඤ්ච වසාසතාති විනිවතනාති. අප තාසං පුරිසෙහි විනා
 දිබ්බසම්පන්නං අනුභවනතිනං උකකණ්ණො අහෙසුං. තත් ව කණ්ණ
 මුණ්ඩදහනො තිත්තතා පබ්බතවිවරෙන ආගතඤ්චා ගභිතාදිං අනු
 පට්ඨා ඵතා නදී අඤ්චි. තාසං ඵ වසනධානසමිපෙ ඵතො දිබ්බ
 ඵලෙහි අමරුකෙකගි පනසලබුජ්ජිති ව උපසොගිතො ආරුමසද්ධිසො
 අරඤ්ඤපාදෙසො අඤ්චි. තා ඵවං සමවිනොසුං: “ගජු මයං ඉමාති
 අමිථලාති ඉමිසා නදියා පකම්මිසාම අපෙචනාම ඉමිං ඵලං

1. ම ආසනනං.

2. සි. I පුට්ඨතං.

3. සි. II & III. හා. පාපං.

4. සි. III. හා. තත්.

දිසා එලලොහෙන කොවිදෙව පුරියො ඉඩාගෙව්ග්ග තෙන සද්ධිං රමිණාමා”ති. තා තථා අකංසු තාහි පන පක්ඛිත්තාති අමබ්ඵලාති කාතිවි තාපසා ගණ්හිංසු¹ කාතිවි වනවරකා ගණ්හිංසු කාති වි කාතා විපුජ්ජංසු² කාතිවි නිජර ලග්ගිංසු, එකං පන ගඛාය සොතං පඤ්ඤානුක්කමෙන බාරුණ්හිංසං පාපුණ්ණි. තෙන ව සමයෙන බාරුණ්හි රුජ ලොහජලපරික්ඛින්නෙන ගඛාජලෙන නහායති. අථ තං ඵලං නදියො සොතෙනානු චුක්ඛමානං අනුක්කමෙන ආගන්තවා ලොහජලෙන ලග්ගි. තං වණ්ණගඛිරස සමපන්නං මහන්නාං දිබ්බං අමබ්ඵලං දිසා රාජපුරිසා රඤ්ඤා උපනෙසුං. රුජ තාග්ග එකදෙසං ගහෙතවා විමංසනත්තං එකග්ග ඛනිකාංගාජර ඝටිතග්ග වජ්ඣවොරග්ග බාදිතුං අද්දසි. සො තං බාදිතාං “දෙව මයා එවරුපං අමබ්. න බාදිතපුබ්බං, දිබ්බමිදං මඤ්ඤාද අමබ්ඵල”නති ආහාරුජ පුනපි තග්ග එකං වණ්ණං අද්දසි සො තං බාදිතාං ඕහනවිලිතපලිතො අතිවිය මනොගරුපො යොබ්බතෙ සිතො විය අහොසි. තං දිසා රුජ අව්ජරියබ්බුගජතො තං අමබ්ඵලං පරි භඤ්ඤාති සරිජර විසෙසං ලග්ගිතාං මනුසො පුච්ඡි: “කත්ථ එවරුපාති අමබ්ඵලාති සංවිජ්ජනති”ති. මනුසො එවමාහංසු: “ගිමවනෙන කීර දෙව පබ්බතරුජෙ”ති. “සක්කා පන තාති ආනෙතු”නති පුට්ඨා: “වන වරකා දෙව ජනනති”ති ආහංසු රුජ වනවරකෙ පකෙතාසාපෙත්වා” තෙසං තමත්ථං ආවික්ඛිතා තෙහි සමවනෙත්වා දින්නග්ග එකග්ග මනවරකග්ග කහාපණ්ණසග්ගං දත්වා තං විග්ගජේසි. “ගච්ඡ සිසං තං මෙ අමබ්ඵලං ආනෙති”ති. සො තං කහාපණ්ණසග්ගං පුත්තදුරග්ග ගතවා පාජෙය්ගං ගහෙතවා පටිගඛිතං කණ්ණමුණ්ඩගාහිමුඛො ගන්තවා මනුසංපථඤ්ඤා අතික්කමිත්වා කණ්ණමුණ්ඩගතො ඔරං සට්ඨිගොජ නපාමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිසා තෙන ආවික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන නිංසයොජනපමාණෙ පදෙසෙ එකං තාපසං දිසා තෙන ආවික්ඛිතමග්ගෙන ගච්ඡන්තො පුන පණ්ණරසයොජ නපමාණෙ ණෙන අඤ්ඤං තාපසං දිසා තග්ග අත්තනො ආගමනා කාරං කපෙසි. තාපසො කං අනුසාසී: “ඉතො පට්ඨාය ඉමං මහා ගඛං පහාය ඉමං බුද්ධකනදිං නිසංසාය පටිසොතං ගච්ඡන්තො යද්ඨ ව පබ්බතවිවරං පසාසි, තද්ද රතතියං උක්කං ගහෙතවා පටිසෙය්ගාසි. අගඤ්ච නදී රතතියං නපවත්තති: තෙන තෙ ගමනගොග්ගා නොති කතිපගයොජනාතික්කමෙන තෙ අමෙව පසාසි”ති. සො තථා කත්වා උදයනෙන සුරියෙ විවිධරතනාරංසිජලවිජේය්ගිතං භූමිහාගං ඵල හාරුවනතසාබාවිතානං තරුගණොපසොගිතං නානාවිධවිභවිත ගණ්ණපකුජිතං අතිවිය මනොගරු. අමබ්ඵතං සමපාපුණ්ණි. අථ තං තා අමනුසිත්ථියො දුරතොව ආගච්ඡන්තං දිසා “එස මම පරිග්ගතො එස මම පරිග්ගතො”ති උපධාවිංසු. සො පන තාති සථිං. තත්ථ දිබ්බ සමපත්තිං අනුගවිතුං යොග්ගග්ග පුඤ්ඤකමග්ග අකත්තනා තා

1. ඩ. I. II & III. වා ගණ්හනති. 2. ඩ. I. II & III. වා විඉජ්ජනති.
 3. ඩ. III. සනතිපාතාපෙත්වා.

දිසාව හිතො විරවනොතො පලාසිනා බාරණසිං පනා නං පවතති.
 රඤ්ඤාදායොවෙසි. රුක් නං සුඛා නා ඉන්ද්‍රියො අමිඨලාභී
 ව පරිභුඤ්ජිතුං සඤ්ජාතාහිලාසො රජ්ජං අමෙවෙසු ආරොපෙත්වා
 මිගවාපදෙසෙන සනාතඤ්චිත්තකලාපො ඛයං ඛන්ධා කතිපය
 මනුස්සපරිවාරො තෙනෙව චතවරකෙන දසසිතමෙග්ගෙන ගතවා
 කතිපයයොජනනතරෙ ණෙන මනුස්සෙපි ණපෙත්වා චතවරකමෙව
 ගගෙත්වා අනුක්කමෙන ගතවා තමපි තතො නිවත්තාපෙත්වා උද
 යනෙන දිවාකරෙ අමිඨවනං පාවිසි. අප් නං තා ඉන්ද්‍රියො අභිතව
 උපපන්නමිව දෙවපුත්තං. දිසාව පච්චුග්ගනාමා රුක්භි ඤාත්වා සඤ්ජාත
 සිනෙගබ්බමානා සක්කම්මං නායාපෙත්වා දිබ්බෙති වන්දාලඛකාරමාලා
 ගඤ්චිලෙපනෙති සුමණ්ඨිතපසාධිතං කවා විමාණං ආරොපෙත්වා
 නානගරොසදිබ්බගොජනං භොජෙත්වා තස්ස ඉච්ඡානුරූපං පසිරූපා
 සිංසු. අප් දිසංඛ්චයස්සගෙන අභික්කනෙන රුක් අඛ්ඨරතතික්කමයෙ
 උච්චතිත්වා නිසිනෙනා නං අතිවාරිණිං පෙතිං පොක්කණිතිරං
 ගච්ඡති. දිසාව කිනත්‍රවො ඵසා ඉමාය වෙලාය ගච්ඡති”ති විමංසිතු
 නාමො අනුබන්ධි. අප් නං තත්ථ ගතං සුතබෙන බජ්ජමානං දිසාව
 කිනත්‍රවො ඉදන්ති අජනනෙනා තයො දිවසෙපි විමංසිත්වා “ඵසො
 ඵතිස්සා පච්චාමිතො ගම්මානි”ති නිසිතපිතෙන උසුනා විජ්ඣිත්වා
 ජිවිතා වොරොපෙත්වා තඤ්ච ඉන්ද්‍රියො පොක්කරණිං ඛතාරෙත්වා පටිලඛ
 පුරිමරූපං දිසාව දසති භාජාති තං තස්සා පවත්ති. පටිපුච්ඡි:-

“සොවණ්ණසොපානඵලකා සොවණ්ණවාලුකසණ්ඩතා
 තත්ථ සොගන්ධියො වග්ගු සුචිගතා මනොරමා.

නානා රුකෙති සඤ්ජනා නානා ගඤ්චිති
 නානා පඤ්චසඤ්ජනා පුණ්ඩරිකසමොගතා.

සුරභි සම්පවායනති මනුඤ්ඤා මාචනෙති
 ගංසා නොඤ්චාහිරුද්ධ වක්කවාකාහිකුජ්ජනා.

නානා දිජගණාකිණ්ණා නානා සරගණාසුතා
 නානා ඵලධර රුක්ඛා නානා පුප්ඵධර¹ වනා.

ත මනුස්සෙසු ඊදිසං නගරං යාදිසං ඉදං
 පාසාද්ධි බහුතා තුග්ගං සොවණ්ණරූපියාමයා.

දඤ්ඤාමානා ආභෙනති² සමනතා වතුරො දිසා
 පඤ්චදසිසතා තුග්ගං යානොමා පරිවාරිකා.

කාකමුක්ඛෙසුරධර කඤ්චනා වෙලභුසිතා
 පලඛකා බහුතා තුග්ගං සොවණ්ණරූපියාමයා.

කාදලිමිගසඤ්ජනා සජ්ජා³ ගොතකසන්ධිතා
 යත්ථ තුචං වාසුපගතා සබ්බකාමසමිති.

1. සි. I. නානා ඵලධර.

2. සි. II. ආභෙනති.

3. භා. සංජනා.

සමාජිකයෙකුගේ නමය නමො උපකාරය ගවේශි
උපකාරයෙහි ගතවන පොකරණය සමන්විතය.

කතා නිරේ කුටිං සාසි හරිතෙ සද්දා පුතෙ
තනො තෙ කණ්ණමුණෙහි පුතෙහි අභිමතයානි බාදනි.

යද ව බාසිතා අසි අභිමතයානි කතා
මහාසාසි පොකරණෙහි හොසි කායො යපා පුරෙ.

තනො තං අභිමතයානි පුරාදිසද්දානා
වනේන පාරාදිසාන අයාසි මම සන්තිකං.

කිනත් කායෙන වාසාස මනසා දුක්ඛං කතං
කිසා කමමිපානෙන කණ්ණමුණෙහි ව පුතෙහි.
අභිමතයානි බාදනී?ති.

තත් “සොවණ්ණසොපානචලනා”ති: පුරණ්ණමයසොපාන
චලනා. “සොවණ්ණවිලකසණ්ඩා”ති: සමන්තතො සොවණ්ණමයා
හි වාලකාහි සණ්ඩා. “නානා”ති: පොකරණය. “සොභාසා”ති:
සොභනී. “වග්ග”ති: පුරුෂ රුපි. “පුරිකයා”ති: මනුෂ්‍යයෙකු.
“නානා සණ්ඩමිති”ති: නානාවිධ පුරුෂයෙකුගේ ගතිවිභවනා
සමන්තතො චරිතා. “නානා පුරුෂකුණා”ති: නානාවිධරතන
පුරුෂකුණාදිපසලලා. “පුරුෂකුණාමයගතා”ති: සෙතපුරුෂ
ව සමොකිණ්ණ. “පුරුෂ සමපාසනා”ති: සමපදෙව පුරුෂ වාසනී,
පොකරණෙහි අධිපායො. “සංසකාකුණාසරුද”ති: සංසක ව
කොසෙව ව අනිකාදි. “නානා දිස්සකුණා”ති: නානාදිස්සකුණා
කිණ්ණ. “නානා සරුකුණා”ති: නානාවිධවිභවනමිති¹ පුරුෂ
යුතා. “නානා චලක”ති: නානාවිධචලකයනා භවකාලං
විවිධචලනාරතමිතසාධනා. “නානා පුරුෂකුණා”ති: නානාවිධ
පුරුෂකුණමද්දසානි වනානි අනේ. ලිඛිතපලාසෙන හි වනානි
වුතං “න මනුෂ්‍යසු ජිද්ධං නගර”නති: යාදිසං තව දුරං නගරං
ජිද්ධං මනුෂ්‍යසු නති, මනුෂ්‍යලොකෙ න උපලබ්ධතීති අනේ.
“රුපිකුණා”ති: රූපමය. “දදුලලමානා”ති: අතිවිශිෂ්ටවිමානා.
“ආනෙහි”ති: සොභනී. “සමන්තා වග්ගෙ දිසා”ති: සමන්තතො
වග්ගොපි දිසායො. “සානමා”ති: යා තෙ ඉමං. “පටිච්ඡිකා”ති:
වෙය්‍යාවච්ඡිකාරිණියො. “නා”ති: තා පරිවාරිකායො. “නානමු
නෙසුරුක”ති: සඛිවලයකෙසුරුවුසිතා. “නානවග්ගවලකුණා”ති:
පුරුෂකුණවලකසමලකතකසනා. “නාදලිමිකකුණා”ති:
නාදලිමිතවමපවිතරණනා. “සජ්ජා”ති: සජ්ජනා සසිද්ධා යුතන
රුපං. “භානකසනා”ති: දිස්සලොමකොපවන සන්තා. “සන්තා”ති:
යසං පලලක. “වාසුකෙහි”ති: වාසං උපගතා, සසිතානි අනේ.

1. සි. I. II. කා මහාසාසි 2. සි. III. නානාචලක

“සම්පන්නාස ධර්මතනාසා”ති: අධර්මතනාසං උපගතොය. “නෙතො”ති: පලලඛිතතො. “පොකකරණස්ස නිරො”ති: නිං ගතො පොකකරණියො නිරො. “හමිනො”ති: නිරො. “සද්දලො”ති: තරුණනිණ්ණස්සදො. “සුභො”ති: සුභො. සුභොති වා තස්සො ආලපනං. භද්දො සමනතතො භරිතො සද්දලො තස්සො පොකකරණියො නිරො නිං ගතොන “ධාසි”ති: තිට්ඨසිති යොජනා. “කණ්ණමුණො”ති: ඛණ්ඩකකණ්ණො ජනන කණ්ණො. “චාසිනා ආසි”ති: බාදිතො අහොසි. “අච්ඡිසඛලිනා සානා”ති: අච්ඡිසංඛලිකමනනා කතා. “සථා පුරො”ති: සුතඛෙන බාද නතො පුරෙව විය. “නෙතො”ති: පොකකරණිං ඕගාහනතො පච්ඡො. “අභිගපච්චඛි”ති: පරිපුර්ණණ්ඩකච්චච්චච්චි. “සුමාරො”ති: සුට්ඨ මනොරමො. “පිසදග්ගනා”ති: දග්ගනියො. “ආසාසි”ති: අගච්ඡසි.

එවං තෙන රඤ්ඤ පුට්ඨො: සං පෙති ආදිතො පටිභාග අත්තතො පටිතතිං තස්ස කපෙතති:-

“කිම්බිලායං ගහපති සද්ධො ආසි උපාසකො,
තස්සාහං භරියො ආසිං දුස්සිලා අතිවාරිණි,
එවා අතිවරමානාය සාමිකො එතද්ඛුළු,
තෙනං ජනනං තප්පතිරූපං යං නිං අතිවරසි මං.
සාහං භොරස්සව සපථං මුසාවාදො අභාසිසං,
නාහනනං අතිවාරාමි කායෙන උද වෙතසා.
සවාහං තං අතිවරමි කායෙන උද වෙතසා,
අයං කණ්ණමුණො සුතඛො අභිගමිකාති බාදතා.
තස්ස කම්මස්ස විපාකං මුසාවාදස්ස චුභසං,
සතතවස්සසතානි ව අනුභූතං යතොපි මෙ.
කණ්ණමුණො ව සුතඛො අභිගමිකාති බාදති”ති.

පඤ්ච ගාථා අංග.

තත්ථ “කිම්බිලායං”තති: එවන්තාමකො තගරො. “අතිවාරිණි”ති: ජායා හි පතිං අතිකකම්ම වරණතො අතිවාරිණිති පට්ඨවති. අතිවර මානාය මිසි සො තත්ථ සාමිකො මං එතද්ඛුළුචිති යොජනා. තෙනං ජනනාති ආදි වුත්තාකාරදස්සනං “තෙනං ජනන”තති: එතං ත සුත්තං. “නප්පතිරූප”තති තස්සෙව වෙච්චනං. “ස”තති:කිරියා පරාම සනං. “අතිවරසි”ති: අතිවරසි. අයමෙව වා පාඨො, යං මං නිං අති වරසි, තත්ථ යං අතිවරණං තෙනං ජනනං තෙනං පතිරූපනාති අත්ථො. “භොර”තති: දුරුණං. “සපථ”තති: සපනං. “අභාසිසං”තති: අභාසිං. “සමාහ”තති: සවෙ අහං “න”තති: නිං. “නස්ස කම්මස්ස”ති: තස්ස පාපකම්මස්ස දුස්සිලාසකම්මස්ස “මුසාවාදස්ස වා”ති: තාහං තං අති වාරාමිති වුත්තමුසාවාදස්ස ව. “උහස්”තති: උහස්ස විපාකං. ‘අනු භූත’තති: අනුභූතාමානං මයාති අත්ථො. “සතො” ති: යතො පාප කම්මතො.

එවකට පන වඩා තෙත අතතනො කතා උපකාරං කිනෙකනැති:-

“නිකුට දෙව බහුකාරො¹ අන්ධ මේ ඉඩාගනො,
සමුත්තාහං කණ්ණමුණ්ණියා අසොකා අකුතො හයා.

තාහං දෙව නමස්සාම යාවාම අඤ්ඤාලිකතා,
භඤ්ඤා අමානුසෙ කාමෙ රම දෙව මයා සහා”²ති

වෙ ගාථා අහ.

තනු “දෙව”ති රාජානං ආලපති. “කණ්ණමුණ්ණියා”ති: කණ්ණමුණ්ණිනො. නියතෙක හිදං සාමිව්වනං. අප් රුජ තනු වාසෙ නිබ්බින්නමානසො තමජ්ඣාසයං³ පතාසෙසි. තං සුඤ්ඤා පටිබ්බවිත්තං තනෙවස්ස වාසං යාවන්ති නාහඤ්ඤා භවස්සාමිති ගාථමාහ. පුන රාජා එකංසෙන ගන්තුකාමොව හුඤ්ඤා අතතනො අජ්ඣාසයං පවෙදෙනො:-

“භුඤ්ඤා අමානුසෙ භාමෙ රමිනොමිති තයා සහ
තාහං සුභගෙ යාවාම බිපපං පටිනායාමි ම”නති

මිසානගාථමාහ.

තනු “නාහ”නති: තං අහං. “සුභගෙ”ති: සුභගසුතෙන. “සති නායාමි ම”නති: මයං නගරමෙව මං පටිනෙහි. සෙසං සබ්බත්ථ පාකවමෙව.

අප් සා විමානපෙති රඤ්ඤා වචනං සුඤ්ඤා විශේශං අසහමානා සොකාකුරතාය ඛ්‍යාකුලහදයා වෙධමානසරීරා නානාවිධෙහි උපාසෙහි ආයාචිත්වාපි තං තනු වාසෙත්තුං අසකෙකානති බහුති මහාරහෙහි රතනෙහි සසිං රාජ්‍යං නගරං නෙත්වා පාසාදං ආරොපෙත්වා කද්දිත්වා පටිදෙවිත්වා අතතනො වසනාට්ඨානමෙව ගතා. රාජා පන තං දිස්වා සඤ්ජාතසංවෙහො දුනාදිති පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා සග්ග පරායනො අහොසි.

අප් අමිතාකං හගවති ලොකෙ උප්පජ්ඣිතො පවත්තිතවරධමම වජ්‍යක අනුකකමෙක සාවන්තියං විහරන්ත එකදිවසං ආයස්වා මහා මොග්ගල්ලානො පබ්බතවාරිකං වරමානො තං ඉත්ථිං සපරිවාරං දිස්වා තාය කතකමමං පුට්ඨිං. සං ආදිනො පට්ඨාය සබ්බං ථෙරස්ස කපෙසි. ථෙරො තාසං බම්බං දෙසෙසි. තං පවත්තිං ථෙරො හග වතො ආරොවෙසි. හගවා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තිං කත්වා සමපත්තපරිසාය බම්බං දෙසෙසි. මහාජනො පටිලඛිතංවෙහො පාපතො ඔරමිත්වා දුනාදිති පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා සග්ගපරායනො අහොසිති.

කණ්ණමුණ්ණිපෙනවිණි
ති ට්ඨි තා.

2. 13.

“ආහු ඤජ බ්‍රහ්මදන්තො”¹ නි ඉදං උබ්බරි¹ පෙනවිත්ථුං සන්ථං ජෙන වනෙ විහරන්තො අඤ්ඤාතරං උපාසිකං ආරබ්භ කපෙසි. සාවන්තියං කීර අඤ්ඤාතරං උපාසිකාය සාමිකො කාලමිකාසි. සා පතිවිශොග දුක්ඛාතුරං සොවන්ති ආලාභනං ගන්තො රුද්දති. ගගවා තස්සා සොතාපතතිඵලස්ස උපතිස්සයසම්පන්නං. දිත්වා කරුණං සඤ්ඤා දිතමිනස්සො හුන්ති තස්සා ගෙහං ගන්තො පඤ්ඤාතො ආසනෙ නිසිදි. උපාසිකා සන්ථාරං උපසංකම්පිතො වන්දිතො එකමිත්තං නිසිදි. අප නං සන්ථං “කීං උපාසිකො සොවසි”² නි වන්ති. “ආමි ගගවා පියවිට්ඨස්සො භේන සොවාමි”² නි වුත්තො තස්සා සොකං අපනෙතුකාමො අතිතං ආගරි. අතීතෙ පඤ්ඤාලරෙවං කපිලනගෙරෙ චූළති බ්‍රහ්මදන්තො නාම රාජ අගොසි. සො අගතිගමිතං පහාය අත්තන්තො විජ්ජෙ පජය නිත්තරණකීරතො දස රජධිමෙව අකොපෙත්වා රජං අනුසා සමානො කදචි අත්තන්තො රජෙජ් කීං වදන්ති සොතුකාමො තුන්ත වායවෙසං ගගන්තො එකො අදුත්තියො නගරතො නික්ඛමිත්වා ගාමතො ගාමං ජනපදතො ජනපදං විවරිත්වා සබ්බං රජං අකණ්ඩකං අනුප පිළුං³ මිත්‍රස්සො සමමොදමානෙ අපාරාතකෙරෙ මඤ්ඤා විහරන්තො දිත්වා සොමිනස්සජන්තො නිවත්තිත්වා නගරාභිමුඛො ආගච්ඡන්තො අඤ්ඤාතරං ගාමෙ එකීස්සා විධවාය දුග්ගතිත්තියා ගෙහං පාවිසි. සා තං දිත්වා අහ: “කො හුන්ති අයෙසා? කුතො ධාන්තො ආගතො”⁴ නි? අහං තුන්තවායො හදෙද් හතියො තුන්තවායකමමං කරෙන්නො විව රුමි, යදි තුමිහාකං තුන්තවායකමමං අපි හත්තඤ්ච වෙත්තන ව දෙඵ තුමිහාකමපි කමමං කරොමිති. සා අහ: නන්ති අමිහාකං කමමං හත්ත වෙත්තනං වා. අඤ්ඤාසං කාරොති අයෙසාති. සො තන්ථ කතිපාහං වසන්නො ධඤ්ඤාපුඤ්ඤාල කකණසම්පන්නං තස්සා ධිතරං දිත්වා මාතරං ආහ: “අයං දුරිකා කීං කොනචි කතපරිග්ගහං උදුහු අකතපරිග්ගහං, සවෙ කොනචි අකතපරිග්ගහං ඉමං මග්ගං දෙඵ අහං තුමිහාකං සුඛෙත ජිවත්තපායං කාතුං සමන්තො”⁵ නි. සාහු අයෙසාති සා තස්ස තං අදුසි. සො තාය සභීං කතිපාහං වසිත්වා තස්සා කහාපණ්ඩසග්ගං දත්වා “අහං කතිපාහෙතෙව නිවත්තිස්සාමි හදෙද් මා තිං උක්කණ්ඩයි”⁶ නි වන්ති. අත්තන්තො නගරං ගන්තො නගරස්ස ව තස්ස ගාමස්ස ව අත්තෙර මග්ගං සමං කාරුපෙත්වා අලභිකාරාපෙත්වා මහතා රුජනුහාවෙන තන්ථ ගන්තො තං දුරිකං කහාපණ්ඩසිමිති ධපෙත්වා සුචණ්ණරජත කලසෙති තහාපෙත්වා උබ්බරිති නාමං කාරෙත්වා අග්ගමගෙසිට්ඨානෙ ධපෙත්වා තඤ්ච ගාමං තස්සා ඤ්ඤාතො දත්වා මහතා රුජනුහාවෙන තං නගරං ආනෙත්වා තාය සභීං අභිරමිමානො යාවජ්චං රජ්ජුඛං අනුහවිත්වා ආයුපරියොසානෙ කාලමිකාසි. කාලකතෙ ව තස්මි කතෙ ව සරීරනිවෙව උබ්බරි පතිවිශොගෙන සොකසලාසම්පන්න

හදයා ආලාභනං ගතං ඛු දිවසෙ ගතිපුට්ඨාදීති පුජෙත්තිං රඤ්ඤා
 ගුණෙ කිත්තෙත්තිං උමමාදපපතො විය කන්දන්ති පරිදෙවන්ති ආලා
 හනං පදක්ඛිණං කරොති. තෙන ව සමයෙන අමනාකං හගවා භොගි
 සත්තභූතො ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජ්ජිං අභිගතකොනාතිඤ්ඤා නිමිට්තත
 සංසාරනාමා අඤ්ඤාතරංගමං අරඤ්ඤාතනො විහරන්තො සොකසලල
 සමප්පිතං උබ්බරිං දිවෙත්ති වක්ඛන්ති දිවං ආකාසෙනාගතං දිවං
 මානරුපො ආකාසෙ ධර්මා තත්ත තත්ත ධර්මා මනුසො පුට්ඨි. කස්සිදං
 ආලාභනං? කස්ස¹ ත්ථාය වායං ඉති බ්‍රහ්මදත්ත බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දන්ති
 පරිදෙවන්ති? තං පුත්වා මනුසො අයං හන්තො උබ්බරි නාම බ්‍රහ්ම
 දත්තං හරියා. සංතං කාලකිරියෙනා පට්ඨාය අලාභනං ආගතං
 බ්‍රහ්මදත්ත බ්‍රහ්මදත්තාති තස්ස නාමං ගතොති කන්දන්ති පරිදෙවන්ති
 ආහංසු. තමත්තං දීපෙනො සබ්බිතිකාරා:-

“අහු රජා බ්‍රහ්මදත්තො පඤ්චාලානං රජෙසංභො,
 අගොරත්තානමච්චයා රජ කාලබ්බරි තදි.
 තස්ස ආලාභනං ගතං හරියා කන්දන්ති උබ්බරි.
 බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්ති බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දන්ති.
 ඉසි ව තත්ත ආගන්ත්ති සමප්පිතං වරණං මුඛි,
 සො ව තත්ත අපුට්ඨිත්තං යෙ තත්ත සුසමාගතා:
 කස්ස විදං ආලාභනං? නානා ගතිසමෙරිතං,
 කස්සංගං කන්දන්ති හරියා? ඉතො දුරගතං පතිං.
 බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්ති බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දන්ති?
 තෙ ව තත්ත විශාකංසු යෙ තත්ත සුසමාගතා:
 බ්‍රහ්මදත්තං හදුන්තො බ්‍රහ්මදත්තං මාරිස,
 තස්ස ඉදං ආලාභනං නානා ගතිසමෙරිතං.
 තස්සංගං කන්දන්ති හරියා ඉතො දුරං ගතං පතිං.
 බ්‍රහ්මදත්තං අපස්සන්ති බ්‍රහ්මදත්තාති කන්දන්ති”

ඡ භාටා ධර්මසුං.

තත්ත “අහු”ති: අගොසි. “පඤ්චාලාන”ති: පඤ්චාල රථ
 වාසිනං, පඤ්චාල රථසංගම වා ඵලොපි නි ජනපදෙ. පත
 පද්ධතිතානං රජකුමාරංගං වගෙන රුළුකියා පඤ්චාලානන්ති
 බ්‍රහ්මදත්ත නිද්ධියති. “රජෙසංභො”ති: රජෙසු උසස්සදිසං, මහා
 රජොති අත්තො “කස්ස ආලාභන”ති: තස්ස රඤ්ඤා හරිතං
 දක්ඛිතං. “ඉසි”ති: කියාදිතං ගුණං එතත්තෙන ඉසි.
 “තත්ත”ති: තස්ස උබ්බරියා ධර්මානො, සුසමෙති අත්තො.
 “ආගන්ත්ති”ති: අගමාසි. “සමප්පිතං”ති: සිලසමාදි ඉතිසංසු
 ගුත්තවාරතා භොජන මහත්ඤ්ඤානා ජාගරියානුසංගො සමාදිසං

සහන සංග්‍රහයා වනාන්තර රූපාවලරක්‍ෂානාතිනි ඉමෙති පණ්ණාසරසති වරණසංඛාරානෙති ඉණ්ණෙති සමපනෙතා සමනතාගතො, වරණ සමපනෙතාති අපෙඨා. “මුඛි”ති: අනතනිතඤ්ච පරතිතඤ්ච මුනාති ජනාතිනි=මුනි. “තෙ ම ආදා අප්‍රවිජිතා”ති: තෙ තඤ්ච සංනෙ ධිතෙ ජනෙ පටිපුච්ඡි. “සෙ ආදා සු සමාගතා”ති: සෙ මනුස්සා තත්ත තත්ත සුසංනෙ සමාගතා. ‘සු’ති නිපාතමනං. සෙ ආදාසු-සමා ගිතාති වා පාඨො. “ආසු”නති: අනෙසුනති අපෙඨා. “ආනාගතනිසම ජිනා”ති: නානාවිමෙති ගතෙති සමනතතො ඵරිතං උපමානිතං. “ඉපනා”ති: මනුස්සලොකතො. “දුර්ඛිකා”නති: පරලොකං ගතතො වදති. “මුහමදනනාති ආදාති”ති: මුහමදනනාති ඵලං නාම සංකිතතං. තත්ත පටිදෙවනවසෙත අවගයති. “මුහමදනනං සද්දනෙත මුහමදනනං මාගිකා”ති: මාරික නිරුමයකායවිතමතො මුනි මුහමදනනං රඤ්ඤ ඉදං ආලාභනං, තස්සෙව මුහමදනනං රඤ්ඤ අයං හරියා සද්දනෙත තස්සෙව මුහමදනනං සද්දං ගොඤ්ඤ, තාදිසානං මහෙසිනං නිත්‍යානුචිතතෙන පරලොකෙ සිතානං පි නිත සුඛං භොති යෙව්නි අධිපපායො.

අථ සො තාපසො තෙසං වචනං සුත්වා අනුකම්පං උපාදය උබ්බරියො සනතිතං ගතත්වා තස්සො සොකමිතොදනත්ථො:-

ජලාසිති සහස්සාති මුහමදනනං නාමනා

ඉමෙසමි ආලාභතෙ දඩ්ඨා, තෙසං කං අනුසොචයි”ති?

ගාථමාග.

තත්ත “ජලාසිති සහස්සාති”ති:¹ ජ සහස්සාධිකඅසිතිසහස්ස සංඛා. “මුහමදනනං නාමනා”ති: මුහමදනනාති ඵලනාමනා. “තෙසං කං අනු සොචයි”ති: තෙසං ජලාසිතිසහස්සසංඛාතානං මුහමදනනානං කතමං මුහමදනනං නිං අනුසොචයි? කතමං පටිච්ච තෙ සොතො උපපනොති? පුච්ඡි.

ඵලං පන තෙන ඉතිනා පුච්ඡිනා උබ්බරි අනතනා අධිපෙතං මුහමදනනං ආමිකතිනි:-

“සො රාජ වුළුතිපුතො සඤ්චාලානං රථෙසතො,

තං හනෙත අනුසොචාමි හතතාරං සබ්බකාමද”නති

ගාථමාග.

තත්ත “වුළුතිපුතො”ති: ඵලනාමිතං රඤ්ඤ පුතො. “සබ්බ ආමද”නති: මිතං සබ්බස්ස ඉච්ඡිතිච්ඡිතස්ස දතාරං සබ්බෙසං වා සහතානං ඉච්ඡිතදයකං.

ඵලං උබ්බරියො වුතෙත පුත තාපසො:-

“සබ්බවතෙසු රාජනා මුහමදනනං නාමනා,

සබ්බව වුළුතිපුතො සඤ්චාලානං රථෙසතො.

සබ්බසං අනුපුරෙකා මගෙසිත්තමකාරසි,
කසමා පුරිමසෙක හිත්වා පච්ඡිමං අනුසොවසි”ති?

ගාථමාන.

තත් “සබ්බවිසෙහසු”නති: සබ්බ ඵලං තෙ ඡද්‍රාසිති සහස්ස
සබ්බානා රාජනො බ්‍රහ්මදත්තස්ස නාමකා චූළනීපුත්තා පඤ්චාලානං
රජෙසභාව අනෙසුං. ඉමෙ රාජභාවාදයො විසෙසා තෙසු එකස්සපි
නානෙසුං. “මගෙසිත්තමකාරසි”ති: නුඤ්ච තෙසං සබ්බසංචිති අනු
පුරෙකා අග්ගමගෙසිභාවං අකාසි, අනුප්පත්තාති අප්ථො. “කසමා”ති:
ගුණතො ව සාමිකභාවතො ව අවිසිට්ඨස්ස එත්තනෙසු ජනෙසු පුරි
මසෙක රාජනො පහාය පච්ඡිමං එකං යෙව කසමා තෙන කාරණෙන
අනුසොවසිති පුච්ඡි. තං සුත්වා උබ්බරි සංවේගත්තං පුත නාපසං:-

“ආතුමෙ ඉප්පිභුතාය දීඝරත්තාය මාරිස
යස්සා මෙ ඉප්පිභුතාය සංසාරෙ බහු භාසසි”ති

ගාථමාන.

තත් “ආතුමෙ”ති අත්තති. “ඉප්පිභුතාය”ති: ඉප්පිභාවං උපග
තාය. “දීඝරත්තාය”ති: දීඝරත්තං. අයං හෙත්ථ අභිප්පායො: ඉප්පි
භුතාය අත්තති සබ්බකාලං ඉප්පි යෙව ගොති, උදහු පුරිසභාවමපි
උපගච්ඡතිති? “යස්සා මෙ ඉප්පිභුතාය”ති: යස්සා මය්‍යං ඉප්පිභුතාය
එවං තාව බහු සංසාරෙ මගෙසිභාවං මහාමුනි ත්වං භාසසි කප්ථෙති
අප්ථො. ආහු මෙ ඉප්පිභුතායී වා පාඨො. තත්ථ ආති අනුස්සරණප්ථො
නිපාතො. “සුමෙ”ති: සයං අනුස්සරිතං අඤ්ඤාමිදං මයං ඉප්පිභුතාය
ඉප්පිභාවං උපගතාය එවං මය්‍යං එත්තතං කාලං අපරා ව අනුප්පත්ති
අනොසි. තස්මා යස්සා මෙ ඉප්පිභුතාය සබ්බසං අනුපුරෙකා මගෙ
සිත්තමකාරසි. ත්වං මහාමුනි සංසාරෙ බහු භාසසිති ඡයෝජනා. තං
වචනං සුත්වා නාපසො අයං නිගමො සංසාරෙ නප්පි අයං ඉප්පි ඉප්පි
යෙව ගොති පුරිසො පුරිසො එවාති තං දුග්ගොත්තො:-

‘අනු ඉප්පි අනු පුරිසො පසුගොතිමපි ආගමා
එවිමෙතං අනිත්තං සරියනො න දිස්සති”ති

ගාථමාන.

තත් “අනු ඉප්පි අනු පුරිසො”ති: ත්වං කදථ ඉප්පි¹ කදථ පුරි
සොපි අනොසි. න කෙවලං ඉප්පි පුරිසභාවමෙව. අථ ඛො පසුගොතිමපි
ආගමා කදථ පසුභාවමපි අගමාසි තිරච්ඡානගොතිමපි උපගතං
අනොසි. “එවිමෙතං අනිත්තං සරියනො න දිස්සති”ති: එවං යථා
වුත්තං එතං ඉප්පිභාවං පුරිසභාවං තිරච්ඡානාදිභාවඤ්ච උපගතානං
අනිත්තං අත්තතාචානං පරියනො ඤ්ඤාවකුක්කා මහතා උග්ගා
ගෙන පග්ගන්තානමපි න දිස්සති. න කෙවලං තථෙව. අථ ඛො සබ්බ

1. හා. ඉප්පි අනොසි කදථ පුරිසොපි අනොසි.

සමිටි සංසාරෙ පරිබ්බමන්තානං සත්තානං අත්තභාවස්ස පරිඤ්ඤානා දිස්සන්තෙව න පඤ්ඤාසන්තෙව. තෙනාහ භගවා:- “අනමතඥායං භික්ඛවෙ සංසාරො පුබ්බො කොටි න පඤ්ඤාසති අවිජ්ජානිවරණානං සත්තානං තණ්හාසංයෝජනානං සන්තාවතං සංසරත”නති. එවං තෙන තාපසෙන සංසාරස්ස අපරිඤ්ඤාතං කම්මස්සකතඤ්ඤා විහා වෙහෙත්තන දෙසිතං ධම්මං. පුත්ථා සංසාරෙ සංවික්ඛා හදයං ධම්මෙව පසන්නමානසා විගතසොකසල්ලා හුත්වා අත්තනො පසාදං සොක විගමනඤ්ඤා පකාසෙන්නති:-

ආදිත්තං වත මං සත්තං සත්ඤ්ඤාතංව පාවකං

මාරිතා විඤ්ඤාසං සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

අබ්බුලහං වත මෙ සල්ලං සොකං¹ හදයනිසිත්තං

යො මෙ සොකපරෙත්තාය පතියොකං අපානුදි.

සාහං අබ්බුලහසල්ලාසම් සිත්භූතාසම් නිබ්බුතා

න සොවාමි න රොදමි තව හුත්වා මහාමුනි”ති

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

තාසං අත්තො හෙට්ඨා වුත්තොයෙව. ඉදං සංවික්ඛාහදයාය උබ්බට්ඨො පටිපත්තිං දස්සෙන්නො සත්ථා:-

“නස්ස තං වචනං හුත්වා සම්මානස්ස සුභාසිතං

පත්තච්චරමාදය පබ්බජි අනගාරියං.

සා ව පබ්බජිතා සත්තා² භාරස්මා අනගාරියං

මෙත්තං විත්තං ආභාවෙසි මුග්ගලොකුපපත්තියා.

ගාමා ගාමං විචරන්ති නිගමෙ රාජධානියො

උරුවෙලන්තාම සො ගාමො යත්ත කාලඤ්ඤා කුබ්බට්ඨ.

මෙත්තවිත්තං ආභාවෙසා මුග්ගලොකුපපත්තියා

ඉත්ථවිත්තං විරාජෙත්ති මුග්ගලොකුපගා අහු”ති

වතස්සො ගාථායො අභාසි.

තත්ථ “ගාසයා”ති: තස්ස තාපසස්ස. “සුභාසිතා”නති: සුච්ඡා භාසිතං, ධම්මනති අත්තො. “පබ්බජිතා සත්තා”ති: පබ්බජ්ජං උපගතා සමානා පබ්බජිතාව හුත්වා සන්තකායවාචා. “මෙත්තවිත්ත”නති: මෙත්තො සහ යතං විත්තං; විත්තසිසෙත මෙත්තජ්ඣානං වදති. “මුග්ගලොකුප පත්තියා”ති: තඤ්ඤා සා මෙත්තවිත්තං භාවෙත්ති මුග්ගලොකුපපත්තියා අභාවෙසි. න විපස්සනාපාදකාදිඅත්තං, අනුප්පන්නෙති මුග්ගලොකුප විහාරාදිකෙ භාවෙත්තො තාපසපරිබ්බාජකා යාවදෙවභවසම්පත්තියත්තං මෙව භාවෙසුං. “ගාමාගාම”නති: ගාමෙතො අඤ්ඤං ගාමං. “ආභාවෙසා”ති: වචෙසා මුග්ගලොකුපගා, අභාවෙසානි කෙවි පඨනති. තත්ථ

අකාරෙ නිපාතමත්තං. “ඉප්පිවිත්තං විග්ගේසො”ති: ඉප්පිභාවෙ විත්තං අජ්ඣාසයං අභිරුචිං විධිමෙව්වා ඉප්පිභාවෙ විරහනවිත්තා හුත්වා. “මුග්ගලොක්ඛපගා”ති: පටිසංක්ඛගහණවසෙන බ්‍රහ්මලොකං උපගමනකා අගොයි. සෙසං හෙට්ඨං වුත්තනයත්තං උත්තානමෙව.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා තස්සා උපාසිකාය සොකං විනොදෙව්වා උපරි චතුසච්චදෙසනං අකායි. සච්චපරියොගානෙ සා උපාසිකා සොතාපනතිඵලෙ පතිට්ඨති. සච්චනතපරිසාරය ච දෙසනා සංජිකා අගොයිති.

උඤ්චිපෙහවක්ඛුමණණ්ණා

නි ට්ඨි තා

උඤ්චිදුග්ගිසවග්ගවක්ඛුමණණ්ණා

ස ම තතා.

3. 1.

“අභිජ්ජමාන¹ ඩාමිමිති”ති: ඉදං සත්ථරි වෙච්චනෙ විගරහෙත්ත අඤ්ඤාතරං එද්දපෙනං ආරබ්භ වුත්තං. බාරණ්ඩියා කීර අපරදිසා භාගෙ පාරගඛාය වාසභගාමං අනික්ඛමිත්වා චුඤ්ඤිකා² නාමිකෙ ගාමෙ එකො ලුද්දකො අගොයි. සො අරඤ්ඤා මිතෙ වධිත්වා චර මංසං අඛතාරෙ පවිත්වා බාදිත්වා අවසෙසං පණ්ණපුභෙ බක්ඛිත්වා කාජේන ගහෙත්වා ගාමං ආගච්ඡති. තං බාලදුරකා ගාමවාලෙ දිසො “මංසං මෙ දෙති මංසං මෙ දෙති”ති හත්ථ පසාරෙත්වා උපධාවනති. “සො තෙසං ථොකං ථොකං මංසං දෙති. අපේකදිවසං මංසං අල භිත්වා උද්දලකපුප්ථං පිලුක්ඛිත්වා බහුඤ්චි හත්ථෙන ගහෙත්වා ගාමං ගච්ඡන්තං තං දුරකා ගාමවාලෙ දිසො මංසං මෙ දෙති මංසමෙම දෙතිති හත්ථ පසාරෙත්වා උපධාවිංසු. සො තෙසං එකෙකං පුප්ථ මඤ්ඤරිං අදයි. අථාපරෙන සමයෙන කාලං තත්ථා පෙනෙසු නිබ්බිනෙත්වා නග්ගො විරුපරුපො හයානකදස්සනො සුපිනෙතපි අනතපානං අන්තනෙත්වා සිසෙ අබ්ඞ්ඞිත³ උද්දලකකුසුමමාලා කලාපො චුඤ්ඤිකායං⁴ ඤ්ඤානානං සන්තිකෙ කිඤ්චි ලභිස්සාමිති ගඛායං උදකෙ අභිජ්ජමානෙ හි පටිසොතං පදසා ගච්ඡති.

තෙන ච සමයෙන කොලියො නාම රඤ්ඤාදි ඛිමිසාරස්ස මහා මිත්තො කුපිතං පච්චන්තං වුපසමෙත්වා පටිනිවිහෙත්තනෙත්වා හත්ථි අස්සාදිපරිවාරබලං ඵලපථෙන⁵ පෙසෙත්වා සයං ගඛායා නදියා අනු

1. සි. II & III. අභිජ්ජමානො.
හා. අබ්ඞ්ඞිත.

2. හා. චුඤ්ඤිල.
5. චුඤ්ඤිලායං.

3. සි. හා. උධාමිංසු.
6. හා. පථෙන.

සොභං නාවාය අගච්ඡන්තො තං පෙතං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා
පුච්ඡන්තො:-

“අභිජ්ජානෙ වාට්ඨි ගඛාය ඉධ ගච්ඡසි
නග්ගො පුබ්බඛපෙතොව මාලාධාරී¹ අලඛිකනො
තුභිං ගමිස්සසි පෙත කන්ථ වාසො හවිස්සති”²ති

ගාථමාග.

තන්ථ “අභිජ්ජානෙ”ති: පදනිකෙඛපෙන අභිජ්ජානෙ සංඝා
තෙ³ “වාට්ඨි ගඛාය”ති: ගඛාය නදියා උදකෙ. “ඉධ”ති: ඉමස්මි.
යානෙ. “පුබ්බඛපෙතොව”ති: කායස්ස පුරිමෙඤ්ඤාන අපෙතො විය
අපෙතයොතිකො⁴ දෙවපුතො විය, කථං? “මාලාධාරී¹ අලඛික
නො”ති: මාලා හි පිලක්ඛිනො අලඛිකතසියගොති.⁴ අපෙතං. “කන්ථ
වාසො හවිස්සති”ති: කතරස්මිං ගාමෙ දෙසෙ⁵ වා තුග්ගං නිවාසො
හවිස්සති තං කපෙට්ඨිති අපෙතං.

ඉද්දති යං හද්ද තෙන පෙතෙන කොලියෙන ව පවුතතං තං
දස්සෙත්තුං සඛිතිතිකාරු:-

“වුද්දජීකං” ගමිස්සාමි පෙතො සො ඉති නාසති
අන්තරෙ වාසගගාමං බාරුණසියං ව සන්තිකෙ.

තඤ්ච දිස්වා මගාමිතො කොලියො ඉති වික්ඛුතො
සත්තුං හත්තඤ්ච පෙතස්ස පිතකඤ්ච සුභං අද්ද.

නාවාය තිට්ඨමානාය කප්පකස්ස අද්දපඨි
කප්පකස්ස පදින්නමිති යානෙ පෙතස්ස දිස්සට්.

තතො සුවත්ථසනො මාලාධාරී අලඛිකනො
යානෙ සීතස්ස පෙතස්ස දක්ඛිණං උපකප්පට්.

තස්මා දජේට් පෙතානං අනුකම්පාය පුතපුත”නති

ගාථායො අපවාදිං.

තන්ථ “වුද්දජීකං”නති: එවං නාමකං ගාමං. “අන්තරෙ වාසග
ගාමං බාරුණසියං ව සන්තිකෙ”ති: වාසගගාමස්ස ව බාරුණසියං ව
මජ්ඣිමෙ. අන්තර්ගද්දසොගෙන තෙනං සාමීඅපෙත උපයොගව්චනං,
බාරුණසියං සන්තිකෙ ති සො ගාමොති. අයඤ්ඤාත් අපෙතං: අන්තරෙ
වාසගගාමස්ස ව බාරුණසියං ව යො වුද්දජීකනාමකො⁶ ගාමො
බාරුණසියං අවිද්දරෙ නං ගාමං ගමිස්සාමිති. “කොලියො ඉති වික්ඛු
තො”ති: කොලියොති එවං පකාසිතනාමො. “සත්තුං හත්තඤ්ච”ති:
සත්තුං චෙව හත්තඤ්ච. “පිතකඤ්ච සුභං අද්ද”ති: පිතකං සුවණ්ණ

1. ම. මාලාධාරී. 2. සි. I & II. සං. බා. සෙ. 3. හා. සි. I. පෙතො විය පෙතයොතිකො.

4. හා. සි. I. සීතස්සාති. 5. සි. I. පදෙසෙ. 6. හා. වුද්දජීලං.

වණ්ණං එකං වන්ද්‍යගඤ්ච අද්‍යයි. කද අද්‍යයිති චෝ ආහ: “නාමාස නිබ්බිමානාස කාසකාස අද්‍යයි”ති: ගච්ඡන්ති. නාමං ඔපෙඤා තත් එකස්ස නභාපිතස්ස උපාසකස්ස දූපෙයි, දිත්තමයි වන්ද්‍යගෙති යොජනා. “ඛානො”ති: ණානසො, තඤ්ඤං යෙව්. “පෙතාසුද්ධස්ස ථා”ති: පෙතස්ස සරීරෙ පඤ්ඤයිත්ථ නස්ස නිවාසනපාරාජනවත්ථං සම්පජ්ජි. තෙනාහ: “ගුහො සුචන්ද්‍යසනො මාලාබාජි අලබ්‍යනො”ති. සුචන්ද්‍යසනොති මාලාහරණෙති සුමණ්ණිතපසාඛිතො. “ඛානො ඩිනාස්ස පෙතාස්ස දක්ඛිණො උපකාසථා”ති: දක්ඛිණෙස්ස ණානෙ ඩිතා පනෙසා දක්ඛිණො අස්ස¹ පෙතස්ස යසමා උපකාසථාති විනිශ්චයං අගමායි. “නසමා දූපෙජථ පෙතාහං අනුකම්පාස පුතපුතා”නති: පෙතාහං අනුකම්පාස පෙනෙ උද්දස්ස පුතපුතං දක්ඛිණං දදෙය්‍යාති අනෙතා.

අථ සො කොලියමහාමතෙතො තමෙතං අනුකම්පමානො දුත විධිං සම්පාදෙඤා අනුසොතං ආගන්ත්වා සුරියෙ උග්ගච්ඡන්තෙත බාරණ්ඩං සම්පාපුණි. හගවා ච තෙසං අනුග්ගහත්ථං ආකාසෙනාගන්ත්වා ගඞ්ඨානීරෙ අට්ඨායි

කොලියමහාමතෙතාපි නාමානො ඔතරිඤා හට්ඨපහට්ඨො හග වන්තං නිමන්තෙයි. “අභිවාසෙථ මෙ හන්තෙත හගවා අජ්ජන්තාය හත්තං අනුකම්පං උපාද්‍යා”ති. අභිවාසෙයි හගවා තුණ්හිභාවෙන, සො හගවතො අභිවාසනං විදිඤා තාවදෙව රමණීයෙ භූමිභාගෙ මහත්තා සාධාමණ්ඩපං උපරි වතුසු පසොසු ච නානා විරුගවණ්ණ විචිත්තවිචිධිවසනසම්ප්‍රදායනං කාරෙඤා තත් හගවතො ආසනං පඤ්ඤපෙඤා අද්‍යයි. නිසිදි හගවා පඤ්ඤන්තෙත ආසනෙ. අථ ඛො සො මහාමතෙතො හගවන්තං උපසංකම්ඤා ගඤ්චුප්ථාදීති පුජෙඤා වන්දිඤා එකමන්තං නිසින්නො හෙට්ඨො අත්තනා චුත්තවත්තං පෙතස්ස ච පට්ඨවත්තං හගවතො ආරොපෙයි. හගවා “භික්ඛුසඤ්ඤා ආගච්ඡතු”ති විනෙතයි. වින්තින² සමන්තකරමෙව බුබානුභාවෙන සඤ්ඤාදිතො සුවණ්ණංසගණො වීඨ ධතරට්ඨංසරුජං භික්ඛු සඤ්ඤා ධම්මරුජං සම්පරිවාරෙයි. තාවදෙව මහාජනො සන්තිපති “උළාර ධම්මදෙසනා හවිස්සති”ති. තන්දිස්වා පසන්නාමාසො මහා මතෙතො බුබුපමුඛං භික්ඛුසංඝං පණීතොත බාදනීයෙන නොජනීයෙන සන්තපෙයි. හගවා කතහත්තකිලෙවා මහාජනස්ස අනුකම්පාස බාරණ්ඩසම්පට්ඨායිතො සන්තිපත්තතුති අට්ඨායි. සඤ්චිච්ච තෙ ඉඨිබලෙන මහාජනා සන්තිපතිංසු. උළාරෙ වස්ස පෙන පාත්‍රවෙ අකායි. තෙසු කෙච් ජිනනභිනතපිලොකිකබණ්ඩාරු, කෙච් අත්තනො කෙසෙහෙව පට්ඨන්දිත්තකොපිනා, කෙච් නඟ්ගා යථා ඡතරුපා බුප්පිපාසාහිතුනා තවපරියොනථා අවසිමන්තසරීරං

ඉතො චිතො ච පරිභිමානො මහාජනයා පච්චිකානො පඤ්ඤා
සිංහ. අථ හභවා තථාරූපං ඉධාභිසංඛාරං අභිසංඛාරාදිං යථා
තෙ එකජායං සන්තිපතීතිං අත්තනා කතං පාපකම්මං මහාජනයා
පච්චෙදෙසුං. තමන්දං දීපෙනා සංඛිතිකාරා:-

“සංතුන්නා¹ චිතො එතෙ අඤ්ඤා කෙසන්තිවාසනා
පෙනා භාතාය ගච්ඡන්ති පක්කමන්ති දීපොද්ධං.

දුරෙ එතෙ පඛාචීතො අලඛා ච නිවන්තරෙ
ජාතා පඤ්චිතා භාතා භූමියං පටිසුමහිතා.

තෙච්ඡි නන්ද පපතීතිං² භූමියං පටිසුමහිතා
පුබ්බෙ අත්තකලාණා අග්ගිද්ධිංච ආනපෙ.

මගං පුබ්බෙ පාපබම්මා ඝරණියො කුලමාතරෙ
සන්තොසු දෙය්‍යබම්මෙසු දීපං නාකමහ අත්තනො.

පසුතං අත්තපානම්පි අපියසු අවක්ඛිතීති
සම්මග්ගතෙ පබ්බජිතෙ න ච කිඤ්චි අදම්මසෙ.

අකම්මකාමා අලසා සාදුකාමා මහගස්සා
ආලොපපිණ්ඩදාතාරෙ පටිග්ගතෙ පරිහාසිමාසෙ.³

තෙ ඝරා තා ච දුසියො තානෙවාහරණානි තො
තෙ අඤ්ඤා පරිහාරෙනති මගං දුක්ඛස්ස භාගිතො.

චෙණ්චි වා අවඤ්ඤා භොතති රථකාරී ච දුක්ඛිකා
විණ්ඩාලී කපණා භොතති කප්පකා ච⁴ පුනපුනං.

යානි යානි නිහිතානි කුලානි කපණානි ච
තෙසු තෙසොච ජයනති එසා මච්ඡරිතො ගති.

පුබ්බෙච්ච කත්තකලාණා දයකා චිත්තමච්ඡරා
සග්ගං තෙ පරිසුරෙනති මහාසෙතති ච නන්දනං.

චෙජයතෙන ච පාසාදෙ රමිතා කාමකාමිනො
උච්චා කුලෙසු ජයනති සභොගෙසු තතො වුතා.

කුචාගාරෙ ච වාසාදෙ පලලභිකා ගොණකන්දනෙ⁵
චිජ්ඣතිකා මාරගතෙථිති කුලෙ ජාතා යසසිතො.

අඛිකතො අඛිකං ගච්ඡන්ති මාලාධාරී අලඛිකතා
ධාතියො⁶ උපතීතිනති සායං පාතං සුබෙසිතො.

නාසිදං අත්තපුඤ්ඤානං කතපුඤ්ඤාන මෙවිදං
අසොකං නන්දනං රම්මං නිදසානං මහාවතං.

1. හා. සංහුද.

2. හා. පතීති.

3. සි. I & II. පරිහාසිතා.

4. හා. නභාමිති.

5. සි. III. ගොණකානන්දන.

6. සි. II. හා. ජයියො.

සුඛං අකතපුඤ්ඤානං ඉධ නභී පරත්ථ ච
සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං ඉධ චෙව පරත්ථ ච.

තෙසං සහව්‍යාසාමානං කතතබ්බං කුසලං බහුං
කතපුඤ්ඤා හි මොදනාති සග්ගෙ භොගසම්බිතිනො”ති

ගාරායො අවොවුං.

තත් “සාතුන්තවස්සා”ති: ජිත්ත භිත්ත පිලොභික බණ්ඩා
තිවාසනා. “ඵකො”ති: එකච්ච. “සෙසසතිමාසසා”ති: තෙසෙ
තෙව පටිච්ඡාදිතකොපිනා. “භත්තාස ගච්ඡන්ති”ති: අප්පෙචනාම
ඉතො ගතා යත්ථ වා තත්ථ වා කිඤ්ච උච්චිට්ඨහන්තං වා වම්ථු
හත්තං වා ගබ්භමුලාදිකං වා උභෙය්‍යාමානි කත්ථිදෙව ආගන්තො
සාසන්තං ගච්ඡන්ති. “සත්තමන්ති දිසො දිස”නති: දිසෙනා දිසං
අනෙකයොජනත්තරිකට්ඨං පක්කමන්ති. “දුරෙ”ති: දුරෙ වා
යානෙ. “ඵකො”ති: එකච්ච පෙනා. “පඨාචිකො”ති: භාසන්තං
උපඨාචිකො. “අලඨාච භිවත්තෙර”ති: කිඤ්ච භාසං වා පානියං වා
අලභිතං එව නිවත්තන්ති. “පමුච්ඡිතා”ති: මුප්පිපාසාදිදුකෙතින
සඤ්ඤාතමුච්ඡා. “භත්තා”ති: පරිබ්‍රමන්තා. “භුමිසං පටිසුම්භි
තා”ති: නාය එව මුච්ඡාය උපපත්තියා ධර්මා අවකම්පතමත්තිකපිණ්ඩා
විග චිත්තසිත්තා¹ පඨවියං පතිතා. “නාසා”ති: ගතට්ඨානෙ. “භුමිසං
පටිසුම්භිතා”ති: පපාතෙ පතිතා විග ජිව්ජාදිදුකෙතින ධාතුං අස
මත්ථානෙව භුමියං පතිතා, තත්ථ වා ගතට්ඨානෙ භාසාදිකං අලා
හෙන ජිත්තාසා හුන්තා කෙනචි පටිමුඛං සුමතිතා පෙසිතා² විග
භුමියං පතිතා භොගනිති අන්තො. “සුඤ්ඤ අනානාලායාණ”ති: පුරිම
හවෙ අකතකුසලා. “අග්ගිදබ්බාච ආනාසෙ”ති: නිදසකාලෙ ආත
පට්ඨානෙ අග්ගිතා දබ්බා විග මුප්පිපාසාසනිතා දග්ගමානා මහාදුක්ඛං
අනුභවන්ති අන්තො. “සුඤ්ඤ”ති: අනිත්තතානෙව. “පාසධම්මා”ති:
ඉසුසුකී මච්ඡරි ආදිහානෙව ලාමකසහායා. “සරණිකො”ති: සරසා
මිතිකො. “කුලමාසාණ”ති: කුලදරකානං මාතරෙ කුලපරිකානං
වා මාතරෙ. “දිප”නති: පභිට්ඨං, පුඤ්ඤානති අන්තො. තඤ්ච සත්තානං
සුගතිසු පභිට්ඨා³ භාවතො පභිට්ඨාති වුච්චති. “නාසාමිතා”ති:
න කරිමහ. “පමුච්ඡා”නති: බහුං. “අනන්තානම්මි”ති: අන්තං ච
පානඤ්ච. “අපිසු අභිකිම්බති”ති: “සු”ති නිපාතමත්තං. අපි අව
කිරියති ඡාදියති. “සමමග්ගෙන”ති: සමමග්ගෙ සමම පටිපන්න
සමමපටිපන්නාය. “පබ්බජිතො”ති: පබ්බජිතාය. සමපදනෙ හි ඉදං
භුමවචනං, සමමග්ගෙන වා පබ්බජිතෙ සති ලබ්භානෙති අන්තො.
“න ච කිඤ්ච අදම්මකො”ති: කිඤ්ච මත්තමපි දෙය්‍යධම්මං නාදම්මාති
විප්පට්ඨාරුහිතො වදන්ති. “අනම්මකාමා”ති: සාමුති අකතතබ්බං
කම්මං අකුසලං කාමෙනති=අකම්මකාමා, සාමුති වා කතතබ්බං කුස

1. ගා. විසඬ්ඨා.

2. සි. I. පතිතා.

3. ගා. අභිකම්බවෙ.

4. සි. I. පභිට්ඨිත.

ලං න කාමෙනයි=අකමකාමා, න කමකාමා වා=අකමකාමා, කුසලධර්මෙසු අවජ්ඣිකානි අපේ. “අලසා”ති: කුසිතා; කුසලකම කරණේ නිබ්බිතියා. “සාදුකාමා”ති: සාතමිච්චිවජ්ජිපියා. “මහගසකා”ති: බහුගොජනා. උභයෙන පි සුඤ්ඤං ව මධුරඤ්ච ගොජනං ලභිතා අභිකානං කිඤ්ච අදව්වා සයමෙව භුඤ්ජතායෙති දසෙය්. “ආලොපපිණ්ඩදුකායෙ”ති: ආලොපමතතයා ගොජනපිණ්ඩයා දුයකා. “පටිගොගසක”ති: 1 තයා පටිගොගතතකෙ. “පටිගොගිමකසක”ති: පරිභවං 2 කරොතතා භාගිමක අවමඤ්ඤිමක, උපපණ්ඩිමක වාති අපේ. “සො සක”ති: යත් මයං පුබ්බ අමොකං සරනති මිමතං අකරිමක තානි සරනි යථාසිතානි, ඉදනි නො නා කිඤ්ච උපකපනිති අධිපායො. “කා ම දුඤ්ඤො නානෙවාගරණොති නො”ති: එතො පි එසෙවතයො. තත් “සො”ති: අමොකං. “සො”ති: සර දිකෙ. “අඤ්ඤ”ති: අපරෙ. “පටිගොජනනි”ති: පරිවරනති; පරිගොගාදිවසෙන චිතියොගං කරොතති අපේ. “මසං දුක්ඛස්ස භාගිනො”ති: මයමත පුබ්බ කෙවලං කිලිතපසුතා හුතො සාවතෙයසං පහාය ගමනිං අනුගාමිකං කාතුං අත්තනතා ඉදනි මුප්පිපාසාදි දුක්ඛස්ස භාගිනො භවාමාති අත්තනං ගරහනතා වදනති, ඉදනි යයමා පෙතයොනිනො වසිතො මනුසොසු උපපජ්ජනාපි සත්තා යෙභුගෙයන තෙසෙව කමමස්ස පිපාකාවසෙසෙන භිතජ්ඣිකා කපණ් චුතතිනො ව ගොනති, හයමා තමන් දසෙය් ටොති ආදිතා පෙ ගාපා චුතතා.

තත් “මෙති ටො”ති: වෙඤ්ජනිකා, විලිචකාර නලකාර ගොනති අපේ. ටො සද්ද අනිගමෙතො “අවඤ්ඤ”ති: අවඤ්ඤායා; අවජනිතබ්බාති චුතතං ගොති. මිමනොති වා පාදො; පරෙති බාධනියාති අපේ. “රථකාදි”ති: වමකාරිනො. “දුඤ්ඤාති: මිතපුබ්බිකා මිතනානං බාධිකා. 3 “මෙති”ති: වකොලජනිකා. “කපණ්”ති: වරකා; අතිවිග අකාරඤ්ඤාපතතා. “භාගිසක”ති: 4 කපකජනිකා, සබ්බත් ගොනති පුතපුතනති යොජනා. අපරං පරංපි ඉමෙසු නිභිතකුලෙසු උපපජ්ජනති චුතතං ගොති. “සොසු නොනෙව භිසකනි”ති: යානි යානි අඤ්ඤාපි නොසාද පුකකුස කුලාදිති කපණ්නි අතිවිග වමනනියාති පරමදුග්ගතාති ව නොසු නොසු එව නිභිතකුලෙසු මවජ්ජිමලෙන පෙතෙසු නිබ්බන්ධිතා තෙතො චුතා නිබ්බන්ධනති. තෙනාග: එසා මවජ්ජිනො ගතිති.

එවං අකතපුඤ්ඤාසත්තානං ගතිං දසෙය්වා ඉදනි කතපුඤ්ඤානං ගතිං දසෙය්වා “පුබ්බ ම කතකලාණා”ති සත්ත ගාපා චුතතා. තත් “සග්ගෙනෙව පටිසුජෙතනි”ති: යෙ පුබ්බ පුරිමජ්ඣිං කත

1. හා. සි. II. පටිගොගත

2. හා. සි. I. පරිභවං.

3. සි. II. බාධිතා. හා. බාධිකා.

4. හා. සි. II. භාගිමිති.

කලාණයා දසකා දනපුරුදුකරනා විගතමලමවේරු නෙ අතනනො රුපසමනනියා වෙව පරිවාරසමනනියා ව සගයා දෙවලොකං පරි පුරෙතනි පරිපුරණං කරෙතනි. “ඛණ්ඩාණ්ඩානි ව භාණ්ඩානි”නි: න කොවලං පරිපුරෙතනි යෙව, අර්ථ බො කපරුකාදිනං පහානි ඔහා සමානමි නිකුතවනං අතනනො වන්තරණ්ණිති සරිට්ඨතාය ව අභිගමනා වෙව ඔහාසෙතා ව ජෙනෙතනි. “කාමසාමිකො”නි: යටිවිජිතෙසු කාමෙසු කාමගුණෙසු යථාකාමං පරිභොගවනෙතා. “උච්චාසුලෙසු”නි: උච්චෙසු බතනියකුලාදිසු සුලෙසු. “සහොසෙ සු”නි: මහාවිගවෙසු. “නිකාමා වුතා”නි නතො දෙව ලොකතො වුතා. “සුචායාසෙ ව සාසාදෙ”නි: සුචායාසෙ වෙව පාසාදෙ ව “විජි නිකාමා”නි: විජිගමනාදෙතා. “මොරසෙසෙ”නි මොරසෙසෙ පරි මොරසෙසෙවිනිගතෙතනි. “සසෙසෙසො”නි: පරිවාරවනෙතා; රමනනි අභිප්පායො. “අභිකුණා අභිගං ගමන්තනි”නි: දුරකකාලෙපි සෙතනං ව බානිකසු අභිකුණාතො අභිකුණාතමෙව ගමන්තනි න ගුමිතලනි අභිප්පායො. “උප්පිට්ඨානි”නි: උප්පිට්ඨානං කරෙතනි. “සුමෙසෙසො”නි සුමෙවන්තනා. “මා සිකං වා උණ්ණං වා”නි: අප්ප කමි දුකං පරිහරනතා උප්පිට්ඨනනි අභිප්පායො. “නිසිදං සොස පුරුදුක”නි: ඉදං සොකවනුදෙතාතො අසොකං රමිමං රමිකි යං තිදසානං තාවතියානං දෙවතාං මහාවතං මහාඋපවන භූතං නිකුතං නිකුතවනං අකුණ්ණකුණං න හොති ලඞ්ඛි න සකකානි අන්තො. “ඉඛා”නි ඉමසමි මිනුසාලොකෙ විසෙසතො පුරුදුකං කරිසනනි නං සකායාග: “ඉඛා”නි වා දිට්ඨවිමෙම “පරිකුණ”නි: සමපරයො. “සෙසො”නි: තෙති යථාච්ඡිතෙතනි දෙවෙති. “සහමාසාමාන”නි: සහමා ව ඉවන්තෙතනි. “හොසෙසමිකි හො”නි: හොසෙති සමනතාගතා දිසෙති පසෙති කාමගුණෙති සමපිතා මොදනනි අන්තො. සෙසං උතතානන්තමෙව, එවං තෙති පෙනෙති අරාධනතො අතනනා කතකමිකං ව භනියා පුරුදුක කමිකං ව ගතියා පවෙදිතාය සංවිග්ගමිකං කොලියාමිට්ඨපමුඛසං තුන් සනතිපතිතං මහාජනං අක්කාසං තුරුපං ගගවා වින්තො රෙන බමිමං දෙසෙති.

දෙසනාපරියොසානෙ වතුරසිතියා පාණසහසානං බමිමාති සමයො අහොසිති.

අභිජ්ජමාන පෙනවනු ලබනවා

නි වසි තා.

3. 2.

“සුමෙසෙසො පෙසෙ”නි ඉදං සන්ධි වෙව්වනෙ විහරනතො අයගමනො සානුචායි” තෙරසං සෙසෙපෙන අරබින වුතනං.

අනිතො කිරි බාරණසියං කිතවස්ස නාම රඤ්ඤ පුත්තො උය්‍යාන
 ඝිලං කිලිපිතො නිවතෙතනොතො සුතෙතනං නාම පච්චිකමුඛං පිණ්ඩං
 චරිතො නගරතො නිකමිතනං දිස්වා ඉස්සරියමදමිතො හුතො
 “කථංකුති නාම මග්ගං අඤ්ඤාං අකමාසං අයං මුණ්ඩකො ගච්ඡති”ති
 පද්ධත්චිතොතො හත්තිකකිකිතො ඔතරිතො “කච්චි වො පිණ්ඩපාතො
 ලභො”ති? ආලපනොතො හත්තො පතනං ගහෙතො පඨවියං
 පාතෙතො හිඤ්ඤි. අථ නං සබ්බත්ථ නාදිතාච්චපතනියං නිබ්බිකාරං
 කරුණාමිපථාරසොමමසොමනස්සනායනාතිපාතිතපසනන විතතමෙව
 නං ඔලොකෙනනමපි අවධානාසානෙන පද්ධතිචිතොතො “කිං මං කිත
 වස්ස රඤ්ඤ පුත්තං න ඡනාසි? තච ඔලොකනං මග්ගං කිං
 කරිස්සාති”ති? චතො අවහසනොතො පකකාමි. පකකනාමතතස්සෙව
 වස්ස නරකසෙවිද්ධපටිභාගො බලවසරිථාගො උපපජ්ජි. සො තෙන
 මිහාසනාපෙනාභිභූතකායො අතිබාලකුසලවෙදනාභිභූතො කාලං
 කමාසං අමිච්චිතාතිරයෙ නිබ්බතති. සො තත්ථ දක්ඛිණපස්සෙත
 වාමපස්සෙත උත්තාතො අවකුජ්ජෙති බහුති පකාරෙති පරිවතරිතො
 ධතො වතුරුසිතිවස්සසගස්සාති පටිමිතො තතො චුතො පෙතෙසු අපරි
 මිතකාලං බුප්පිපාසාදිදුකකං අනුහමිතො තතො චුතො ඉමිසමි.
 බුහුප්පාදෙද කුණ්ඩිනගරස්ස සමිපෙ කෙවට්ටගාමෙ නිබ්බතති. තස්ස
 ඡන්දියරඤ්ඤං උපපජ්ජි. තෙන සො පුබ්බෙ අත්තනා අනුභූතපුබ්බං
 දුකකං අනුස්සරනොතො වයප්පතොපි පාපහයෙන ඤ්ඤතකෙතිපි
 සමි. මච්ඡිකිකිතත්ථං න ගච්ඡති. තෙසු ගච්ඡෙනෙසු මච්ඡිකිකිතො
 තො අතිච්ඡෙනො නිලියති. තතො ච ඡලං හිඤ්ඤි. ජිවනෙන වා
 මච්ඡිකි ගහෙතො විස්සජ්ජෙති.¹ තස්ස තං කිරියං අරොචනා²
 ඤ්ඤතො ගෙහතො නීගරිංසු. එතො පනස්ස භාතො සිනෙගෙන
 සොමමකද්දෙයො³ අතොසි.

තෙන ව සමයෙන ආයස්මා ආනන්දෙ කුණ්ඩිනගරං උපනිස්සාය
 සානුචාසිපබ්බතෙ මිහරති. අථ සො කෙවට්ටපුත්තො ඤ්ඤතකෙති
 පරිච්චිතොතො හුතො ඉතො විතො ව පරිබහමිතොතො තං පදෙසං
 පතෙතො ගොජනවෙලාය ථෙරස්ස සන්ධිකං උපසංකමි. ථෙරෙ තං
 පුච්ඡිතො ගොජනෙන අභිකිකාචං ඤ්ඤාං තස්ස හත්තං දතො කත
 හත්තකිච්චො සබ්බං තං පටිතති. ඤ්ඤාං ධම්මකථායෙව තං පසනන
 මානසං ඤ්ඤාං පබ්බජිස්සාසි ආචුතොති? ආම හතෙන පබ්බජිස්සාමිති.
 ථෙරො තං පබ්බාජෙතො තෙන සමි. හගවතො සන්ධිකං අගමාසි.
 අථ නං සත්ථා ආගා ආනන්ද ඉමං සාමිකෙරං අනුකමෙපය්‍යාසිති.
 සො ව අකතකුසලත්තං අප්පලාගො අගොසි. අථ නං සත්ථා
 අනුග්‍රහණෙනො හිකමුතං පරිගොගන්ධාය පානියසවානං පරිසු
 රණං නිශොජෙසි. තං දිස්වා උපාසකා තස්ස බහුති නිව්ච්චතතාති

1. සි. I & II. භාදිකමාච.

2. සි. II & III. හා. මසසජ්ජෙසි.

3. හා. සි. II. ආරොමෙතො.

4. සි. II & III. හා. සිනෙගෙන සමිකිකදෙයො.

පට්ටපෙසු. සො අපරෙත සමයෙත ලඹුපසමපදෙ අරහත්තං පඤ්ඤා පෙරො හුඤ්ඤා වාදසති භික්ඛුති සමං සංක්‍රමාසිපබ්බතො වසි. තස්ස පන සද්දතං පඤ්ඤාසතමත්තං අනුපවිතාකුසලධම්මං උපවිතමිඤ්ජරාදි පාපධම්මං කාරං කඤ්ඤා පෙතෙසු නිබ්බතනිංසු. තස්ස පන මාතා පිතරො “එස අලෙහති පුබ්බ භොගතො නික්ඛබ්බිතො”ති ලජ්ජායමානා¹ තං අනුපසංකම්ඤ්ඤා තස්මිං බවසිනොහං භානිතං පෙසෙසු. සො පෙරස්ස ගාමං පිණ්ඩාය පට්ට්ඨාසමයෙ දක්ඛණ්ණකුමාරෙකං පඨවියං පට්ට්ඨාපෙඤ්ඤා කතඤ්ජලං අත්තානං දස්සෙඤ්ඤා මාතා පිතා ච භවා භගෙතති ආදි ගාථා අවොච. “කුණ්ඩනගරියො පෙරො”ති ආදයො පන ආදිතො පඤ්ඤාගාථා තාසං සම්බන්ධස්සන්තං ධම්මි සම්භාගෙතති ධම්මා:-

“කුණ්ඩනගරියො පෙරෙ සංක්‍රමාසි නිවාසිතො
පොට්ඨපාදෙති නාමෙන සමෙණ භාවිති ඤ්ඤියො.

තස්ස මාතා පිතා භාතා දුග්ගතා යමලොකිතා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

තෙ දුග්ගතා සුචිකට්ටා කීලන්තා නග්ගිතො කිසං
උත්තසන්තා මහාතාසං න දස්සෙතති කුරුරිතො.

තස්ස භාතා විතරිත්වා නග්ගො එකපටෙකතො
චතුකුණ්ඩිතො ගවිත්වාන පෙරස්ස දස්සයි කුමං.

පෙරෙ ව මනසිකඤ්ඤා කුණ්ඨි භූතො අපක්කමි²
සො ව විඤ්ඤාපසි පෙරං භාතා පෙතගතො අහං.

මාතා පිතා ච තෙ භගෙන දුග්ගතා යමලොකිතා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

තෙ දුග්ගතා සුචිකට්ටා කීලන්තා නග්ගිතො කිසං
උත්තසන්තා මහාතාසං න දස්සෙතති කුරුරිතො.

අනුකම්පස්ස කාරුණිකො දඤ්ඤා අඤ්ඤාදිසාති තො
තව දිනෙන න දනෙන යාපෙස්සන්ති කුරුරිතො”ති.

තත් “කුණ්ඩනගරියො පෙරො”ති: එවන්තාමතෙ නගරෙ ජන සම්බන්ධපෙරො. කුණ්ඩනගරියො පෙරෙති වා පාඨො, සො එව අන්තො. “සංක්‍රමාසිතිවාසිතො”ති: සංක්‍රමාසි පබ්බතතිවාසි. “පොට්ඨ පාදෙති නාමෙන”ති: නාමෙන පොට්ඨපාදෙ නාම හොති. “සමෙණ”ති: සමතපාපො. “භාවිතිඤ්ඤියො”ති: අරියමග්ගභාවතාය භාවිතසම්බද්ධඤ්ඤියො, අරහාති අන්තො. “තස්ස”ති: තස්ස සංක්‍රමාසි පෙරස්ස. “දුග්ගතා”ති: දුග්ගතීං ගතා. “සුචිකට්ටා”ති: සුචිතා ලුච

1. හා. සාරත්ථාතො.

2. සි. II. අනික්කමි.

වන්දනා අවර්තන. සුමිග්‍රහණය වා පාඨය, විජ්ඣනවේදන සුමි
 ඝාතී ලභිනාමය වුප්පිපාසාය අවර්තන පිටුතා.¹ සුමිග්‍රහණය නෙව
 පදනයි. සුමිග්‍රහණය වුප්පිපාසාය අවර්තන. “කිලනනා”නි: කිලනන
 කායවිතතා. “කුමාරිකො”නි: කුමාරිකො නිවේවාලා. “කිසා”නි
 අවර්තනවමනකර්තෘය කිසදෙතා. “උත්තකනනා”නි: අයං සමභේ
 අමතාකං පුත්තනානි ඔත්තකප්පන උත්තකං ආපජ්ජනා. “මකාශා
 සා”නි: අත්තනා පුත්තනා කතකමමං පටිච්ච සංස්ථානමහාසයා.
 “න දුග්ගහන”නි: අත්තනා න දුග්ගහන සමමුඛිතාවං න ගච්ඡති.
 “කුරුභිකො”නි: දුරුභිකමනනා. “නිසංසානා”නි: සාත්‍යවිකල්පරහස
 හාතා. “විකුර්භිකො”නි: විකුර්භිකො හුත්වා, ඔත්තකප්පනකායසයානි
 අත්තනා. “විකුර්භිකො”නි: වා පාඨය, කුරුභිකො හුත්වා තරමාතරුපො
 හුත්වානි වුත්තං හොති. “ඵකප්පකො”නි: ඵකප්පකො මහෙය. “ඵක
 කො”නි: ඵකප්පකො අද්ධියො. “ඵකකුරුභිකො හුත්වානා”නි: වතුහි
 අමෙහති කුරුභිකානි අත්තනාවං පටිච්චනනිකි=වතුකුරුභිකො, විකි
 ජ්ඣස්සි විකි ගතොති ගච්ඡනනා කිට්ඨනනානි ඵවමුත්තො හුත්වානි
 අත්තනා. සො කි ඵවං පුරුත්තො කොපිත පටිච්චදනා හොතිති තපං
 අකාසි. “පෙරසංස දසංසි කුම”නි: පෙරසංස අත්තනානං උද්දිසසි
 උද්දිසසි. “අමනසිකො”නි: අත්තනාම ඵසොති ඵවං අමනසි
 කාරිකා අත්තනාපජ්ජනා. “සො වා”නි: සො පෙත්තො. “සාත්‍ය පෙත්ත
 ග්‍රහණ අහ”නි: අහං අතිත්තනානාවෙ හාතා ඉද්ධි පෙත්තභූතො ඉධා
 ගතොති වත්තා විකුරුභිකා පෙරනති යොජනා. යථා පත විකුරුභිකා
 තං දුග්ගහං මාසා පිසා වානි ආදිනා කියොගොගො වුත්තා. තත්ථ
 “මාසා පිසා ව ගත”නි: තව මාසා ව පිසා ව. “අනුකම්පසං”නි:
 අනුග්‍රහණ අනුදයං කතෙති. “අනුකම්පසං”නි: ආදිස. “හො”නි:
 අමතාකං. “නාම දිනෙහනා”නි: කයං දිනෙහනා. නං සුත්වා පෙරෙ
 යථා පටිපජ්ජිතං දුග්ගහං:-

“පෙරෙ වර්තන පිකුරුභිකානි කිසදෙතා අත්තනා ව වාදය
 ඵකප්පකං සනතිපතංසු හත්තවිසංසං” කාරණං.

පෙරෙ සමබ්බසි තො ආහ යථාලභිං දදං මේ
 සමබ්බහතං කාරිසංසං අනුකම්පාය සද්ධිතං.

නියානසිංසු පෙරසංස පෙරෙ සමබ්බසි නිමිත්තසි
 දත්තා අත්තනානි පෙරෙ මාසු පිසු ව හාතුතො.

ඉදං මේ සද්ධිතං හොතු සුමිතා හොත්තු සද්ධිතො
 සමනනනානුද්දිවේදන හොජනං උපපජ්ජිතං:

සුමිං පජ්ජිතං සමපනනං අනෙකරසබ්බසද්ධිතං
 නතො උද්දිසසි හාතා වත්තනා වාලවා සුමි.

1. සි II & III. හා අවා පිටුතා

2. සි. I. විසංසං සි. II. විසංසං.

පසුතං භොජනං භනෙන පසං නය්‍යාමිහෙස මිසං
තථා භනෙන පරික්කමි යථා චන්දං ලභාමිහෙස.¹

පෙරෙ සභිකාරකුට්ඨො² උච්චිණ්ණිකා නන්තකෙ
පිලොතිකං පටං නන්තං සභිකං වාතුද්දිසෙ අද.

අනිං අනිදිසි පෙරෙ මාතු පිතු ව භාතුනො
ඉදෙමෙ සද්ධිතං භොතු සුඛිතා භොනතු සද්ධතයො.

සමනනතරානුද්දිට්ඨි චන්දං උපපජ්ජි.
තතො සුචන්දිසනො පෙරෙස දය්‍යාසි තුමිං.

යාවතා නන්දරාජස්ස විජිතස්මිං පටිච්ඡද
තතො ඛත්තරා භනෙන චන්දානච්ඡාදනානි නො:

කොසෙය්‍යකම්මලියානි බොමකපපාසිකානි ච
විජුලා ච මහස්සා ච තෙපාකාසෙව ලම්බෙර.

තෙ මිසං පටිදහමි යං සද්ධි මනසො පියං
තථා භනෙන පරික්කමි යථා ගෙහං ලභාමිහෙස.¹

පෙරෙ පණ්ණකුට්ඨං කන්තං සභිකං වාතුද්දිසෙ අද,
අනිං අනිදිසි පෙරෙ මාතු පිතු ව භාතුනො.

ඉදෙමෙ සද්ධිතං භොතු සුඛිතා භොනතු සද්ධතයො
සමනනතරානුද්දිට්ඨි සරානි උපපජ්ජි.

සුචායාරනිවෙසනා විහනතා භාගසො මිතා
න මිත්‍රසෙසසු ජදිසා යාදිසා නො සරා ඉධ.

අපි දිබ්බසු යාදිසා තාදිසා නො සරා ඉධ
දද්දලමිතා අභෙනති සමනතා වතුරො දිසා.

තථා භනෙන පරික්කමි යථා පානං ලභාමිහෙස¹
පෙරෙ කර්තං සුරෙතො සභිකං වාතුද්දිසෙ අද.

අනිං අනිදිසි පෙරෙ මාතු පිතු ව භාතුනො
ඉදෙමෙ සද්ධිතං භොතු සුඛිතා භොනතු සද්ධතයො.

සමනනතරානුද්දිට්ඨි පානිසං උපපජ්ජි
ගම්භිරා ඛතුරස්සා ච පොකඛරසෙසසු සුචිමිතා.

සිතොදකා සුපතින්දා සිතා අපපටිගනිසා
පදුමුපලසෙසසු නො වාරිකිසෙසසු පිතා.

තන්තං නතොසි පිටිතිං ව පෙරෙස පටිදය්‍යාසු,
පසුතං පානිසමහනෙන පාද දුක්ඛං ඵලනති නො.

ආභිෂේකමානා බිඤ්ජාම සක්කරෙ කුසකණ්ඩකෙ
තථා භනෙන පරක්කම යථා යානං ලභාමසෙ.

පෙරො සිපාටිකං ලභ්වා සබ්බෙ වාතුද්දිසෙ අද
දඨා අනාදිසි පෙරො මාතු පිතු ව භාතුනො.

ඉදමෙව ඤාතිනං හොතු සුඛිනා හොනතු ඤාතයො,
සමනනතරානුද්දිට්ඨි පෙනා රටෙනමාගමු.

අනුකම්පිතවහ භද්දනෙහ භනෙනනච්ඡාදනෙන ව.
සරෙන පානදුනෙන යානදුනෙන වුහය.

මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ භනෙන වජ්ඣමාගතා"ති
ගාථායො ආහංසු.

තත් "පෙරො චජ්ඣා පිණ්ඩායා"ති: පෙරෙ පිණ්ඩපානවාරිකාය
වරිචා. "හික්ඛු අසෙසෙ ච මාදසා"ති: පෙරෙන සහ වසනනා අසෙසෙ
වාදස හික්ඛු. "ඵකජ්ඣ"නති: ඵකනො; සනතිපතිංසු. කඛමා ති වෙ?
"භතතච්ඡායගගකාරණා"¹ති: භතත කිච්චකාරණා භුඤ්ජන නිමිත්තං.
"හෙ"ති: හෙ හික්ඛු. "සථා ලද්ධ"නති: යං යං ලභං. "දද්ධා"ති: දෙද.
"නිසානාසිංසු"ති: අදංසු. "සබ්බං නිමනතයි"ති: හෙ වාදසහික්ඛු
සබ්බදෙද්ධසවසෙන තං භතතං දද්ධං නිමනෙතයි. "අනවාදිසි"ති: ආදිසි.
තත් සෙසං අනාදිසි හෙ දසෙසංසු. "මාතු පිතු ව භාතුනො-ඉදමෙව
ඤාතිනං හොතු සුඛිනා හොනතු ඤාතයො"ති වුත්තං. "සමනනතස්
නුද්දිට්ඨි"ති: උද්දිට්ඨසමනනතරමෙව. "සොජනං උපපජ්ජමා"ති:
තෙසං පෙනානං හොජනං උපපජ්ජි. කිදිසනති? ආහ: සුචිති ආදි.

තත් "අභොකරසබ්බාසුජ්ජන"නති: නානාරසෙහි බ්බාසුජ්ජනෙහි
සුත්තං, අථවා අනෙකරසං අනෙකබ්බාසුජ්ජනෙව. "නනො"ති: හො
ජනලාභනො පච්ඡා. "උද්දිසයි භානා"ති: භාතිකතුනො පෙනො
පෙරංසු අත්තානං දසෙසයි. "චණ්ණවා බලවා සුඛි"ති: තෙන
හොජනලාභෙන තාවදෙව රුපසම්පන්නො බලසම්පන්නො සුඛිතො
ව හුචා. "සහුනං හොජනමගගගන"ති: භනෙන තව දනානුභාවෙන
පහුතං අනපාකං හොජනං අමෙඤ්ඤ ලභ්වා. "පසං නගනාමගගන"ති:
ඕලොකෙහි නගතිකා පන අමග. තඛමා තථා භනෙන පරක්කම
පයොගං කරොති. "සථ චජ්ඣං ලභාමසෙ"ති: යෙන පකාරෙන
යාදිසෙන පයොගෙන සබ්බෙව මයං වජ්ඣනී ලභෙය්‍යාම තථා වාය
මථාති අනෙථා. "සබ්බාජ්ඣමගගන"ති: තත් තත් සබ්බාරව්‍යානතො.
"උච්චිණ්ණිකානා"ති: ගවෙසනවසෙන ගගෙචාන. "නනතෙක"ති:
ඡිනතපරිසරෙන ඡිකිත්ථසුඤ්ඤානෙකං. තෙ පන යඛමා බණ්ඩතුනා
පිලොතිකා නාම හොනති, තාහි ව පෙරො ඕවරං කඨා සබ්බසං
අද්දයි. තඛමා ආහ: පිලොතිකං සමං කඨා සබ්බෙ වාතුද්දිසෙ අද්දති

තත්ත්වය “සමඛාස මාතුද්වයෙ අද” කී: වතුහි දිසාහි ආගතතිකඛු සමඛාස අද සි. සමපදනපෙත් හි ඉදං භූමිවිවිකං. “සුචරිතවස නො” කී: සුචරිතවසනො. “පෙත්තෙ දසාසි කුම” නැති: පෙත්තෙ අතතානං දසාසි දසාසි පාකපො අහොසි. පටිච්ඡාදයති එතොති=පටිච්ඡද. “කුමාගාරනිවෙසනා” කී: කුමාගාරභූතා තදඤ්ඤ නිවෙසනසංඛාතා ව සරං. ලිඛිතවිපල්ලාසවසෙන නොනං වුතතං. “විභතතා” කී: සම වතුරසා ආගත වට්ටසංඝාතාදිවසෙන විභතතා. “භාගසො මිනා” කී: භාගෙන පරිච්ඡින්නා. “නො” කී: අමනාකං. “ඉධා” කී: ඉමසමි පෙතලොකෙ. “අපි දිබ්බසු” කී: අපිති නිපාත මතතං. දිබ්බසු භවනෙසු, දෙවලොකෙසුහි අපෙත්තං. “කරක” නැති බලමකරකං. “පුරෙත්තා” කී: උදකසා පුරෙත්තා. “මාපිකිඤ්ඤාපුරි තා” කී: තත්ත්වය තත්ත්වය වාරිමත්තෙ පදමුපල්ලාදිතං කෙසරභාගෙහි සඤ්ඤාදිතවසෙන පුරිතා. “එලනති” කී: පුළුල්තනි, පණ්ණිකපරි යතනාදිසු විදුලෙතනිහි අපෙත්තං. “ආභිඤ්ඤාමානා” කී: විවර්මනා. “වඤ්ඤාමා” කී: වඤ්ඤා වසෙන ගච්ඡාමි. “සකකංගෙක” කී: කුසකංගෙකවති භූමිභාගෙ, සකකෙර කුසකංගෙක අකකමනතාහි අපෙත්තං. “සාන” නැති: රථවයනාදිතං යං කිඤ්ඤි යානං. “සිපාපික” නැති: එකපට්ටං උපාහනං. “රජෙත්ත මාගමු” නැති: මනාගො පදසකිකරෙ, රජෙන ආගමිකංසු. “උභස” නැති: උභයෙන දුනෙන; යානදුනෙන වෙව භතනාදිවතුපට්ටයදුනෙන ව. පානියදුනෙන ව කෙත්ත කෙසර් දුනමි සමඛාසිතං. සෙසං ගෙට්ඨං වුතතනසතතා උතතනමෙව.

පෙත්තෙ තමපට්ටනං භගවතො ආරොවෙසි. භගවා තමිත්තං අට්ඨපත්තං කතං යථා ඉමෙ එතරහි එවං තිමිති ඉතො අනතතර නිතෙ අතතභාවෙ පෙත්තො හුත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවිති වත්තං පෙත්තෙ යාමිතො සුත්තපෙතවත්තං කපෙත්තං සමපතනපරිසාය බලමං දෙසෙසි. තං සුත්තං මහාජනො සඤ්ඤාතසංවෙගො දුනාසිලාදිපුඤ්ඤ කමනිරතො අහොසිති.

සානුචාරිකපෙතවත්තවත්තො
නි වසි තා.

3. 3.

“පට්ඨපිසඨමගං රුචිරං සහසසර” නැති ඉදං සත්ථි සාවතීයං විහරතො අඤ්ඤාතරං පෙත්තං ආරබ්භ වුතතං. අතීතෙ කීර කසා පසා භගවතො කාලෙ අඤ්ඤාතරං ඉපි සිලාචාරසමපනතා කල්පාණ විතතසා සතතිසාගෙන සාසනෙ අභිපසසනතා සුචිතතා විවිත්ත පමා සොපාන භූමිතලං අතිවිශදසානිකං එකං ආවාසං කතං තත්ත්වය තිකඛු කිසිදුපෙත්තං පණ්ණිතො ආහාරෙන පරිච්ඡිත්තා හිකඛුසමඛාස

නිශ්පාදය. සා අපරෙත සමයෙන කාලං කාලං අඤ්ඤාසු¹ පාප කම්මස්ස වසෙන නිමිති පබ්බතාරජේ රජකාරදහං නිශ්පාද මිමාන පෙති හුළං නිබ්බතති. තස්ස සම්මාසං ආවාසදානපුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බරතනමයං උළාරං අතිවිස සමනතතො පාසාදිකං මනොහරං රමණීයං පොකබරණීයං නන්දනවනසදිසං උපසොභිතං විමානං නිබ්බතති. සංඤ්චි සුවණ්ණවණ්ණං අභිරුපා දස්සනීයා පාසාදිකා අභොසි. සා තත් පුරිසෙති විනා දිබ්බසම්පන්නා අනුභවනති වසති. තස්සා දිසරතං නිපුරිසාය වසනතීයා අනභිරති උපපන්නා, සා උක්කණ්ණිකා හුළං අපෙක්ඛා² උපායොති විනොදනාං දිබ්බාති අම්බපක්කානි නදියං පක්ඛිපති. සබ්බං කණ්ණවුණ්ණපෙතවන්ත්‍රසමි. ආශතනසෙතෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන බාරණසි වාසි එතො මිණ්ණෙව ගම්මායං තෙසු එකං අම්බජලං දිස්වා තස්ස ව පහවං³ ගවෙසතො අනුක්කමෙන ගතවා තං නදිං දිස්වා තදනුසාරෙන තස්සා වසනට්ඨානං ගතො, සා තං දිස්වා අත්තතො වසනට්ඨානං තෙවං පටිසන්ථරං කුරෙතති නිසීදි. සො තස්සා වසනට්ඨාන සම්පතති. දිස්වා පුච්ඡතො:

“වෙච්චියඵමිහං රුචිරං පහස්සරං
විමානමාරුග්ග අනෙකවිත්තං,
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ
පඵබ්බති පණ්ණරසෙව වන්දිමා.

වණ්ණණං ව තෙ කතකාසං සතතිතො
උත්තතාරුපො භුගදස්සනීයො,
පලලබ්බසෙට්ඨ අනුලෙ නිසින්නා
එකා තුවං තත්ථ ව භුග්ගසාමිකො.

ඉමා ව තෙ පොකබරණ්ණසමනතා
පසුතමාලං බහුපුණ්ණිරිකා,
සුවණ්ණවුණ්ණති සමනතමානතා
තා තත්ථ සෙට්ඨා පණ්ණො ව විජ්ජති.

හංසාපිමෙ දස්සනීයා මනොරමං
උදකසමි. අනුපරියන්ති සබ්බදා,
සමයස් වග්ගපනදන්ති සෙට්ඨ
බිඤ්ඤාසු දුක්ඛිනංව සොසො.

දඤ්ලලමානා සසසා සසසසිති
නංවාය ව නං අවලම්බිතිට්ඨසි.
ආලාරපමො හසිතෙ පියංවදෙ
සබ්බබ්ගකල්‍යාණී භුසං විරෙවසි.

1. සි. I. අඤ්ඤාතරසස.

2. සි. II & III. අපෙක්ඛා.

3. හං. සමෙව.

ආ"නති: රතීං ච නන්දිං ච වරිකේතීති=රතීනන්දිවරිකේතං, සුමය්සා ච පිතියා ච සංවරිකේතනනති අන්තො. "නාදී"ති: තය්සා ආලපනං. "අන්තොමදය්සන්තො"ති: පරිපුණ්ණධ්මපච්චඩ්ඛනාය අනින්දිනදය්සන්තො. "නාදන්තො"ති: නන්දනකරො. "ඉධා"ති: නන්දනවන්තො, විමාන්තො වා. "මොදිතු"නති: අභිරමිතුං; ඉවත්මිති යොජනා.

එවමපන තෙන මාණ්වෙන චුත්තො සා විමානදෙවතා තය්සා පච්චඩ්ඛනං දෙනති ආහා:-

"කරොති කමමං ඉධ වෙදනීයං
විතතඤ්ච තෙ ඉධ නීතිතං භවතු,
කත්වාන කමමං ඉධ වෙදනීයං
එවං මමං ලච්ඡයි කාමිකාමිනී"නති.

තත්ථ "කරොති කමමං ඉධ වෙදනීයං"නති: ඉධ ඉමය්මිං දිබ්බධර්මානෙ විපච්චනකං විපාකදයකං කුසලකමමං කරොති පස වෙය්සායි. "ඉධනීතිනං"නති: ඉධුපනීතං. "ඉධනීතො"නති වා පාඨො. ඉමය්මිං ඥානෙ නීතනං පොනං පබ්බාරං තච විතතං භවතු භොතු. "මම"නති: මං. "ලච්ඡයි"ති: ලභිස්සයි.

සො මාණ්වෙව තය්සා විමානපෙතියා වචනං සුත්වා තෙනා මනුස්සපථං ගතො තත්ථ විතතං පණ්ඩාරය තථ්ථ පුඤ්ඤකමමං කත්වා න වීරය්සොච කාලං කත්වා තත්ථ නිබ්බතති තය්සා පෙතියා සහබ්බතං. තමිත්ථං පකාසෙත්තො සබ්බිතිකාරා:-

"සාධුති සො තය්සා පටිසම්භුතීන්තො
අකාසි කමමං තභිං වෙදනීයං
කත්වාන කමමං තභිං වෙදනීයං
උපපජ්ජි මාණ්වෙව තය්සා සහබ්බත"නති

මසානගාථමංගසු.

තත්ථ "සාධු"ති: සංපට්ච්ඡන්තෙ නිපාතො. "නාසො"ති: තය්සා විමානපෙතියා. "සම්භුතීන්තො"ති: තය්සා වචනං සමපට්ච්ඡන්තො. "තභිං වෙදනීයං"නති: තය්මිං විමාන්තො තාය සභිං වෙදිතබ්බං සුඛ විපාකං කුසලකමමං. "සහබ්බතො"නති: සහගාවං, සො මාණ්වෙව තය්සා සහබ්බතං උපපජ්ජති යොජනා.

එවං තෙසු තත්ථ වීරකාලං දිබ්බසමපතතිං අනුභවන්තොසු පුරිසො කමමය්ස පරිකබ්බෙත්තො කාලමකාසි. ඉතං පන අතතන්තො පුඤ්ඤකමමය්ස බෙත්තගතභාවෙන එකං බුඩ්ධන්තරං තත්ථ පරි පුණ්ණං කත්වා වසි. අථ අමහාකං භගවතී ලොකෙ උපපජ්ජන්තො පච්චතීතවරධමමවන්තො අනුක්කමෙත්ත පේතවන්තෙ විහරන්තො ආයස්මා මහාමොග්ගලානො එකදිවසං පබ්බතවාරිකං වරමො නො තං විමානඤ්ච විමානපෙතීඤ්ච දිස්වා වෙඨමිස්ඨමිහං රූපිරං සහස්සකත්ති ආදිකාති ගාථාති පුට්ඨි. සා වය්සා ආදන්තො

පටියාය සබ්බං අත්තනො පටිතතිං ආරොචෙයි. තං සුඤ්ඤං පෙරෙ සංවෘද්ධිං¹ ආගන්ත්වා හගවිතො ආරොචෙයි හගවා නමිත්ථං අවුත්ථානතිං කඤ්ඤා සම්පන්නපරිසංඝං බලිමං දෙසෙයි. තං සුඤ්ඤං මහාජනො දුතං දීති පුඤ්ඤාති කඤ්ඤා බලිමතිරතො අහංසිති.

රථසාර පෙනවනු ලබනවා

නි වසී තා.

3. 4.

“භුසාති එකො සංචිං පුතාපෙරො”ති ඉදං සන්ධි සංවෘද්ධිං² විහරන්ත වත්තාණං පෙනෙ ආරබ්භ වුත්තං. සංවෘද්ධිං කීර අවිදුරෙ අඤ්ඤාතරසංඝං භාමිකෙ එකො කුට්ඨාණ්ණෙ කුට්ඨානාදිති ජ්විතං කපෙපයි. භො සංචිපලාපෙ ගහෙත්වා තම්බමිත්තිකාය පරිභාලෙත්වා ගරුකරෙ කඤ්ඤා රත්තසංචිති සභිං මිසෙත්වා විකක්ඛණී. තස්ස පුත්තො ඤරං ආගතානං මම මිත්තපුහල්ලානං සම්මානං න කරෙතිති කුපිතො යොග්ගා³ වලිමං ගහෙත්වා මාකුසිසෙ පහාරමදයි. තස්ස සුඤ්ඤා සංසෙබ්බසං අත්ථාය ධම්පතමංසං චොරිකාය බාදිත්වා පුත තෙති අනුසුඤ්ඤා මානා “සචෙ මයං තං මංසං බාදිතං සචෙ සචෙ අත්තනෙ පිට්ඨි මංසං කන්තිත්වා බාදෙය්”නති සපථං අකායි. හරියං පනස්ස කිඤ්ඤි දෙව උපකරණං යාවන්තානං නැවති වත්තො තෙති නිපට්ඨිය මානා “සචෙ සත්තං නැවති වදමි ජත්තත්තධාරානෙ ගුප්භක්ඛා ගවෙය්”නති මුසාචාදෙන සපථමකායි. තෙ වත්තාණංපි ජනා අපරෙත සමයෙන කාලං කඤ්ඤා විඤ්ඤාට්ඨියං පෙනා සුඤ්ඤා නිබ්බන්ධංසු. තත් කුට්ඨාණ්ණෙ කම්මථලෙන පඤ්ඤානං භුසං උභොති ගන්තෙති ගහෙත්වා අත්තනො මන්තෙ ආකිරිත්වා මහාදුක්ඛං අනුභවති. තස්ස පුත්තො අයොමයෙති මුග්ගරෙති සයමෙව අත්තනො සිසං හිනිදිත්වා අනප්පකං දුක්ඛං පට්ඨනුහොති. තස්ස සුඤ්ඤා කම්මථලෙන සුනිසි තෙති අතිවීය විපුලායතෙති නබෙති අත්තනො පිට්ඨිමංසාති ඔක්කන්තිත්වා ඔක්කන්තිත්වා බාදන්ති අපරිමිතං දුක්ඛං අනුභවති. තස්ස හරියාය සුගතං සුචිත්තං⁴ අපගතකාලකා සංචිතතං උපතීත මත්තමෙව නානාවිධකිම්කුලාකුලං පරමදුග්ගකිසෙඥාචරං ගුප්ථං සම්පජ්ජති. තං සං උභොති ගන්තෙති පරිග්ගහෙත්වා භුඤ්ඤාති මහා දුක්ඛං සට්ඨසංචෙදෙති. ඵලං තෙසු වතුසු ජනෙසු පෙනෙසු නිබ්බන්ධන චාදිතං වරන්තො එකදිවසං තං ධානං ගන්තො තෙ පෙනෙ දිත්වා

“භුසාති එකො සංචිං පුතාපෙරො

අග්ගො නාරි සකමංසලොතිතං

කුට්ඨං ව ගුප්ථං අසුචිං අකන්තිතං

පරිභුඤ්ඤාති කිසංසං විපාකො”ති?

ඉමාය ශාථාය තෙති කතකමමං පුට්ඨි.

තත් “භූමානි”ති: පලාපානි. “එකො”ති: එකකො. “සාලි”නති සාලිනො. සාමිඅනෙභෙතං උපයොගවචනං. සාලිනො පලාපානි පඤ්චනානාති අත්තනො සිසෙ අවකිරතිති අභිපපායො. “පුනා සඤ්ඤ”ති: පුන අපරෙ. යො හි සො මාතු සිසං පහරි සො අයොමුග්ග රෙහි අත්තනො සිසං පහරිතො සිසහෙදං පාපුණාති තං සන්ධාය වදති. “සසමංසලොකින”නති: අත්තනො පිටිසිමංසං ලොකිතං ච පරිභුඤ්ජතිති යොජනා. “අනානානි”නති: න කතනං අමනාපං ජෙගුච්ඡං. කිසස අසං විසානො”ති: කතමස්ස පාපකමස්ස ඉදං ඵලං යං ඉදති භූමෙහි පච්චක්ඛවියතිති අනෙභො.

එවං ජෙරෙන තෙහි කතකමෙහි හි පුන පුච්ඡිතෙ කුටවාණිජස්ස හරියා සබ්බෙහි තෙහි කතකමං ආවික්ඛන්ති:-

“අයං පුරෙ මාතරං හිංසනී¹ අයං පන කුටවාණිජෙ අයං මංසානි බාදිතො මුසාවාදෙන වඤ්ඤති.”

අහං මනුස්සොසු මනුස්සභූතා අහාරිණී සබ්බකුලස්ස ඉස්සර සන්තොසු පරිගුත්තාමි මා ච කිඤ්චි ඉතො අදං.

මුසාවාදෙන ඡාදෙමි² නත්ති එතං මම ගෙහෙ සචෙ මෙ සත්තං නිගුත්තාමි ගුප්ථං මෙ තොතු තොජනං.

තස්ස කමමස්ස විපාකොන මුසාවාදස්ස චුක්ඛං සුගතිසාලිනො භත්තං ගුප්ථෙව පරිචත්තති.

අවඤ්ඤානි ච කමිමානි න හි කමමං විතස්සති දුග්ගතිං කිමිජං මිලනං භුඤ්ජාමි ච පිවාමි වා”ති

ගාථා අභාසි.

තත් “අස”නති: පුත්තං දස්සන්ති වදති. “කිංසනී”ති: එකෙන පරිබාධෙහි, මුග්ගරෙන පහරතිති අනෙභො. “කුටවාණිජෙ”ති: බල වාණිජෙ, වඤ්ඤානාය වණිජ්ජකාරකොති අනෙභො. “මංසානි බාදිතො”ති පරෙහි සාධාරණං මංසං සයමෙව බාදිතො නාහං බාද මිති මුසාවාදෙන තෙ වඤ්ඤාසි. “අනානි”ති: ගෙහසාමිති. “සසමංසල”ති: විජ්ජමානෙස්සව පරෙහි යාචිතඋපකරණෙසු. “පටි ගුහසාමි”ති: පටිච්ඡාදෙසිං. කාලවිපල්ලාසෙන හෙතං චුත්තං. “මා ච කිඤ්චි ඉතො අද”නති: ඉතො මම සත්තකතො කිඤ්චිත්තවපි අත්තිකස්ස පරස්ස න අදසිං. “ඡාදෙමි”ති: ³ නත්ති එතං මම ගෙහෙහි මුසාවාදෙන ඡාදෙසිං. “ගුප්ථං මෙ පටිච්ඡන්ති”ති: සුගතිසාලිතත්තං මිත්තං කමමවසෙන ගුප්ථාසෙන පරිචත්තති පරිනමිති. “අවඤ්ඤා නි”ති: අමොඝානි අභිපථලානි. “හ හි කමමං විතස්සති”ති: හෙතුප චිතං කමමං ඵලං අදතො නති විතස්සති. “කිමිජං”නති: කිමිචත්තං සඤ්ජාත කිමිකුලං. “මිලන”නති: ගුප්ථං සෙසං හෙට්ඨං චුත්තනායත්තං උත්තානමෙව.

එමොනේදරු තරුණයා පෙනීයා වචනා සුළු වාං පවතී. හගවතො
ආරෝපණ. හගවා තමන්. අටුප්පතනි. කන්ධා සමපතනපරිසාය
බමම. දෙසෙයි. සා දෙසනා මහාජතන සාදනා දෙසෙයි.

භූමිපතිවරුන්ගේ
නි වසී තා.

3 5.

“අමෙවරුපං සුමනස්ස ඥාණ”නම් කුමාරපෙතවඳු. තරුණ
කා උපතනි? සාවන්තිය. කිරි බහු උපාසකා බමමගණ. හුළු නගර
මහතො මහාපං කාරෙතො තං නාතාවණ්ණති වන්තති අලුති
රිතො කාලසෙසව සන්ධාර. හිකුසුඛං ව නිමිතතො මහාරහපවිඳු
රණන්තො ආසනො සුඛපමුඛං හිකුසුඛං නිසිදපෙතො හනි
පුප්පාදිති පුප්පො මහාදුතං පවතෙතනම්. තං දිසා අඤ්ඤාතරො
මෙවරුමලපරිසුට්ඨිතවිතො පුරිසො තං සකකාරං අසහමොතො
එවමො: “වරමො සබ්බං සබ්බකාරකුටෙ ඡබ්බිතං නන්තෙව ඉමෙසං
මුණ්ඩකාතං දිනන”නම්. තං සුළු උපාසකා සංවිග්ගමානසා “හාරියං
වත ඉමො පුරිසෙත පාපං පසුතං යෙන එවං සුඛපමුඛෙ හිකුසුඛෙ
අපරම්”නම් තමන්. තරුණ මොහොතො ආරෝපණ “ගවජ සසාවක
සබ්බං හගවතො බමොපෙති”නි ආහංසු. සා සාධුති පරිසුඤ්ඤා
පුතො සතනපෙත්තම් සඤ්ඤාපෙතො හගවතො හිකුසුඛෙ උපසං
කම්මො පුතෙතන කතො අවධං දෙසෙතම් බමොපෙතො හගවතො
හිකුසුඛෙසං ව සතනාහං යාගුදනෙන පුජං අකාසි. තරුණ
පුතො න වරසෙසව කාලං කන්ධා කිරිප්පකමුඛපඡ්චිතියා ගණි
කාය කුට්ඨියං නිබ්බතති. සා ව නං ජතමිතො යෙව දරකොති
ඤ්ඤා සුසානෙ ජායාපෙයි. යො තන් අතනො පුඤ්ඤබලෙන
ගතිකාරකො කෙනාති අනුපද්ධතො මොහුදෙක විය සුඛං සුපි.
දෙවතා තරුණ ආරකං ගණිංසුති ව වදනම්.

අප් හගවා පවුසෙවලායං මහාකරුණාසමාපතනො වුට්ඨාය
බුද්ධිවත්තො ලොකං මලොකෙනො තං දරනං සිව්විකාය ඡබ්බිතං
දිසා සුරියගමනෙවලාය සිව්විකා අගමාසි. සන්ධා ඉධගතො
කාරණෙනන්තො හවිතබ්බනම් මහාජනො සන්තිපති. හගවා සතනි
පතිතපරිසාය “නායං දරකො මමෙතො ඤාතෙබ්බා,¹ යදිපි ඉද්දති
සුසානෙ ඡබ්බිතො අනාපො සීතො ආයතීං පත දිපෙතො ව බමෙම
අතිසමපරායං ව උළාරසමපතනිං පරිලභියාමි”නි වන්තො තෙති මනුසො
හි කීනනු බො හතන ඉමො පුරිමජතියං කතං කම්මනම් පුට්ඨා:-

“බුද්ධිපමුඛෙ හිකුසුඛෙසං
පුජං අකාසි ජතනා උළාරං
තනුසං විතනසංසු අඤ්ඤාතනො
වාවං අහාසි එරුසං අසබ්බං”නම්

1. හා. මඤ්ඤාතෙබ්බා.

ආදිනා තෙත දුරකෙන නතකමිම. ආයතීං පතනබ්බං සම්පතතිඤ්ච
 සකාසෙය්වා සනතිපතිතපරිසාය අත්ඛාසයානුරූපං ධම්මං කප්ථෙය්වා
 උපරි සාමුක්ඛකංසිකං ධම්මදෙසනං අකාසි. සම්පරිභයාසානෙ වතු
 රුසිතියා පාණ්ඩුසංඝානං ධම්මාතිසම්මයං අහොසි. තඤ්ච දුරකං
 අසිතිකොට්ඨිතවො ඵකො කුට්ඨමිකො ගගවතො සමමුඛාව මම්
 පුතෙතාති අග්ගතෙසි. ගගවා “ඵතතකෙන අයං දුරකො රක්ඛිතො
 මහාජනය්වා ව අනුගතො කතො”ති විහාරං අගමාසි. සො අප
 රෙන සම්මයෙන තයම්. කුට්ඨමිකෙ කාලකතෙ තෙන නියතාදිතං
 ධනං පටිපඤ්ඤා කුට්ඨමිං සණ්ඨපෙතොතා තයම්. නගරෙ යෙව
 මහාවිහවො ගතපති හුළා දුනාදිපුඤ්ඤකම්මීරතො අහොසි. අපේක
 දිවසං භික්ඛු ධම්මසභායං කථං සමුට්ඨාපෙසුං: “අහො නුත සන්ථා
 සතෙතසු අනුකමපකො, සොපි නාම දුරකො තද අනාපො ධීතො
 ඵතරති මහතිං සම්පතතිං. පටිච්ඡුභවති උලාරුති ව පුඤ්ඤති කරෙ
 ති”ති. තං පුළා සන්ථා “න භික්ඛවෙ තස්ස ඵතතීතාව සම්පතති,
 අප්ථ වො ආපුපරියොසානෙ තාවතීංසගවතෙ සකකස්ස දෙවරඤ්ඤා
 පුතෙතා හුළා තිබ්බතතියාති මහතිඤ්ච දිබ්බසම්පතති. පටි
 ලභියාති”ති බ්‍යාකාසි. තං පුළා භික්ඛු මහාජනො ව “ඉද කිර
 කාරණං දිඨ්වා දිඤ්ඤසි ගගවා ජතම්තතස්සෙව තස්ස ආමිකපුසානෙ
 ජබ්බිතස්ස තත්ථ ගතවො සබ්බතං අකාසි”ති සන්ථු ඤ්ඤාච්ඡෙසසං
 ථොමෙය්වා තයම්. අනතභාවෙ තස්ස පවතති. කප්ථෙසුං. තමන්ථ
 දිපෙපතා සබ්බිතිකාරු:-

“අවෙජ්ජරූපං සුගතස්ස ඤ්ඤං
 සන්ථා සථා පුග්ගලං බ්‍යාකාසි:
 උස්සන්තපුඤ්ඤපි හවන්ති භෙතෙ
 පරිනතපුඤ්ඤපි හවන්ති භෙතෙ.

අයඛිකුමාණෙ සිව්විකාය ජබ්බිතො
 අඛිකුට්ඨකෙනතෙතො යාපෙති රතති.
 න යකඛගුණා න සිරිංසපා වා
 විහෙගගෙය්‍යං කතපුඤ්ඤං කුමාරං

සුතඛාපිමස්ස පලිහිංසු පාදෙ
 ධම්මා සිභාලං පරිවතතයන්ති
 ගබ්භාසයං පකම්මණං හරන්ති
 කාකා පන අකම්මලං හරන්ති.

නසිමස්ස රක්ඛං විදහිංසු තෙව්
 න මිසධං සාසපඬුපනං වා,
 නකඛතතයොගංපි න අග්ගතෙසුං
 න සබ්බධඤ්ඤාතිපි ආතිරිංසු.

එතැදිසං උතතමකව්පතතං
 රතතාහතං සිවපිතාය ඡ්ඛිතං.
 නොතිතපිණ්ඩං විශ්වෙධමානං
 සසංසයං ජිවිතසාවසෙසං.

තමදුසං දෙවමනුසං පුජිතො
 දිත්වා වතං බ්‍යාකරි හුරිපඤ්ඤා.
 අයං කුමාරො නගරයසිමිත්තං
 අග්ගකුලිකො හවිත්තති හොගතො ව'

“කිංසු වතං කිං පතා බ්‍රහ්මවරිගං
 කිංසු සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො
 එතැදිසං බ්‍යාසනං පාපුණ්ණිචා
 තං තැදිසං පච්චනුහොස්සතිඛි”නති?

ඡ් භාටා අවොදුං.

තත් “අපෙච්ඡරරුප”නති: අච්ඡරිග සභාවං. “සුභනස්ස ඤාණ”නති: අඤ්ඤාති අසාධාරණං සම්මාසම්බුද්ධස්ස ඤාණං, ආසයානුසයඤ්ඤාදි සම්බඤ්ඤාතඤ්ඤාත්මෙව සන්ධිය වුතතං. තයිදං අඤ්ඤාසං අවිසය භූතං කපං ඤාණනති? ආහ: සත්ථා සථා පුගලං බ්‍යාකාමිති, තෙන සත්ථු දෙසනාය එව ඤාණස්ස අච්ඡරිගභාවො විඤ්ඤායතීති දසෙසති. ඉද්දති තං බ්‍යාකරණං දසෙසනො:- උස්සනනපුඤ්ඤාපි හවනති හෙතෙසති ආහ. තස්සත්ථා:- උස්සනන කුසලධම්මාපි ඉධෙකත්මෙව පුගලො ලද්ධපච්චයස්ස තැදිසස්ස පුඤ්ඤස්ස වසෙන ඡ්ඛිතොදිනා නිගිනා හවනති, පරිත්තපුඤ්ඤාපි අපපතර පුඤ්ඤධම්මාපි එතෙ සතතා චෙත්තසම්පත්තිොදිනා තස්ස පුඤ්ඤස්ස මහාඡ්ඛිකතාය උලාර හවනති. “සිවපිතාය”ති: සුසානො. “අබ්බුච්චසෙසනෙහො”ති: අබ්බුච්චනො පච්චතසිනොහො, දෙවතාය අබ්බුච්චනො පග්ගරිතබ්බරනාති අත්ථො. “න සත්ථාසුනා න සිද්ධිං සපා වා”ති: පිසාවහුතා වා යත්තභූතා වා සිරිංසපා වා යෙ තෙ වි සරනා හච්ඡනා වා. “න විහෙසෙසෙසු”නති: න බාධෙයසු. “පලි නිංසු පාදෙ”ති: අත්තනො ජිවිතාය පාදෙ පලිතිංසු. “බ්බ්‍යා”ති: කාකා. “සිභාලා සපිච්චතසෙනති”ති: මා නං කුමාරං තෙවි විහිංසෙයසුනති රත්තනතා නිරෝග්ගාවඡ්ඡනත්ථං අපරාපරං පරිච්චතනති. “හබ්බාස ස”නති: හබ්බමලං. “සත්ථිගණො”ති: හිඡ්ඤාසුලොදයො සකුණහණො. “සරනති”ති: අපනෙතති. “අත්ථිමල”නති: අත්ථිගුරු. “සෙසු”ති: තෙවි මනුස්සං. අමනුස්සං පත රත්තං සම්පදිතිංසු. “බසබ”නති: තද්ද ආයතී ව ආරොග්‍යාවහං අගදං. “සාසපබ්බසං වා”ති: යං ඡ්ඛිතස්ස දුරත්තස්ස රත්තණත්ථාය සාසපෙන බුපතං කණෙනති, තමෙ තස්ස කණෙනා නාහෙසුනති දීපෙනති. “නත්ථාසෙසෙසෙසෙසෙසෙසු”නති: තත්තත්තසුත්තමපි න ගණිංසු, අසුත්තමං රාසිමිති

අසුකයම්. නක්කතොත අසුකයම්. හිටිමිනි¹ නමිනි මුහුතොත අයං.
 ජාතොති එවං ජාතකමමමියං න කෙවි අකංසුති අපො. “භාසබ්බ
 ධස්සංගාතිසි ආකිසිංසු”ති: මහලං කරොන්තා අගද්වසෙන යං සාසප
 තෙලමියිතං සංලිආදිධස්සං ආකිරන්ති, නමියං නාකංසුති අපො.
 “ඵනාදිස”නති: එවරුපං. “උත්තමකිව්සත්ත”නති: පරමකිව්ස.
 ආපන්නං අතිවිය දුක්ඛපත්තං. “රත්තාභග”නති: රත්තියං ආභතං.
 “භොගිනිසිංහං විසා”ති: නවතිනපිණ්ණසදිසං, මංසපෙසිමිත්තතතා
 එවං වුත්තං. “පච්චෙධමාග”නති: දුබ්බලභාවෙන පකම්පමානං.
 “සසංසස”නති: ජිවති නු ඛො න නු ඛො ජිවතිති සංසධිතතාය සංසය
 වන්තං. “ජිවිනසාධසෙස”නති: ජිවිතසීතියා භෙදාභුතානං සාධනානං
 අභාවෙන කෙවලං ජිවිතමත්තාවසෙසකං. “අග්ගකුලිකො හවිසංගි
 භොග්ගො”ති: භොගනිමිත්තභොගසම්පද්වසෙන අග්ගකුලිකො
 සෙට්ඨකුලිකො හවිසංගිති අපො.

කිසං මනානි අයං ගාථා සද්දසනතිකෙ සීතෙති උපාසකෙති
 තෙන කතකමමියං පුච්ඡා වසෙන වුත්තා. සා ව ඛො සිවරිකාය
 සන්තිපතිතෙතිති වෙදිතබ්බං. තථ “කිසං”ති: කීං අයං. “මන”නති:
 මනසමාදානං. පුත “කිසං”ති: කිදිසංසු සුවිණ්ණං වතංසු මුහවරි
 යංසා වාති විහතා. පරිනාමෙත්වා යොජනා. “ඵනාදිස”නති: ගණිකාය
 කුච්ඡියා නිබ්බත්තනං සුසානෙ ඡද්ධිනනති එවරුපං. “බ්බසන”නති:
 අනන්තං. “නාදිස”නති: නථාරුපං. අභිග්ගධ්මසෙසභෙග්ග ආපෙති
 රත්තනති ආදිනා අසඬකුමාගේ නාගරසසිමියං අග්ගකුලිකො
 හවිසංගිති ආදිනා ව වුත්තප්පකාරනති අපො. “ඉඤ්ඤ”නති:
 දෙවිඤ්ඤා, දිබ්බසම්පත්තනති වුත්තං භොති. ඉද්දනි තෙති උපාසකෙති
 පුට්ඨො භගවා යථා තථා බ්බසාසි නං දසෙසන්තා සබ්බතිකාර:-

“බුද්ධිපමුඛස්ස හිතබ්බසම්මස්ස

පුජං අනාසි ජන්තා උලාරං

තත්ත්වස්ස විත්තස්සහු අස්සද්ධත්තං

වාචං අනාසි ඵරුසං අසබ්බං.

සො නං විතක්කං පටිවිනොදගිත්වා

පිතං පසාදං පටිලඤ්ඤා පච්ඡා

නථාගතං ජෙතවනෙ වසන්තං

යාගුයං උපට්ඨාසි සො සත්තරත්තං.

තස්ස වතං නං පන බ්බමවරියං

තස්ස සුවිණ්ණස්ස අයං විපාකො

ඵනාදිසං බ්බසනං පාප්පණිත්වා

තං නාදිසං පච්චිත්තභොග්ගාතිඤ්ඤං.

ඔබ්බාන සො වසාසනං ඉබෙව
සබ්බෙති කාමෙති සමබ්බිභුතො
කායසං හෙද අභිසම්පර්යං
සහව්‍යතං ගච්ඡති වාසවස්සා”ති.

වතස්සො ගාථා අවොවුං.

තත් “ජනනා”ති: ජනසමුභො, උපාසකගණොති අධිපායො.
“නත්‍රා”ති: තස්සං පුජායං. “අස්සා”ති: අස්ස දුරකස්ස. “විනාශස්ස අභ්‍ර
අඤ්ඤාථනා”නති: පුරිමහවස්මිං විතත්ස්ස අඤ්ඤාථාහාවො අනාදරො
අගාරවො අපච්චිතො අහොසි. “අසබ්බ”නති: සාමුසහාය සාවෙත්‍රො
අසුත්තං ඵරුසං වාවං අහොසි. “සො”ති: සො අයං. “නං විනාශස්ස”නති:
තං පාපකං විතත්තං. “පටිච්ඡෙදාදබ්බිතො”ති: මාතරා කතාය සඤ්ඤ
තඨයා¹ වුපසමෙත්වා. “පිට්ඨං පසාදං පටිලද්ධා”ති: පිට්ඨං පසාදං ව
පටිලග්ගිත්වා උපපාදෙත්වා. “සාමුසා උපට්ඨාසි”ති: යාගුදනෙන
උපට්ඨාසි. “සත්තාරභන”නති: සත්තදිවසං. “නස්ස වතං නම්පන
බ්‍රහ්මවර්ග”නති: තං මයා හෙට්ඨා වුත්තප්පකාරං අත්තනො විතත්ත
සාදනං දුත්තෙව ඉමස්ස පුත්තලස්ස වතං. තං බ්‍රහ්මවර්ගෙත්වා, අඤ්ඤං
කිත්වා නත්ථි අත්ථො. “ආචාරා”ති: යාව ආයුපරියොසානා ඉබෙව
මිත්‍රස්ස ලොකෙ ධර්මා. “අභිසම්පර්යං”නති: පුත්තසාවෙ. “සහව්‍යතං
ගච්ඡති වාසවස්සා”ති: සත්තස්ස දෙව්‍යානම්පදස්ස පුත්තසාවෙන සහ
භාවං ගමස්සති. අනාගතත්ථෙ හි ඉදං පච්චුප්පත්තකාලවිචනං.
සෙසං සබ්බත්ථ උත්තානමෙව

කුමාරසෙනවළුවණ්ණො
ති ට්ඨි තා.

3. 6.

“නගො දුබ්බණ්ණරුපොසි”ති ඉදං සත්ථි ජෙතවනෙ විහරෙන
සෙරිංජිපෙතිං ආරම්භ වුත්තං. කුරුරුවෙයි කිර ගජති පුරෙ සෙරිංජි
නාම ඵකා රුපුපජ්චිති අහොසි. තත්ථ ව උපොසථකරණත්ථාය තතො
තතො හික්ඛු සන්තිපඨංසු. පුත්ත මහාභික්ඛුසන්තිපායො අහොසි
තං දිස්වා මිත්‍රස්සා තිලතණ්ඩුලාදිං සප්පිනවතීතමුද්දාදිං ව බ්‍රහ්
දුත්තපකරණං සප්ප්ථො මහාදුතං පවත්තත්තං. තෙන ව සමෙතො
සා ගණිතා අස්සාදා අපසසන්නා මවෙජ්ජමලපරිසුරිතවිත්තා තෙති
මිත්‍රස්සාති “ඵති තාව ඉමං දුතං අත්තමොදුති”ති උස්සාහිතාපි “කිං
තෙන මුණ්ඩකානං සමණකානං දින්නනා”ති අපසසාදමෙව තෙසං
පවෙදෙයි. කුතො අපසමිත්තකස්සාපි පරිච්චායොති? සා අපරෙන
සමෙතො කාලං කත්වා අඤ්ඤාතරස්ස පච්චත්තනගරස්ස පරිබාපිට්ඨ
පෙති හුත්වා තිබ්බතති.

1. ඩී. III. හා. පඤ්ඤාසථිතො.

අප් හන්තිපුරවාසී අඤ්ඤාතරෙ උපාසකො වාණිජ්ජාය නං නගරං ගතං රතනියං පවුබ්බසමයෙ පරිබාසිට්ඨං ගතො තාදිසෙක පසො ජනෙන. සා තත්තං දිස්වා සඤ්ඤානිඤා නග්ගො අවතීනවමිත්තොව සෙසසරිරං අනිවිසම්භව්ණදස්සනා අවිදුරෙ ධම්මා අත්තානං දස්සෙයි. සො තං දිස්වා:-

“නග්ගො දුබ්බණ්ණරූපාසි කිසං ධම්මි සත්තං

උපොසුලිකෙ කිසිකෙ කා හු ඤාං ඉධ තීර්ඨසි”ති?

ගාඨාය පුච්ඡි. සාපිය්ස:-

“අගං හදනෙත පෙතීම්මි දුග්ගතා යම්ලොකිකා

පාපකම්මං කරිඤාන පෙතලොකං ඉතො ගතා”ති

ගාඨාය අත්තානං පකාසෙයි. පුත තෙන:-

“කිනත්ත කායෙන වාචාය මහසා දුක්ඛං කතං

කිසං කම්මවිපාකෙන පෙතලොකං ඉතො ගතා”ති?

තාය කතකම්මං පුච්ඡි.

“අනාවචෙසු තිසෙඨසු විවිඤ්ඤං අභුමාසකං

සනෙතසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං තාකාසිම්මත්තනො,

නදිං උපෙම් තසිතා රිත්තකා පරිවත්තති

ජායං උපෙම් උණ්ණසු අතපො පරිවත්තති

අග්ගිවණ්ණො ව මෙ වානො දහනො උපවායති

එතඤ්ඤා හනෙත අරහම් අඤ්ඤාඤා පාපකං තණො.

ගතං තා ගන්තිපුරං වජ්ජෙසි මය්ගමාතරං

ධිතා ව තෙ මයා දිට්ඨං දුග්ගතා යම්ලොකිකා

පාපකම්මං කරිඤාන පෙතලොකං ඉතො ගතා

අජිව මෙ එත්ත තික්ඛිතං අතකතාඤ්ඤා නම්මයා.

වත්තාරි සතසගස්සාති පලලිකස්ස ව ගෙට්ඨනො

තණො මෙ දුතං දදතු තස්සා ව ගොතු ජිවිතා.

දුතං දම්මා ව මෙ මාතා දක්ඛණං ආදිස්සතු මෙ

තද්ද හං සුචිතා ගෙස්සං සබ්බකාමසම්භවිති”ති

ඉමාහි ජති ගාඨාති අත්තනා කතකම්මඤ්ඤාව පුත තෙන අත්තනො කාතබ්බං අත්ඤ්ඤා ආචිකම්.

තත්ත “අනාවචෙසු තිසෙඨසු”ති: කෙනවි අනිවාරිතෙසු නදි තළාකාදීනං තිත්තපදෙසෙසු යත් මුහුස්සා නහායනති උදක කිව්වං කණෙතති තාදිසෙසු ආනෙසු. “විචිණ්ණං අභුමාසක”නති: මුහුස්සාහි ධ්වෙස්සා පියස්සරිතං අපිනාමෙත්ත කිඤ්ඤා ලභෙය්‍යනත ලොභාභිභූතා හුඤා අභුමාසමත්තමි විවිඤ්ඤං ගවෙසිං; අපවා “අනාවචෙසු” තිසෙඨසු”ති: උපසම්මතෙන කෙනවි අනිවාරිතෙසු

සත්‍යානං පසොගාසයසුද්ධියා කාරණභාවෙන තිත්භූතෙසු සමණ
 බ්‍රාහ්මණෙසු විජ්ජමානෙසු. “විවිණිං අදබ්බාසක”නති: මච්ඡරමල
 පරිසුට්ඨිතචිත්තො කාසාවි කිසුචි අදෙනති අද්ධමාසකවපි විසෙසෙන
 විණිං, න සසුචිණිං පුසුද්ධං. තෙනාග: සහෙතෙසු අදසාධමෙමසු දීපං
 නානාසි මතතෙහොති. “නාසිනා”ති: පිපාසිතා. “පිනානා”ති: කාක
 පෙය්‍යා සද්දොනාපි නදී මම පාපකමෙතන උදකෙන රිතතා කුච්ඡා
 වාලුකමතතා සුචා පරිවතතති. “උණ්ණසු”ති: උණකාලෙසු.
 “ආනාපො පටිමතතති”ති: ඡායධ්‍යානං මසි උපගතාය ආනපො
 සමපජ්ජති. “අශබ්බෙණ්ණො”ති: සමච්ඡෙය්‍යන අග්ගිසද්ධො. තෙන
 වුත්තං:- දහතෙනා උපමාසතීති. “ඵනාදව භතෙන අභ්භාමි”ති:
 භතෙනති තං උපාසකං ගරුකාමෙන වදති. භතෙන එනසුචි යථා
 වුත්තං පිපාසාදිදුක්ඛං අසුද්ධසුචි තතො පාපකං දුරුණං දුක්ඛං අනු
 භවිතුං අරභාමි, තජ්ජස්ස පාපස්ස කතාතතාති අභිපජායො. “චෛජ්ජ
 සි”ති: වදෙය්‍යාසි. “ඵසම භික්ඛිතං අනාබ්බාන”නති: එතතකං එත්
 තික්ඛිතතතති අනාවික්ඛිතං. ඉදුති තස්ස පරිමාණං යථිතධ්‍යානසුචි
 දසෙන්නති ආග: වතනාපි සනාසහස්සාභි පලලබ්භස්ස ව හෙට්ඨතොති.

තත් “පලලබ්භස්ස”ති: පුබ්බ අතතතො සයනපලලබ්භස්ස.
 “නානො”ති: නිතිතධනතො¹ එකදෙසං ගතෙතො මම.² උද්දස්ස
 දුතං දෙතු. “නාස්ස”ති: මය්‍යං මාතුයා.

එවං තාය පෙනියං වුත්තෙ සො උපාසකො තස්සා වචනං සමප
 විච්ඡිනො තත් අතතතො කරුණිං තිරෙතො හත්ථිතිපුරං ගතතො
 තස්සා මාතුයා තමත්ථං ආරොවෙසි. තමත්ථං දසෙය්‍යතු:-

“සාධුති සො පටිස්සුතො ගතතො ගත්ථිතිං පුරං
 අවොච තස්සා මාතරං:

ධිතා ව තෙ මයා දිට්ඨා දුග්ගතා යමලොකිකා
 පාපකමමං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

සා මං තත්ථ සමාදපෙසි විජ්ජසි මය්‍යමාතරං.

ධිතා ව තෙ මයා දිට්ඨා දුග්ගතා යමලොකිකා
 පාපකමමං කරිත්වාන පෙතලොකං ඉතො ගතා.

අත්ථි ව මෙ එත්ථ නික්ඛිතතං අතකකතසුචි තං මයා
 වතතාරි සතසහස්සාභි පලලබ්භස්ස ව හෙට්ඨතො
 තතො මෙ දුතං දදතු තස්සා ව හොතු ජ්විතා.

දුතං දත්වාන මෙ මාතා දක්ඛිණං අනුදිස්සතු
 තදගං සුඛිතා හෙය්‍යං සබ්බකාමසම්ඥති.

තතො හි සා දුතමදුසි දත්වා ව තස්සා දක්ඛිණමාදිසි
 පෙනි ව සුඛිතා ආසි සරිරං වාරුදස්සනං”ති.

සංඛිතිකාරු ආගංසු

1. ම. නික්ඛිතාචිත්තං තො
 2. ඩි. 1 දු. නා. මය්‍යං.

තා සුච්ඡේදයන්යො වා. තං සුච්ඡා නස්සා මාතා භික්ඛුසමාසං
දුතං දච්ඡා නස්සා ආදිසි. තෙන සං පටිලක්ඛිතකරණං සමපන්නියං.
සීතං මාත්‍රං අත්තානං දස්සෙත්වා තං කාරණං ආවික්ඛි. මාතා
භික්ඛුතං ආරුචෙසි. භික්ඛු තං පවතති. හගවතො ආරුචෙසුං.
හගවා තමිත්ථං අවුට්ඨපන්නිං කත්වා සමපන්නපරිසාරය ධම්මං දෙසෙසි.
සං දෙසනා මහාජනස්ස යාපිතා අහොසිති.

සෙසිත්ථෙසෙහි චක්ඛුමාණො හා

නි ධ්මි තා.

3. 7.

“නරනාටිපුරකඛතො සුචා”නි ඉදං හගවති වෙළඳවතෙ විහ
රතෙන මිහලුද්දපෙන ආරබ්භ චුත්තං. රුජගහෙ කිර අඤ්ඤාතරෙ
ඵලුකො රත්ති. දිවං මිගෙ විජ්ඣිත්වා වධිත්වා ජීවිතං කපෙපසි.
තස්සෙකො උපාසකො මිත්තො අහොසි. සො තං සබ්බෙන සබ්බං
පාපතො නිවිත්තෙත්වා අසකෙත්වා “ඵති සම්ම රත්තියං
පාණාතිපාතතො විරමාති”නි රත්තියං පුඤ්ඤ සමාදපෙසි.¹ සො
රත්තියං විරමිත්වා දිවං ඵල පාණාතිපාතං කරෙති. සො අපරෙත
සමිගෙත කාලං කත්වා රුජගහසමිපෙ වෙමාතිකපෙතො හුත්වා
නිබ්බන්තො දිවසභාගං මහාදුක්ඛං අනුභවිත්වා රත්තියං පඤ්චති
කාමගුණෙති සමපජිත්වා සම්බුද්ධිගුණො පරිවාරෙති.² තං දිස්වා
ආයස්මා නාරදපෙරුරො:-

“නරනාටිපුරකඛතො සුචා රජනියෙති³ කාමගුණෙති සොහසි
දිවසං අනුභොසි කාරණං කිං අකාසි පුරිමාය ජනියා”නි?

ඉමිය යාථාය පටිපුච්ඡි.

තත්ථ “නරනාටිපුරකඛතො”නි: පරිවාරකගුණෙති දෙව
පුත්තෙති දෙවධිතාති ව පුරකඛතො පසිරුපාසිතො. “සුචා”නි:
තරුණො. “රජනියෙති”නි: කාමනියෙති රුගුප්පත්තියෙත්තුගුණෙති.
“කාමගුණෙති”නි: කාමකොට්ඨාසෙති. “සොහසි”නි: සම්බුද්ධිභාවෙන
විරුචිති රත්තියන්ති අභිප්පායො. තෙනාහ:- “දිවසං අනුභොසි
කාරණං”නි: දිවසභාගෙ පත නානප්පකාරං කාරණං ඝාතනං පව්චු
හවසි. රජනීති වා රත්තිසු. සො භිති නිපාතමත්තං. “කිං අකාසි පුරි
මාය ජනියා”නි: ඵලං සුබදුක්ඛසංවත්තනියං කිං නාම කම්මං ඉතො
පුරිමාය ජනියා කිං අකත්ථ, තං කපෙතිති අපෙරු.

තං සුච්ඡා පෙතො පෙරස්ස අත්තනා කතකම්මං ආවික්ඛන්තො:-

“අහං රුජගහෙ රමෙම රමනියෙ හිරිබ්බපේ
මිහලුද්දා පුරෙ අසිං ලොතිතපාණී දරුණො.

1. සි. පුඤ්ඤ. 2. හා. සමාදපෙති. 3. සි. I. II & III. නිබ්බන්ති, දිවසභාගෙ.

4. ම. පරිවාරෙති, හා. පරිහරති. සි. I. පරිවරති. 5. හා. සි. රජනියෙ.

අවිච්ඡිකාපරපු පාඨේසු පුත්තකොසු පද්ධතියනෙසා
 විවිධ අභිදරුණො තද¹ පරතියාය රතො අසංකුසො.
 තස්ස මෙ සහායො සුහදයො² සද්ධා අසි උපාසනො
 සො ච මි. අනුකම්පනො නිවායෙයි පුනපුනං.
 මානාස පාපකං කම්මං මා තාත³ දුග්ගතිං අතා
 සචෙ ඉච්ඡි පෙච්චි සුඛං විරමි පාණවධා අසංයමා.
 තස්සාහං චචනං සුචා සුඛකාමස්ස නිතානුකම්පිතො
 නාකාසිං සකලානුසාසනීං විරපාපාභිරතො අබුද්ධිමි.
 සො මං පුන භුජිසුමෙධිසො අනුකම්පාය සංයමෙ නිවෙසයි
 සචෙ දිවා හනයි පාඨේනො අපි තෙ රතනිං හවතු සංකුසො
 සවාහං දිවා හනිති පාඨේනො විරතො රතනිමෙහොසි.
 රතනාහං පරිවායෙමි⁴ දිවා බජ්ජාමි දුග්ගතො
 තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස අනුභොමි රතනිං අමානුසි.
 දිවා පටිහතාව කුකකුර උපධාවනති සමනතා බාදිතු.
 යෙ ච තෙ සතතානුයොගිනො ධුමං පසුතතා සුගතස්ස
 සංසතො
 මඤ්ඤමි තෙ අමනෙමච තෙවලං අභිගච්ඡන්ති
 අසාධන”නති

ඉමං ගාරා අගාසි.

තත් “ඵදදද”නි: දරුණො. “ලොකිකපාඨේ”නි: අභිණං පසු
 සංකතො¹ ලොකිකමක්ඛිතපාඨේ. “දරුණො”නි: සොණ
 සතතානං. නිංසනසොති අපඤ්ඤා. “අවිච්ඡිකාපරපු”නි: තොනච්චි
 විච්ඡිකා. අකපරපොසු මහසසකාදිසු. “අසංයමා”නි: අසංවරා
 දුග්ගතො. “සකලානුසාසනී”නති: සබ්බං අනුසාසනීං, සබ්බකාලං
 පාණතිපාතනො² පටිවිරතීනති. අපඤ්ඤා. “විරපාපාභිරතො”නි:
 විරතාලං පාපප අභිරතො. “සංයමෙ”නි: සුචරිතො. “නිවෙසයි”නි:
 නිවෙසෙයි. සමෙ දිවා සංසි පාඨේනො අපි තෙ රතනිං හවතු
 සංයමොති නිවෙසිතාකාරදස්සනං. සො කීර සුඋපාසකජ්ජනාදිනා
 රතනියමි පාණවධං අනුසුතො අගොසි. “දිවා බජ්ජාමි දුග්ගතො”නි:
 ඉදති දුග්ගතීං ගතො මහාදුක්ඛප්පනො දිවසහාගෙ බාදියමි.
 තස්ස කීර දිවා පන සුතපෙති මිගානං බාදිපිතතො කම්මසරිකතං
 ඵලං³ තොතිති දිවසහාගෙ මහනතමහනතා සුතබං උපධාවිතො අවි
 සම්භාවමිතතාවසෙසං සරිරං කපෙන්නති, රතනියං පන උපතතාය
 තං පාකතිකමෙව ගොති, දිබ්බසම්පතනිං අනුභවති. තෙන චුතතං:-

“තස්ස කම්මස්ස කුසලස්ස අනුභොමි රතනිං අමානුසි.
 දිවා පටිහතාව කුකකුර උපධාවනති සමනතා බාදිතු”නති.

1. හා. සද. 2. සි. II & III පුහදෙයො. 3. සි. I. තාව 4. සි. I. පරිකපෙති
 5. ම. සි. II. පාණතො. 6. හා. සි. II. පාපතො. 7. හා. සි. II කම්මඵලං.

තත් “සමිහනා”නි: පටිහනවිතතා බ්බාසානා විය හුන්වා. “සමිහනා බාදිතු”තති: මම සරිරං සමනතනො බාදිතුං උපධාවනති, ඉද්දෙව තෙසං අතිවිය අතතනො හයාවහං උපගමිතකාලං ගහෙතියා වුත්තං. තෙ පන උපධාවිත්වා අට්ඨමිතතාවසෙසං සරිරං කත්වා ගච්ඡන්ති. ණ ඔ තෙ සහනානුසොගිනොති ඔසානගාථාය අයං සංඛෙප්පෙතී: අහමි නාම රතතියං පාණ්ඩුමිත්තතනො විරතො එවරුපං සම්පත්තී අනුභවාමි යෙ පන තෙ පුරිසා සුගතස්ස බුබ්බස්ස ගගවතො සාසනෙ අබ්බිසාදිතෙ ධූවං පසුත්තා දල්භං පසුත්තා සත්තං සබ්බකාලං අනු සොගවත්තා තෙ සුඤ්ඤවනොතා කෙවලං ලොකීයසුඛෙන අසමිත්තං අසබ්බතං පදනති ලභිනාමං අමතමෙව අබ්ගච්ඡන්ති මිඤ්ඤ. තඤ්ඤි තෙසං තදබ්ගමෙ ව කොචි විබ්බන්තී¹.

එවං තෙන වුත්තෙ පෙරෙ තමපවතතී සඤ්ඤා අරෙවෙසි. සත්තා තමත්ථං අට්ඨප්පත්තී කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සබ්බං වුත්තතං මෙව.

මහපුද්දකපෙතවස්සවණ්ණනා නි ට්ඨි තා.

3. 8

“කුබ්බාගාරෙ ම සාසාදෙ”නි ඉදං ගගවති වෙළවතෙ විහරන්තො අපරමපි මහපුද්දකපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. රුජගහෙ කීර අඤ්ඤ තරෙ මාගවිකො මාණ්ණෙව විහවසම්පනෙතාපි සමානො භොගසුඛං පහාය රතතීං දිවං මිගෙ හතනෙතා විවරති. තස්ස සහායගුණො එකො උපාසකො අනුදදයං පටිච්ච “සාධු සම්ම පාණ්ණිපාතනො විරමාති, මා තෙ අහොසි දීඝරත්තං අභිතාය දුක්ඛාය”නි ඔවාදමිදසි. ණො තං අනාදිසි. අප ණො උපාසකො අඤ්ඤාතරං අත්තනො මනො භාවතීයං බිණ්ණාසව්සන්තරං යාචි: “සාධු හතෙත අසුකපුරිසස්ස තථා ධම්මං දෙසෙථ යථා ණො පාණ්ණිපාතනො විරමෙය්‍යා”නි. අපෙක දිවසං ණො පෙරෙ රුජගහෙ පිණ්ඩාය වරන්තො තස්ස ගෙහවාගෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා ණො මාගවිකො සඤ්ජාතබ්බුමානො පච්චුග්ගනත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා අදසි. නිසිදි පෙරෙ පඤ්ඤත්තෙත ආසනෙ. ණොපි පෙරං උපසංකමිත්වා නිසිදි. තස්ස පෙරෙ පාණ්ණිපාතෙ අදීනවං කපෙත්වා තතො විරතියං ආනිසං සඤ්ඤ පකාසෙසි. ණො තං සුත්වා තතො² විරමිතුං න ඉච්ඡි. අප තං පෙරෙ ආත: “සචෙ ත්වං අවුසො සබ්බෙන සබ්බං විර මිතුං න සහකායාසි රතතීං හි තාව විරමස්ස”නි. ණො “සාධු හතෙත විරමාමි”නි තතො රතතීං විරමි. ණෙසං අනන්තරවස්ස සදිසං. ගාථාසු පන

“කුවේරචරිතය ව පාසාදෙ පලලෙකින ගොණකනුනෙ¹
පසුවෙකිනෙක කුරියෙක රමයි සුප්පවෙදින.

තනො රතනා ව්‍යවසානෙ² සුරියසුග්‍රහමනවති
අපවිතො³ සුසානසමි. බහුදුකඩ. නිගව්ති.

කිනතු කාශෙක වාමාස මනසා දුකකවං කතං
කිසස කමමිපාකෙන ඉදං දුකඩං නිගව්ති”ති?

නීති ගාථානි තාරදන්තෙරෙව නං පටිපුච්ඡි අපසං පෙනො ආසි:

“අහං රුජගතෙ රමෙම රමණීයෙ ගිරිබ්බජෙ
මිගලදෙදු පුරෙ ආසිං එදෙදු වාසිං අසඤ්ඤතො.

තසං මෙ සහායො සුහදයො සදො ආසි උපාසනො
තසං කුලපතො කිකුළු ආසි ගොතමිසාවතො.

සොපි මං අනුකම්පනො නිවාලෙයි පුනපුනං
මාකාසි පාපකං කමමං මා තාත දුග්ගතිං අහං.

සචෙ ඉව්ති පෙව්ව සුඛං විරමි පාණවධා අසංයමා
තසංගං වචනං සුඤ්ඤා සුඛකාමසං කිතානුකම්පිනො.

තාකාසිං සකලානුසංසනිං විරපාපාභීරතො අබුද්ධිමා
සො මං පුන ගුරිසුමෙධසො අනුකම්පාසං සංයමේ නිවෙසයි.

සචෙ දිවා ගතාසි පාණිතො අපි තෙ රතනිං භවතු සංයතො
සවාහං දිවා ගතියි පාණිතො විරතො රතනිමි

ගොසිං සංයමො.

රතනාහං පරිවාලෙමි දිවා ඛජ්ජමි දුග්ගතො
තසං කමමසං කුසලසං අනුගොමි රතනිං අමානුසිං
දිවා පටිගතාව කුසකුරු උපධාවනති සමනතා බාදිතුං.

යෙ ව නෙ සතතානුසංගිනො ධුට්ඨතතා සුගතසං සාසන
මඤ්ඤමි නෙ අමතමෙව නෙවලං අසිගව්තිනති පදං

අසබ්බත”නති.

තාසං අපෙඨා ගෙව්වා වුත්තනසොව.

දුතියමිගලදෙදුපෙතවත්තවණ්ණනා

ති වසී තා.

3. 9.

“මාලි කිසිමි කෙසුසි”ති ඉදං සන්ධි වෙච්චනෙ විහරතො
කුවේරචරිතපෙනං ආරබ්‍ධ වුත්තං. තද ඩම්බසාදෙ මහාරුජ

1. හා. ගොණකසංකතො.

2. සි. IV මිවසනෙන. සි. I. II & III. මිවසන. 3. අපවිතො (සබ්බත)

මාසයා ඡත්‍ර දිවයෙහි උපොසථං උපවසති. තං අනුවන්තනා බහු
 මිත්‍රයා උපොසථං උපවසනති. රජ අනන්තො සතතිනං¹ ආගතො
 ගතො මිත්‍රයෝ පුමස්ති: “කිං භූමෙහි උපොසථො උපවුන්තො උද්‍යු
 න උපවුන්තො”ති. තන්තො අධිකරණ නියුක්තනුරිසෝ පිසුණ
 වාමො නෙතතිතො ලක්ෂණාගතො සාගයිතො “න උපවුන්තොති”ති
 වතතො භාගන්තො “උපවුන්තොති දෙවො”ති ආග. අථ නං රජසම්ප
 තො² නික්කන්තො සගායො ආග: “කිං සම්ම අජ්ජ තයො උපවුන්තො”ති?
 “ගයොනාගං සම්ම රඤ්ඤ සම්මුඛං ඵලං අවොචං, නාගං උපො
 සපතො”ති. අථ නං සගායො ආග: “යදි ඵලං උපබිසුපොසථොපි
 තාව තෙ අජ්ජ භොගු, උපොසථංගිතොති සමාදුගි”ති. සො තස්ස
 වචනං සංඛුති සම්පට්ඨිතො ගෙහං ගන්තො අභුතොව මුඛං වික්කා
 ලොති උපොසථං අධිට්ඨාය රතතියං වාසුපගතො රිත්තාසයසම්භ
 තෙන බලවමානගෙහුතෙන සුලෙන උපට්ඨිතොසුසංඛාරෙ වුති
 අනන්තරං පබ්බතකුම්භියං වෙමානිකපෙතො හුතො නිබ්බතති. තො
 ගි ඵකරතති. උපබිසුපොසථරත්තණමිත්තෙන විමානං පටිලගි දස
 කඤ්ඤසහසාපරිවාරං මගතිඤ්ච දිබ්බසම්පතති. කුට්ඨිතිවස්සි
 කතාය පන පෙසුණිකතාය ච අත්තනො පිට්ඨිමංසාති සයම්මෙ
 උක්කන්තො³ බාදති. තං ආයසමා නාරදො ගිජ්ඣකුටතො
 මහරතො⁴ දිසා.

මාලි කිරිපි කෙසුරි ගතො තෙ වන්දනුස්සද
 පසන්තමුඛවණ්ණොසි සුරියවණ්ණොව සොහසි.

අමොක්ඛා පාරිසල්ලො යෙ තෙමෙ පරිවාරකා
 දසකඤ්ඤ සහසානි යං තෙමා පරිවාරිකා.

කාකමුක්ඛෙසුරධරා කඤ්චනා වෙලගුසිතා
 මහානුභාවොසි භූමිං ලොමහංසකරුපවා
 පිට්ඨිමංසාති අත්තනො සාමං උක්කන්තො⁵ බාදයි.

කිනත්‍ර කායෙන වාමාය මහසා දුක්ඛං කතං
 කියා සම්මට්ඨපාතෙන පිට්ඨිමංසාති අත්තනො.
 සාමං උක්කන්තො බාදයි?

අත්තනොගං අත්තනාය ජීවලොකෙ අවාරිකං
 පෙසුණ්ඤ්ඤාසාවාදෙන නික්කන්තොසුසංඛාරෙ ව

තත්තං පරිසං ගන්තො සම්මකාලෙ උපට්ඨිතො.
 අත්තං බමමං නිරුක්තො අධිමමිත්‍රවතතිසං.

1. සි. I. II & III. සතතිතො.

2. ම. රජපරිසතො.

3. සි. I. II & III. නික්කන්තො.

4. සි. I. මහරතතො.

5. සි. I & II. වණ්ණොව සොහසි.

6. හා. උක්කන්තො.

එවිං සො බාදනතතානං යො හොති පිට්ඨිමංසිකො¹
ගථාහං අජ්ජ බාදුමි පිට්ඨිමංසානී අත්තනො.

තයිදං තයා නාරද සාමං දිට්ඨං
අනුකම්පකා යෙ කුසලා වදෙය්‍යං
මා පෙසුණං මා ව මුසා අභාණී
මා බොසි පිට්ඨිමංසිකො කුච්² නති.

පේරෙ වතුහි ගාථාහි පුච්ඡි. සොපි තස්ස වතුහි ගාථාහි එතමන්ට
විස්සලේජයි.

තත් “මාලී”ති: මාලාධාරී, දිබ්බපුප්පෙති පතිමණ්ණිකොති
අභිපජායො. “කිට්ඨි”ති: වෙයිතයිසො. “කොසුරි”ති: කොසුරවා,
බාහාලබ්බාරපතිමණ්ණිකොති අපෙතො. “ගහනා”ති: සරිරාවයවා.
“වඤ්ඤාසද්ධ”ති: වඤ්ඤාරසානුලිතතා. “සුරියවණ්ණොව සොහසි”ති:
බාලසුරියසද්ධවණ්ණො එව හුන්වා විරෙවයි. “අරණ්ණදීඝ චණ්ණ
වා”ති වා පාලි. අරණ්ණනි අරණ්ණියෙහි දෙවෙහි සද්ධවණ්ණො;
අරියාව කාසනිති³ අපෙතො. “පාටිසප්පා”ති: පරිසපරියාපනතා,
උපට්ඨාකාති අපෙතො. “කුච්”නති: නිං. “ලොමිහංගනරූපවා”ති:
පස්සනතානං ලොමිහංගජනනරූපසුතො, මහානුභාවතාසමබ්බිති
තාය හෙතං වුතතං. “උක්කබ්බා”ති: උක්කනතිනා, ඡිද්ධිනාති අපෙතො.
“අබාටිස”නති: අවරිං පරිපජ්ජිං. “පෙසුසුසුසුසාවාදෙතා”ති:
පෙසුසුසුසුසු වෙව මුසාවාදෙත ව. “නිකතිවිඤ්ඤාස මා”ති: නික
නියා වඤ්ඤාතාය වෙව පරිපජ්ජයනෙන පරෙසං විකාරෙන වඤ්ඤ
තාය ව. “සව්වසාලෙ”ති: සව්වං වතතුං යුත්තසාලෙ. “අකථ”නති: දිට්ඨ
ධම්මිකාදිගෙදං හිතං. “බමම”නති: කාරණං ඤායං. “තිරාසානවා”ති:
ජ්ඣෙධිනා පභාය. “සො”ති: යො පෙසුසුසුසුදිමාවරති යො සත්තො,
සෙසං සබ්බං ගෙට්ඨා වුත්තතායමෙව.

කුච්චිනිවජ්ජිකපෙතවඩුවණ්ණතා
නි ට්ඨි තා.

3. 10.

“අත්තමුක්ඛසමිං නිට්ඨිකෙතා”ති ඉදං ධාතුමිවණ්ණපෙතවඩු.
ගගවති කුසිකාරයං උපවත්තනෙ මල්ලානං සාලවනෙ යමිකසාලාන
මත්තරෙ පරිනිබ්බුතෙ ධාතුමිනාගෙ ව කතෙ රුජ් අජ්නසත්තු
අත්තනා ලබ්බාතුහංගං ගහෙතො සත්තවිසානි සත්තමංසෙ සත්ත ව
දිව්සෙ මුඛිගුණේ අනුසාරනො උපාරපුජං පවත්තෙහි, තත්
අසමෙධයා අපපමෙයා මනුසා විතානි පසාදෙතො සග්ගපතා
අහෙසුං. ඡ්ඤාසිති මතානි පත පුරිසසහසානි වරකාලං භාවිතන
අසාදායිකෙත ව මිච්ඡාදස්සනෙන ව විපලුත්ථිතතා³ පසාදනියෙපි

1. සි. III. මංසකො.

2. හා. අරියාව කාසො.

3. හා. විපලුත්ථිති.

ථානෙ අත්තනො චිත්තානි පදෙසෙතිං පෙනෙසු උපපජ්ජිංසු. තස්මිං
 යෙව රුජගගෙ අඤ්ඤාතරස්ස චිතවසම්පන්නස්ස කුට්ඨමිත්තස්ස හරියං
 ධිතං සුඤ්ඤං ච පසන්නචිත්තං බාහුසුජං කරිස්සංමාති ගඤ්ඤාපථාදිති
 ගගෙතිං බාහුච්ඡානං උපගන්තුං ආරථං. සො කුට්ඨමිත්තො “කිං
 අවතීකානං පුජනො”ති තා පරිභාසිතිං බාහුසුජං චිවණ්ණෙසි.
 තා හි තස්ස¹ චචනං අනාදිසිතිං තත්ථ ගතතිං බාහුනං පුජං කතිං
 ගතං. ආගතා තාදිසෙත රොගෙන අභිභූතා නචිරස්සෙව කාලං
 කතිං දෙවලොකෙ තිබ්බතතිංසු. සො පන කොට්ඨක අභිභූතො
 නචිරස්සෙව කාලං කතිං තෙන පාපකමමත පෙනෙසු තිබ්බතති.
 අපෙකාදිවිසං ආයස්මා මහාකස්සපො සනෙතසු අනුකම්පාය තථා
 රූපං ඉමාභිසංඛාරං අභිසංඛාසි යථා මනුස්සා තෙ පෙනෙ ච තා ච
 දෙවනායො පස්සනති, තථා පන කතිං චෙතිංසකණ්ඨිකො තං
 බාහුමිච්ඡණ්ණං පෙනං තිති ගාථාහි පටිපුට්ඨි. තස්ස සො පෙනො
 බ්‍යාකාසි:-

අන්තප්‍රිකවසම්. තිට්ඨනො දුග්ගතො පුති වායසි
 මුඛඤ්ඤි තෙ කිමයො පුතිගතං බාදනති කිං කමි
 මකාසි පුඤ්ඤි?

තනො සත්ථං ගගෙතිං මික්කන්තනති² පුනපුනං
 බාරෙන පරිපෙථාසිතිං මික්කන්තනති පුනපුනං.

කීන්ත්‍ර කායෙන වාචාය මනසා දුක්ඛං කතං,
 කිස්ස කමමිපිපාසකන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡයි?

අහං රුජගගෙ රමෙව රමිඤ්ඤෙතිරිබ්බපෙර
 ඉස්සරො ඛතඛඤ්ඤස්ස සුපහුතස්ස මාරිස.

තස්සායං මෙ හරියං ච ධිතං ච සුඤ්ඤං ච මෙ
 තා මාලං උපපලඤ්ඤාපි පච්චික්ඛඤ්ඤි මිලෙපනං.
 ථුපං ගරනතිසො වාරෙසිං තං පාපං පකතං මියං.

ජලාසිතිසගස්සාති මියං පච්චතතවෙදනං
 ථුපසුජං චිවණ්ණෙසිං පච්චාම නිරයෙ භුසං.

යෙ ච චො ථුපසුජාය චත්තනො අරගතො මගෙ
 ආදිතවං පකාසෙතති මිලෙවිච්චං³ නෙ තනො.

ඉමා ච පස්ස ආයනතිසො මාලාධාරි අලඛකා
 මාලාපිපානං අනුගොනති⁴ සමිථා තා යසස්සිතිසො

තඤ්ඤි දිස්වාන අචෙත්ථං අබ්භූතං ලොමහංසනං
 නමො කරොනති සපාඤ්ඤා වන්දනති තං මහාමුතීං.

1. සි. III. තාදිසෙත.

3. හා. මිලෙවිච්චං.

2. සි. II & III. උරෙන කන්තනති.

4. සි. I & II. අනුගොනතිසො.

සො හි තුන¹ ඉතො ගතො යොතිං ලඛාන මාත්‍රසිං
 ථූපපුජං කරිණ්ණාමි අපමනෙතො පුතපුත්ත²නති

තතථ “දුග්ගසෙඛියා”ති: අතිරිඳගසෙඛියා, තුණපගඛිගජිති අපෙඨා.
 නෙතාග: සුභි වාසෙසිති. “නානො”ති: දුග්ගඛිවංශනනො කිමිති
 බාදිතබ්බතො ව උපරි. “සෙඛියං ගසෙඛියො හි බහුගතනානති පුතපුත්ත
 හ”නති: කම්මසංකල්පාදිතා සත්තා නිසිතධාරං සථං ගසෙඛියා
 පුතපුත්තං තව මුඛං අවකන්තනති “බාගෙහි සපිපෙඨාසිඛියා
 බහුගතනානති පුතපුත්ත”නති: අවකන්තන අවකන්තනකරණෙ බො
 රෙදකෙන පරිපෙඨාසිඛියා ආසිඤ්චියා පුතපුත්තමපි³ අවකන්තනති.
 “ඉග්ගසෙඛි ධනධානුසංග්ග සුපසුනාණා”ති අතිවිශ පහුතඣ්ඣ බහුතො
 ධනඣ්ඣ ධානුසංග්ග ව ඉග්ගසෙඛි සාමි, අපෙඨා මගඛිනොති අපෙඨා.
 “නාග්ගසං මෙ ගමිණා ව ධිතා ව සුග්ගිණා වා”ති: තඣ්ඣ මඣ්ඣං අගං
 පුරිමතතභාවෙ හරියං අගං ධිතා අගං පුඤ්ඤා නා දෙවභූතා ආකාසෙස
 සිතාති දසෙසනො වදති. “සම්මඛිණ”නතො: අතතවං. “ථූපං
 සඤ්ඤානිසො වාගෙසි”නති: ථූපං පුජෙත්තුං උපනෙතනියො බාතුං
 විවණ්ණනොනො පටිකම්පිං. නං සාසං සංඝානං මණා”ති: තං බාතු
 විවණ්ණනපාපං කතං සමාවරිතං මයාති විපට්ඨසාරපනෙතො වදති.
 “ස්මාසිඛි සහසකානි”ති: ඡසහසාධිකා අසිඛිසහසාධිකතො.
 “මඤ”නති: නෙ පෙනෙ අත්තනා සද්ධිං සම්ගසෙඛියා වදන “සම්මඛිණ
 චෙදනා”ති: පට්ඨතං විපුං විපුං අත්තනා අනුභූතමානමිහාදුකක
 චෙදනාති දසෙසති. “නිඤ්ඤ”නති: බලවදුකකතාය පෙනතිවිසං
 නිරසසදිසං කතා ආග. “සෙ ව චො ථූපපුජ්ඣ මග්ගනොන අර
 හනො මග්ග”ති: අරහනො සම්මාසම්මුඛිඣ්ඣ ථූපං උද්දියා පුජමිහෙ
 වහනමානො, අගං විශ යෙ ථූපපුජ්ඣ ආදිතවං දෙස පනාසෙතති
 නෙ පුග්ගලෙ තෙනො පුඤ්ඤතො විවෙචෙය්‍යාප⁴ පරිබාහිරෙ ජනෙ
 ය්‍යාපාති අඤ්ඤපදෙසෙන අත්තනො මහාජනිගතං විතාවෙති.
 “ආසනනිසො හි ආකාසෙන ආගච්ඡතිගො. “මාලාමිථාන”නති:
 ථූපෙ කතමාලාපුපාය විපාකථලං. “සම්මද්ධා”ති: දිබ්බසම්පත්තියා
 සම්මා පිතා. “සංඝසම්මිතිසො”ති: රිවාරවතනියො.⁵ “නානෙදිඤ්ඤා
 නා”ති: තඣ්ඣ අතිරිඳතඣ්ඣ පුඤ්ඤඣ අවජරියං අබ්බතං ලොම
 ගංසනං අතිරිඳාරං විපාකවිසෙසං දිසො. “නාමො කාගෙහති
 සප්පඤ්ඤා මඤ්ඤාති නං මහාමුනි”නති: හනො කඣ්ඣං ඉමං
 ඉඤ්ඤා නං උත්තමපුඤ්ඤකෙතනතභූතං වඤ්ඤති අභිවාදෙතති⁶
 නමො කෙරෙතති, නමකකාරඤ්ඤ කෙරෙතතිති අපෙඨා.

1. ස. I. II & III ම. සොහංදනි.

2. හා. පුතසි.

3. හා. ඉවෙච්චපයෙප්. සි I. විවෙච්චයෙප්.

4. ප. I & හා පරිබාහිරෙගො.

5. සි I. අවච්ඡනති සි. III. අවච්ඡනති

අළු සො පෙනො සංවිග්ගමානසො සංවෙගානුරූපං ආයති අතතනා කතතබ්බං දසෙසනො සො හි නුනාති ගාථමාග. තං උතතානන්තමෙව. එවං පෙනෙන වුතතං. මහාකයාපො තමන්තං අවුට්ඨපපතී. කතො සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙයි.

බාගුට්ඨමණ්ණසපෙතවස්සුමණ්ණනා

නි වසී තා.

නාහිස චූලවග්ගවස්සුමණ්ණනා

ස ම තතා.

4. 1.

“වෙසාලිනාම නගරස්ථි චජ්ජින” නති ඉදං අමබසක්කරපෙන වස්සු. තස්ස කා උපපතති? හගවති ජෙතවනෙ විහරනො අමබ සක්කරෙ නාම ලිච්ඡවිරුජ මිච්ඡාදිවසීකො නත්තිකවාදෙ වෙසාලියං රජ්ජං කාරෙයි. නොන ව සමයෙන වෙසාලිනගරෙ අඤ්ඤාතරස්ස වාණිජස්ස ආපණසමීපෙ චික්කලං ගොති. තත්ථ බහුජනා උපපතීන්තො අතික්කමන්තා කිලමනති. තෙවි කදදමෙන ලිම්පනති. තං දිස්වා සො වාණිජෙ “මා ඉමෙ මනුස්සා කලලං අක්කමිංසු” ති අපගත දුග්ගන්ධං සංඛිවණ්ණසන්තිහං¹ ගොසීසට්ඨිං ආහරුපෙත්වා නික්කිපා පෙයි. පකාතියා ව සීලවා අගොසි අනෙකාධනො සණ්ඨවාපො, පරෙසං ව යථාභූතං ගුණං කීර්තෙති. සො එනිසමිං දිවසෙ අත්තනො සභායස්ස නිභායනභස්ස පමාදෙන අනොලොකනභස්ස නිවාසනවත්ථං කිලාධිපජායෙන අපනිධාය තං දුක්ඛාපෙත්වා අදයි. භාගිනෙය්‍යො පනස්ස වොරිකාය පරගෙගනො භණ්ඩං ආහරිත්වා තස්සෙව ආපණෙ නික්කිපි. භණ්ඩසාමිකා විමංසන්තා භණ්ඩන සථිං තස්ස භාගිනෙය්‍යො තඤ්ච රඤ්ඤා දසෙසසුං. රුජ “ඉමස්ස සිසං ඡිත්ථං, භාගිනෙය්‍යො පනස්ස සුලෙ ආරෙපෙථා” ති ආණාපෙයි. රුජපුරිසා තථා අකංසු. සො කාලං කත්වා ඩුම්මදෙවෙසු උපපජ්ජි. සො ගොසීසෙන සෙසුනො කතතතා සෙතවණ්ණං දිබ්බං මනොජවං අසාංචනීයං පටිලභී, ගුණවන්තානං වණ්ණකථනෙන තස්ස ගත්තනො දිබ්බගන්තො වායති,² සංවකස්ස පන අපනිතිතන්තා නගොන අගොසි. සො අත්තනා පුලෙබ්බ කතකම්මං ඔලොකනෙත්වා තදනුසාරෙන අත්තනො භාගිනෙය්‍යො සුලෙ ආරෙපිතං දිස්වා කාරුණිය වොදියමානො³ මනොජවං අස්සං අභිරුචිත්වා අභිරුත්ත සමිසෙ තස්ස සුලාරෙපිතවිධානං ගන්ත්වා අවිදුරෙ සීතො “ජව හො ජීවිතමෙව සෙය්‍යො” ති දිවසෙ දිවසෙ වදති. නොන ව සමයෙන අමබසක්කරෙ රුජ ගජික්කන්තිවරගනො නගරං පදනකිණං

1. ම. සංඛිවණ්ණපටිකා.

2. ම. පවස්සති.

3. ම. වොදිතො.

කරේනොත්තා අඤ්ඤාතරයමිං ගෙගෙ වාතපානං චිවරිනිං රාජමිභුතිං පස්සානතිං එකං ඉතිං දිස්වා පටිබ්බාසිතො හුන්වා පච්ඡාසනෙ නිසින්නාස්ස පුරිසස්ස “ඉමං ඝරං ඉමඤ්ච ඉතිං උපධාරෙති”¹ති සඤ්ඤං දන්වා අනුක්කමෙන රාජගෙහං පවිට්ඨො නං පුරිසං පෙසෙයි. “ගච්ඡ හනෙ තස්සා ඉතිස්ස සස්සාමිකභාවං වා අස්සාමිකභාවං වා ජාතංගි”²ති. සො ගතන්වා සස්සාමිකභාවං ඤාන්වා රඤ්ඤා අරොචෙයි. රාජ තස්සා ඉතිස්ස පටිග්ගහකර ඤ්ඤාපායං විනොතොත්තා තස්සා සාමිකං පනෙකාස්ස පෙනි “එති හනෙ මිං උපට්ඨංගි”³ති ආහ. සො අතිව්ජනොති “රාජ අත්තොත්තො චචිතං අකරොත්තෙ මගි රාජදණ්ඩං කරෙය්‍ය”⁴ති හයෙන රාජ්‍යපට්ඨානං සමපට්ඨන්ති දිවසෙ දිවසෙ රාජ්‍යපට්ඨානං ගච්ඡති. රාජාපි තස්ස හත්තවෙනතං දුපෙත්වා කතිපගදිවසා තික්කමෙ¹ පාතොව උපට්ඨානං ආගතං එවමාග; “ගච්ඡ හනෙ අසු කායමිං ණානෙ එකා පොකකිරණී අති, තොත්තො අරුණවණ්ණමිත්තිකං රත්නපාලානි ව ආනෙති, සචෙ අජේජව නාගච්ඡයි ජිවිතං නෙ තත්ථි”²ති. තස්මිං ච ගතෙ වාරපාලං ආහ: “අජේ අනත්ඛගෙන එව සුරියෙ සබ්බවාරානි ඵකෙතබ්බානි”³ති. සා ච පොකකිරණී වෙසාලියා තියොජනමත්තෙ භොති. තථාපි සො පුරිසො මරණගයතජ්ජිතො වාතවෙගෙන පුබ්බජේතසෙව නං පොකකිරණීං සමපාපුණී. සා ච පොකකිරණී අමනුස්සපටිග්ගහිතාති පගෙව සුත්තො හයෙන සො “අති හු ඛො එත්ත කොචි පටිසංසො”⁴ති සමනාත්තො අනුපටියාති. “නං දිස්වා පොකකිරණීපාලකො අමනුස්සො කරුණායමිත්තරුපො මනුස්සරුපෙන ආගතො”⁵ “කිමත්තං හො පුරිස ඉධාගතොසි”⁶ති ආහ. සො තස්ස නං පටිග්ගහිං කපෙයි. සො “යදි එවං යාවදත්තං ගණ්ඨංගි”⁷ති අත්තොත්තො දිබ්බරූපං දස්සෙත්වා අනාරාධංගි. සො තත්ත අරුණවණ්ණමිත්තිකං රත්නපාලානි ව ගතොත්තො අනත්ඛගෙන සෙව සුරියෙ නගරවාරං සමපාපුණී. නං දිස්වා වාරපාලො විරචින්නස්සෙව වාරං ඵකෙයි. සො ඵකිනෙ වාරෙ පවෙසනං අල හනොත්තා වාරසමිපෙ සුලෙ ආරොපිතං පුරිසං දිස්වා “එනෙ මගි අනත්ඛගෙන සෙව සුරියෙ ආගතෙ විරචින්නෙ එව වාරං ඵකෙසුං, අහං කාලස්සෙව ආගතො මම අදස්සා නත්ථි, තයාපි ඤානං හොතු”⁸ති සකංගි අකාසි. නං සුන්වා සො ආහ: “අහං සුලෙ ආවුතො වජේකං මරණංගිච්ඡිඛො, තථං තච සකංගි හොමි? එකො පනෙත්ථ පෙතො මගිඤ්ඤා මම සමිපං ආගමිස්සති, නං සකංගි කරොගි”⁹ති. “කථං පන සො මයා දට්ඨකෙබ්බං”¹⁰ති? “ඉධෙව නිං තිට්ඨං, සයමෙව දකංගිස්ස සි”¹¹ති. සො තත්ත ධීනො මජ්ඣිමියාමෙ නං පෙනං ආගතං දිස්වා සකංගි අකාසි. විභාතාය රතනියා රඤ්ඤා “මම ආණා තයා අතික්කන්තො, තයො රාජදණ්ඩං නෙ කටිස්සාමි”¹²ති වුත්තෙ අදව න මයා තච ආණා අතික්කන්තො, අනත්ඛගෙන සෙව සුරියෙ අහං ඉධා

1. ම. දිවසාතික්කමෙන.

2. සි. 1 අනුපටියායති.

3. ම. උපසංකමිත්තො.

ගෙනාති, තත් “කො තෙ සකඛි”ති? සො නස්ස සුලාචුතස්ස පුරි
සස්ස සන්තිනෙ ආගච්ඡන්තං තග්ගපෙතං සකඛීති නිද්දිසිති: “කථ
මේතං අමෙහති සඛාතබ්බ”නති රඤ්ඤා චුතෙතා “අජ් රතතිසං
තුමෙහති සඛාතබ්බං පුරිසං මයා සද්ධං පෙසෙදා”ති ආහ, තං සුචො
රාජ සයමෙව තෙන සද්ධං තත් ගන්ති: සීතො පෙතෙන පන
තත්ථාගන්ති: “ඒව හො ජිවිතමෙව සෙයො”ති චුතෙත තං
මසො නිසජ්ජා නයිමස්ස අපථීති ආදිතා පඤ්චති ගාථාති පටිපුච්ඡි,
ඉද්දති ආදිතො පන වෙසාලිහාමනගරස්ථි චජ්ජිනති ගාථා තාසං
සමබ්බිදස්සන්තං සඛිතිතිතාගෙති යටිතා:-

“වෙසාලි නාම නගරස්ථි චජ්ජිතං
තත් අහු ලිච්ඡි අමබසකඬෙරු,
දිස්වාන පෙතං නගරස්ස බාහිරං
තත්ථෙව පුච්ඡිත්ථ තං කාරණස්ථිතො:

සෙයො නිසජ්ජා නයිමස්ස අපථි
අභික්ඛමො නස්ථි පටික්ඛමො වා
අසිතපිතබාසිතචත්ථොගා
පරිවාරිතා සාපි ඉමස්ස නස්ථි.

සෙ ඤ්ඤානා දිට්ඨසුතා සුහජ්ජා
අනුකම්පනා යස්ස පුබ්බෙ අපෙසුං,
දට්ඨුමි තෙ දුති න තං උභනති
පිරුතිතතො¹ හි ජනෙන නෙන.

න මග්ගතත්තස්ස² භවනති මිත්තා
ජහනති මිත්තා විකල්පං විදිත්වා
අත්ඤ්ච දිස්වා පරිවාරයනති
බහු ව මිත්තා උග්ගතත්තස්ස හොනති.

නිගිනතො සබ්බොගෙහි නිවේජ්³
සම්මන්තිතො⁴ සම්පරිතින්තගතො
උස්සාව බිඤ්ච පලිමමානො
අජ් සුවෙ ජිවිතය්සුපරෙධො.

එතාදිසං උත්තමනිච්ඡපත්තං
උත්තාසිතං පුට්ඨිකස්ස සුලෙ
අථ නිං කෙන විශේණන විදෙසි යකක
ඒව හො ජිවිතමෙව සෙයො”ති.

තත් “නාද්වා”ති: තස්සං වෙසාලියං, “නගරස්ස බාහිර”නති:
නගරස්ස බහිරාවං, වෙසාලිනගරස්ස බහි එව ජතං පවත්තං⁵

1. සි. II & III, මධ්වකංගො. 2. සි. I. IV, මග්ගතත්තස්ස. සි. II & III, උග්ගතත්තස්ස.

3. හා, නිවේජා. 4. සි. I. V, සම්මන්තිතො. 5. සි. I. II & III, ජතංගමෙව.

සමිනි. “කුණුවා”¹ නි: යන් වං පසි නන්වි ධාන. “න” නි: වං පෙත. “කාරණවිකේ”² නි: ජිවි හො ජිවිනමෙව සෙයොති වුතතය අන්ය කාරණන අන්තිකා හුචා. “සෙයො නිසන්ත නිසිත අන්ති”³ නි: පිටි පසාරණලකණ¹ සෙයො පලලකාහුර නාදිලකණ නිසන්ත වා ඉමය සුලෙ ආරොපිතසුගලය නන්ති “අතිකතමො නන්ති පතිකතමො වා”² නි: අතිකතමාදිලකණ අප්ප මතකමෙව ගමන ඉමය නන්ති. “පතිමාපිකා සාපි”³ නි: යා අසින පිතධාසිතසාසිතවන්ති පරිභොගාදිලකණ ඉන්ද්‍රියානං පරිවාරණ⁴ සාපි ඉමය නන්ති. “පතිකරණ සාපි”⁵ නි වා: අසිනාදිපරිභොගවසෙන ඉන්ද්‍රියානං පරිහරණ සාපි ඉමය නන්ති, විගතජිවිතතාති අන්තො, පතිවාරණ සාපිති කෙවි පඬනති. ‘දිට්ඨසුභා සුභජ්ජා අනුකම්පනා සයං පුඤ්ඤ අනෙසං’⁶ නි. සන්ධිධිසගායා වෙව අදිට්ඨසගායා ව යසං ව මිත්තා අනුද්දයාවන්තො යෙ අයං ඉමය පුඤ්ඤ අනෙසං. “දුට්ඨමි”⁷ නි: පසිනුමෙව න ලකනති, කුතො සහ වසිනුනති අන්තො. “විට්ඨිතතො”⁸ නි: පරිවිතතතතො වො. “ජනන නන්තො”⁹ නි: තෙන කුඨි අදි ජනන. “න ඛණනානාසං භවති මිත්තො”¹⁰ නි: අපගත විඤ්ඤාණය මතය මිත්තො නාම න හොනති තය මිත්තෙති කාතබ්බිකිවයං අතිකතනතතො. ජනන මිත්තො විකල්ප විදිචා”¹¹ නි: මිත්තො තාව තිට්ඨතු, ජිවනමෙව හොගවිකල්පං පුරිසං විදිචා න ඉතො කිඤ්ඤ ගෙහුපගනති මිත්තො පජනති. “අන්තො විදිචා පති වාරණන”¹² නි: තයං පන සන්තතං අන්තං ඛනං දිට්ඨා පියවාදිතො මුඛලොකිකා හුචා වං පරිවාරණති “බහු මිත්තො උග්ගනානාසං හොනති”¹³ නි: ගවසමපතති උග්ගනසංචයං සමිඤ්ඤාසං බහු අනෙතො මිත්තො හොනති, අයං ලොකිසසගාවොති අන්තො. නිසිනනනා සබ්බහොගෙති”¹⁴ නි: සබ්බෙති උපහොගපරිභොගවන්ති පරිතිතතො. “කිවෙසා”¹⁵ නි: දුකිතො. “සමමනනිතො”¹⁶ නි රුහිරෙන මකිත සරිණ. “සමපතිනනනන”¹⁷ නි: සුලෙත අබනනතරෙ විදුලිත ගතො. “උග්ගාස බිඤ්ඤ පලිමසමානො”¹⁸ නි: තිණගෙහ ලිවමාන උග්ගාස බිඤ්ඤාදිතො “අන්ත සුචෙ”¹⁹ නි: අන්ත වා සුචෙ වා ඉමය නාම පුරිසයං ජිවිතයං උපරොධො නිරොධො, තතො උඬං තප්ප වතනති අන්තො. “උග්ගාසින”²⁰ නි: ආවුතං ආරොපිතං. “පුඤ්ඤා”²¹ සුලෙ”²² නි: තිබ්බරුකකයං දණ්ඩන කතසුලෙ. “නෙත වණ්ණන”²³ නි: තෙන කාරණන. “ජිවි හො ජිවිනමෙව සෙයො”²⁴ නි: හො පුරිස ජිවි, කයවා? සුලං ආරොපිතයාපි තෙ ඉඬ ජිවිතමෙව ඉතො වුතයං ජිවිතතො සතොගෙන සගයොගෙන සෙයො සුඤ්ඤරොති.

1. හා. උග්ගණසමානා.

2. හා. සි. III. පරිවාරණ.

3. සි. III. ම. පිටුමෙය.

එවිං තෙනා රඤ්ඤා පුච්ඡිතො සො පෙතො අනන්තො අධිප්පායං
පකාශෙනොතා:-

“සාලොකිතො එසො අහොසි මග්ගං
අහං සරාමි පුරිමාය ජාතියා.
දිස්වා ච මෙ කාරුඤ්ඤමහොසි රුජ
මා පාපධම්මො නිරයං පතායං.

ඉතො වුතො ලිච්ඡි එස පොසො
සත්තුසංදං නිරයං සොරරූපං.
උපපජ්ජති දුක්ඛතකම්ම කාරි
මහාතිතාපං කට්ඨකං භයානකං.

අනෙකභාගෙන ගුණෙන සෙය්‍යො
අයමෙව සුලො නිරයෙන තෙන
මෙකන්තදුක්ඛං කට්ඨකං භයානකං
එකන්තතිපං නිරයං පතායං.

ඉදංච පුස්සා වචනං මමෙසො
දුක්ඛපනීතො විජගෙය්‍ය පාණං
තස්මා අහං සන්ධිකො න භණාමි
මාමෙකතො¹ ජීවිතස්සුපරොධො”ති

වතස්සො ගාථා අභාසි.

තත් “සාලොකිකො”ති: සමානලොකිතො, යොති සම්මතො
සම්මතො ඤාතොති අන්තො. “පුරිමාය ජාතියා”ති: පුරිමත්ත
භාවෙ. “මා පාපධම්මො නිරයං පතායං”තති: අයං පාපධම්මො
පුරිසො නිරයං මා පති නිරයං මා උපපජ්ජති, ඉමං දිස්වා මෙ
කාරුඤ්ඤං අහොසිති යොජනා. “සත්තුසංදං”තති: පාපකාරිහි
ජනෙහි උප්පන්නං, අපච්ඡා පඤ්චවිධඛනිකං මුලෙ තත්තලොභ
සෙවනං අධිකාරපබ්බතාරොපනං ලොභකුම්භිපකෙතපනං අධිපහන
වනපපවසනං චෙතරුඤ්ඤං සමොතරණං මහානිරයෙ පකෙතපොති
ඉමෙහි සත්තහි පඤ්චවිධඛනිකාදීහි දුරුණකාරණෙහි උප්පන්නං
උපරුපරි නිවිසිතතති² අන්තො. “මහාතිතාපං”තති: මහාදුක්ඛං මහා
අභිසන්තාපං චා. “කට්ඨකං”තති: අතිධං. “භයානකං”තති: භය
ජනකං. “අනෙකභාගෙන ගුණෙන”ති: අනෙකකොට්ඨාසෙන
ආතිසංසෙන. “අයමෙව සුලො නිරයෙන තෙන”ති: තතො
ඉමස්ස උපතතිධානගුතතො නිරයතො අයමෙව සුලො සෙය්‍යොති.
නිස්සකෙක හි ඉදං කරණවචනං. “එකන්තතිපං”තති: එකන්ත
තෙව තිබ්බදුක්ඛං, නිසතමහාදුක්ඛතති අන්තො. “ඉදං ම පුස්සා වච
නං මමෙසො”ති: ඉතො වුතොති ආදිනා වුත්තං ඉදං මම වචනං පුස්සා
එසො පුරිසො දුක්ඛපනීතො මම වචනෙන නිරයදුක්ඛං උපනීතො

විය හැකිය. “විජයෙන් පසුව” නම්: අතහැර දමන පරිදිවේ. “නැත” නම්: තෙත කාරණය. “මා මෙකෙනෙ” නම්: මයා එකතො ඉමයා ජීවිතයා උපරොධො මා ගොනුති ඉමයා සනතිතෙ ඉදං වචනං අහං න හණ්මි. අප්ඵලො “ජීවිතෙ ජීවිතමෙව සෙය්‍යො” නි ඉදමෙව හණ්මිති අධිප්‍යායො.

එවං පෙනෙන අතහැර අධිප්‍යායෙ පකාසිතෙ පුන රුජ පෙනෙය්‍ය පවතීති පුච්ඡිතුං ඔකාසං කරොන්තො ඉමං ගාථමාන:-

“අඤ්ඤානො එයො පුරිසස්ස අන්තො
අඤ්ඤාපි ඉච්ඡාමසෙ පුච්ඡිතුං තුචං
ඔකාසකම්මං සචෙ නො කරොසි,
පුච්ඡාමි තං න ච නො ඤාතිනම්මං.

‘අද්ධා පටිඤ්ඤා මෙ තද අනු
නාචිකිකා අප්පසන්නස්ස ගොති
අකාමො සද්ධාය්‍යවචොති කතො
පුච්ඡස්ස මං කාමං යථා විසස්ස’ නති

ඉමා රඤ්ඤා පෙනෙය්‍යව වචනපටිච්චන ගාථා.

තත් “අඤ්ඤානො” නම්: අවගතො. “ඉච්ඡාමසෙ” නම්: ඉච්ඡාමි. “නො” නම්: අවගතො. “න ච ඤාතිනම්මං” නම්: ඉමෙ මනුස්සා යං කිඤ්චි පුච්ඡන්තිති කොධො න කාතමෙධො. “අද්ධා” නම්: එකංසෙක. “පටිඤ්ඤා මෙ” නම්: ඤාණවසෙක මයො පුච්ඡස්ස පටිඤ්ඤා, ඔකාසද නතති අන්තො. “තද අනු” නම්: තසමිං කාලෙ පඨමදස්සනෙ අගොසි. “නාචිකිකා අප්පසන්නස්ස ගොති” නම්: අකප්පනා අප්පසන්නස්ස ගොති, පසන්නො එව ගි පසන්නස්ස කිඤ්චි කපෙති, චම්පන තද මයි අප්පසන්නො අහස්සෙ තයි, තෙන පටිජනිති, කපෙතු කාමො නාගොසි. ඉදං පනාහං භුක්ඛං අකාමො සද්ධාය්‍යවචො අකාමො එව සද්ධාතම්මවචනො ඉති කතො ඉමිනා කාරණෙන. “පුච්ඡස්ස මං කාමං යථා විසස්ස” නම්: චං අහංතො යථා ඉච්ඡි තමන්. මං පුච්ඡස්ස, අහමන යථා විසස්සං යථා මයො සතිතුං සකකා තථා අතහැර ඤාණබලානුරූපං කපෙය්‍යාමිති අධිප්‍යායො. එවං පෙනෙන පුච්ඡනාය ඔකාසෙ කතෙ රාජ:-

“යං කිඤ්චිතං චක්ඛිතං පසස්සාමි
සම්මම්මි තාහං අභිසද්දගෙය්‍යං
දිස්වාන තං නොපි චෙ සද්දගෙය්‍යං
කරෙය්‍යාසි මෙ යකම් නිශස්සකම්ම” නති

ගාථමාන,

තස්සන්තො: අහං යං කිඤ්චිදෙව චක්ඛිතං පසස්සාමි තං සම්මම්මි තපෙව අහං අභිසද්දගෙය්‍යං පටිඤ්ඤායං, තම්පන දිස්වා

තව වඩන. නොපි නො සද්දහෙය්, යනබ මඟ. නියසාකමම.
නිගනහකමම. කාරෙය්සාසිති. අප්වා “සං කිසද්වාහං චක්ඛුණා
සසබ්බසාමි”ති: අහං යං කිසද්වි දෙව චක්ඛුණා පසයිසාමි අචක්ඛුණො
පරස්ස අදස්සනතො. “සබ්බමිසි නාහං අභිසද්දහෙය්”නති: සබ්බමිසි
තෙ අහං දිට්ඨං සුතං අසද්දො වාපි අභිසද්දහෙය්, තාදිසොති මඟ.
තඬි අභිපසසාදොති අභිපසායො. පච්ඡිමපදස්ස පන යථාච්ඡිනතොච
අපෙය්. තං සුත්වා පෙතො:-

“සච්චපපට්ඨසද්ද තව මෙසා හොඬු
සුත්වාන ඛමමං ලහස්සුපසාදං
අසද්දසමිතො නො ව පද්ධතිනො
යං තෙ සුතං අසුතං වාපි ඛමමං
සබ්බං ආවිකම්පස්සං යථා පජානං.”

“සෙතෙන අස්සෙත අලඛිකතෙන
උපයාසි සුලාච්ඡිතස්ස¹ සන්තිකො
යානං ඉදං අඛ්භුතං දස්සනෙය්
කිස්සෙතං කමමස්ස අයං විපාකො?”

“වෙසාලියා නස්ස නගරස්ස මජ්ඣේ
විකම්ලමග්ගො² තරතං අහොසි
ගොසිසමෙකාහං පසන්නාවිතො
සෙතං ගහෙත්වා තරකස්මිං නික්ඛිපිං.

එතස්මිං පාදානි පතිට්ඨපෙත්වා
මයස්ථව අසද්දො ව අතික්කමිමහ
යානං ඉදං අඛ්භුතං දස්සනෙය්
තස්සෙව කමමස්ස අයං විපාකො.”

“වණ්ණො ව තෙ සබ්බදිසා පභාසති
ගත්වා ව තෙ සබ්බදිසා පවායති
යක්ඛිද්ධි පතොසාසි මහානුභාවො
තග්ගො වාසි කිස්ස අයං විපාකො?”

“අක්කොධතො නිච්චපසන්නාවිතො
සණ්ඨාති වාචාති ජනං ලපෙමි³
තස්සෙව කමමස්ස අයං විපාකො
දිඤ්ඤා මෙ වණ්ණො සතතං පභාසති.

යසස්ථව කිත්තිස්ථව ඛමම සීතානං
දිස්වාන මනෙතමි පසන්නාවිතො
තස්සෙව කමමස්ස අයං විපාකො
දිඤ්ඤා මෙ ගත්වා සතතං පවායති.

සභායානං තිත්ථසම්මං නභායනතානං
ඵලෙ ගහෙත්වා තිදතිස්ස දුස්සං
බිබ්බප්පිකො නො ච පදුට්ඨවිත්තො
තෙනවති නග්ගො කසිරං ච වුත්ති.

ගො කිළමිනො පනරොති පාපං
තග්ගොදිසං කම්ම විපාකමාහු
අකිළමිනො පන ගො කරොති
කිං තස්ස කම්මස්ස විපාකමාහු?

ගෙ දුට්ඨසංකප්පමිනා මනුස්සා
කායෙන වාචංග ච සංකිලිට්ඨා
කායස්ස හෙද අභිසම්පරයං
අසංසයං තෙ තිරයං උපෙන්නි.

අපරෙ පන සුගතිං ආසමානා
දුතෙ රතා සංගතිතතභාවා
කායස්ස හෙද අභිසම්පරයං
අසංසයං තෙ සුගතිං උපෙන්නි” යි.

තෙසං උභින්නා වචනපටිච්චන ගාථායො ගොන්නා.

තත් “සම්මසමිඤ්ඤ ආව මෙසා ගොභු” යි: තව එසා පටිඤ්ඤ මඟ්ගං සම්මං ගොභු. “සුඛොති ඛම්මං ලභස්සප්පසාද” නැති: මයා වුවවමානං ඛම්මං සුඛා සුඤ්ජරපසාදං ලභස්ස. “අඤ්ඤාප්පිකො” යි: ආජනතෙන අප්පිකො. “සථා පක්ඛ” නැති: යථා අඤ්ඤාප්පි පජ නතෙතො. පථාපි ඤ්ඤානති වා මයා යථා ඤ්ඤානති අප්පො. “ඤ්ඤානාං ඤ්ඤාමස්ස අසං විපාකො” යි: එතං කිස්ස නාම කම්මස්ස අයං විපාකො “ඵන” නැති: වා නිපාතමිත්තං, කිස්ස කම්මස්සාති යොජනා. කිස්ස ගොති ව තෙවි වදනැති. “විකම්මලමග්ග” යි: විකම්මලවති පට්ඨති.¹ “නරත” නැති: ආවාටං. “ඵකාන” නැති: එතං අගං. “නර කාමිං නිකම්මි” නැති: යථා කදුමො න අකකම්මති එවං තගම්. විකම්මලාවාටෙ රූපෙසිං. “කාසං” යි: තස්ස ගොසිසෙන සෙඤ්ඤානර ස්වස්ස. “ඛෙම්ම භිකාන” නැති: ඛම්මවාටිනං සම්මවාටිනං. “මනෙත මි” යි: කපෙමි කිත්තයංමි. “බිබ්බප්පිකො” යි: ගස්සාභිප්පායො. “ගො ච පදුට්ඨවිත්තො” යි: න දුස්සසාමිනෙ දුසිතවිත්තො න අවහරණාභිප්පායො නාපි විනාසනාභිප්පායොති අප්පො. “අකිළ මානො” යි: අබිබ්බාභිප්පායො, ලොකාදීති දුසිතවිත්තො. “කිං තස්ස ඤ්ඤාමස්ස විපාකමාහු” යි: තස්ස තථා පකතස්ස පාපකම්මස්ස කිවි කවුතං දුක්ඛං දුක්ඛවිපාකං පඤ්ඤානා ආහු. “දුට්ඨසංකප්පමිනා” යි: තාමසංකප්පාවසෙන දුසිතමිනොවිහක්කො. එතෙන මනොදුට්ඨ විත්තමිත. “කාසෙන වාමාස ච සංකිලිට්ඨා” යි: පාණාතිපාතාදි වසෙන කායවාචාති මලිතො. “ආසමානා” යි: ආසමානා පත්ථයමානා.

1. සි I & II. පෙතිබ.

2. සි I, II & III. පෙතිබ.

එවං පෙනෙන සංවිධිතෙව කම්මඵලෙසු විහරිතා දසසිනෙසු
තං අසද්දහනොතා රුජා:-

“තං කීනති ජනෙය්‍යං අහං අවෙච්ච කල්‍යාණපාපස්ස

අයං විපාකො

කිං වාහං දිසා අභිසද්දහෙය්‍යං කො වාපිමං සද්ද

හාපෙය්‍ය එත”නති

ශාඨමාහ.

තත් “නංකීනති ජනෙය්‍යං අහං අවෙච්චා”ති: යොයං තයා
“යෙ දුට්ඨසංඝාපමනා මනුස්සා කායෙන වාචය ව සංකිප්පිට්ඨාති
ආදිනා-අපරෙ පන සුගතිමාසමානා”ති ආදිනා ව කල්‍යාණස්ස
පාපස්ස ව කම්මස්ස විපාකො විහරිතා වුතො. තං කීනති කෙන
පකාථෙන අහං අවෙච්ච අපරපච්චයහාවෙන සද්දහෙය්‍යං. “කිං
මාහං දිසා අභිසද්දහෙය්‍යං”නති: කීදිසං වා පනාහං පච්චකඛතුතං
නිදස්සනං දිසා පටිඤ්ඤාය්‍යං. “භො වාපි මං සද්දහාපෙය්‍ය
එත”නති: කො වා විඤ්ඤා පුරිසො පඤ්ඤානො එතමන් මං සද්දහා
පෙය්‍ය තං කථෙහිති අනෙතං. තං සුචා පෙනො කාරණෙන තමන්
තස්ස පකාසෙනොතා:-

“දිසා ව සුචා අභිසද්දහස්ස

කල්‍යාණපාපස්ස අයං විපාකො

කල්‍යාණපාපෙ උභයෙ අසනෙන

සියං නු සත්තා සුගතා දුගතා වා.

වෙඨ කම්මාන කරෙය්‍යං මච්චා

කල්‍යාණපාපාති මනුස්සලොකෙ

නායෙසු සත්තා සුගතා දුගතා වා

හිනපඤ්ඤා ව මනුස්සලොකෙ.

යසමා ව කම්මාති කරනති මච්චා

කල්‍යාණපාපාති මනුස්සලොකෙ

නායෙ සත්තා සුගතා දුගතා වා

හිනපඤ්ඤා ව මනුස්සලොකෙ.

වයථ කම්මානං විපාකමානු

සුඛස්ස දුකඛස්ස ව වෙදනීයං

තා දෙවතායො පටිවාරයනති

පච්චනති බාලා වයනං අපසයිනො”ති

ශාඨා අහංසි.

තත් “දිසා”ති: පච්චකඛතො දිසාපි. “සුචා වා”ති: ඛම්මං
සුචා වා තදනුයොරෙන නායෙනා අනුමිතෙනො. “කල්‍යාණ
පාපස්ස”ති: කල්‍යාණස්ස පාපස්ස කුසලස්ස අකුසලස්ස ව කම්මස්ස

අයං සුඛො අයං දුක්ඛො ච විපාකොති අභිසංදානස්ස. “උග්ගසෙ අභිසංදාන”ති: කල්‍යාණපාපෙති දුට්ඨෙධි කෙමච අවිජ්ජමානො. “සිසානු සත්තා සුගතා දුග්ගතා ච”ති: ඉමෙ සත්තා සුගතීං ගතා දුග්ගතීං ගතා චා, අඬා සුගතීං ගතාපිචා අඬා දුග්ගතීයං දළිඳු වාචී අයං මනෙතො කිනත්‍ර සියං කථං ගවෙසාති අනෙතො.

ඉදුනි යථාච්ඡිත්තමත්ථං නොමෙධං කම්මානීති-සසමා ච කම්මානීති ච ගාථවශෙන බ්‍යතිරේකනො අත්ථයනො ච විභාවෙති. තත්ථ “නිගාමසංඝීතා”ති: කුලරූපාණ්ඩ්‍යපරිවාරදිනි භිතා උලාරං ව. “මසජ්ජ කම්මානං විපාකමානු”ති: වයං දුට්ඨං අජ්ජ ඉදුනි කම්මානං සුවරිතදුචරිතානං විපාකං වදන්ති කපෙති. කිං තන්ති? ආහ: “සුබස දුක්ඛස්ස ච වෙදනීය”න්ති: ඉට්ඨස්ස ච අතිට්ඨස්ස ච අනුභවන යොග්ගං. “කා දෙවනාසො පටිච්චාරස්නහී”ති: යෙ උක්කංසුවසෙන සුඛවෙදනීයං විපාකං පටිලභන්තී, තෙ දෙවලොකෙ නා දෙවතා හුත්වා දිබ්බසුඛසමපටිතා ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරයන්ති. “පමෙඛස්නහී බාලා මසනං අපසම්පෙතො”ති: යෙ බාලා කම්මස්සු කම්මථලස්සවාති වයං අපස්සන්තා අසද්දගන්තා තෙ පාපපසුතා දුක්ඛවෙදනීයං විපාකං අනුභවන්තා තිරයාදිසු කම්මනා පවෙට්ඨති දුක්ඛං පාපුණන්ති.

එවං කම්මථලං සද්දගනො පන නිං කස්මා එවරූපං දුක්ඛං පච්චික්ඛවසිති අනුගොගං සක්ඛාය:-

“නමස්සි කම්මානි සයං තතාති
දඬාපි මෙ නත්ති සො ආදිසෙය්‍ය
අච්ඡාදනං සයනමථනපානං
තෙනමති නගො කසිරා ව චුන්ති”ති

ගාථමාග.

තත්ථ “නමස්සි කම්මානි සයං තතාති”ති: සසමා සයං අත්තනා පුබ්බෙ කතාති පුස්සෙකම්මානි මම නත්ති න විජ්ජන්ති යෙහි ඉදුනි අච්ඡාදනාදිනි ලභෙය්‍යං. “දඬාපි මෙ නත්ති සො ආදිසෙය්‍ය”ති: යො සමංශමුග්ගණානං දනං දඬා අසුකස්ස පෙතස්ස නොතුති මෙ ආදිසෙය්‍ය උද්දිසෙය්‍ය සො නත්ති. “තෙනමති නගො කසිරා ව චුන්ති”ති: තෙන දුට්ඨෙධි කෙමච කාරණෙන ඉදුනි නගො තිවෙවාලො අමති කසිරා දුක්ඛං ව චුන්ති ඒවිකා ගොතිති. තං සුත්ථො රාජ තස්ස අච්ඡාදනාදිලාභං ආකබ්බිතො:-

“සියො හු ඛො කාරණං කිස්සෙති යක්ඛ
අච්ඡාදනං යෙන තුචං ලභෙට්ඨ
ආවික්ඛ මෙතං.¹ යදජ්ජි ගෙතු
සඬාසිතං.² ගෙතු විච්චා සුභොමා”ති

ගාථ මාග.

තත් “සෙසා”ති: සෙසා කාරණෙන නිං අවන්දනං ලභෙථ
ලභෙය්‍යාසි, නිසද්ධි තං කාරණං සියා නු වො භවෙය්‍යා නු වොති
අනෙථා. “සදන්ධි”ති: යදි අන්ධි. අථස්ස පෙනො තං කාරණං
ආවික්ඛන්තො:-

“කපටිනනො¹ නාම ඉධන්ධි හික්ඛු
කිංසි සුභිලො අරහා විමුක්තො
භූතානිත්ථිසො සංවුත්තපානිමොත්තො
සිතිභූතො උත්තමදිට්ඨිපත්තො.

“සභිලො වදස්සදා සුවචො සුමුඛො ඥානගමො සුප්පට්ඨිත්තනො ව
සුස්සදස්ස වෙත්තං අරණවිහාරී දෙවමනුස්සානං ව දක්ඛිණෙසෙය්‍යා.

සත්තො විචුමො අනිසො නිරුසො
මුත්තො විසලො අමමො අවබෙකො
නිරුපධි සබ්බපපස්සුඛිණො
තිස්සො විජ්ජා අනුප්පත්තො ජුතිමො.

අප්පස්සදස්සො දික්ඛිපි න සුත්තො මුතිති තං වජ්ජසු
වොහරන්ති
ජනන්ති තං යක්ඛභූතා අනෙජං කල්‍යාණධම්මං
විවරන්ති ලොකෙ
තස්ස භූමිං එකං සුභං දුචෙ වා මමුද්දිසිතිංසා සචෙ දදෙථ
පටිග්ගතිනාති ව තානි අස්ස² මමෙක්ඛ පස්සෙථ
සත්තාභිදුස්සා³ නති.

ගාථා අභාසි.

තත් “කපටිනනො භාමා”ති: ජට්ටසගස්ස අබ්බත්තරෙ
ආයස්මතො උපාලිනෙරස්ස උපජ්ඣායං සකිංස වදති. “ඉධා”ති:
ඉමස්සා වෙසාලියං සම්පෙ “කිංසි”ති: අග්ගඵලකිංසෙන කිංසි. “සිති
භූතො”ති: සබ්බකිලෙස්සදර්ථපරිලාහවුපසමෙන සිතිතාවපත්තො.
“උත්තමදිට්ඨිපත්තො”ති: උත්තමං අග්ගඵලං සමොදිට්ඨිං පත්තො.
“සභිලො”ති: මුදු. “සුභිලො”ති: සුඛිචො. “ඥානගමො”ති:
සුචුදු ආගතාගමො. “සුප්පට්ඨිත්තනො වා”ති: සුචුදු පටිමුත්ත
නෙථා මත්තභාණිති අනෙථා. “අරණවිහාරී”ති: මෙත්තාවිහාරී.
“සෙසො”ති: උපසන්නකිලෙසො. “විචුමො”ති: විගතමිත්තවිතක්ක
මුමො. “අනිසො”ති: නිද්දස්සො. “නිරුසො”ති: නිත්තණ්ණො.
“මුත්තො”ති: සබ්බභවෙති මුත්තො. “විසලො”ති: විගතරුහාදි
සලො. “අමමො”ති: මමිකාරවිරතියො. “අවබෙකො”ති: කාය
වච්ඡාදිවච්ඡාදිවිරතියො. “නිරුපධි”ති: නිලෙසාභිසංඛාරාදිඋපධිප

හායි. “සබ්බපසඤ්චිනිණියො”ති: පරිකම්භතණ්හාදිපපඤ්ඤා. “ජුතිමා”ති: අනුත්තරය ඤාණජුතියා ජුතිමා. “අපසඤ්ඤානො”ති: පරමපටිච්ඡතාය පටිච්ඡන්තගුණතාය ච න පාකවො. “න සුඡිනො”ති: ගමහිරහාවෙන දික්කාපි එවං සිලො එවං ධර්මො එවං පඤ්ඤාති න සුචිඤ්ඤයො. ඡන්දානානි නං සන්ධානා අනෙජ”නති: යන්ධගුතා ච අනෙජං නිත්තණ්හං අරහාති තං ජනනති. “කලාණං ඛම්ම”නති: සුඤ්චරිලාදිගුණං. “නාය්‍යා”ති: තය්‍යා කප්පිතකමතා ථෙරස්සා. “ඵණං සුග”නති: ඵකං වත්ථුගං. “දුට්ඨ වා”ති: වෙ වා වත්ථුගාති. “මුද්දදිසිංවානා”ති: මමං උද්දිසිංවා. “සමිග්ගභීතානි ම භානි අසසු”ති: තානි වත්ථුගාති තෙන පටිග්ගභීතානි ව අසසුගවෙය්‍යං. “සන්ධාදුග්ග”නති: දුග්ගෙන කතසන්ධාතං ලබිවත්ථං නිවත්ථපාරාදුග්ගනති අනෙථා. තතො රාජ:—

“කසම් පදෙසෙ සමණං වසනං
ගනත්තාන පසොවු මයං ඉද්දති?
සමජ්ජ කඛිං විචිතිච්ඡිතඤ්ච
දිට්ඨිවිසුකානි ව කො විනොදසෙ”ති¹?

ථෙරස්සා වසනට්ඨානං පුච්ඡි.

තත්ථ “කසම් පදෙසෙ”ති: කතරස්මිං පදෙසෙ. “සමජ්ජ”ති: සො අජ්ජ. මකාරො පදසන්තිකරො. තතො පෙත්තො:—

“ඵසො නිසිනෙනා කපිතච්චිනායං
පරිවාරිතො දෙවතානි ඛහුති
ධම්මිං කථං හාසති සච්චනාමො
සකසම් අච්ඡරකෙ² අප්පමෙත්තො”ති

ගාථමාහ.

තත්ථ “කපිතච්චිනායං”නති: කපිතං වානරානං නච්චතෙන කපිතච්චිනානි ලබවොහාසෙර පදෙසෙ. “සච්චනාමො”ති: කොයි සුසිලො අරහා විමුක්තොති ආදීති ගුණනාමෙති යථාචනාමො අපිපරිතනාමො. එවං පෙනෙන වුත්තෙ රාජ තාවදෙව ථෙරස්සා සන්ධිකං ගනතුනාමො:—

“තථාහං කසොමි ගනත්තා ඉද්දති
අච්ඡාදසිස්සං සමණං පුගෙන
පටිග්ගභීතානි ව තානි අසසු
භුවඤ්ච පසොවු සන්තඛිදුස්ස”නති

ගාථමාහ.

තත්ථ “කසොමි”ති: කරිස්සාමි. අථ පෙත්තො දෙවතානං ථෙරො ධම්මං දෙසෙති තසමා නායං උපසංකම්පනකාලොති දුග්ගෙත්තො:—

1. හා. විනොදසෙ මම.

2. සි. II. අච්ඡරකෙ. හා. අච්චරකෙ.

“මා අක්කණේ පබ්බජිතං උපාගමි
සාග්‍රී වෙං ලිච්ඡිති නොස ධම්මො,
තතො ච කාලෙ උපසංකම්භො
තප්පත්ථ පසාංගි රහො නිසින්න”නති

භාටමොග.

තත් “සාග්‍රී”ති ආයාචනෙ නිපාතො “මො ලිච්ඡිති නොස ධම්මො”ති: ලිච්ඡිති රාජ භූමිභාතං රාජ්‍යතං එසධම්මො න හොති යං අකාලෙ උපසංකමනං. “කප්පත්ථො”ති: තස්මිං යෙව ධාතො.

එවං පෙනෙන වුත්තෙ රාජ සාග්‍රීති සම්පට්ඨිතො අත්තනො නිවේසනම්ච ගන්තො පුත්‍ර සුත්තපසුත්තකාලෙ අධිවත්තසුතානි ගාහාපෙතො පෙරං උපසංකම්භො එකමන්තො නිසින්නො පටිසන්ථාරං කම්භො “ඉමොති හතෙත්ත අධිවත්තසුතානි පටිග්ගණකා”ති ආග. තං සුත්තං පෙරො කථං සමුට්ඨංපත්තං “මහාරාජ පුප්බිකා නිං අදුත සිලො සමණ්ත්‍රාගමණානං විගෙඨනජ්ඣිකො ච කථං පඤ්ඤානි වත්තානි දුතුකාමො ජනො”ති? ආග තං සුත්තං රාජ තස්ස කාරණං ආවික්ඛන්තො පෙනෙන සමාගමං තෙන ච අත්තනා ච කට්ඨං සබ්බං පෙරස්ස ආරෙච්ඡෙත්තො වත්තානි දුත්තං පෙත්තස්ස උද්දිසි. තෙන පෙනො දිබ්බවත්තධරො අලංකිතපට්ටිසන්තො අස්සං ආරුළුතො පෙරස්ස ව රඤ්ඤා ව පුරතො පාභුතමි. තං දිස්වා රාජ අත්තමිනො පමුදිතො පිතිසොමනස්සජනො “පච්චක්ඛන්තො වත මයං කම්මඵලං දිට්ඨං, ත දුතංගං පාපං කරිස්සාමි පුඤ්ඤම්ච කරිස්සාමි”ති වත්තො තෙන පෙනෙන සන්තිං අකාසි. සො ච පෙනො “සඤ්ච මං ලිච්ඡිතිරාජ ඉතො පට්ඨං අධම්මං පහාස ධම්මං වරසි එමාගං තව” සන්තිං කරිස්සාමි, සන්තිකඤ්ඤි තෙආගමිස්සාමි සුලංවුතං ච පුරිසං සිංහං සුලතො මොචෙති එවං සො ජිවිතං ලභිත්වා ධම්මං වරන්තො දුක්ඛතො මොචෙත්තාති, පෙරඤ්ඤි කාලෙන කාලං උපසංකම්භො ධම්මං සුඤ්ඤතො පුඤ්ඤාති කරොති”ති වත්තං ගන්තො.

අථ රාජ පෙරං වජ්ඣිකං නගරං පටිසිත්තං ධිසංසිකං ලිච්ඡිතිපරිසං සන්තිපාතාපෙතො තෙ අනුජනාපෙතො තං පුරිසං සුලතො මොචෙත්තො “ඉමං අරොගං කරොධං”ති තිතිච්ඡිකෙ ආණ්ඩෙපසි. පෙරං ච උපසංකම්භො පුච්ඡි: “සියං නු ඛො හතෙත්ත නිරයගාමි කම්මං කම්මං සීතස්ස නිරයතො ඉවති”ති. “සියං මහාරාජ සඤ්ච උමාරං පුඤ්ඤං කරොති ඉවති”ති වත්තො පෙරො රාජතං සරණෙසු ව පඤ්ඤාසු සිලෙසු ව පටිට්ඨංපෙසි. සො තත්ථ පටිට්ඨිතො පෙරස්ස ඔවාදෙ ධම්මො සොතාපනො අහොසි. සුලංවුතො පත්‍ර පුරිසො අරොගො හුත්වා සංචෙග්ගන්තො තිත්තසු පබ්බජිතො න වීරස්සෙව අර හත්තං පාපුඤ්ඤි.

තමන්ට දෙසෙන්නා සම්බන්ධතා:-

“තථාති වන්තා අගමාසි තත්ථ
පරිවාරිතො දුසගණෙන ලිච්ඡි
සො තං නගරං උපසංකමිති
වාසුපගච්ඡන්තං සතෙ නිවෙසතෙ

තතො ව කාලෙ ගිහි කිඛ්වාති කණ්ඩා
නභාණ්ඩා පිටිති ව බණං ලභිති
විවෙය්‍ය පෙළාතො යුගාති අට්ඨ
ගාහාපසි දුසගණෙන ලිච්ඡි.

සො තං පදෙසං උපසංකමිති
තං අද්දසා සමණං සන්තප්පිතං
පටික්කන්තං ගොවරිතො නිවත්තං
සිතිභූතං රුක්ඛමුලෙ නිසින්නං.

තමෙන අවොච උපසංකමිති
අප්පාබාධං ථාපුමිතාරඤ්ච පුච්ඡි:
වෙසාලියං ලිච්ඡිහං හදන්ත
ජාතනි මං ලිච්ඡි අමසකකරෙහි.

ඉමාති මෙ අට්ඨපුගා සුභාති¹
පතිගණන හන්තෙ පද්දමි කුග්ගං
තෙතෙව අන්තං ඉධාගතොගම්
යථා අහං අත්තමිතො හවෙය්‍යං.

දුරතොච සමණො බ්‍රාහ්මණො ච
නිවෙසනන්තෙ පරිචජ්ජන්ති
පත්තාති භිජ්ජන්ති ච තෙ නිවෙසන
සබ්බාපියො වාපි විනාසගන්ති.²

අථාපරෙ පාදකුඨාරිකාති³
අවංසිරු සමණො පාතග්ගන්ති,
ඵතාදිසං පබ්බජිතා විහෙසං
තයා කතං සමණො පාපුණන්ති.

නිණෙන තෙලමිති න තිං අදුසි
මුලුතංගා මග්ගමිති න පාවදසි
අනුග්ගා දණ්ඩං සගමාදියාසි
ඵතාදිසො කද රියො අගංවුතො.
අථ නිං තෙතා විණ්ණෙන නිමෙව දිසා,
අමෙතති සග සංවිහාගං කරෙහි?

1. සි. 1. ම. හන්තෙ. 2. ම. විපාතග්ගන්ති හා විපාවගන්ති. 3. සි. පාදකුදාරිකාති.

පවෙව්මි හනෙන යං නිං වදෙසි
විහෙසසි.¹ සමිතෙණ බ්‍රාහ්මණෙණ ව.
බිබ්බිජ්ඣෙකා නො ව පුට්ඨවිජෙනා
එතමයි මෙ දුක්ඛවමෙව හනෙන,

බිබ්බාය යනෙකා පසම්භි පාපං
වෙදෙති දුක්ඛං අසමනනභොගි
දහරෙයු වා නායනිසසස භාගි
නිං සු නනො දුක්ඛනරය්‍යා නොති?

නන්දියො සංවෙගමිලුත්ථං හනෙන
තප්පව්වයා තාගං දදුමි දුතං.
පටිග්ගණනා හනෙන වත්ථසුභාති අව්ඨ
යකබසසිමිං ගච්ඡන්තු දක්ඛිණොසො

අභාගි දුතං බහුධා පසත්ථං
දදෙනො ව හෙ අකබසවමිමිනු.
පටිග්ගණනාමි හෙ වත්ථසුභාති අව්ඨ
යකබසසිමිං ගච්ඡන්තු දක්ඛිණොසො

නනො ව සො අවමිසිති ලිච්ඡති
චේරය්‍යා දන්තාන සුභාති අව්ඨ
පටිග්ගතිනාති ව නාති වසසු
යකබසසිමිං පසෙසථ සනාහාදිසසො.

නම් අදසා මන්දනසාරලීතතං
අච්ඡන්දමාරුලහං² මුලාරවණණං.
අලඛිතතං සංඛු නිවත්ථදුසො
පටිවාරිතං යකබමිහිද්ධිපතතං

සො තං දියො අනුමනො උදෙහො
පහව්ඨවිජෙනා ව සුභගාරුපො.
නම්මසුද්ධි දියොන මහාවිපාකං
සන්දිට්ඨිකං වනුනා සවිජ්ඣන්තො

තමෙනං අපොච උපසංභමිත්තො
දසොමි දුතං සමණබ්‍රහ්මණානං
න වාපි මෙ කිසුද්ධි අදෙය්‍යමිත්ති
තුචං ව මෙ යකබ බහුපකාසෙ

තුචං ව මෙ ලිච්ඡති එකදෙසං
අදසි දුතාති අමොසමෙනං
සොගං³ කට්ඨසොමි තයාව සකඛිං
අමානුසො මානුසකෙන සද්ධිං.

ගනී ව බදු ව පරයනඤ්චි
මිනෙතා මමයි අප දෙවතායි
යාවාමහං පඤ්ඤාපිනො හවිනො
ඉවත්මි තං යකඛ පුතාපි දට්ඨං.

සච භූමිං අසාදො හවිසාසි.
කදරියරුපො විපපිපනනවිනෙතො
තෙනෙව මිං තා ලව්ඨි¹ දසානාය
දිසා ව තං නාපි ව ආලපිසාං.

සච භූමිං හවිසාසි ධම්මොරුචො
දුන රතො සඛිතනනහොචො
මිපානභූතො සමණොභූතොනං
එව මිං ලව්ඨි¹ දසානාය.

දිසා ව භූ ආලපිසාං හදුනන
ඉමඤ්ච සුලනො ලහුං පමුඤ්ච
යතො නිදනං අකරිමහ සකිං.
මඤ්ඤම සුලාත්තකසා කාරණං.

තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අකරිමහ සකිං.
අයඤ්ච සුලාත්තකං ලහුං පමුනෙනං
සකකච්ච ධම්මානි² සමාවරතො
මුච්චෙය්‍ය සො³ නිරයා ව තමා.

කමමං සියා අඤ්ඤත්‍ර චෙදනියං
කපපිනාඤ්ච උපසංකමිනො
තෙනෙව සහ සංවිහරිනො කාලෙ
සයමමුච්චෙත්‍රපතිසජ්ජ පුච්ඡ

සො තෙ අකිසානි එතමිත්ථං.
තමෙව තිකත්‍රං උපසඛිකමිනො
පුච්ඡත්‍ර අඤ්ඤත්ථො නො ව පද්ධතිනො
සො තෙ සුතං අසුතං වාපි ධම්මං.
සබ්බමපි අකිසානි යථාපජනං
සුතො ව ධම්මං සුගතිං අකිසාං.

සො හත්ථ රහසාං සමුලලපිනො
සකිං කට්ඨොන අමාත්‍රසෙන
පකතාමි සො ලව්ඨිනං සකාසං
අචමුළු පරිසං සනතිසිත්තං.

1. සි. II & III, ලව්ඨි.

2. සි. III, තමානි.

3. සි. I, මුඤ්ඤෙය්‍ය නො

සුභ්‍යක්‍යු භොතොතො මම එකවිකාසං
 වරං වරිසං ලභියාමි අත්තං
 සුලාචුතො පුරිසො එද්දකමෙමා
 පනිතිතදණ්ඩො අනුසන්නරුපො
 එත්තාවතා විසති රත්තිමත්තා
 යතො ආචුතො නෙව ජිවති න මනො.

තාහං මොවසියාමිදුති
 යථාමති අනුජනාහු සමෙකා,
 එතඤ්ච අඤ්ඤං ච ලහුං පමුඤ්ච
 කො තං වදෙදාති තථාකරොත්තං.
 යථා පජනාසි තථා කරොති
 යථාමති අනුජනාති සමෙකා.

සො තං පදෙසං උපසඛකමිති,
 සුලාචුතං මොවසි ඕප්පමෙව
 මා හාසි සමමාති ච තං අවොච
 තිතිවත්තානඤ්ච උපට්ඨපෙසි
 කප්පිනකඤ්ච උපසංකමිති,
 තෙන සමං සංවිහජිති කාලෙ
 සයමමුඛෙහුපනිසජ්ජ ලිවත්ති
 තථෙව පුච්ඡි තං කාරණත්තිකො.

සුලාචුතො පුරිසො එද්දකමෙමා
 පනිතිතදණ්ඩො අනුසන්නරුපො
 එත්තාවතා විසති රත්තිමත්තා
 යතො ආචුතො නෙව ජිවති න මනො.

සො මොචිතො ගන්තො මයා ඉදුති
 එතස්ස යකඛස්ස වළොති¹ භතෙන
 සියා භු වො කාරණං කිඤ්චි දෙව
 යෙන සො තීරයං නො විජෙය්‍ය.

ආචික්ඛ භතෙන යදි අජ්ඣිගෙහු
 සද්ධාසිතං ගෙහු වළො සුඤ්ඤාමි
 න තෙසං කම්මානං විනාසමිජ්ඣි
 අවෙදසිතිං ඉධ බ්‍යන්තිභාවො
 සථෙ සො කම්මානී² සමාවරෙය්‍ය
 සකකච්ච රත්තිජ්ඣිමපමතො
 මුච්චෙය්‍ය සො තීරයා ච තමා
 කම්මං සියා අඤ්ඤාහු වෙදනීයං.

1. සි. III. අනුමත්තරුපො. සි. II & VI. අනුපසන්නරුපො.

2. සි. I & III. වළොති.

3. සි. I II & III. බමොති.

අඤ්ඤාතො එසො පුරිසස්ස අනෙථා
මමමපි දානි අනුකම්ප හතෙත
අනුසාස මං මවද භූරිපඤ්ඤ
යථා අහං නො නිරයං චජෙය්‍යං.

අජෙථ වුඤ්ඤං සරණං උපෙති
බමමඤ්ඤ සම්මඤ්ඤ පසන්නාචිත්තො
තපෙථ සික්කාය පදානි පඤ්ඤ
අබණ්ඩපුලානි සමාදියංසු.

පාණාතිපාතා විරමෙසු ඕපපං
ලොකෙ අදින්නං පරිචජ්ජෙය්‍ය.
අමජ්ජපො මා ච මුසා අහාසි
සතෙත දුරෙත ච භොති තුට්ඨො
ඉමඤ්ඤ අරියං අට්ඨබ්බවරෙත්තපෙතං
සමාදියාති කුසලං සුබුද්ධං.

විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ඤ පච්චයං සයනාසනං
අන්තං පානං බාදනීයං වත්ථසෙතාසනානි ච

දදාති උජ්ඣුතෙසු විපසසන්නෙන චේතසා
භික්ඛු ච සීලසම්පන්න විහාරගෙ බහුසසුතෙ
තපෙති අන්තපාතෙන සද පුඤ්ඤං පච්චස්සති.

එවඤ්ඤ කම්මානි සමාවරතො
සක්කම්ම රතනිජ්ඣම්මපමතො
මුඤ්ඤ තුවං නිරයං ච තම්මා
තම්මං සියා අඤ්ඤත්ත චේදනීයං.

අජෙථ වුඤ්ඤං සරණං උපෙති
බමමඤ්ඤ සම්මඤ්ඤ පසන්නාචිත්තො
තපෙථ සික්කාය පදානි පඤ්ඤ
අබණ්ඩපුලානි සමාදියාමි.

පාණාතිපාතා විරමාමි ඕපපං
ලොකෙ අදින්නං පරිචජ්ජෙය්‍යමි
අමජ්ජපො නො ච මුසා හණ්ඨි
සතෙත දුරෙත ච භොමි තුට්ඨො
ඉමඤ්ඤ අරියං අට්ඨබ්බවරෙත්තපෙතං
සමාදියාමි කුසලං සුබුද්ධං.

විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ඤ පච්චයං සයනාසනං
අන්තං පානං බාදනීයං වත්ථසෙතාසනානි ච.
භික්ඛු ච සීලසම්පන්න විහාරගෙ බහුසසුතෙ
දදාමි න විතප්පාමි බුඛානං සාසනෙ රතො

එතාදිසො ලිච්චි අමිසකකරො
 වෙසාලියං අඤ්ඤාතරො උපාසකො
 සමො මුද්ධා කාරකරො ච භික්ඛු
 සමාඤ්ච සකකච්ච තද උපට්ඨති.

සුලාට්ඨතො ච අරොහො හුතො
 සොරි සුඛි පබ්බරුං උපාසමි
 භික්ඛුඤ්ච අගමිති කපිතකුතමි.
 උතොපි සාමඤ්ඤාඵලාති අර්ඛගුං.

එතාදිසා සපුරිසාන සෙවනා
 මහපථලා හොති සතං චිත්තනා.
 සුලාට්ඨතො අග්ගඵලං අඵග්ගසි
 ඵලං කතීරිඨං පන අමිසකකරො”ති

තාපායො අවොට්ඨං.

තත් “මාසුසගඤ්ඤිකපා”ති: නිවාසං උපගඤ්ඤි “ගිඤ්ඤිවොති”ති: ගෙනං අවසන්තනා කාතබ්බකුට්ඨකිව්වොති. “විසමසාරා”ති: පුද්ගලවත්තගහණතං චිච්චිතො. “සමිකාමංගන”තති: පිණ්ඩපාතනො පටික්ඛමනං. තෙනාහ: ගොචරයො නිවහනාති. “අවොමා”ති: වෙසාලියං ලිච්චි අගමානෙනති¹ ආදිකං අවොච. “විසාමසනාති”ති:² විචාරයනාති. “පාදකුචාසිකාති”ති:³ පාදසංඛාතාති කුචාරිකාති. “පානසනාති”ති: පරිපාතයනාති. “නිගණ්ණාපි”ති: නිගණ්ණොනපි. “මුලකංග මගගමිති හ පාචදසි”ති: මග්ගමුලකංග මගගමිති තං න කථයසි. “ඵලං පුරිසො ඉතො චිතො පරිබහමතු”ති කෙළිසිලො හි අයං රුජ “සසමාදිසාති”ති: අනිග්ග හත්තො යට්ඨං සයමෙව අච්ඡිද්ධං ගණයසි. “සංවිහාසං කාරොසි”ති. අත්තනා පරිභුඤ්ඤාතබ්බවත්තො එකච්චාති දමං සංවිහරසි. “පඤ්චමි හතෙත සං තං චදෙසි”ති: හතෙත තං පත්තාති භිජ්ජනාති ආදිතා යං චදෙසි තං පටිජ්ජනාමි, සබ්බමෙවෙතං මයා කතං කරුපිතං වාති දෙසෙති. “ඵලමිති”ති: එතං භික්ඛාගිත්තංගෙන කතමි. “විබ්බා”ති: විබ්බාය “සසමිත්වා”ති: උපට්ඨන්තො. “චෙදෙති”ති: අනුභවති. “අසමනතගොති”ති: අපරිපුණ්ණගොගො. තමෙව අපරිපුණ්ණගොගතං දෙසෙතං දහරෙ සුමාති ආදි වුත්තං. “සග්ගනිසංඝා”ති: නග්ගනාවංග. “නිංසු නානා දුක්ඛනරංගොති”ති: නිංසු නාම තතො නග්ගනාවතො දුක්ඛනරං අයං පෙනංගො හොති. “සනඛසසිමා ගච්ඡන්තා දුක්ඛිණ්ණො”ති: ඉමං මයා දිග්ගමිතො වත්ත දුක්ඛිණ්ණො පෙනංගො උපනප්පනතු. “බහුබා සසන්ධ”තති: බහුති පනාසරති වුමාදිති වණ්ණිතං. “අනඛසසිමිමසු”ති: අපරික්ඛය ඛමිමං හොතු. “ආමමිසිත්වා”ති: හත්තපාදගොචනපුබ්බතං මුඛං

විකිනියෙකු. “වශකසාරලිහ” නම්: සාරභූතං වන්දනලිහතං. “උලාරවණ්ණ” නම්: සෙරිරුපං. “පට්ටාපිත” නම්: අනුකුලවුත්තිනා පරිජනන පට්ටාරිතං. “සකම්මතිබ්බන” නම්: මහතිං සකම්මිං දෙවිභිං ව පඤ්ඤාං සිතං. “නමෙතමෙවා” නි: තං එතං අවොච “එකදෙසං අදුඤ්ඤ” නි: වතුසු පට්ටියෙසු එකදෙසභූතං වන්දනං සකායං වදති. “සකම්ම” නම්: සකම්මාචං. “මුඛාසි” නි: මෙ ආසි. “දෙවනාසි” නි: මග්ගං දෙවතා ආසිති යොජනා. “විසමපිනන විහෙතා” නි: මිච්ඡාදිට්ඨිං පටිපන්නමානසො, ධම්මිං පටිපදං පභාස අධම්මිං පටිපදං පටිපන්නොති අනෙං. “සකොතිදුක” නම්: යං නිමිත්තං යස්ස ආනතිකං ආගමනගෙනු. “සංවිහරිත්වා” නි: දුකසං විහාගං කත්වා. “සසම්මුඛෙහුපතිසප්ප් සුචරි” නි: අසෙසෙසු පුරිසෙ අපෙසෙසො උපනිසිදිත්වා සමමුඛෙතෙව සුචරි “සපාතිසිහන” නම්: සනතිපතිතවසෙන නිසිනනං. “ලග්ගාමි අඤ්ඤ” නම්: මයා ඉච්ඡිතමඤ්ඤං ලග්ගාමි “පණ්ණිනදණ්ණ” නි: ධර්මසර්වදණ්ණං. “අනුසත්තරුපො” නි: රුජ්ඣි අනුසත්තසභාවො.¹ “විසතිරහති මහතා” නි: විසතිමහතා රතරියො අතිවතතාති අනෙං. “කාහ” නම්: තං අහං. “සථාමති” නි: මග්ගං යථාරුචි. “එතඤ්ච අසෙසෙසං වා” නි: එතං සුලෙ ආවුතං පුරිසං අසෙසෙසං ව යස්ස රුජ්ඣා පණ්ණිතා තඤ්ච “ලභුං පමුඤ්චා” නි: සිසං මුඤ්චති. “කො හං වදෙදා” නි: තථා ධම්මිකමමං කණ්ණං තං ඉමස්මිං වජ්ජරෙට්ඨි කො නාම න පමො වෙතිති² වදෙය්, එවං වතභූ කොට්ඨි න ලහතිති. අනෙං. “නිකිච්ඡකාහඤ්චා” නි: නිකිච්ඡකෙ ව. “සකම්මං වෙවා” නි: පෙතස්ස වචනං. තස්ස භනනා පෙතස්ස වචනෙන එවමිකාසිනති දසෙය්. “ධම්මාති” නි: පුබ්බෙ කතපාපකමං අතිහවිතුං සමනෙ පුඤ්ඤ ධරෙම. “නමමං සිසා අසෙසෙසු වෙදනිස” නම්: යං තස්මිං පාප කමෙම උපපජ්ජවෙදනියං තං අහොසිකමමං නාම හොති, යථෙත අපරපරියාසවෙදනියං තං අසෙසෙසු අපරපරියාසෙ වෙදිතබ්බලං හොති, සති සංසාරපච්චතරියනති අනෙං. “ඉමං වා” නි: අතතනා වුච්චමානං තාය ආසන්නං පට්ටිකං වාති කත්වා වුත්තං. “අපිසං අච්චිකිවරෙහුපෙත” නම්: පටිසුඛෙතෙන අරියං පාණාතිපාතා වෙරමණී ආදීනි අරියානි අසෙසෙසු උපෙතං සුත්තං උත්තම උපොසථ සිලං. “කුසල” නම්: අනවජ්ජං. “සුමුද්ද” නම්: සුඛවිපාකං. “සදු සුඤ්ඤං පට්ටිකිති” නි: සතිදෙව පුඤ්ඤං කත්වා අලමෙත්තාවතාති අවජ්ජියභූතො හුත්වා අපරපරං සුචරිතං පුරෙත්තස්ස සබ්බකාලං පුඤ්ඤං අභිවිසිති, අපරපරං වා සුචරිතං පුරෙත්තස්ස පුඤ්ඤසංඛාරං පුඤ්ඤඵලං උපරුපරි වසිති, පරිපුරෙතිති අනෙං.

1 සි 1. 11. 111 & හා. රුජ්ඣං අනුසත්තපගතිසො. 2 සි 1 අපමොවෙතිති

එවං ථෙරෙන වුත්තො රාජ අපායදුක්ඛිතො උත්තංගවුත්තො රතනතත්තෙය පුඤ්ඤධම්මෙ ව අභිවර්ධමානපසාදෙ තතො පට්ඨාය සරණානි සිලානි ව සමාදියන්තො අපේජව මුඛං සරණං උපෙමිති ආදිමාහ.

තත් “ඵනාදිසො”ති: එදිසො යථාචුත්තරුපො. “මෙහාලිසං අඤ්ඤානරො උපාසකො”ති: වෙසාලියං අනෙකසහසොසු උපාසකෙසු අඤ්ඤානරො උපාසකො හුචා. සද්දබ්බානි ආදී කල්පාණ මිත්තසත්තිස්සයෙන තස්ස පුරිමිභාවතො අඤ්ඤාදිසතං දසොත්තුං වුත්තං. පුබ්බෙති සො අස්සමො කත්තලො හික්ඛුතං අසක්කාස කාරකො සබ්බස්ස ව අනුපට්ඨාකො අහොසි. ඉද්දති පන සමො මුදු කාරකො¹ ව හුචා හික්ඛුසබ්බං සක්කමිටං තද උපට්ඨතිති.

තත් “කාරකාරො”ති: උපකාරකාරි. “උහො පි”ති: වෙ පි, සුලා වුත්තො රාජ ව. “සාමඤ්ඤාමිලානි අජකුඤ්ඤ”නති: යථාරහං සාමඤ්ඤ ඵලානි අභිගමිතංසු. තසිදං යථාරහං දසොත්තුං “සුලාචුත්තො අස්ස ඵලං අථස්සපි, ඵලං කතීට්ඨමපන අමසක්කරො”ති වුත්තං.

තත් “මලං කානිඛ්ඨ”නති: සොතාපතතිඵලං සකිංසාහ. යං පනෙත්ථ අත්තො අවිහතතං තං සුචිඤ්ඤාය්ස මම්ච.

එවං රඤ්ඤ පෙතෙන අත්තනා ව වුත්තමත්ථං අයස්සං මිතා කප්පිතකො සත්ථාරං චන්දිත්තුං ඤාචජිට්ඨං ගතො හගවතො ආරොවෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨප්පතතිං කත්වා සමපත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස භාජිකා අහොසිති.

අමසක්කරසෙතවත්ථවණ්ණො
නි ට්ඨි තා.

4. 2.

“සුණාථ සහබ්බස්ස මාණික්ඛං මා”ති: ඉදං සෙරිසංඝා පෙත වත්ථ. තං යස්මා සෙරිසංඝාමිමානවත්ථනා නිබ්බිසෙසං තස්මා තත්ථ අට්ඨප්පතතිස්සං භාථාසු ව යං වත්තබ්බං තං පරමන්දිපතියං විමාන වත්ථවණ්ණොස්සං වුත්තමම්ච. තස්මා තත්ථ වුත්තනෙයනෙව චෙදි තබ්බතති.

සෙරිසංඝපෙතවත්ථවණ්ණො
නි ට්ඨි තා.

4. 3.

“ය්ජ පිඨගලකො නාමා”ති: ඉදං නන්දක ජෙතවත්ථ. තස්ස කා උප්පතති? යත්ථ පරිනිබ්බානතො වස්සසතවස්සං අව්චිසෙන සුරට්ඨ විසයෙ පිඨගලො නාම රාජ අහොසි. තස්ස සොනාපති නන්දකො

නාම මිවන්දිවසී විපරිතදක්‍ෂණයෙන් “නළු දින” නැති ආදිනා මිවන්, කානං පඤ්ඤා විවරි. තඤ්ඤා ධර්මා උත්තරා. නාම උපාසිකා පතිරුපෙකුලෙ දිනනා අගොසි. නන්දනො පන කාලං කන්ධා විඤ්ඤාචරියං. මහති නිග්‍රොධරුකෙති වෙමානිකපෙතො හුන්ධා නිබ්බන්ති. තඤ්ඤා කාලකතෙ උත්තරා සුචිතිතලගනොදකපුරිතං පානියංඝටං. කුමමා සාහිසඛිතෙති විඤ්ඤාගනිරසසම්පන්නෙති පුලෙති පරිපුර්ණසරාචකඤ්ඤා අඤ්ඤාතරස්සා විඤ්ඤාචරණෙරස්සා දන්ධා “අයං දකඤ්ඤා මග්ගං පිඤ්ඤා උපකප්පතු”ති උද්දසි. තඤ්ඤා තෙන දුන්නෙ දිබ්බපානියං අපරිමිතා ව පුච්චා පානුගමිසු. තං දිග්ඤා සො චං. විනොසි: “පාපකං වත මයා කතං යං මහාජනො නළු දිනනනැති ආදිනා මිවන්ගානං ගාතිනො, ඉද්දනි පන පිබ්බලො රාජ ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤා ඔවාදං දුග්ගං ගන්තො, සො තං තස්සා දන්ධා ආගමිස්සාති, ගන්තුං නළුකදිවසී. විනොදෙදස්සාමි”ති. න විරෙන්නෙව පිබ්බලො රාජ ධම්මාසොකස්ස රඤ්ඤා ඔවාදං දන්ධා පටිනිවත්තනො මග්ගං පටිපජ්ජි. අප සො පෙතො අත්තනො වසනට්ඨානාභිමුඛං තං මග්ගං නිමමිති. රාජ සීන මජ්ඣිමනිකෙ සමයෙ තෙන මග්ගෙන ගව්ඤ්ඤාති. තඤ්ඤා ගව්ඤ්ඤාස්ස පුරතො මග්ගො දිස්සාති, පිට්ඨිතො පනස්ස අත්තරධායති. සබ්බ පව්ඤ්ඤා ගව්ඤ්ඤාස්ස පුරිසො මග්ගං අත්තරතිතං දිග්ඤා හිතො විස්සරං. විරවනොතා ධාමිනි රඤ්ඤා ආරොචෙසි. තං සුන්ධා රාජ හිතො සංවිග්ගමානස්ස ගන්තිකෙති ධන්ධා වනස්සා දිසා මලො කෙනොතො පෙතස්සා විසන්තිග්‍රොධරුකං දිග්ඤා නද්ධිමුඛො අගමාසි සද්ධිං. චතුරධිතිනියා සෙතාය. අපානුක්කමෙන රඤ්ඤා තණ්ඨා තං පෙතෙ පෙතො සබ්බාතරණවිග්ගිතො රාජනං උපසංකම්භා පටිසන්තරං කන්ධා පුලෙ පානියඤ්ඤා දුපෙසි. රාජ සපරිජ්ඣො නගාන්ධා පුලෙ ඛාදිනි පානියං පිච්චා පටිපාස්සාධිමග්ගනිලමොදෙවනා නුසි ගනිතිකෙති ආදිනා පෙතං පුච්චි. පෙතො ආදිතො පට්ඨාය අත්තනො පට්ඨති. ආවිකම්භා රාජනං මිවන්දක්‍ෂණයෙන් විමොචෙති සරණස්ස සිලෙස්ස ව පටිට්ඨාපෙසි. තමන්ධං දස්සෙතු සබ්බිතිකාරා:-

“රාජ පිබ්බලොකො නාම සුරට්ඨානමධිපති අභු
මොරියානමුපට්ඨානං ගන්තිං සුරට්ඨං පුත්තරාගමා.

උණෙක මජ්ඣිමනිකෙ කාලෙ රාජ පථං¹ උපාගමි
අද්දස මග්ගං රමණීයං පෙතානං විඤ්ඤාපථං.²

සාරථී. ආමන්තසි රාජා: අයං මග්ගො රමණීයො
ඛෙමො සොවන්තිකො සිලො ඉමිනා සාරථී යාති

සුරට්ඨානං සන්තිකෙ ඉතො.

තෙන පායාසි සොරවෙය් සොනාය වතුරබිනිනියා
උබ්බිගාරුපො පුරිසො සොරවෙය් එතදමුචි.

කුමමග්ගං පටිපනනමිතා හිංසනං ලොමිහංසනං
පුරතො පදිසානි¹ මග්ගො පච්ඡතො ච න දිසානි.

කුමමග්ගං පටිපනනමිතා යම්පුරිසානසනනිකෙ
අමානුසො වායනි ගතො සොසො සුයනි දුරුණො.

සංවිදොතො රාජා සොරවෙය් සාරථිං එතදමුචි:
කුමමග්ගං පටිපනනමිතා හිංසනං ලොමිහංසනං.
පුරතො ච දිසානි මග්ගො පච්ඡතො ච න දිසානි

කුමමග්ගං පටිපනනමිතා යම්පුරිසාන සනනිකෙ
අමානුසො වායනි ගතො සොසො සුයනි දුරුණො

හත්තිකඛනිව ආරුග්ගා මිලොකෙතොතො වතුරුද්දිසං.
අද්දස නිත්‍රොධං රමණීයං පාදපං ජායා සමපනනං
නීලබ්බවණ්ණසදිසං මෙඝවණ්ණසිරි නිහං.

සාරථිං ආමනනයි රාජා නිං එසො දිසානි බ්‍රහ්මා
නීලබ්බවණ්ණසදිසො මෙඝවණ්ණසිරි නිහො.

නිත්‍රොධො සො මහාරාජ පාදපො ජායා සමපනනො
නීලබ්බවණ්ණසදිසො මෙඝවණ්ණසිරි නිහො:

තෙන පායාසි සොරවෙය් තෙන සො දිසානි බ්‍රහ්මා
නීලබ්බවණ්ණසදිසො මෙඝවණ්ණසිරි නිහො.

හත්තිකඛනිකො ඔරුග්ග රාජ රුක්ඛං උපාගමි
නිසිදි රුක්ඛමුලගමිං සාමවෙවො සපරිජ්ජනො.

සුරං පානීයකරනං පුළුව විතෙත ව අද්දස
පුරිසො ව දෙවවණ්ණේ සබ්බාහරණභුසිතො.
උපසංකමිනිං රාජනං සොරවෙය් එතදමුචි:

සවාගතං තෙ මහාරාජ අපො තෙ අදුරාගතං
පිච්ඡා දෙවො පානීයං පුළුව බාද අරිඤ්ථි.

පිච්ඡා රාජා පානීයං සාමවෙවො සපරිජ්ජනො
පුළුව බාදිතා පිච්ඡා ව සොරවෙය් එතදමුචි:

දෙවතා නුසි ගතබ්බො අදුරුසෙත්තො පුරිඤ්ඤාදා?
අජනනතා තං පුච්ඡාමි කථං ජනෙමු තං මයං?

තමහි දෙවො න ගතබ්බො නපි සෙත්තො පුරිඤ්ඤාදා,
පෙතො අහං මහාරාජ සුරවතා ඉධමොගතො.

මිරං මේ ඡ්ඨි¹ මාසෙහි කාලකිරියා හවිසානි
එකතනං කට්ඨකං ණොරං තිරයං පපතිසානං:

වතුකකණ්ණං වතුපාරං විහතනං භාගසො මිතං
අයොපාකාරපරිගතනං අයසං පටිකුප්පිතං.

තසා අයොමයාභුමි ජලිතා තෙජසං යුතා
භමනතා යොජනසතං එරිනිං තිට්ඨති සබ්බදා.

වසානි සතභසානානි² ණොසො සුසති තාවදෙ
ලකෙකා එසො මහාරාජ සතභාගවසානොට්ඨො.

කොට්ඨසතභසානානි තිරයෙ පච්චරෙ ජනා
මච්ඡාදිට්ඨි ව දුසසිලා යෙ ව අරිසුපවාදිනො

තජාහං දීඝමඤ්ඤානං දුක්ඛං චෙදිසා චෙදනං
එලං පාපසා කම්මසා තසමා සොවාමහං භසං.

තං සුඤ්ඤාති මහාරාජ අරිඤ්ඤ මර්ධවඩ්ඪන:
ධිතා මයහං මහාරාජ උත්තරා භද්දමඤ්ඤා නෙ.

කරෙහි භද්දනං කම්මං සිලෙසුපොසපෙ රතා
සඤ්ඤාතා සංවිහාගි ව වදඤ්ඤා විතමච්ඡරා

අබණ්ඩකාරී සික්ඛාය සුඤ්ඤා පරකුලෙසු ව
උපාසිකා සත්භාමුනිනො සම්බුද්ධසා සිරිමනො

භික්ඛු ව සිලසම්පන්නො ගාමං පිණ්ඩාය පාඨසි
භික්ඛිතතවක්ඛු සතිමා ගුත්තවායො සුසංවුතො

සපදානං වරමානො අගමා තං නිවෙසනං
තම්ඤ්ඤ මහාරාජ උත්තරා භද්දමඤ්ඤා නෙ

සුරං පානියසා කරකං පුච්ච විතෙති ව සං අද
පිතා මේ කාලකතො භතෙති තසා තං උපකප්පතු.

සමනනතරානුද්දිට්ඨි විපාකො උපපජ්ජත්³
භුඤ්ජාමි කාමකාමිහං රජා වෙසානවඤ්ඤා යථා.

තං සුඤ්ඤාති මහාරාජ අරිඤ්ඤ මර්ධවඩ්ඪන
සදෙවකසා ලොකසා බුද්ධො අසො පට්ඨවති
තං බුඞං සරණං ගච්ඡ සප්පතද්දෙ අරිඤ්ඤ.

අට්ඨබ්බිකෙනා මග්ගෙන පුස්තනි අමතං පදං
තං ධම්මං සරණං ගච්ඡ සප්පතද්දෙ අරිඤ්ඤ.

1. සි. I & II. මෙරෙහි ජති.

2. හා. & සි. II. උත්තමසසානානි.

3. සි. IV. & ම. උදෙපජ්ජත්.

වන්තාණේ මග්ගපටිපත්තා වන්තාණෝ ව ඵලේ ඕතා
ඵස සබ්බසා උජ්ඣුතො පඤ්ඤාසිලසමාගිණො
නං සබ්බං සරණං ගච්ඡ සපුත්තදුරො අරිහදමි.

පාණාතිපාතා විරමස්සු ඩිට්ඨං
ලොකෙ අදින්නං පරිවර්ජයස්ස
අමර්ජපො මා ව මුසා අගාසි
සකෙත දුරෙන ව ගොගි තුඤ්ඤාං.

අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ හිතකාමොසි දෙවතෙ
කරොමි තුස්සං වචනං ත්වංසි අචරිතො මමි.

උපෙමි බුද්ධං සරණං ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං
සබ්බඤ්ච නරදෙවස්ස ගච්ඡාමි සරණං අහං.

පාණාතිපාතා විරමාමි ඩිට්ඨං
ලොකෙ අදින්නං පරිවර්ජයාමි
අමර්ජපො නො ව මුසා හණාමි
සකෙත දුරෙන ව ගොමි තුඤ්ඤාං.

මුපුණාමි මහාවාතෙ නදියා වා සිසගාමියා
වමාමි පාපකං දිට්ඨිං බුද්ධානං සාසනෙ රතො

ඉදං වන්තාන සොරට්ඨා විරමිත්වා පාපදස්සනා
නමො ගගවතො කන්ධා පාමොකෙත්ථා¹ රථමාරුකි²ති

ගාථායො අපෙචාද්ධං.

තත්ථ “ශ්වත් පිඨගලකො නාම සුරට්ඨානං අධිපති අනු”ති: පිඨගල
වක්ඛුතාය පිඨගලොති පාකවතාමො සුරට්ඨදෙසස්ස ඉස්සණේ රුපා
අගොසි. “මොට්ඨාන”නති: මොරියරුජ්ඣනං, ධම්මාසොකං සන්ධිය
වදති. “සුරට්ඨං පුනශ්ශමා”ති: සුරට්ඨවිසයං උදාස්ස සුරට්ඨගාමි
මග්ගං³ පච්චාගඤ්ථි. “පඨක”නති: මුදුහුමි. “වණ්ණානා පථ”නති:
පෙතෙත නිමමිතං මුදුහුමිමග්ගං. “මෙමො”ති: නිබ්බයො. “කොච්ඡජී
කො”ති: සොත්ථිභාවාවගො. “සිමො”ති: අනුපද්ගුචො. “සුරට්ඨානං
සන්තිකෙ ඉතො”ති: ඉමිනා මග්ගෙන ගච්ඡන්තා මග්ග සුරට්ඨවිසයස්ස
සමිපෙ යෙව. “කොරට්ඨො”ති: සුරට්ඨාධිපති. “උබ්බිගනරුපො”ති:
උත්තස්සසභාවො. “සිංසක”නති: හසර්තනං. “ලොමහංසක”නති: හිංස
තකභාවෙන ලොමානං හංසාපනං.³ “සමපුට්ඨානං සන්තිකෙ”ති:
පෙතානං සමිපෙ වන්තාම. “අමානුසො වාසති ශතො”ති: පෙතානං
සරීරගතො වාසති. “කොසො සුසති දුරුණො”ති: පච්චිකතිර
යෙසු කාරණං කාරියමානානං සත්තානං කොරතණේ සපද්ද සුසාති.
“පාදප”නති: පාදසදිසෙති මූලාවයවෙති උදකස්ස පිච්චතො පාද

1. සි: IV. පමුමො.

2. ම පුරට්ඨගාමිනං මග්ගං.

3. සි I. ලොමාපා.

පොති ලඟ්භිතාමි. තරං “ජායාසමපනන”නති: සමපනනජාය
 “නිලබ්බවණ්ණසද්ධි”නති: වණ්ණෙන නිලමෙසසද්ධිසං. “මෙසවණ්ණ
 සිද්ධින”නති: මෙසවණ්ණසණ්ඨානං හුතා බායමානං. “පුරං පාති
 සංඝ කාරක”නති: පාතියෙන පුණ්ණං පාතියභාරකං. “පුළුච්ච”ති:
 බරජකෙ. “විනෙත”ති: විතතිජනනෙ මුද්දරෙ මනුසෙසද්ධි තහිං තහිං
 සරුවෙ පුරෙතො යටිතපුළුච්ච අද්දස. “අපො නො අද්දග්ගන”නති:
 එත අපොති නිපාතමතං, අවබාරණ්ණෙව වා. මහාරජ නො ආග
 මනං දුරගතං න හොති, අප බො ස්වාගතමෙවොති මයං සමපටිච්ඡා
 මාති අපෙතො. “අපිකමා”ති: අරිතං දමනසිල. “අමච්චා පාටිසජ්ජා”ති:
 අමච්චා පාටිසජ්ජා ව වචනං පුණ්ණතු බ්‍රාහ්මණො ව තුයං පුරෙ
 හිතො තං පුණ්ණතුති යොජනා. “සුරට්ඨසමා අභ”නති: සුරට්ඨ
 දෙසතො අභං. “දෙව්වා”ති: රජනං ආලපති. “මච්ඡාදිවසී”ති:
 තඤ්ඤිට්ඨියා විපරිතදස්සනො. “දුසසිලො”ති: නිසසිලො. “කද
 පිකො”ති: ඵලමච්ඡරි. “පටිභාසකො”ති: සමණ්ණාගමණානං අකෙකා
 සකො. “මාරසික”නති: වාරෙසිං. “අනාගතසකාමෙ අභ”නති:
 දුතං දදන්තානං උපකාරං¹ කණ්ණතානං අනතරයකණ්ණ හුතා
 අසෙසද්ධිසං පරෙසං දුතං දදමානානං දුතමසපුසද්ධිතො අභං බහු
 ජනං වාරසිකං වාරසිකති² යොජනා. විපාකො නාපි දුතස්සාති
 ආදි වාරිතාකාරදස්සනං. තත් “විපාකො නාපි දුතස්සා”ති: දුතං
 දදන්තො තස්ස විපාකො ආයතිං සත්තබ්බඵලං තඤ්ඤි විපාකං පටි
 බාහති. “සංඝමස්ස කුණො ඵල”නති: සිලස්ස පන කුණො නාම තං
 ඵලං, සබ්බෙන සබ්බං තඤ්ඤි ඵලාති අධිපයායො. “නාපි ආවට්ඨිකො
 නාම”ති: අවාරසමාවාරසිකාපකො ආවරිතො නාම කොචි තඤ්ඤි,
 සභාවිතො ඵල හි සත්තා දන්තා වා අදන්තා වා හොනති අධිපයායො.
 තෙතාහ: අදන්තං කො දමෙස්සති. “සමතුල්ලාති අනාති”ති:
 ඉමෙ සත්තා සබ්බපි අසද්දමසද්දං සමයමා තස්සා ජෙට්ඨො ඵල
 තඤ්ඤි. “කුණො ජෙට්ඨාපච්චාසිකො”ති: ජෙට්ඨාපච්චාසනපුසද්ධි නාම
 තඤ්ඤි අපෙතො. “නාපි බල”නති: යං හි අත්තනො බලෙ³ පටිට්ඨිතා
 සත්තා විරියං කඤ්ඤි මනුස්සසොභග්ගතං ආදිං කඤ්ඤි යාව අරභතං
 සමපත්තිකො පාපුණ්ණති තං විරියබලං පටිකම්පති, විරියං වා තඤ්ඤි.
 “කුණො උච්චානපොට්ඨි”නති ඉදං නො පුරිසවිරියෙන පුරිස
 කාරෙන පවත්තනති ඵලං. පවත්තවාදපටිකෙඛපවසෙන වුත්තං.
 “නාපි දුතඵලනාමා”ති: දුතස්ස ඵලං නාම කිඤ්ඤි තඤ්ඤි, දෙය්‍ය
 ධම්මපටිච්චාණො සසමතිතිතං විය නිප්පලො ඵලාති අපෙතො. “න
 විකොට්ඨි වෙට්ඨින”නති: එත වෙට්ඨිනති වෙරවන්තං වෙරනං
 වසෙන පාණ්ණිපාතාදිතං වසෙන ව කතපාපං පුග්ගලං දුතසිලාදි
 වත්තො න විකොට්ඨි කදවිටි සුඛං න කණ්ණති. පුළුච්ච “විපාකො
 නාපි දුතස්සා”ති ආදි දුතාදිතො අත්තනා පරෙසං නිවාරිතාකාර

දසක. හසේ දහළු නාමයා ආදි පන අතනො මිත්රැ හිනිවෙසන දසකනනි ව දවසබො. “ලබෙස”නැති: ලබබො. කප්පන ලද්දි බොනැති? ආහ. “හිසෙහි පිටිනාමක්”නැති: අයං සතො සුඛං වා දුක්ඛං වා ලභනො නියති පරිනාමජවසෙන ලභති න කම්මෙසා කතතො, න ඉසාරාදිනා වාති අභිප්පායො. “හසේ මානා පිනා නානා”නැති: මානා දිසු සම්මාපටිපත්ති මිත්රැපටිපත්තිනං ඵලාභාවං සක්ඛාය වදති. “ලොකො හසේ ඉපනා සර”නැති: ඉධ ලොකො පරලොකො නාම නොවි නසී, තත්ත තත්තව සත්තා උච්ඡිත්තති අභිප්පායො. “දිනන”නැති: මහාදහං. “සුන”නැති: පනෙතකසකකොරො තදුකයමි ඵලාභාවං සක්ඛාය තත්ත පටිකම්පති. “සුහිනින”නැති: සුච්ඡිතිනිනං. “න මිත්රැති”නැති: යං සමණ්ණාහමණානං දහං නාම අනුසාමිකං නිදු නනති වදනති තං න මිත්රැති. තෙසං තං වාචාය චුත්තමත්තමෙ වාති අභිප්පායො.

“න නොවි කිසුද්වි හනනි”නැති: යො පුරිසො පන පරං පුරිසං ගතොය පරසං පුරිසෙස සිසං ජිනෙය්‍ය තත්ත පරමත්තො න නොවි කිසුද්වි ගනති සත්තනං කායානං ජිද්දහාවතො ගතනො විය හොති. කපං? සත්පහරොති ආහ. “සත්තනං විවරමහනෙ”නැති: පඨවි ආදිනං සත්තනං කායානං විවරගුණ අතනෙ ජිද්දෙ සත්තං පටිසති, තෙන සත්තා අසිද්ධාදිති පහවා විය හොනති. ජිවෙ විය පන සෙසසායාපි නිව්වසනාවතො නව්ජිත්තති අභිප්පායො. “අමෙවජ්ජි ගෙවෙස් ජිවො”නැති: අයං සත්තානං ජිවො සත්තාදිති න ජිද්දතබ්බො න භිද්දතබ්බො නිව්වසනාවතො. “අධංසො ගුලපිටිමණ්ඩලො”නැති: සො පන ජිවො කදවි අධංසො හොති, කදවි ගුලපටිමණ්ඩලො. “සොත්තනං¹ සො පසුඛො”නැති: කෙවලි හාවං පනො පසුඛයොජන සතුබ්බෙධො හොති. “සො ජිවං ජෙය්‍යමිත්තති”නැති: නිව්වං නිබ්බි කාරං ජිවං ව නො නාම සත්තාදිති ජිද්දං අරහති න සො කෙන වි විකොපෙයොති වදති. “සුත්තගුලො”නැති: වෙදෙත්ථා කතසුත්තගුලො. “බිත්තන”නැති: නිබ්බෙදනවසෙන බිත්තෙ. “නිබ්බෙදෙහො පලාසති”නැති: පබ්බතෙ වා රුක්ඛයො වා ධත්තා නිවෙදිතමානං බිත්තං සුත්ත ගුලං නිබ්බෙදෙනමෙව ගව්ජති. සුත්තා බිත්තෙ න ගව්ජති. “ඵච මෙමි”නැති: යථා තං සුත්තගුලං නිබ්බෙදිතමානමෙව ගව්ජති සුත්තා බිත්තෙ නගව්ජති ඵමමෙව සො ජිවො චුළාසිති මහාකපුත්තො සත්තසායානිති චුත්තකාලමෙව අත්තහාවගුලං නිබ්බෙදෙනො පලාසති² පටිපත්තති, නො ලබං නප්පවත්තති. “ඵමමෙමිති සො ජිවො”නැති: යථා නොවි පුරිසො අත්තනො නිව්වසනාවතො ඵකම්මත්තා තෙනා අසුද්දං ගාමිං පටිසති කෙනවි දෙවකරණීයෙන, ඵමමෙව සො ජිවො ඉපො නායතො සරිරො නික්ඛමිත්තා අසුද්දං අපරං සරිරං නියත වසෙන පටිසති අභිප්පායො. “සොසි”නැති: කායං. “චුළාසිති”නැති:

1. සි. II & III යොජනානි. 2. සි. I & III පලෙභි.

වතුරසිති. “මහාභාසප්‍රභූතා”නි: මහාභාසපාතං. නත් එකමහා මහා සර් අනෙතනතනාදිනො වස්සසතෙ වස්සසතෙ කුසගෙහන එකෙකො උදකඛිඤ්ඤං නිගරනනී¹ ඉමිනා උපකකමෙන සත්තකඛිඤ්ඤං තච්චි සරෙ නිරුද්දකෙ ඡාතෙ එකො මහාභාසපො නාම ගොතීති වනි: එව රුපානං මහාභාසපාතං වතුරසිති සත්තසග්ගානි සංසාරග්ග පරි මාණනති වදනති. “සෙ බාලා සෙ ම සණ්ඩිතා”නි: සෙ ව අකුබාලා සෙ ව සප්පකුඤ්ඤ සබ්බෙපි නෙ. “සංසාරං වෙසමිත්තානා”නි: යථා වුත්තකාලපරිචේත්ථං සංසාරං අපරාපරුප්පත්තිවසෙත වෙපෙත්තො. “දුක්ඛකුසලානං කාමිකමර”නි: වට්ඨකකඛිඤ්ඤං පරියනතං පරිගොසානං² කාරිග්ගනති. පණ්ණාසාපි අනතර පුජ්ඣිකං න සකෙකානති බාලාපි තතො උචං නප්පවත්තනතිති තස්ස ලද්ධි. “මිත්තානි සුඛදුක්ඛානි දෙදණ්ඨි සිමකෙති වා”නි: සත්තානං සුඛදුක්ඛානි නාම දෙදණ්ඨි පිටකෙති මානසාජනෙති මිත්තානි විය යථා වුත්තකාලපරිචේත්ථදෙනෙව පරිමිත්තනා පච්චිකං ව තෙසං තෙසං සත්තානං තානි නියතිපරිනාම ඡාති පරිමිත්තානි, තසිදං “ජිනො සබ්බං ඡානාති”නි: ජිනගුමියං භිතො කෙවලං පඡානාති සංසාරග්ග සමතිකකතතතා සංසාරෙ පන පරිබ්බමති සමමුලභාසා ඉනාති පඡ. “එවං දිට්ඨි පුරෙ ආසි”නති: යථා වුත්තනත්තිකදිට්ඨිකො පුබ්බෙ අගං අගොසිං. “සමමුලභා මොහපාරුද්ධො”නි: යථා වුත්තාය දිට්ඨියා ගෙතුගුතෙන යමමොගෙන සමමුලභො. තං සහජතෙන පන මොගෙන පාරුද්ධො පරිච්ඡාදිත කුසලනිජොති අධිප්පායො.

එවං පුබ්බෙ යා අත්තනො උපපන්නා පාපදිට්ඨි තස්සා වසෙත කතං පාපකමමං දස්සෙත්වා ඉදනි අත්තනා ආයතිං අනුභවිතබ්බං තස්ස එලං දස්සෙන්නො බරං³ මෙ ජම් මාසෙසීති ආදිමාන.

නත් “වස්සසග්ගසග්ගානි”නි: වස්සානං සත්තසග්ගානි අතිකක මිත්තානි වචනසෙසො. භූමමනෙත්ථ වා එතං පච්චිකතවචනං; වස්සෙසු සත්තසග්ගසසු නීතිවතෙතසුති අනෙතො. “කොසො සුඛනි නාවදෙ”නි: යද්ද එතතතො කාලො අතිකකනොනො හොති තාවදෙව තසමිං කාලෙ ඉධ පච්චිකතානං වො මාරිසා වස්සසත්තසග්ගපරිමාණො කාලො අතීතොති එවං තසමිං නිරයෙ සද්දෙසු යති. “ලකෙඛා එසො මහාග්ග්ඤ්ඤං සග්ගාගමසග්ගොපිසො”නි: සත්තානා සත්තකොට්ඨාසා වස්සකොට්ඨෙයා මගරුජ නිරයෙ පච්චිකතානං සත්තානං ආසුතො එසො ලකෙඛා එසො පරිචේත්ථදෙති අනෙතො. ඉදං වුත්තං ගොතී:— දසදසකං සතං නාම, දසසතානි සහස්සං නාම, දසදසසහස්සානි සත්තසග්ගානං නාම, සතා නසග්ගානි කොටි නාම, ‘යාසං කොටිතං වසෙත සත්තසග්ග වස්සකොට්ඨෙයා සග්ගාගා වස්සකොට්ඨෙයා, සා ව වො නෙරසිකානං යෙව වස්සගණනාවසෙත වෙදිතබ්බං න

1. සි. III, හා. නිගරනෙතන. 2. සි. I & III. මොසානං. 3. සි. I. II & III. උච්චං.

මනුෂ්‍යානං දෙව්‍යානං වා. ඊදිසාති අනෙකාති පසංකොපිකත සහස්සාති නෙරසිකානං ආයු. තෙනාහං-කොමිසනකසංස්සාති නිරසෙ පච්චරෙ ඡන්‍යාති. යාදිසෙත පත පාපෙන සත්තං එවං නිරසෙසු පච්චනති, තං නිගමනවසෙන දසෙසංභුං මිච්ඡා දිට්ඨිං ච දුෂ්සිලා සෙ ච අභිසුප්පාදිනොති වුත්තං. "වෙදිසං"නති: අනුභවිකං.

එවං ආයතීං අත්තනා අනුභවිතබ්බං පාපඵලං දසෙසනීං ඉද්දති සෙත නෙ මුග්ගමිවිසෙත ආනුභාවො අසං නාමාති රසෙද්ද පුච්ඡිත මත්ථං ආවිකක්ඛිතා තං සරණෙසු වෙව සිලෙසු ව පතිට්ඨංපෙත්තුකාමො ගං සුඤ්ඤාති මසාත්තති ආදිමාග.

තත් "සිලෙසුප්පාසපෙ රතා"ති: නිව්වසිලෙසු ව උපෙසාසථ සිලෙ ව අභිරතා. "අද්ද"ති: අද්දසි. "නං ඛමම"නති: තං අට්ඨබ්බික මහං අමතපදං ව.

එවං පෙනෙන සරණෙසු ව සිලෙසු ව සමාදපිතො රුජ පසන්න මානසො තෙන අත්තනො කතං උපකාරං තාව නිප්පත්තියා සරණං දිසු පතිට්ඨගතොතා අත්තනාමොති ආදිතා තිස්සො ගාථා වස්වා සුඤ්ඤ අත්තනා ගතිතාය පාපිතාය දිට්ඨියා පතිතිස්සට්ඨගාවං පතං සෙතො ඛුප්පාමිති ගාථ මාග.

තත් "ඛුප්පාමි මහාමාතෙ"ති: මහතො වාතො වායතො භූසං විස තං පාපකං දිට්ඨිං සත්ති තව ඛමමදෙසනාවාතෙ ඛුප්පාමි නිබ්බුතාමි. "නදියා මා සිසගාමිසා"ති: සිසගොතාය මහානදියා වා තිණකට්ඨපණ්ණකපටං විස පාපකං දිට්ඨිං පවාතෙමිති අපිප්පාසො. "ඛමාමි පාපිකං දිට්ඨි"නති: මම මනො ඛුබ්ගතං පාපිකං දිට්ඨිං උච්ඡ්ඛිසාමි. තත් කාරණමාග: "මුඛානං සාසනෙ රතො"ති: සත්ථා එකංසෙත අමතාවතෙ මුඛානං ගගවත්තානං සාසනෙ රතො අභිරතො තසමා තං දිට්ඨසත්තිතං විසං වමාමිති යොජනා. ඉදං වචොනාති මහාතනාථා සම්බිති කාරෙහි ථපිතා.

තත් "පාපමාතෙත්වා"ති: පාවිතදිසාතිමුඛො හුත්වා. "රජරු රුජි"ති: රුජ ගමනසජ්ජං අත්තනො රුජරථං අභිරුහි. ආරුක්ඛ රථං සත්තිනුභාවෙන තං දිට්ඨසමෙව අත්තනො තගරං අනුපපෙනො රුජගවතං පාවිසි. සො අපරෙත සමයෙන ඉමං පච්චනති හික්ඛුතං ආරෙඡවෙසි. හික්ඛු තං පෙරුතං ආරෙඡවෙසුං. පෙරු තතිසසම්බි තියං සම්බහං ආරෙඡපෙසුං.

නසුකපෙතවිඤ්චිණ්ණා

ති ට්ඨි තා.

4. 4.

“උච්ඡවති රෙවතෙ සුසාසධමිම්”හි ඉදං රෙවති පෙනවනු. තං යඨා රෙවතී විමානවන්තා නිබ්බිසෙසං තඨා යදෙත ආනුප්පතා යං ගාථාසු ච වතනබ්බං. තං පරමන්දිපතියං විමානවන්තවණ්ණනායං චුත්තනායෙතෙව වෙදිතබ්බං. ඉදං හි නන්දියං දෙවපුත්තායා වසෙන විමානවන්තපාලියං සබ්බං. ආරෙපිතමි රෙවතිපට්ඨමාය ගාථාය වසෙන රෙවතීපෙනවන්තා පෙනවන්තපාලියමි ආරෙපි තනති දට්ඨබ්බං.

රෙවතීපෙනවන්තවණ්ණනා

නි වසි තා.

4. 5.

“ඉදං මම උච්ඡවනං මහනා”හි ඉදං උච්ඡපෙනවනු. තස්ස කා උපාතති? හගච්ඡි වෙච්ඡන විහරතො අඤ්ඤාතරෙ පුරිසො උච්ඡකලාපං බජ්ඣ කාමා ඵකං උච්ඡං බාදතො ගච්ඡති. අප අඤ්ඤාතරෙ උපාසකො සිලවා කල්‍යාණධර්මො බාලදුරකො සද්ධිං තස්ස පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො ගච්ඡති. දුරකො උච්ඡං පසස්සා දෙහිති පරෙදති. උපාසකො දුරකං පරෙදතං දිස්වා තං පුරිසං සබ්බවණ්ණනො තොන සද්ධිං සල්ලාපමිකාසි. සො පන පුරිසො තොන සථිං න කිංචි ආලපි, දුරකස්ස උච්ඡබණ්ණමිතාදසි. උපා සකො තං දුරකං දස්සෙත්වා “අයං දුරකො අතිවිශ්‍ය රෙදති, ඉමස්ස ඵකං උච්ඡබණ්ණං දෙහි”ති ආග. තං සුචා සො පුරිසො අසහනො පරිභවිත්තං උපට්ඨපෙත්වා අනාදරවසෙන ඵකං උච්ඡලට්ඨි. පිට්ඨිතො ඕපි, සො අපරෙත සමයෙන කාලං කාමා වීරං පරිභාවිත්තං ලොහස්ස වසෙන පෙතෙසු නිබ්බතති. තස්ස ඵලං නාම සකකමමසරිකකිං ගොති. අට්ඨකරිසමතට්ඨානං අවන්ත රතං අඤ්ඤාවණ්ණමුසලදණ්ඩපරිමාණෙහි උච්ඡති සතසඤ්ඤාතං මහනාං උච්ඡවනං නිබ්බතති. තස්මිං බාදිකුකාමකාය උච්ඡං ගගෙස්සාමීති උපගතමිතො තං උච්ඡ අභිගතනති. සො තොන මුච්ඡිතො පතති.¹ අපෙකාදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රුජ ගහං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අනතරමිග්ගො තං පෙතං අද්දස. සො පෙරං දිස්වා අත්තනා කතකමමං පුච්ඡන්තො:-

“ඉදං මම උච්ඡවනං මහනාං

නිබ්බතනති පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං

තං දුතී මෙ පරිභොගං න උපෙති

ආචිකං හතොති කිං අයං විපාකො?

හඤ්ඤම් බජ්ජාමි ව වායමාමි
පරිසකකාමි පරිභුඤ්ජිතුං කිඤ්චි
ස්වාහං ජිනනාමො කපණො ලාලපාමි
කිසිසු කම්මස්ස අයං විපාකො?

විකානො වාහං පරිපතාමි ඡමායං.
පරිවතනාමි වාරිවරොව සලෙම
රුද්දතො ව මෙ අසපුකා නිග්ගලනති
ආචිත්ත භනෙන කිසිසු අයං විපාකො?

ජානො කිලනොතො ව පිපාසිතො ව
සන්තසිතො සාතපුබං¹ න විනෙද
පුච්ඡාමි තං එතමන්තං භද්දෙනන
කථනනු උච්ඡුපරිභොගං ලභෙය්‍යං?

පුරෙ භුවං කම්මමකාසි අත්තනා
මනුස්සගුතො පුරිමාය ජාතියා
අහං ව තං එතමන්තං වදාමි
සුභාන නිං එතමන්තං විජන.

උච්ඡුං භුවං බාදමානො පයානො
පුරිභො ව තෙ පිට්ඨිතො අත්තවත්ති²
සො ව තං පච්චාසනෙනා කපෙසි
තස්ස භුවං න කිඤ්චි ආලපිත්.

සො ව තං අභණ්ණනං අයාචි
දෙහය්‍ය උච්ඡුනති ව තං අවොච
තස්ස භුවං පිට්ඨිතො උච්ඡුං අදාසි
තස්සෙතං කම්මස්ස අයං විපාකො.

ඉබ්බ භුවං පිට්ඨිතො ගණ්හ³ උච්ඡුං.
ගහෙත්වාන බාදසපු යාවදන්තං.
තෙනෙව තිං අත්තමනො භවිස්සසි
හට්ඨො උදග්ගො ව පමොදිතො ව.

ගන්ත්වාන සො පිට්ඨිතො අග්ගහෙසි
ගහෙත්වාන තං බාදි යාවදන්තං.
තෙනෙව සො අත්තමනො අහොසි
හට්ඨො උදග්ගො ව පමොදිතො වා⁴ති.

වචන පටිච්චන ගාථා පෙනෙන ථෙරෙන ව චුත්තා.

තත්ත “කිසිසා”ති: කිදිසස්ස කම්මස්සාති අසිපපායො. “භඤ්ඤා
මි”ති: විභඤ්ඤාමි විකාතං ආපජ්ජාමි. විභඤ්ඤාමිති වා විබාධියාමි,
විසෙසනො පිට්ඨියාමිති අනෙතං. “බජ්ජාමි”ති: බාදියාමි, අසිපතන

1. සි. I. සිතසුබං.

2. සි. II. අනුගඤ්ජි.

3. හා. ගණ්හසාසි.

සංස්කෘතසද්ධෙහි නිරිතෙහි බාදනෙහි විස උච්ඡ්වතෙහි කන්ති
 යාමිති අන්තො. “වෘක්කමාමි”ති: උච්ඡ්ව. බාදිතං වායාමං කරොමි.
 “පරිසංකාමි”ති: පර්යොගං කරොමි. “පරිසංකාමි”ති: උච්ඡ්වරං
 පරිසංකාමිතං, බාදිතං අන්තො. “පරිසංකාමි”ති: පරිසංකාමිතං
 උපවිජ්ජනාමාමො පරිසංකාමිතො අන්තො. “කපණො”ති: දිනො.
 “ලාලපාමි”ති: දුක්ඛක අර්ථො අතිවිස විලපාමි. “විසානො”ති:
 විසානවා, විසානමො වා. “පරිසංකාමි ජමාමි”ති: සාමං
 අසංකාමිතං භූමියං පපතාමි. “පරිසංකාමි”ති: පරිසංකාමි.
 “වෘක්කමාමි”ති: මපෙත් විය. “සංකමි”ති: සංකමනාමො උච්ඡ්ව.
 “සංකමිතො”ති: සංකමනාමො සංකමනාමො සංකමනාමො.
 “සංකමිතො”ති: සංකමනාමො සංකමනාමො. “න විසංකමි”ති: න විසංකමි.
 “න”ති: න විසංකමි. “විසංකමි”ති: විසංකමි. “පරිසංකමි”ති: පරිසංකමි.
 “අනිසංකමි”ති: අනිසංකමි. “පරිසංකමිතො”ති: පරිසංකමිතො.
 “සංකමිතං සංකමිතං”ති: එනි එනිති නිපාතමනං; තස්ස
 කමමිතං අන්තො. “පරිසංකමිතං සංකමිතං”ති: අන්තො පරිසංකමිතං
 පරිසංකමිතං උච්ඡ්ව. ගණකාමිතං. “පරිසංකමිතං”ති: පරිසංකමිතං.
 “ගණකාමිතං නං බාදි සාමදාමි”ති: පෙරෙත අනන්තාමිතං
 උච්ඡ්ව. ගණකාමිතං යථාඋච්ඡ්ව බාදිතං ගණකාමිතං උච්ඡ්වකලාපං
 ගණකාමිතං පෙරෙත උපනෙසි. පෙරෙත නං අනන්තාමිතං තෙතෙති නං
 උච්ඡ්වකලාපං ගණකාමිතං වෙච්ඡිතං ගණකාමිතං අදාසි. ගණකාමිතං
 ගණකාමිතං සද්ධං පරිසංකමිතං අනන්තාමිතං අනන්තං. පෙරෙත
 පසන්නාමිතො වර්ධිතං ගණකාමිතං. තෙතො පරිසංකමිතං උච්ඡ්ව.
 පරිසංකමිතං. සංකමිතං පෙරෙත සංකමිතං කාලං කමිතං තාවතීතං
 උපපජ්ජි.

සංකමිතං පෙරෙත පවතති මනුස්සලොකෙ පාකවා අනෙසි.
 අථ මනුස්සං සන්ධාරං උපසංකමිතං නං¹ පවතති. පුරිච්ඡං. සන්ධාරං
 තෙතං තමන්ධං වින්ධාරෙතො කපෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා
 මනුස්සං මච්ඡරමොකො පටිවිරතො අනෙසුනති.

උච්ඡ්වපෙතමනුස්සලොකො

නි වසි තා.

4. 6.

“සංකමිතං සංකමිතං”ති ඉදං සන්ධාරං පෙරෙතෙ විහරෙතො වෙ
 පෙතෙ අර්ථක කපෙසි. සංකමිතං කීර්තොසලොකෙසු වෙ පුත්තං
 පාසාදිතං පඨමවිසෙසිතං ගණකාමිතං පරිසංකමිතං. කමිතං
 කාලං කමිතං පරිසංකමිතං පෙරෙත හුත්වා නිබ්බතතිංසු. තෙ රත්තියං
 ගණකමිතං සද්ධං පරිසංකමිතං. මනුස්සං තං සුත්වා සිත්තමිතං
 “එවං කතෙ ඉදං අවමිතං. වූපසමිතං”ති වූපසමිතං සිත්තමිතං

1. සං. සි. II පරිසංකමි. සි. I. පරිසංකමි.

2. සි. I. II & III. ඉදං.

සබ්බසං මනාදුතං දන්තං තං පවතතිං හගවතො ආරොවෙත්සං හගවා
“න උපාසකා තස්ස සද්දස්ස සවණෙන කුමාරානං භොව අත්ත
රුසො”ති වන්තං තස්ස කාරණං ආවික්ඛන්තො තෙසං ධම්මං දෙසෙය්‍යාං:-

“සාවජ්‍ජිනාම නගරං ගිම්බන්තස්ස පස්සතො
තන්තොස්ස වෙ කුමාරා රාජපුත්තාති මෙ සුතං.
පමිත්තා රජතියෙසු කාමස්සාදභිනන්දිනො
පවුට්ඨානන්තස්ස වෙ ගිම්බා න තෙ පස්සිංසුනාගතං.
තෙ වුතා ව මනුස්සන්තා පරලොකං ඉතො ගතා
තෙව භොසෙන්නාදිස්සන්තා පුළබ්බ දුක්ඛවම්මන්තො
බහුසු වත සන්තොසු දෙය්‍යධම්මෙ උපට්ඨිතො
නාසක්ඛිමා ව අත්තානං පටිත්තං කාතුං සුඛාවහං
කිං තතො පාපකං අස්ස යං තො රාජකුලා වුතා
උපානතා පෙත්තිවිසයං බුද්ධිපාසාසම්පත්තා.
සාමිනො ඉධ හුන්තා ගොන්ති අස්සාමිනො තභිං
වරන්ති බුද්ධිපාසාස මනුස්සා උත්තතොත්තා.
එවමාදිත්තිං ඤාන්ති ඉස්සරම්භසම්මං
හතාස ඉස්සරම්භං හවෙ සත්තගතො නරො
කායස්ස භෙදා සප්පඤ්ඤා සත්තං හො උපපජ්ජති”ති
සාපාසො අභාසි.

තත්ථ “ඉති මෙ සුඛා”න්ති: න කෙවලං අත්තතො ඤාණෙන දිට්ඨ
මෙව, අප්ථ භො ලොකෙ පාසාවහාවෙන එවං මයා සුත්තන්ති අනේඛං.
“කාමස්සාදභිනන්දිනො”ති: කාමභුණ්ණස්ස අස්සාදවසෙන අභිනන්දන
සිලා. “පවුට්ඨානන්තස්ස වෙ ගිම්බා”ති: වත්තමානස්සවමනෙත ගිථා
ගපිතා හුන්තා. “න තෙ සසම්මංසුනාගතා”න්ති: දුට්ඨරිතං පතාස සුච
රිතං වරිත්තං අත්තගතං ආයති දෙවමනුස්සෙසු ලද්ධබ්බං සුඛං තෙ
න විනෙත්තුං. “භොධ භොසෙන්නාදිස්සන්තා”ති: තෙ පුළබ්බ රාජ
පුත්තභුතා පෙත්තා ඉධ සාවජ්ජිතා සම්පෙ අදිස්සමානරුපා භොසෙන්නා
කන්දන්ති. කිං කන්දන්ති? ආහ: පුළබ්බ දුක්ඛවම්මන්තොති. ඉද්දති
තෙසං තං කන්දන්තස්ස කාරණං හෙතුතො ව එලතො ව විහරිත්තා
දස්සෙය්‍යාං බහුසු වත සන්තොසුති ආදි වුත්තං. තත්ථ “බහුසු වත සන්තො
සු”ති: අනෙකෙසු දක්ඛිණේයෙසු විජ්ජමානෙසු. “දෙය්‍යධම්ම
උපට්ඨිතො”ති: අත්තතො සත්තකෙ දුක්ඛධ්මෙදෙය්‍යධම්මෙපි සම්පෙ
සිතෙ, ලබ්බමානෙති අනේඛං. “පටිත්තසුඛාවහං”න්ති: අප්පමත්තකම්පි
ආයතිං සුඛාවහං පුඤ්ඤං තත්තා අත්තානං සොච්චං නිරුපද්දවං
කාතුං නාසක්ඛිම වතාති යොජනා. “කිං නිගන්තා පාපකං අස්සා”ති:
තත්තා පාපකං ලාමකං නාම කිං උඤ්ඤං අස්ස සියං. “සං ගො
රාජකුලා වුතා”ති: සෙන පාපකමෙවන මයං රාජකුලතො වුතා ඉධ

පෙතතිවිසයං උපපන්නා පෙතෙත්ත නිබ්බන්තා¹ බ්‍රුපිපාසාසමපිනා විවරුමාති අපෙත්වා. “සාමිසො ඉධ හුච්චානා”ති: ඉධ ඉමිසං ලොකෙ යසමිං යෙව සානෙ පුබ්බි සාමිතො හුච්චා විවරන්ති. තතිං තයමිං යෙව සානෙ හොනති අසාමිතො.² “මනුස්සා උත්තංගොනානා”ති: මනුස්සකාලෙ සාමිතො හුච්චා කාලකතා කම්මවසෙන ඕනතා වරන්ති බ්‍රුපිපාසාය, පසා සංසාරපකතින්ති දසෙත්ති. “ඵම්මාදි නම්. ඤාතො ඉක්කරමදසම්මතම්”න්ති: ඵම්මං³ ඉක්කරියමිදං වසෙන සමුත්තං අපාසුපපතතිසංඛාතං ආදීනවං දදං ඤාතො පහාය ඉක්කරියමිදං පුඤ්ඤපසුතො හුච්චා. “භජෙ භජෙතිසො භජෙති”ති: සග්ගං දෙවලොකං භජතො යෙව භජෙය්ස.

ඉති සත්ථා තෙසං පෙතානං පච්ඡන්ති කපෙඨානං තෙති මනුස්සෙති කතං දතං පෙතානං උද්දිසාපෙඨානං සම්පන්නපරිසාය අජිකාසයානු රූපං ධම්මං දෙසෙයි. යා දෙසනා මහාරත්තං සාපිකා අහොසිති.

ඤාමාර්ථපෙතවිඤ්ඤානා

ති ට්ඨි තා.

4. 7.

“පුබ්බි කතානං කම්මානං”න්ති ඉදං සත්ථා ජෙතවතෙ විහරන්තො රජපුත්තපෙතං ආරබ්භ කපෙයි. තත්ථ යො සො අතීතෙ කීතවස්ස නාම රඤ්ඤා පුත්තො අතීතෙ පඨෙවකවුද්ධි අපරජිකිච්චා ඛුච්චි වස්සසග්ගානි තීරයෙ පච්චිච්චා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන⁴ පෙතෙත්ත උපපන්නො. සො ඉධ රජපුත්තපෙතොති අභිපෙපනො. තස්ස වච්ඡු හෙට්ඨා සානුචාසිපෙතවච්ඡුච්චි වින්දාරතො ආභතමෙව. තස්මා තත්ථ වුත්තනසෙතෙව ගහෙතබ්බං. සත්ථා හි තද්ද පෙරෙත අත්තනො ඤාතීපෙතානං පච්ඡන්ති සාපිතාය “න කෙවලං තව ඤාතො යෙව, අප ට්ඨා චම්පි ඉතො අනන්තර තීතෙ අත්තනාවෙ පෙතො හුච්චා මහාදුක්ඛං අනුභවී”ති වච්චා තෙත යාපිතො:-

“පුබ්බි කතානං කම්මානං විපාකො මථසෙ මනං.

රූපෙ සද්ද රසෙ ගන්ධි ට්ඨාට්ඨිකෙව ච මනොරමි.

නචම්. ඕතං රතීං ඕච්චං අනුභවි: අනප්පකං.

උය්සතෙ පරිවරිතාන පටිසන්තො ගිරිබ්බරං.

ඉසිං පුත්තතමද්දක්ඛි අත්තදන්තං සමාතිතං.

අප්පිච්ඡං ගිරිසම්පන්නං උඤ්ඤ පත්තගතෙ රතං.

භජිකබ්බිතො මරුය්ස උච්චා භන්තෙති වමුචි

තස්ස පත්තං ගහෙතොන උච්චං⁵ පග්ගයා බත්තිසො.

1. සි. I & II. නිබ්බන්තො. 2. සි. II & III. හා අසාමිකො. 3. සි. II. ඵසං.

4. සි. II. විපාකාවසෙන.

5. සි. II. උච්චං.

එකෙලෙ පතනං හිද්දිනාං ගසමානො අපකකම්
රඤ්ඤා කිතවසාංගං පුතොනා කිං මං හිකුක්කරියාසි?

තස්ස කම්මස්ස එරුසස්ස විපාකො කට්ඨකො අනු
යං රජපුතොනා වෙදෙසි නිරයවිති සම්පටිතො.

ඡලෙව චතුරුසිති වසානි නනුතානි ව
භුසං දුක්ඛං නිගව්විතො¹ නිරයෙ කතකිබ්බිතො.

උත්තානොපි ව පච්චිත්ත නිකුජ්ජො වාමදක්ඛිණො
උභං පාදො ධීතො වෙවි චිරං බාලො අපච්චට.

බහුනි වසාසගස්සානි සුගානි² නනුතානි ව
භුසං දුක්ඛං නිගව්විතො නිරයෙ කතකිබ්බිතො.

එතාදිසං භො කට්ඨකං අපද්ධං පදෙසිතං
පච්චනති පාපකම්මනා ඉසිමාසජ්ජ සුබ්බතං.

සො තත්ථ බහුවස්සානි වෙදසිනාං බහුං දුඛං
මුපපිපාසාගතො නාම³ පෙතො ආසි තතො වුතො.

එතමාදිනවං දිසා⁴ ඉස්සරමදසම්භවං
පහාය ඉස්සරමදං නිවාතමනුවත්තයෙ.

දිවෙඤ්ච ධම්මෙ පාසංසො යො බුද්ධෙසු සගාරවො
කායස්ස භෙද සප්පඤ්ඤා සග්ගං සො උපපජ්ජති⁵ති.

ඉදං රජපුතනපෙතවනුං කපෙයි.

තත්ථ “සුබ්බෙ කතානං කම්මානං විපාකො මථයෙ මහ”නති:
පුරිමි¹ජනිසු කතානං අකුසලකම්මානං එලං උළාරං හුතා උපපජ්ජ
මානං අකුබාලානං විතනං මථයෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය, පරෙසං අනත්ථ
කරණමුඛෙන අත්තනො අත්ථං² උපපාදෙය්‍යානි අධිප්පායො. ඉදනි
තං විතතමථනං විසයෙන සථිං දසෙස්සානුං රූපෙ සදෙදනි ආදි වුත්තං.
තත්ථ “රූපෙ”ති: රූපගෙතු, යථිච්ඡිතස්ස මනාපියස්ස රූපාරම්භ
ණස්ස ව ලාභනිමිත්තනති අත්ථො. “සදෙද”ති ආදිසුපි එසෙච්ඡතයො.
එවං සාධාරණතො වුත්තමත්ථං අසාධාරණතො නියමෙතිං
දසෙස්සොනො නච්චං ශීභානති ආදිමංග.

තත්ථ “ජනි”නති: කාමරතීං. “බිබ්බ”නති: සහායකාදීභි කෙළුං.
“භිජිබ්බස් නති රජගතං. “ඉසි”නති: අසෙකතානං සිලකිකිකාදිනං
එසතත්ථො ඉසිං සුභෙතනා”නති: එවං නාමකං පච්චකමුඛං. “අනත
දහනෙතො උත්තමෙත දම්පෙත දම්තවිත්තං. “සමාභිසා”නති: අර
ගතනඵලසමාධිතා සමාහිතං. “උඤ්ඤ ජනාගිසො රජ”නති: උඤ්ඤ

1. සි. XII. නිගව්විතො.

2. සි. I & II. පුතාසි.

3. සි. I II & III. මුපපිපාසාගිතො නාම.

4. සි. III. තා. වා. වො.

5. හා පුරිමාසු.

අනත්ථො.

න භික්ඛාචාරෙත උදෙධි උඤ්ඤ පනතගනෙ පනතපරියාපනෙත ආභා
රෙ රතං සනතුට්ඨං. “ලබ්බා භනෙතනති චමුච්චි”ති: අපි භනෙත භික්ඛා
ලබ්බාති විස්සාසජනනත්ථං කපෙසි. “උච්චං පග්ගස්සා”ති: උච්චතරං
කත්වා පතං උක්ඛිපිත්වා. “එණ්ඨිලෙ පනාමිතිද්ධි”ති: බරකසීනෙ
භූමිප්පදෙසෙ විපනෙතා පතං තිද්ධිත්වා. “අපකකමි”ති: පොකං
අපසකති. අපකකනෙතා ච අකාරණෙන ච අනිබාලො මගනං
අනත්ථං අත්තනො අකාසිති කරුණංයන¹වසෙන මලොකෙනතං
පච්චෙකමුඛං රුජපුත්තො ආභ: ජෙඤ්ඤා කිංචලස්සාහං පුත්තො කිං
මං භික්ඛු කාමස්සමිති? “එරුස්සා”ති: දුරුස්සා. “කමුකො”ති:
අතිච්චො. “ඤ”නති: යං විපාකං. “සමපටිගො”ති: අලුපිතො. “ජලෙච
චතුර්ගිමිති වස්සාති නුත්තාති චා”ති: උත්තානො නිපනො වතු
රුසිතිවස්සාසහස්සාති නිකකුලේ: වාමපස්සෙන දක්ඛිණපස්සෙන
උදධිපාදෙ ඔලුමිකො යථාසීනො වාති එවං ච වතුරුසිති සහස්සාති
වස්සාති භොනති. තෙනාහ:-

“උත්තානො පි ච පච්චිත්ථ නිකුලේ: වාමදක්ඛිණො
උදධිපාදෙ සීනො චෙව විරං බාලො අපච්චො”ති.

තාති පත වස්සාති යස්මා අනෙකාති නුත්තාති භොනති. තස්මා
වුත්තං නුත්තාති වාති. “භුසං දුක්ඛං භිග්ගිජ්ජෙත්ථා”ති: අතිවිය දුක්ඛං
පාපුණ්ණි. “පුණ්ණි”ති: වස්සාසමුග්ගෙ. ඉධ පුරිමගාථාය ච අවචනතසං
යොගෙ උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං. “එතාදිස”නති: එවරුපං. “කමු
ක”නති: අතිදුක්ඛං. භාවනපුංසකතිදොසො “එකමත්තං නිසිදි”ති
ආදිසු විය. අපාදුට්ඨපදෙසිනං ඉසිං පුබ්බතං ආසල් ආසාදෙත්වා
පාපකම්මනො පුග්ගලා එවරුපං කවුක්ඛං අතිවිය දුක්ඛං පච්චන්තිති
යොජනා. “සො”ති: සො රුජපුත්තපෙතො. “නාත්ථා”ති: නිරසෙ.
“චෙද්ධිත්වා”ති: අනුභවිත්වා. “භාමා”ති: බ්‍රහ්මපාකට්ඨාවෙන.
“නාදො චුදො”ති: නිරයතො වුතො. සෙසං වුත්තතයමෙව.²

එවං භගවා රුජපුත්තපෙතකථාය තත්ථ සනතිපතිතං මහාජනං
සංවෙජ්ජන්තා උපරි සච්චාති පකාසෙසි. සච්චපරිශෝඝානෙ බහු
සොතාපතතිථලාදීති පාපුණ්ණිපුත්ති.

ශ්වපුත්තපෙතවස්සමණ්ණසා
නි වසී තා.

4. 8.

“ඉප්බාදකො උග්ගනාත්ථා”ති³ ඉදං සත්ථා පෙතවනෙ විහරනො
එකං ඉප්බාදකපෙතං ආරබ්භ කපෙසි. සාවජ්ජියා නිර අපිදුරෙ
අඤ්ඤරුමිං ගාමනෙ එකො කුටුමිකො අත්තනො කුලුපකං භික්ඛු.

උදෙසා විහාරං කාලෙයි. තත් කානාප්තපදනො හික්කු ආගතො
පට්ටසිංසු. තෙපි දිසා මිත්තං පසන්නවිතො පඤ්ඤෙන පථවි
යෙන උපට්ඨසිංසු. කුලපකො හික්කු තං අසගමානො ඉක්කාප
කනො හුචා තෙසං හික්කුනං දෙසං වදනො කුට්ටමිකං උප්ඛා
පෙයි. කුට්ටමිකො තෙ හික්කු කුලපකඤ්ච පරිභවනො පරිභාසි.
අප් කුලපකො කාලං කචා තසමිං යෙව විහාරෙ වච්චකුටියං
පෙනො හුචා නිබ්බතති. කුට්ටමිකො පන කාලං කචා තයොව
උපරි පෙනො හුචා නිබ්බතති. අරාධයා මහාමොග්ගලානො
තං දිසා පුච්ඡනො:-

“අප්කුපනො උග්ගතො කො තු දිනො හි නිට්ඨි
නිග්ගසං පාපකම්මෙනො කිනත්ත සද්දහසෙ තුව”නති?

ශාප් මාග. තං සුචා පෙනො:-

“අහං හදනො පෙනොමිති දුග්ගතො යමලොකිකො
පාපකම්මං කරිතාන පෙනලොකමිතො ගතො”ති

ශාපාය අතතානං ආචිකම්. අප් තං පෙරෙ:

“කිනත්ත කායෙන වාචාය මාසා දුක්ඛං කතං
කිංසු කම්මවිපාකෙන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡි”ති?

ශාපාය තෙන කතකම්මං පුච්ඡි, පෙන පෙනො:

“අහු ආවාසිකො මග්ගං ඉග්ගති කුලමච්ඡරි
අප්ඛාසිතො¹ මග්ගං සරෙ කදරියො පරිභාසකො.

තයාගං වචනං සුචා හික්කවො පරිභාසිසං.

තයා කම්මසං විපාකෙන පෙනලොකමිතො ගතො”ති.

විති ශාපාසි අතතා කතකම්මං කපෙයි.

තත් “අහු ආවාසිකො මග්ග”නති: මග්ගං ආවාසෙ මයා තත
විහාරෙ එකො හික්කු ආවාසිකො නිබ්බවසනකො අගොයි. “අප්ඛා
සිතො මග්ගං සරෙ”ති: කුලපගහාවෙන මම ගෙගෙ තණ්හාහි
නිවෙසවසෙන² අභිනිවිට්ඨො. “තාසො”ති: තයා කුලපකහික්කුග්ග.
“හික්කවො”ති: හික්කු. “පරිභාසිසං”නති: අනෙකාසිං. “පෙනලොක
මිතො ගතො”ති. ඉමිනා පකාලෙන³ පෙනගොතිං උපගතො පෙන
ගුතො. තං සුචා පෙරෙ ඉතරග්ග ගතිං පුච්ඡනො:-

“අමිතො මිත්තවණ්ණෙන යො තෙ ආසි කුලපකො
කායග්ග ගෙද දුප්පඤ්ඤා කිනත්ත පෙච්ච ගතිං ගතො”ති?

ශාප් මාග.

1. ගා. සි. I. අප්ඛාසිතො. 2. සි. I. නිවෙසනවසෙන. 3. හා ආකාලෙන.

තත් “මිනනවණේණන”ති: මිනනරූපෙන මිනනපතිරූපකාය. පුන පෙනො පෙරයා නමන්. ආවිකකතො:-

“නසොවාහං පාපකම්මසා සිසෙ නිට්ඨාමි මන්තෙ
සො ව පරවිසයං පනොනා මමෙව පරිවාරකො.

යං හදනොන හදනාකෙද්දු එතං මෙ හොති හොජනං.

අහං ව බො යං හදමි” එතං සො උපජ්චති”ති.

ගාථාවයමාහ.

තත් “නසොවා”ති: තසා එව මයා. පුබ්බිකු කුලුපකතීක්ඛු ගුරුසා පෙනසා. “පාපකම්මසා”ති: පාපකමාවාරසා “සිසෙ නිට්ඨාමි මන්තෙ”ති: සිසෙ නිට්ඨාමි, නිට්ඨානො ව මන්තෙ එව නිට්ඨාමි; න සිසපමාණේ ආකාසෙති අන්තො. “පරවිසයං පනොනා”ති: මනුසාලොකං උපාදය පරවිසයගුණං පෙනතිවිසයං පනොනා. “මමෙවා”ති මයාං එව, පරිවාරකො අහොසිති වචනසෙසො. “යං හදනොන හදනාකෙද්දු”ති: හදනොන අයා මහාමොග්ගලාන තසාං වචනකුටියං යං අකෙද්දු හදනති¹ වචං මයාජනති. “එතං මෙ හොති හොජනං”ති: එතං වචං මයාං දිවසෙ දිවසෙ හොජනං හොති. “යං හදමි”ති: තං පන වචං බාදිතො යංපහං වචං කරෙමි. “එතං සො උපජ්චති”ති: එතං මම වචං සො කුලුපක පෙනො දිවසෙ දිවසෙ බාදනවසෙන උපජ්චති, අත්තහංවං යාපෙ තීති අන්තො.

තෙසු² කුටුම්භිකො පෙසලෙ තික්ඛු “එවං ආහාරපරිහොගතො වරං කුමානාං ගුරුබාදන”තති අනෙකාසි. කුලුපකො පන කුටුම්භි කම්පි තථා වචනෙන සමාදපෙතො සයං තථා අනෙකාසි. තෙනසා තතොපි පතිකිලිට්ඨතරු ජමිහා අහොසි. ආයස්සා මහාමොග්ගලා නො තං පවතතිං හගවතො ආරෙවෙසි. හගවා තමිත්ථං අට්ඨපතතිං කතො උපවාදෙ අදිනවං දසොසො සම්පතනපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසතා මහාජනසා සාත්තිකා අහොසිති.

ගුරුබාදකපෙතිවච්ඡුමණණනා
ති ට්ඨි තා.

4. 9.

“ගුරුකුපතො උග්ගනනො”ති ඉදං සන්ධි රේඛාවනෙ විහරනොන අකෙද්දුතරං ගුරුබාදකපෙතිං ආරබ්භ පුත්තං. තසාං වච්ඡු අනන්තර වච්ඡුසදිසං. තත් උපාසකෙන විහාරෙ කාරිතොති උපාසකසා වසෙන ආගතං. ඉධ පන උපාසිකායාති අයමෙව විසෙසො. තෙසං වච්ඡුසමිං ගාථාසුව අපුබ්බං නන්ති.

ගුරුබාදකපෙතිවච්ඡුමණණනා
ති ට්ඨි තා.

1. ම. මිනනපතිරූපෙන. 2. හා. සි. II හනනකෙද්දු. 3. හා. සි. II හනාමි.

4. සි. I. බද්ධකති. හා. මහනන්ති.

5. හා. තෙසං.

4. 10.

“නගනා දුබ්බණ්ණරූපාදා”¹ ති ඉදං සන්ධි රේතවනෙ විහරනෙහ සම්මහලෙ පෙනෙ ආරක්ඛ වුත්තං. සාවඤ්ඤං කිරි සම්මහලං මනුස්සා ගණගුතා අස්සඛා අප්පසන්නා මච්ඡරමල පරිපුට්ඨිකච්ඡින්නා දුකාදිසුචරිතවිමුඛා හුත්වා විරං ජිවිත්වා කායස්ස භෙදා නගරස්ස සම්පෙ පෙනෙතොති යං නිබ්බතංසු. අපේකාදිවසං ආයස්සා මහා මොහලානො සාවඤ්ඤං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තො අනන්තරමස්සෙ පෙනෙ දිස්වා:-

“නගනා දුබ්බණ්ණරූපාදා කිසං ධම්මි සන්ධිතා”¹

උප්පාසුලිහා කිසිකා කෙ හු තුමෙහන් මාරිසා”²

ගාථාය පුවත්.

තත් “දුබ්බණ්ණරූපාදා”³ ති: දුබ්බණ්ණසරිරු ගොථ. “කො ණු තුමෙහන්”⁴ ති: තුමෙහ කෙ හු නාම ගවථ, “මාරිසා”⁵ ති කෙ අත්තනො සාරූප්පවස්සෙත ආලපති. ත පුත්වා පෙනා:-

“මයං හදනෙහ පෙනගාමා දුග්ගතා යම්ප්ලොකිකා
පාපකම්මං කරිත්වාන පෙනප්ලොකම්පෙනා ගතා”⁶ ති

ගාථාය අත්තනො පෙනගාමං පකාසෙත්වා, පුත පේරෙන:-

“කිනහු කායෙහ වාචාය මනසා දුක්ඛං කතං
කිස්ස කම්මවිපාකෙහ පෙනප්ලොකම්පෙනා ගතා”⁷ ති?

ගාථාය කතකම්මං පුවත්තා:-

“අනාවපෙසු”⁸ තිප්පෙසු විච්ඡින්නධම්මාසකං
සන්නෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකම්ම අත්තනො.

නදිං උපෙමි තසිතා රිත්තකා පරිවත්තති
ජායං උපෙමි උණ්ණෙසු ආනප්පා පරිවත්තති.

අග්ගිවණ්ණො ව නො වානො දහනො උපවායති
එතඤ්ච හනො අරහම් අඤ්ඤාඤ්ච පාපකං තෙනො.

අග්ගියොජ්ජාති”⁹ ගච්ඡාමි ජාතා ආහාරගෙගිනො,⁴
අලඛාව නිවත්තාම අහො නො අප්පසුඤ්ඤාතා.

ජාතා පමුච්ඡිතා හත්තා භූමියං පටිසුච්ඡිතා
උත්තාතා පතිකිරම් අවිකුල්පං පනාමිසෙ.

කෙ ව තන්තව පතිතා”⁵ භූමියං පටිසුච්ඡිතා
උරං සිතඤ්ච ඤෙවම් අහො නො අප්පසුඤ්ඤාතා.

එතං ව හනො අරහම් අඤ්ඤාඤ්ච පාපකං තෙනො
සන්නෙසු දෙය්‍යධම්මෙසු දීපං නාකම්ම අත්තනො.

1. ගා. සණ්ඨිතා. 2. සි. I & II. අනාවපෙසු. 3. සි. I & II. අග්ගියොජ්ජාති.

4. සි. I. II & හා. ඤිතෙනා.

5. සි. IV හන්ත පපඨිතා.

තෙ හි නුත ඉතො ගතවා යොතිං ලභාන මානුසිං.

වදඤ්ඤ සීලසම්පන්නා කාමාම කුසලං බහු”නති

අත්තනා¹ කතකම්මං කපේසුං.

තත් “අධිශෝඡනාහි ගව්ඡාමා”ති: අනෙකානිපි යොජනානි ගව්ඡාම. කථං? “ජානා ආහාරගෙහිතො”ති: වීරකාලං ජිව්ඡාය ජිව්ඡානා ආහාරෙ හිමා අභිභිජ්ඣන්නා² හුතො, එවං ගතවාපි කිඤ්ඤි ආහාරං අලඛා යෙව නිවත්තාම. “අප්පසුඤ්ඤනා”ති: අපුඤ්ඤනා අකතකල්‍යාණතා. “උත්තානා පභිකිඤ්ඤා”ති: කදපි උත්තානා හුතො විකිරිතමානභිතපච්චිකා³ විශ වත්තාම. “අවකුජ්ජා පනාමසෙ”ති: කදපි අවකුජ්ජා හුතො පනාම. “නෙ වා”ති: තෙ මයං. “උරං සිසඤ්ඤ හමෙමමා”ති: අවකුජ්ජා හුතො පතිතා උරියාතුං අසකෙකානනා වධානනා වෙදනප්පත්තො අත්තනො උරං සිසඤ්ඤ පතිසංසාම යෙව. සෙසං කෙට්ඨා වුත්තනාමෙව.

පේරො තං පවතතිං හගවතො ආරුචෙසි. හගවා තමත්තං අත්ථුප්පත්තං කතා සම්පත්තපරිසාරා ධම්මං දෙසෙසි. තං සුතො මහා ජනො මචේජරම්ලං පහාය දුනාදිති පුඤ්ඤති කරොතොසො සුවරිත නිරතො අගොසිති.

ගණපෙනවත්ථුමණ්ණනා නි වසී තා.

4. 11.

“දිඬා නසා නිරසා නිරව්ඡානශෝහි”ති ඉදං සත්ථි ජෙත වනෙ විහරතෙන අඤ්ඤතරං විමානපෙතං ආරබ්භ වුත්තං. සාවඤ්චි වාසිතො ව පාවලිපුත්තවාසිතො ව බහු වාණිජ නාවාය සුවණ්ණ භූමිං අගමිංසු. තතෙත්තො උපාසකො ආබාධිතො මාතුකාමෙ පටි බඬවිතොසා කාලමණාසි. සො කතකුසලොපි දෙවලොකෙ න උපපජ්ඣා ඉත්ථියං පටිබඬවිත්තතාය සමුද්දමජේඛි විමානපෙතො හුතො නිබ්බතති. යස්සං පන සො පටිබඬවිතොසා සා ව ඉත්ථි සුවණ්ණ භූමිතාමිතිං. තං නාවං අභිරුක්ඛ ගව්ඡති. අප්චො සො පෙතො තං ඉත්ථි ගහෙතුකාමො නාවාය ගමනං උපරුකි. අප්ච වාණිජා “කෙත නු චො කාරණෙත අයං නාවා න ගව්ඡති”ති විමංසනතා කාලකණ්ණිසලාකං විවාරෙසුං. අමනුස්සිඨියා යාව තතියං තස්සා එව ඉත්ථියං පාපුණි. යස්සං සො පටිබඬවිතොසා තං දිඬා වාණිජා චෙට්ඨාලාපං ගමුඤ්ඤ ඕනාචරණා තස්ස උපරි තං ඉත්ථි මනාරෙසුං. ඉත්ථියා මනාරිතමත්තාය නාවා මෙතෙන සුවණ්ණභූමියාහිමුඛා පායාසි. අමනුස්සො තං ඉත්ථි අතතතො විමානං ආරුචෙතො

1. හා. අත්තනො.

2. තා. අභිජ්ඣන්නා.

3. හා. විකිරිපමානභිතා.

තාය සමීං අභිරමි. සා එතා සංවච්ඡරං අභික්ඛමිතිං නිබ්බින්නරුපා
තං පෙනං යාවතති ආහං:-“අහං ඉධ වසතති මිත්තං සමරංසිතං
අත්තං කාතුං න ලභාමි, සාධු මාරිස මං පාච්ලිපුතතමෙව නෙති”ති.
සො තාය යාවිතො:-

“දිට්ඨා තයා නිරයා නිරව්ඡානගොති
පෙනා අසුරා අච්චාපි මිත්තං දෙවා
සයමද්දසං කම්මමිපාකම්පනනො
නොසාමි තං පාච්ලිපුතතමිත්තං
තත්ථ ගතථො කුසලං කරොති කම්ම”න්ති

ආහ.

තත්ථ “දිට්ඨා තයා නිරයා”ති: එකමෙව පමෙවක නිරයාපි තයා
දිට්ඨා. “නිරව්ඡානගොති”ති: මහානුභාවා නාගසුපජ්ඣොදි නිරව්ඡා
නාපි දිට්ඨා තයාති යොජනා. “සෙත්ථා”ති: බ්‍රහ්මපාසාදිගෙදු පෙනා.
“අසුත්”ති: කාලකඤ්ඤාදිගෙදු අසුර. “දෙවා”ති: එකමෙව
වාසුමමහාරුජිතා දෙවා. සො කීර අතතනො ආනුභාවෙන අතත
රතතරා තං ගහෙත්වා පමෙවකනිරයාදිගෙදු දසෙසනො මිවරති.
තෙන එවමාහ: “සසමද්දසං කම්මමිපාකම්පනනො”ති: නිරයාදිගෙ
විසෙසනො ගතථො පසාන්ති සයමෙව අතතනා කතකම්මානං
විපාකං පමිත්තතො අද්දස අද්දසමි. “නොසාමි තං සාමච්ලිපුතත
මිත්තං”න්ති: ඉදානං තං අත්තං නෙත්ථ අපරික්ඛිතං මිත්තං
රුපෙනෙව පාච්ලිපුතතං නොසාමි, තං පන “නත්ථ ගතථො කුසලං
කරොති කම්ම”ති: කම්මමිපාකසං පමිත්තතො දිට්ඨතො පුතත
පසුතතො පුඤ්ඤාතිරතො ගොතිති අත්තං. අථ සා ඉති තස්ස වචනං
සුත්වා අතමිතො:-

“අත්තංගොති මෙ යත්ත භික්ඛාගොති දෙවතෙ
කරොමි තුග්ගං වචනං තංසි ආචරිතො මම

දිට්ඨා මයා නිරයා නිරව්ඡානගොති
පෙනා අසුරා අච්චාපි මිත්තං දෙවා.
සයමද්දසං කම්මමිපාකම්පනනො
කාහාමි පුඤ්ඤාති අනපසකාති”ති

හාථා ආහ.

අථ සො පෙනො තං ඉත්තං ගහෙත්වා ආකාසෙන ගතථො පාච්ලි
පුතතගරස්ස මජ්ඣෙකං යපෙත්වා පකාමි. අථස්සා ඤාතිමිත්තාදසො
තං දිග්ඛා “මයං පුත්ථෙකං සමුදදං පකාමිත්තං මතාති අසුමහ, සා
අය දිට්ඨා වත සො සොච්ඡිනා ආගතා”ති අභිනන්දමානා සමා
ගතථො තස්සා පච්චතීං පුට්ඨිංසු. සා තෙසං ආදිපතා පටිඨාය
අතතනා දිට්ඨං අනුභූතං ව සබ්බං කපෙසී. යාවච්ඡිවාරිතොපි බො
තෙ වාණිජ අනුක්කමෙන භාවච්ඡිං උගතකාලෙ සද්දසතථිකා

උපසංකම්පිතා වන්ධිතා එකමනතා නිසින්නා තං පවතති. හගවතො ආරෝවෙසුං. හගවා තමන්දං අවුට්ඨපාතති. කන්ධා වතුන්නා පරිසානං ධම්මං දෙසෙයි. තං සුන්ධා මහාජනො සංවෙගන්තො දුනාදිකුසල ධම්මනිරතො අහොසිති.

පාටලිපුත්ත පෙතමණුමණ්ණනා
නි වෛ තා.

4. 12.

“අසඤ්චිතො පොක්ඛිරණී සුරම්මො”ති ඉදං සන්ධි සාවන්තියං විහරන්තො අම්බපෙතං ආරබ්භා වුත්තං. සාවන්තියං කීර අඤ්ඤාතරෙහි හගපති පරික්ඛිණ්ණොගො අහොසි. තස්ස හරියා කාලමිකාසි. එකා ධිතා යෙව ගොති. සො අත්තනො මිත්තස්ස ගෙහෙ ධිතරං රූපෙතා ඉණ්වසෙතා ගතිතො කතාපණ්ණසොතො හණ්ඩං ගහෙතා සන්ධන්ත සඤ්චි වාණීජ්ජාය ගතො න විරෙතො ව මුලෙන සග උදය භූතාති පඤ්ච කතාපණ්ණසාති ලභිතා සන්ධන්ත සග පටිනිවත්ති. අත්තරුමග්ගෙ වොරු පරිසුට්ඨාය සන්ධං පාපුණ්ණි. සන්ධකා ඉතො විතො ව පලාසිංසු. සො පත ගගපති අඤ්ඤාතරෙහි ගවේස් කතා පණ්ණ නික්ඛිපිතා අවිදුරෙ නිලිසි. වොරු තං ගහෙතා ජිවිතා වොරුරූපෙසුං. සො ධිතලොභොතො තන්ධව පෙතො සුන්ධ නිසින්නති. වාණීජ් සාවන්තියං ගතො තස්ස ධිතුයා තං පවතති. ආරෝවෙසුං. සා පිකුමරණොත ආජිවිකාගයොත ව අභිවිය සඤ්ජාත දදමිත්තො බංශුං පරිදෙවි. අප් තං සො පිකුසකායො කුටුම්භිකො “යථා නාඞ් කුලාලකාපතං සබ්බං හෙදනපරියන්තං එවමෙව සත්තානං ජිවිතං හෙදනපරියන්තං, මරණං නාම සබ්බසාධාරණං අපපටිකාරඤ්ච, තස්මා මා නිං පිතරි අභිබාලො සොචි මා පරිදෙවි, අහං තෙ පිතා නිං මිත්තං ධිතා, අහං නව පිකුක්ඛිවං කෙරමි, නිං පිකුගෙහෙ විය ඉම්සමි. ගෙහෙ අමිමනා අභිරමෙසුති වන්ධා සමස්සායෙයි. සා තස්ස වචනොත පටිපාසාමසෙසාකා පිතරි විය තස්මිං සංජනනාරවිබුද්ධිතා අත්තනො කපණ්ණාවෙන තස්ස වෙය්‍යාවච්චිකාරිණී සුන්ධා වත්තමානා පිතරං උද්දස්ස පෙතක්ඛිවං.¹ කාතුකාමා යාතුං පටිතා මනොසිලාවණ්ණාති සුපරිපකකාති මවුරුති අම්බඵලාති කංගපාතියං වන්ධිතා² යාතුං අම්බඵලාති ව දුසියා ගාහාපෙතා විහාරං ගතො සන්ධාරං වන්ධිතා එවමාන: “හගවා මිත්තං දක්ඛිණ්ණං පටිග්ගහණෙන අනුග්ගහං කෙරොවා”ති. සන්ධා මහාකරුණාය සඤ්ඤාදිතමානසො තස්සා මනොරථා පුරෙතොතා නිසජ්ජාකාරං දසෙසයි. සා ගධ්‍යාචාරිකා පඤ්ඤාතරවරබුධාසනෙ අත්තනා³ උපනිතං සුචිසුම්බන්ධං අන්ධිතා අදුසි නිසිදි හගවා පඤ්ඤාතො

1. හා. & සි. II මහකභිමා.

2. හා. ධිපෙතා.

3. හා. & සි. I & III බුච්ඡාපනං අත්තනො.

ආසනෙ. අප් සා හගවතො යායුං උපනාමෙයි.¹ පටිග්ගතෙයි හගවා යායුං. අප් සමිසං උද්දිස්ස භික්ඛුනම්පි යායුං අදුසි. යායුං දැඩිං පුත ධොතනාන්තං අමබ්ඵලානි හගවතො උපනාමෙයි. හගවා තානී පරි භුඤ්ඤි. සා හගවතනං වැඩිළිං එවිමාහ: “යා මෙ හතෙතා පට්ඨන්තං රණයාගුඅමබ්ඵලදානවසෙකා පවත්තා දුක්ඛණං සා මෙ පිතරං පාපුණානු”ති. හගවා එවං හොතුනි වළිං අනුමොදනං අකාසි. සා හගවතනං වැඩිළිං පදක්ඛණං නානිං පක්ඛාමි. තාය දුක්ඛණාය සමුද්ධිවිමතතාය භො පෙතො අමබ්වනුය්‍යානවිමානකපපරුක්ඛ පොක්ඛරණීයො මහතිඤ්ඤි දිබ්බසම්පත්තිං පටිලුති. අප් තෙ වාණීජ අපරෙත සමයෙන වාණීජ්ජාය ගච්ඡන්තා තමෙව මග්ගං පටිපන්නා: පුබ්බෙ වසිතවයානෙ එකරතති. වාසං කප්පෙසුං. තෙ දිස්වා භො විමානපෙතො උය්‍යානවිමානාදිති සඬිං තෙසං අභ්‍යානං දස්සෙයි. තෙ වාණීජ තං දිස්වා තෙත ලද්ධසම්පත්තිං පුච්ඡන්තා:-

“අයඤ්ඤි තෙ පොක්ඛරණී සුරම්චං
සමං සුපභිත්තං මහොදකා ව
සුපුපභිතං හමරගණානුකීණණං
කථං තයං ලඛා අයං මනුඤ්ඤා?

ඉදඤ්ඤි තෙ අමබ්වතං සුරම්චං
සබ්බොතුකං ධාරයතෙ එලානි
සුපුපභිතං හමරගණානුකීණණං
කථං තයං ලඛමිදං විමාන”තති?

ඉමා වෙ ගාථා අපවාදුං.

තත් “සුරම්මා”ති: සුචුර්මණීයා. “සමා”ති: සමතලා. “සුප භිත්තං”ති: රතනමයසොපානතාය සුඤ්ජන්තං. “මහොදකා”ති: බහුජලා. “සබ්බොතුක”තති: පුපුපුපගථසුපගරුක්ඛාදිති සබ්බසු උතුසු සුඛාවහං. තෙතාහ: ධාරයතෙ එලානිති. “සුපුපභිත”තති: නිව්චං සුපුපභිතං. තං සුළිං පෙතො පොක්ඛරණී ආදීනං පටිලාභ කාරණං ආවික්ඛතෙතා:-

“අමබ්වතොදකං යාගු සිතව්ජායා මනොරමා

ධිතාය දිත්තාදුතෙන තෙන මෙ ඉධ ලබ්බති”ති ගාථමාහ.

තත් “තෙන මෙ ඉධ ලබ්බති”ති: යං තං හගවතො භික්ඛුනඤ්ඤි අමබ්වතො උදකං යායුං ව මමං උද්දිස්ස දෙනානි යා මග්ගං ධිතාය දිත්තං දානං තෙන මෙ ධිතාය දිත්තාදුතෙන ඉධ ඉමෙය්. දිබ්බෙ අමබ්වතෙ සබ්බොතුකං අමබ්වතං, ඉමිග්ගා: දිබ්බාය මනුඤ්ඤාය පොක්ඛ රණීයා දිබ්බඋදකං, යාගුයා අත්ථරණස්ස ව දුතෙන උය්‍යානවිමාන කපපරුක්ඛාදිසු සිතව්ජායා මනොරමා ඉධ ලබ්බති, සිජ්ඣතිති අපේඨා.

එවකදී පන වඩා සො පෙනෙන නො වාණිජ්‍ය නොවන නාති පසුවකහාපණසතානි දෙසෙය්‍යා ඉතො උපබ්බං. කුමෙහ ගණනට උපබ්බං මයා ගතිනං ඉණං සොධෙය්‍යා සුඛෙන ජිවතුති මග්ගං ධිතාය දෙදා”ති අත. වාණිජ්‍ය අනුකතමෙන සාවළිං පඤ්ඤා ධිතාය කපෙය්‍යා තෙන අතතනො දිනනතාගමෙ පඤ්ඤා එව අදංසු. සා කහාපණසතං ඉණකාරානං¹ දඤ්ඤා ඉතරං අතතනො පිකුසතායසා තසා කුටුම්භිකසා දඤ්ඤා සයං වෙය්‍යාවම්චං කරොනති නිවසති. සො “ඉදං සබ්බං කුසං යෙව ගොඤ්ඤා”ති තසා යෙව පටිදඤ්ඤා නං අතතනො ජෙට්ඨපුත්තසා ඝරසාමිනිං අනාසි. සා ගච්ඡන්තා කාලෙ එකං සුතතං ලභිතො තං උපලාලෙනති:-

“සන්ධිධිකං කමමං එවං පය්‍යථ දුතසා දමසා සංයමසා විපාකං

දසී අහං අය්‍යකුලෙසු සුඤ්ඤා සොමි අගාරසා ව ඉසායා”ති ඉමං ගාථං වදති.

අපේක දිවසං සන්ධා තසා සද්ධාපටිපාකං ඔලොකෙය්‍යා ඔහාසං එරිතො සමුත්ථෙ ධිතො විය අතතානං දෙසෙය්‍යා තං:-

“අසාතං සාතරුපෙන පියරුපෙන අපච්ඡයං

දුක්ඛං සුඛසා රුපෙන පමත්තං අභිවත්තති”ති

ඉමං ගාථමාහ. ගාථාපටිපෙය්‍යාසාතො සා සොතාපත්තිථලෙ පච්චිතො. සා දුක්ඛදිවසෙ බ්‍රහ්මපඤ්ඤාසා භික්ඛුසම්මසා දුතං දඤ්ඤා තං පවහති. හගවතො ආරොචෙයි. හගවා තමන්දං අවිප්පය්‍යතො කතො සමපත්ත පටිසාය ධම්මං දෙසෙයි. සා දෙසනා ඔහාජනසා සාක්ඛිකා අනොසීති.

අමබසෙහවසුච්ඡාණනා

නි ටසී හා.

4. 13.

“සං දදාහී හි නං හොති”ති ඉදං අක්කරාක්ක පෙතවදු. තසා කා උපතති? හගවති සාවළිභං විහරන්තා අක්කරාක්ක සාවළිචාසි උපාසකො සකථෙ හි ගණනිසා පුරෙය්‍යා වාණිජ්‍යය විදෙහං ගතො තත්ථ අතතනො ගණනිං විකතිණිතො පටිගණනිං සකථෙසු ආරො පෙය්‍යා සාවළිභං උද්දිසා මග්ගං පටිපජ්ජී. තසා මග්ගං ගච්ඡන්තසා අවසීයං එකසා සකථසා අනෙකා භිජ්ජී.² අප අක්කරාක්ක පුරිසො රුක්ඛගහණන්දං කුසාරිථරස්සං ගාහාපෙය්‍යා අතතනො ගාමනො නික්කමිතො අරක්කරාක්ක විවරන්තො තං ධානං පඤ්ඤා උපාසකං අක්කරාක්ක නො දෙමනසා පපත්තං දිසා “අයං වාණිජ්‍ය අක්කරාක්ක නො අවසීයං කිලමිති”ති අනුකමං උපාදය රුක්ඛදණ්ඩං ඡිද්දිතො දලහං අක්කරාක්ක කතො සකථෙ යොජෙය්‍යා අදාසි. සො අපරෙත සම

සෙත කාලං කතාං තසංගං සෙව අවච්ඡෙදසෙ භූමිවෙදවතා හුතා
නිබ්බන්ධා අතතනො කමම. පච්චවේක්ඛිතා රතතියං තස්ස උපාස
කස්ස ගෙහං ගතත්වා ගෙහවාසෙ රතා:-

“යං දදාති න තං භොති දෙපෙව දුතං දත්වා උභයං තරති
උභයං තෙන දුතෙන ගච්ඡති ජංගරථ මා පමජ්ජමා”ති
ගාථමාහ

තත් “සං දදාති හි නං භොති”ති: යං දෙය්‍යධම්මං දයනො
දෙති න තදෙව පරලොකෙ තස්ස දුතස්ස ඵලසාමිති භොති, අථ
ඛො අඤ්ඤං ඛිත්‍රං ඉඨං කතං ඵලං භොති සෙව. තසංගං “දෙපෙව
දුතං”තති: යථා තථා දුතං දෙප ඵල. තත් කාරණමාහ: “දත්වා උභයං
තරති”ති: දුතං දත්වා දිට්ඨධම්මකමපි සම්පරුසිකමපි දුක්ඛං අතත්තං
ව අතික්කමති. “උභයං භොති දුතෙන ගච්ඡති”ති. දිට්ඨධම්මකං සම්ප
රුසිකං වාති උභයමපි සුඛං තෙන දුතෙන උපගච්ඡති පාපුණ්ණි,
අතතනො පරෙසඤ්ච හිතසුඛවිසේනාපි අයමන්තො සොප්පතබ්බො,
“ජංගරථ මා පමජ්ජමා”ති: ඵලං උභයානත්තිවාරණං උභයහිත
සාධනං දුතං සම්පාදෙදුං ජංගරථ, දුක්ඛපකරණාති සප්ප්පතා තත්
ව අප්පතනා භොතාති අන්තො. ආදර්ශස්ස තත්ඤ්චත් අමෙණිත
වසෙත වුත්තං. වාණිජ්‍යේ අතතනො නිව්චං තීරෙතො පටිතිවතතිතො
අනුක්කමෙන සාවන්තො පත්වා දුතියදිවසෙ සත්තාරං උපසංකම්මිතො
වන්දිතො ඵකමන්තං නිසින්නො තං පවතති. හගවතො ආරොචෙසි,
සත්තං තමත්තං අනුප්පතති. කතා සම්පත්තපරිසාරය ධම්මං දෙසෙසි,
සා දෙසනා මහාජනයා සාප්පිකා අගොසිති.

අනඤ්ඤානිපෙතවිඳුල්ලිකා
නි ට්ඨි තා

4. 14

“මයං භොගෙ සංහරිමිහා”ති ඉදං භෞතසංහරණ පෙතවිඳුල්.
තස්ස කා උප්පතති? හගවති වෙච්චිතෙ විහරන්තො රුජගගෙ කීර
වතස්සො ඉප්පියො මානභූවාදිවසෙන සප්පි මුදු තෙල ධඤ්ඤදීති
වොහාරං කතා අසොනිසො භොගෙ සංහරිතො ජීවනත්තො කායස්ස
හෙද පරමමරණං ඛිතිතගරෙ පරිබාපිට්ඨං පෙතියො හුත්වා
නිබ්බන්ධංසු. තං රතතියං දුක්ඛාභිභූතා

“මයං භොගෙ සංහරිමිහා සමෙත විසමෙත ව
තෙ අඤ්ඤා පරිභුඤ්ඤාති මයං දුක්ඛස්ස භාගිනි”ති

විප්පලපතතියො හෙරවෙන මහතා සඤ්ඤාන විරම්භංසු. මිත්‍රස්සා
ආං සුත්වා භිතතසිතා විහාතාය රතතියා බුද්ධබුද්ධස්ස භිතබුද්ධස්ස
මහාදුතං සප්ප්පතා සත්තාරං භිතබුද්ධස්සාදි තිමෙනතත්තා පඤ්ඤා

තෙන බංදනියෙන භොජනියෙන පරිවිසිඬා; හගවන්තං භුක්තාපී. ඔනීතපත්තපාණිං උපනිසිදිඬා; තං පවතති. පච්චෙදෙසුං. හගවා “උපාසකා තෙන වෙසෙද්දන කොචි අන්තරුසො නත්ති. චතස්සො පන පෙතියො දුක්ඛාභිභූතා අත්තානං දුක්ඛවකම්මං කපේඬා; පරි දෙවනවසෙන සෙද්දන විලපනතියො¹:-

“මයං භොගෙ සංහරිමාං සමෙන විසමෙන ව

තෙ අසෙද්ද පරිභුඤ්ජාති මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී”ති

ඉමං ශාපමාහංසුති අවොච.

තත් “භොගෙ”ති: පරිභුඤ්ජනබ්බිත්තං භොගාති ලඞ්ඛනාමෙ වත්තංභරණාදිකෙ විතතුපකාරණවිසෙසෙ. “සංහරිමාං”ති: ඔච්ච්ථ මලෙන පරියාදින්නාවිත්තා කස්සචි කිඤ්චි අදඬා; සංවිඤ්චිත. “සමෙන විසමෙන වා”ති: ඤායෙන ව අසෙද්දයෙන ව, ඤායපච්චරූප තෙන² වා අසෙද්දයෙන. තෙ භොගෙ අවෙතති සංහරිතෙ ඉද්දනි අසෙද්ද පරිභුඤ්ජාති. “මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී”ති: මයං පන කස්සචි සුවරිතස්ස අකතස්සා දුච්චරිතස්ස ව කතස්සා එතරගි පෙන යොනිපරියාපත්තස්ස මහතො දුක්ඛස්ස භාගිනියො හවාම, මහා දුක්ඛං අනුභවාමාති අත්තා.

එවං හගවා තාගි පෙනිති වුත්තශාපං වඬා; තාසං පවතති. කපේඬා; තං අනුප්පත්තිං කඬා; සම්පත්තපරිසාය ඛම්මං දෙසෙඬා; උපරි සම්මානී පකාසෙසි. සම්මපරියොසානෙ ඛනු සොතාපත්ති එලාදිනි පාසුණිංසුති.

භොගසංහරණපෙතවසුචණ්ණා
ති වසී තා.

4. 15.

“සෙට්ඨ වස්සසහස්සාති”ති ඉදං සෙට්ඨපුත්තපෙතවඬු. තස්ස කා උප්පත්ති? හගවා සාවඤ්චියං විහරති ජෙතවතෙන. තෙන වො පන සමයෙන රුජා පසෙනදිකොසලො අලඞ්ඛනපට්ඨපෙත්තා හත්තිකඛ්ඛවරගතො මහතියා රුජ්චියා මහනෙත්ත රුජානුභාවෙන නගරං අනුසංවරනොතා අඤ්ඤාතරසමීං තෙහෙ උපරිපාසාදෙ වාන පානං විවරිඬා; තං රුජවිභූතියං ඔලොකෙන්නති. රූපසම්පත්තියා දෙවච්ච්ථරූපවිභාගං එකං ඉප්පි. දිස්සා අදිට්ඨපුඤ්ඤ ආරම්මණ සහසා සමුප්පන්නා කිලෙසසමුද්ධාවරෙන පරිසුට්ඨිතවිත්තො සතිපි කුලරූපාවාරාදිභූණ්ණිසෙසසම්පන්නෙ අත්තපුරුෂෙන සහවලනු කාසො පන දුද්දමස්ස විත්තස්ස වසෙන තස්සා ඉප්පියා පටිබ්බිමානසො නුඬා; පටිච්ඡාසෙන නිසින්නස්ස පුරිසස්ස “ඉමං පාසාදං ඉමං ව ඉප්පිං උප

1. හා. විසමරෙන මරවනතියො.
2. සි. 1. II & III. පඤ්ඤපච්චරූපකෙන.

බාලෙහි” කී සතුන් දැන රාජගෙහි පව්වේ. අසුන් සබ්බ අමි
සකබරපෙනවනුමි ඇගනනගෙනෙවි වෙදිනබ්බ. අය පන
විසෙසො: ඉබ් පුරිසො සුරිසෙ අනන්තගෙන යෙව් ඇගනනි නගර
වාරෙ එකිනෙ අනනනා ඇතිනං අරුණවණ්ණමිනනිනං උපපලාති ව
නගරවාරනවාපෙ ලග්ගනා නිපජ්ඣං ජෙතවනං අගමාසි රාජා
පන සිරිසගෙන වාසුපගනො මජ්ඣිමයාමෙ ස ඉති න ඉති ද ඉති
සො ඉති ව ඉමාති වනනාරි අකබරාති මහතා කණෙකන උච්චාරි
නාති විසාරවසෙන අසොසාසි. නාතිපි කිර අතිනෙ කාලෙ සාවස්ථි
වාසිති වතුති සෙවනිපුතෙතති ගොගමදමිනෙතති සොබ්බනාලෙ
වාරදරිකකමිවසෙන බහුං අපුසුන්ද. පසවිනා අපරගාගෙ කාලං
නනා තසොව නගරසො සමිපෙ ලොගකුමිතියං නිබ්බතනිනා පච්චමි
නෙති ලොගකුමිතියා මුඛවට්ටි. පනා එකෙකං ගාථං වනතුනාමෙති
උච්චාරිනානං නාසං ගාථානං ආදිඅකබරාති. තෙ පඨමකබරමෙව
වනා වෙදනාපනනා සුනා ලොගකුමිතියං මහරිංසු. රාජා පන නං
සද්දං සුනා භිතතසිතො සංවිසො ලොමගංසජාතො නං රතනාව
සෙසං දුකෙකන විනිනාමෙති විනානාය රතනියං පුරොගිතං පසෙකා
සාපෙති නං පවතනි කපෙසි. පුරොගිතො රාජානං භිතතසිතං
සුනා ලාගතිදො “උපනොනො වො අයං මයං බ්‍රාහ්මණානං ව
ඉංභුපාදපුපාසො” කී විනෙතනා “මහාරාජ මහා වතායං උපද්දවො
උපනොනො සබ්බවතුකකං යසුන්ද යජාති” කී ආග. රාජා තසො පථි
වචනං සුනා අමෙව ආණ්ඩෙසි: “සබ්බවතුකකයසුන්ද උපකාර
ණාති සජෙජා” කී. නං සුනා මලලිකාදෙවී රාජානං එවමාග:
“කසො මහාරාජ බ්‍රාහ්මණ වචනං සුනා අනෙකපාණ්ඩවතිංසකක
කිච්චං කාතුකාමෙසි, නහු සබ්බත් අපථිතකසුණ්ඩාවාරො හගවා
ප්‍රවර්තෙබ්බා? යථා ව තෙ හගවා බ්‍රාහ්මණනි තථා පථිපජ්ඣ
තබ්බ” නති. රාජා තසො වචනං සුනා සත්ථසනතිකං ගනනා නං
පවතනි හගවෙනො ආරොවෙසි. හගවා “න මහාරාජ තනො
නිදනං තුයං කොචි අනතරායො” කී වනා ආදිතො පට්ඨාය තෙසං
ලොගකුමිතිරියෙ නිබ්බතනසතනානං පවතනි කපෙති තෙති.
පවෙකං උච්චාරෙතුං ආරභිගාථාසො:-

“සෙවනිවසොසගයොති පරිපුණ්ණොති සබ්බසො
නිරියෙ පච්චමිනානං කද අනොගමිසොති?

නනි අනොගමිනො අනොගමිනො අනොගමිනො පථිදිසොති
තථාති පනතං පාපං මම තුයං.” ව මාරිස.

දුජ්ඣිතං අජ්ඣිමග්ගෙ සනෙත න දදමග්ගෙ
සනෙතපු දෙය්‍යධමෙසු දීපං නාකමග්ග අනතනො.

1. හා. උච්චාරිතාති මිය.

2. හා. ලාභුපාසො.

3. සි. 1. තුයං මයං.

සො හි නුත ඉතො ගනනිං යොතිං ලද්ධාන මානුසි.
වදඤ්ඤා සිලසමපන්නා නාගාමි කසලං බහුං."ති
පරිපුණ්ණං කථා කපේසි.

තත් "සට්ඨි වය්‍යසහස්සාහි"ති: වය්‍යානං සට්ඨිසහස්සාහි. තස්මිං
කීර ලොහකුලිතිරයෙ නිබ්බත්තසත්තො අධො ශච්ඡන්තො තිංසාය
වය්‍යසහස්සෙහි හෙට්ඨිම තලං පාපුණාති, තතො උද්ධං උග්ගච්ඡ
තතොපි තිංසාය එව වය්‍යසහස්සෙහි මුඛවට්ටිපපදෙසං පාපුණාති. නාය
සඤ්ඤා සො "සට්ඨි වය්‍යසහස්සාහි පරිපුණ්ණාති සබ්බසො"ති ගාථං
වතකුසාමො ස ඉති වචා අභිමත්තවෙදනාපපන්නො හුන්වා අධො
මුඛො පති. භගවා පන තං රඤ්ඤා පරිපුණ්ණං කථා කපේසි.
එසත්තයො සෙසගාථාසුපි. තත් "ඤ්ඤා අනෙතා හමිස්සාහි"ති: ලොහ
කුලිතිරයෙ පච්චමානානං අමානං කද හු ඛො ඉමස්ස දුක්ඛස්ස
අනෙතා පරියොසානං භවිස්සති. "නාථාහි"ති: යථා තුග්ගං මග්ගං ව
ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නත්ති අනෙතා න අනෙතා පතිදිස්සති තථා තෙන
පකාරෙන පාපකං කමමං පතතං තයා මයා වානි විහත්ති. විපරිතා
මෙත්වා වත්තබ්බං. "දුජ්ජිමින"තති: විඤ්ඤාහි ගරහිතබ්බං ජිවිතං.
"සෙ සත්ත"ති: යෙ මයං සත්ත විජ්ජමානෙ දෙය්‍යබ්බෙම.
"න දදමිනසෙ"ති: න අදමහ. වුත්තමෙවත්ථං පාකචතරං කාතුං
සත්තනසු දෙය්‍යබ්බමෙමසු දීපං නානමින අත්තනොති වුත්තං.
"සො"ති: සො අහං. "භුතා"ති: වත්තපරිචිතසේක නිපාතො.
"ඉසො"ති: ඉමහො ලොහකුලිතිරයා. "ගනාමා"ති: අපගනත්වා.
"සොතිං ලද්ධාන මානුසි"තති: යොතිං මනුස්සත්තභාවං ලභිත්වා.
"වදඤ්ඤා"ති: පරිච්චාගසිලො වා යාවකානං වා වදඤ්ඤා. "සිල
සමපන්නා"ති: සිලාවාරසමපන්නො. "නාගාමි කුසලං බහු"තති:
පුබ්බ විය පමාදං අනාපජ්ජිත්වා බහුං පහුතං කුසලං පුඤ්ඤකම්මං
කරිස්සාමි, උපවිඤ්ඤාමිති අත්තො.

සත්වා ඉමා ගාථාසො වචා විත්ථාරෙන බවමං දෙසෙසි. දෙසනා
පරියොසානෙ මත්තිකාරතකුප්පලභාරකො පුරිසො සොනාපත්ති
එලෙ පතිට්ඨති. රාජා සංජාතසංවෙගො පරපරිග්ගහෙ අභිජ්ඣං
පහාය සදුරසත්තුවෙත්වා අගොසිති.

සෙට්ටිපුතනසෙට්ටිපුණ්ණානා
නි වසී තා.

4. 16.

"කිං හු උමමතතරුසොවා"ති ඉදං සත්ථි වෙච්චනෙ විහරන්ත
අඤ්ඤතරං පෙහං ආරබ්භ වුත්තං. අනිතෙ කීර බාරාණසිනගරෙ
අඤ්ඤතරො පිඨසප්පි සාලිතතකප්පයොගෙ කුසලො තථාහි සක්ඛර
විපනසිප්පෙ නිපථත්ති. ඔතො නගරවාගෙ නිග්ගොධරුකබ්බුලෙ නිසී
දිත්වා සක්ඛරප්පහාරෙහි ගත්තිඅස්සරථමනුස්සකුටාගාරධරපුණ්ණ
සවාදිරුපාති නිග්ගොධරපෙතනසු දස්සෙති.

නාපසන්නො භූමියං පනති. අයොකුටෙසු පන අපගතමනෙතස්ස පටි පාකතිකසිරො කිට්ඨති. අපේකදිවසං ආයස්මා මහාමොක්ඛාලානො ගිජ්ඣකුටා මතරනෙතො තං දිස්වා:-

“කිනත්තු උමමතතරුපොච මිහො හනෙතොච ධාවසි
නිස්සංඝයං පාපකමමං කිනත්තු සද්දංසෙ කුච්”නති?

ඉමාය ශාථාය පටිපුච්ඡි.

තත් “උමමතතරුපොචාති: උමමතතසහාපො විය උමමා දපපනෙතො විය. “මිහො හනෙතොච ධාවසි”ති: හනනමිහො විය ඉතො විතො ව ධාවසි. සො හි තෙසු අයොකුටෙසු නිපතනෙතස්ස ච පරිත්තාතං අපස්සනෙතො න සියා තු ඛො එවං පහාරොති ඉතොපි එතොපි පලායති. තෙ පන කමමවෙගුක්ඛිතතො යත් කත්ථි සිතස්ස මත්තෙ යෙව උපරි පතනති. කිනත්තු සද්දංසෙ කුච්”නති කිනත්තු ඛො කුචං සද්දං කරොසි අතිවිය විස්සරං කරෙතො විචරසි තං සුචා පෙතො:-

අහං හදනෙත පෙතොමති දුග්ගතො යමලොකිකො
පාපකමමං කරිචාන පෙතලොකං ඉතො ගතො.

සට්ඨිකුටසගස්සාති පරිපුණ්ණොති සබ්බසො

සියෙ මග්ගං නිපතනති තෙ හිඤ්ඤති ව¹ මත්තක”නති

විති ශාථාති පටිවචනං අද්දසි.

තත් “සම්මුඛසංඝයාති”ති: සම්මතොති අයොකුටසගස්සාති. “පටිපුණ්ණොති”ති: අනුතාති. “සබ්බසො”ති: සබ්බභාගතො. තස්ස කිං සසියා අයොකටසගස්සාතං පතනපථගොනතං මහනතං පබ්බත කුටප්පමං සිසං නිබ්බතති. තං තස්ස වාලග්ගකොට්ඨිතතුද්දන මතනට්ඨි ඤානං අසෙසෙච්ඡා තාති කුටාති පතනතාති මත්තකං හිඤ්ඤති. තෙන සො අට්ටස්සරං කරෙති. තෙන වුත්තං: සබ්බසො සියෙ මග්ගං නිපතනති තෙ හිඤ්ඤති ව මත්තකනති. අපි තං පෙරෙ කතකමමං පුච්ඡතො:-

“කිනත්තු කායෙන වාචාය මනසා දුක්ඛටං කතං

කිස්ස කමමවිපාකෙත ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡසි?

සට්ඨිකුටසගස්සාති පරිපුණ්ණොති සබ්බසො

සියෙ තුග්ගං නිපතනති තෙ හිඤ්ඤති ව¹ මත්තක”නති?

වෙ ශාථා අහාසි.

තස්ස පෙතො අත්තනා කතකමමං ආචික්ඛතො:-

“අද්දසාසිං සම්මුඛං සුනෙතතං භාවිති ඤ්ඤියං

නිසිනතං රුක්ඛමූලයම් ක්ඛායනං අකුතො භයං.

සාලිතතකපසභාරෙන භිඤ්ඤාං තස්ස මත්තං
තස්ස කම්මවිපාකෙන ඉදං දුක්ඛං නිගච්ඡිං.

සබ්බකාමසංඝයානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො
සිසො මංගං නිපතනති තෙ භිඤ්ඤානි ව මත්තං”නති

තිස්සො භාජායො අභාසි.

තත් “සම්මුද්ධ”නති: පච්චෙකසම්මුඛං. “සුභෙදාන”නති: එවං
නාමකං. “භාසිභිඤ්ඤ”නති: අරියමග්ගභාවතාය භාසිත සඛාදිගුණීයං.
“සාලිතතකපසභාරෙන”නි: සාලිතතකං වුවහි ඛනුකෙන අභිගුලිති
එව වා සක්කරිතපනපයොගො තථා සක්කරිය පහරණෙන. සාලිතත
කපසභාරණොනාති වා පාඨො “භිඤ්ඤා”නති: භිඤ්ඤා.

තං සුච්ඡා පෙඤ අතතනො කතකම්මොත්තරුපමෙව ඉදනි පුරුණ
කම්මස්ස ඉදං ඵලං පරිලභතිති තං දස්සෙතො:—

“ඛමෙතන තෙ කාපුරිස
සබ්බකාමසංඝයානි පරිපුණ්ණානි සබ්බසො
සිසො තුංගං නිපතනති තෙ භිඤ්ඤානි ව මත්තං”නති

මසානභාජමාග.

තත් “ඛමෙමංග”නි: අනුරූපකාරණෙන. “තෙ”නි: තච. තස්මිං
පච්චෙකවුච්ච අපරජ්ඣිකෙනාන තයා කතස්ස පාපකම්මස්ස අනුච්ඡ
විකෂමිවෙතං ඵලං තුංගං උපනිතං, තස්මිං තෙනවි දෙවෙන වා
මාරෙන වා බ්‍රහ්මණා වා අපි සම්මාසම්මුච්චෙනපි අපපට්ඨිංගනීයමෙවෙ
තනති දස්සෙති.

එවං ව පන වච්චා තෙනා පිණ්ඩාය වරිත්වා කතභතනකිවෙට්ඨා
සායණසම්මෙය සත්ථාරං උපසංකම්චා තං පවතති. භගවතො ආරො
වෙසි. භගවා තමත්ථං අනුප්පාතති. කත්වා චතුතනං පරිසානං ඛමං
දෙසෙතො පච්චෙකවුච්චානං ගුණානුභාවං කම්මානඤ්ච අවඤ්ඤානං”
පකාසෙයි. මහාජනො සංවෙගජනො සඛාජනො ච සුච්ඡා පාපං
පහාය දුනාදි පුඤ්ඤානිරතො අහොසීති.

සබ්බකාමසංඝසපෙනවිනුචණ්ණො

ති ටසි තා.

චතුත්ථමොචගෙවනුචණ්ණො

ස ම තතා.

එතනාවතා ව

යෙ තෙ පෙතෙසු නිබ්බතතා සත්තා දුක්ඛවතාරිනො
යෙති කමෙති තෙසං තං පාපකං කට්ඨකපථලං.

පච්චක්ඛනො විභාලෙනති පුච්ඡා විසංඝනෙති වා
යා දෙසනානියාමෙන සත්තසංවෙගවසිති;

තං කථාවන්තූකුසලා සුපරිඤ්ඤානවැන්නා
සෙසවිඤ්ඤාති නාමෙන සංභායිංසු මහෙසයො.

තස්ස අත්ථං පකාසෙත්තුං පොරණධිකථාතං
නිසංසාය යා සමාරඬා අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

යා තත්ථ පරමිත්තං තත්ථ තත්ථ යථාරහං
පකාසනා සරම්භි දීපනී නාම නාමිතො.

සමපතතා පරිනිට්ඨානං අනාකුලවිනිව්ඡයා
සා පණ්ණාසමතතාය¹ පාලියා භාණ්ඩාරතො.

ඉති තං සබ්බරේනෙතන² යං තං අධිගතං මියා
පුඤ්ඤමසායානුභාවෙන ලොකනාපස්ස සාසනං

ඔගාඤ්ඤායා විසුඬාය සීලාදීපටිපත්තියා
සබ්බපි දෙතිනො භොනතු විමුත්තිරසභාගිනො.

වීරං තිට්ඨතු ලොකසමිං සම්මාසම්මුඛසාසනං
තසමිං සභාරවා නිව්චං භොනතු සබ්බව පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන දෙවොපි ජගතිපති
සද්ධම්මනීරතො ලොකං ඛමෙතෙනව පසාසතුති.

බදරනිත්ථ විහාරවාසිනා මුනිවරයනිනා හදනෙතන
ආවරියධම්මපාලෙන කතා පෙතවන්තූ
සංවණ්ණනා සමතතා.

1. සී. I. එකපණ්ණාසමතතාය.

2. සී. II. සබ්බරේනෙතන.

INDEX.

	පිටිකිකානි.		පිටිකිකානි.
අනන්ත	108	අභිකො	80
අනන්තකං	138	අනාපරසිං	66
අනමකාමා	125	අභිවරුසි	114
අකාසිං කුණ්ඩලී මුඛං	92	අභිවාරිණී	114
අභිලාමානො	161	අනිපාදනෙන කුලා න	
අනාගොහයා	58	හොනනි	96
අනඛයබමමන්ත්‍ර	172	අභිමඤ්ඤිසං	29
අනබ්බිමලං	141	අභිසෙවනි අමොගනි	101
අගාරිණී	138	අභිමිය සොහමානො.	81
අගනකුලිකො හමියනි		අකුලෙ	135
හොගනො	142	අකුලං	81
අග්ගිදුඛිඛාව අතපෙ	125	අතතදනාං	189
අග්ගිදුඛිඛාව අතපෙ	28	අනං	151
අග්ගිවණ්ණණො	145	අනුඤ්ඤි දිස්සා පරිවාරයනනි	157
අභිකතො අභිකං ගව්නනි	127	අනෙතා වෙ තාදිසො සියා	85
අභිකුරං උපජිවනනි	98	අපචා	14
අභිතපචමභිනි	114	අපාගං සුඛිතො හෙය්සං	38
අභිතිරසය්ස	90	අපො තෙ අදුරුගතං	180
අභිකුසිසොගනන	141	අද	183
අචාරිසං	151	අදතා ගෙගිනමනො	
අච්ඡි	135	ආමිසසමි.	80
අච්ඡන්තං හෙතෙරං ජිවො	181	අදනමභිදනඤ්ඤි	96
අච්ඡන්තරූපං	141	අදනාසිලා න ව සද්දානනි	
අජ්ජ සුචෙ	157	දනාපලං හොනි පරමිති	
අජ්ජාසිතො මය්සං සෙර	191	ලොකෙ	80
අඤ්ඤාඤ්ඤි බො තං සුච්ඡාමි	65	අදයකා	45
අඤ්ඤාසිතො	161	අදයකා	35
අඤ්ඤානො	159	අදුබ්බපාණී	86
අඤ්ඤා	73. 126	අභා	159
අඤ්ඤා වා දුමමනි	31	අභිමනනං	65
අට්ඨියාමි	37	අභිසොජනනි ගව්නමි	194
අභංගො භුලපරිමණිලො	181	අනාගාර	60
අභිසංඛලිකා කතා	114	අනානුඤ්ඤානො	48
		අනපාකෙසු	44

	පිළිබිඹානි.
අනවතීනො	48
අනාවටෙපු නිපෙස්සු	144
අනිඤ්ඤා	67
අනිසේසා	164
අනුකම්පනා	20, 52
අනුකම්පනා යෙ කුසලා විදේයස්සං	12
අනුකම්ප මං	52
අනුකම්ප යු	130
අනුපරිප්පනා	135
අනුප්පානාන වාරකං	91, 93
අනුභවිකාන තමපි	81
අනුභූතං	114
අනුභූතානි දුක්ඛං කච්චි කපථලානි	45
අනුසත්තරුපො	173
අනුසො	90
අනෙකච්ඡතං	106
අනෙකභාගෙන භූණ්ණන	158
අනෙකාරසව්‍යඤ්ජනං	132
අනොමදස්සනෙ	136
අනන්තරයකරෙ අභං	180
අනන්තරවාසගතාමං බාරු ණසියා ව සනාතිනෙ	122
අනුකම්පිඤ්ඤා	80
අනුගච්ඡ	186
අනුදිසාති	130
අනුදිසි	132
අනතපානමපි	125
අනතපානමති	19
අනෙකාන පානෙන	31
අපකකම්	190
අපානුදි	31
අපානුදිං	65
අපි දිබ්බෙසු	133
අපියෙසු අවකිරියති	125
අපට්ඨගනීයා	58
අප්පෙවනාම මුඤ්ඤවයං	
පුබ්බලොභිතභූතාප්පානා	60
අප්පනෙ සු වණ්ඨිබ්බතෙ	94

	පිළිබිඹානි.
අප්පකුසුතො	165
අප්පසුකුසුතො	194
අප්පෙව නෙ දදෙ කිඤ්චි	66
අබ්බුලහං වන	32
අභාසිසං	114
අභිකකනෙතන	53
අභිකකමො නඤ්චි පටිකකමො වා	157
අභිකකණං	80
අභිජ්ජමානෙ	122
අභිසම්පර්දයං	143
අමච්චා පාරිසල්පා	180
අමච්චරි	13
අමනසිකච්චා	130
අමමො	164
අමානුසො වායති ගණ්ඨො	179
අමානුසුචි කතා පුජා	7, 21
අයං	14, 138
අයං භොතො සමුච්චෙ	32
අයං නු කිං කම්මමකාසි නාරි	34
අයමෙව පුලො නිර්දේශන නෙත	158
අයසා පටිකුල්පනං	40
අයොපාකාරපරිප්පනං	40
අරණ්ඩිකාරි	164
අරණ්ඩිසවණ්ණවං	181
අරහනෙතො	6
අරිඤ්ඤා	180
අරියං අභිච්චාපරෙකුප්පනං	173
අරෙ	96
අලභිව නිවත්තරෙ	125
අලමෙව කාසුං කල්‍යාණං	90
අලසා	126
අලෙතො	60
අලපාණිගතො පොසො	86
අවකුල්පා පතාමසෙ	194
අවමෙකා	164
අවච	66
අවඤ්ඤානි	138
අවඤ්ඤා	126

III.

පිළිවිකා.කි.		පිළිවිකා.කි.	
අවලමි	135	ආයතනිකයා	153
අවිජර්ගකරෙසු	147	ආයාසි	114
අවොව	172	ආයුතා	99
අසකිතා	148	ආරාමිනී	77
අසමනනභංගි	172	ආරොපි පකතීං තථංභවණං	81
අසකකාතිනො	90	ආලාරපවෙහ	135
අසකකානං උපනතීකෙ	89	ආලොපං	53
අසිතිකකවචානානං	77	ආලොපපිණ්ඩයාලො	126
අසුර	495	ආවාසං	67
අසොකං මිරජං ණානං	67	ආවි	78
අසංයමි	147	ආවසනං	89
අසා	143	ආසමානා	161
අසානරිජරෙත	43	ආසිං	63
අහමෙව දජ්ජං	96	ආසුං	118
අහු ආවාසිකො මයං	191	ආතිණ්ඩිමානා	133
අහු ඉති අහු පුරිකො	119	ඉවෙව්ව	45
අහු	117	ඉවත්මිකෙ	159
අහො වත	96	ඉති මෙ සුතං	187
අහඤ්ච කපිකච්ඡුකො	65	ඉතිසු	93
අහං තෙ සකිතා මාතා	60	ඉතො	48, 118, 202
අහං නකු නකුසෙත	68	ඉතො අහං වයංසකානි පඤ්ච	
අහං මතතා කුචං තිණ්ණං	62	යං එවරුපා විවර්ගි නයං	62
ආකාසෙව ලබ්ධිජර	58	ඉතො ගතා	25
ආහඤ්ච	117	ඉතො ගතාවා	91
ආහනන්ත සකං ඤරං	19	ඉතො දිනෙතන යංපෙනති	
ආහා	48	පෙනා කාලකතා තතිං	23
ආමමිතිනා	172	ඉතො යොජෙතකු වාහනං	93
ආමිකි මෙතං	79	ඉතතරං	45
ආමිකි මෙතං යදි අති නෙතු	81	ඉතතරං ඉතතරතො ඤාති	45
ආතපො පරිවතනතී	145	ඉතතරං ඉධ ජිවිතං	45
ආතුමෙ	119	ඉතිවිතතං විරුජෙතා	121
ආදිතතං	32	ඉතිපුරිස නිකිතං	60
ආධිපවෙතන	100	ඉතිගුතාය	119
ආපණං	66	ඉදං	9, 20
ආපනිතච්ඡිමි	55	ඉදඤ්ච සුතා වචනං	
ආහාවෙතා	120	මමෙතො	158
ආහනති	113	ඉදති ගුතකා පිතා	66
ආමනතිතා	65	ඉදා	142
ආමිකිඤ්චකෙතු	80	ඉධ 122, 127, 133, 136, 164	
ආමුතනමිඤ්චකෙතු	98	ඉධ නිකානං	136

IV.

	පිළිබඳව.		පිළිබඳව.
ඉඩ නිසින.	136	උපාගන.	93
ඉබාගන.	35	උපෙට්ට	78
ඉබෙව් කුසලං කනි.	7	උපෙට්ට පලාගන.	78
ඉමිඤ්ච	173	උපපජ්ජනති	54
ඉසයෝ	73, 74	උපපඤ්ඤාකිං	55
ඉසිං	189	උපපන්නා පෙතතිවිසයං	60
ඉසි	117	උපපාසුලිකේ	51
ඉසාරියෙන වා	87	උඛිකාරුපො	179
ඉසාරෙ ඛනධඤ්ඤාසු		උභයං	27, 114, 133
සුපහුභයං	153	උභයං තෙන දුතෙන	
උතකඛි	151	ගච්ඡති	199
උච්චාකුලෙසු	127	උභයෙ අසනෙන	163
උච්චිණ්ණිකාන	132	උභයෝ	65
උච්චං පගගග	190	උගොපි	174
උඤ්ඤ පනතගතෙ රතං	189	උමමතාරුපො ව	17, 31, 204
උජ්ඣුතයං	39	උය්‍යානවනතං	135
උජ්ඣුතලෙ	101	උරගො	47
උඤ්ඤසු	145	උරං සිසඤ්ච සට්ඨම	194
උකු සංචර්ඡනා ව	99	උසාරාසිඤ්ච පලිමපමානො	157
උතකමකිච්ඡපතනං	142	උලාරවණණං	173
උතතමදිසිපතො	164	උලාර	24
උතතරියං	37	එකකො	130
උතතසන්නා	130	එකජ්ඣං	132
උතතානා පතිකිරුම	194	එකදෙසං අදුසි	173
උතතාසිතං	157	එකනතං කවුකං	39
උද්දසි භානා	132	එකනතාතිපං	158
උද්දසාහි මෙ	60	එකපථෙ	130
උද්ධං වතුති මාසෙහි කාල		එකමනතං අපකකමම	91
කිරියා භවිසාහි	39	එකරතතිමපි	86
උතතමෙ උදකං වට්ඨං	23	එකාගං	161
උපකඛටං	80	එකෙ	125, 126
උපගමම	106	එකෝ	138
උපසීතා	98	එකං යුගං	165
උපසීතෙ	20	එතාදිසො	54, 174
උපසීතො	86	එතාදිසං	35, 142, 190
උපතිස්සනති	127	එතං	161
උපනඤ්ඤාති	135	එතං අච්ඡාදසිකාන මම	
උපතිකමසු භද්දනෙත	37	දකඛිණමාදිස	38
උපතිකමසු භද්දෙ කිං		එතං තෙ පරලොකස්මිං	
පසාම තං මගිසිකං	37	ලොකිතං භොදු උතතර	105

	පිටිවිකානි.
එතං ඩිජං කසි ඛෙතනං	6
එතං මෙ හොති භොජනං	192
එතං සො උපජ්චති	192
එතඤ්ච අඤ්ඤාඤ්ච	173
එතඤ්ච භනෙත අරගාමි	145
එතමපි	172
එතෙතා	104
එතෙතා නිබ්බතතෙතෙ එලං	6
එත්ථ නික්ඛිතනං අනක්ඛාතං	145
එය්‍යාසි	81
එරකච්ඡං	76
එවමාදිනවං ඤාඤා ඉඤ්ඤා	188
එවමෙතං අතිතානං	
පරිසනෙතා න දිස්සති	119
එවමෙවං	181
එවමෙවමපි සො ජිවො	181
එවං	20, 48, 99
එවංදිසි පුරෙ අාසිං	182
එවං දදනති ඤාතිනං	20
එවං සක්කං වරං මිඤ්ඤ	95
එවං සග්ගං ගමිස්සාපි	78
එවං සමපදමෙවෙතං	49
එවඤ්ච කාණ්ණ ජනාසි	72
එසං පුඤ්ඤාස්ස සමපදා	97
එසෙත්ථුපාසකො සමො	38
ඔපුණංමි මහාවානෙ	183
ඔභාසයනති දස සබ්බතොදිසා	43
ඔභාසෙතති ව නන්දනං	127
ඔභාසෙතති දිසා සබ්බා	53
ඔසග්ගි විය තාරකා	53
ඔසග්ගි	73
ඔසග්ගි	141
ඔසර	72
කඤ්චනාවෙලගුසිතා	113
කට්ඨකා	190
කට්ඨකං	168, 190
කට්ඨං පාලෙතති මාණවො	98
කණ්ණබ්බිකා	115
කණ්ණබ්බිකා	114

	පිටිවිකානි.
කණ්ණ	71
කතඤ්ඤාතා සපුරිසෙති	
වණ්ණිකා	86
කතපුඤ්ඤාස්ස	89
කතං ගච්ඡාමි හද්දං වො	
කතං දුතං පදිසෙත	89
කතං දුතං පදිසෙත	89
කතං වාසො ගමිස්සාති	122
කපං වො යාපෙථ	44
කපං සු යාපෙථ	44
කදරියො	77, 180
කද අනෙතා ගමිස්සාති	202
කපණා	126
කපණො	89, 186
කපිනව්විකායං	165
කපකා	93
කපිනකො නාම	164
කපිතං	20
කමොච්ඡං	84
කමිට්ඨමයං	20
කමිට්ඨමයං අඤ්ඤාඤ්චදනීයං	173
කරකං	133
කරියං	81
කරෙති කමිට්ඨං ඉධ වෙදනීයං	136
කලාණධම්මං	165
කලාණපාපස්ස	162
කසවා	119
කසවා පුරෙ මිතං පුතතං	72
කසමිට්ඨං පදෙසෙ	165
කසානුපමා	6
කසාමි	165
කළාර	68
කාකබ්බිකෙත්ථරධර	113
කාදලිමිභ සඤ්ඤානා	113
කානු අනෙතා විමොක්ඛා	
කිංකරි	37
කා නු තිං ඉධ කිංකරි	25
කාපුරිස	92
කාමිකාමිනි අනෙතරස	
බ්‍රහ්මකර්ම	55

	පිළිබිඹුකෘති.
කාමකාමිකො:	127
කාම ගුණෙති	146
කාමදුශ්ඤ	84
කායෙක වාචාය ව සංකිලිසා	161
කායෙක සඤ්ඤානො ආසිං	8
කායො තො සබ්බසොවගුණාණං	8
කාරණත්ථිකො	167
කාලකානො සති	48
කාලුසීතස්ස මෙ ඝනො	94
කාලොක	20, 26
කාසිඤ්ඤානමධාරිණී	38
කාසාමි පුඤ්ඤාති	07
කාමි	68
කිවෙජ්,	167
කිතනු	3
කිතනු සද්දයසෙ භුවං	204
කිමිජ්.	138
කිමිලායං	114
කිණ්ටි	151
කිලනානං	130
කිසා	130
කිසිකො	51
කිසා	142, 185
කිසා අයං විපාකො	34, 138
කිසා කමමිවිපාකොක	26
කිසා කමමසිදං ඵලං	39
කිසා යානා	44
කිසොතං කමමසා අයං	
විපාකො	161
කිං	90, 104
කිං අකාසි පුරිමාය ජනියා	146
කිං කමමකාසි පුමෙබ්බ	11
කිං තනො පාපකං අසා	187
කිං තසා කමමසා විපාකමිසු	161
කිං තාහං දමමි	66
කිං භූමිකාකං ගොජනං	44
කිං දදමි	81
කිං වා තොධ කුමරමසහං	66
කිං වාහං දිසා අභිසද්ද	
ගෙයං	162

	පිළිබිඹුකෘති.
කිං සයානං	44
කිං සිලො කිං සමාවාලො	
තොරුවසමිං පුරෙ භුවං	88
කිංසු තනො දුක්ඛතරසා	
ගොති	172
කිලාමි	58
කුඤ්ඤරෙණ	44
කුණ්ඩා	91
කුණ්ඩලී කතං	91
කුණ්ඩිතගිරියො පෙරෙ	129
කුතො උසාන පොරිසං	180
කුතො ජෙසාපවාසිකො	180
කුතො ඵලං	77
කුරුරිකො	130
කුලමිතරෙ	126
කුලෙජෙසාපවාසකා	78
කුවෙරං	14
කුසලං	173
කුට වාණිජෙජ්	138
කුටාගාර නිවෙසකා	133
කුටාගාරෙ ව පාසාදෙ	127
කෙවි	141
කොන	53
කොන භූමෙහත්ථ	193
කොන තො ඉධ මිජ්ඣති	54
කොන තො බ්‍රහ්මවරියෙන	
පුඤ්ඤං පාණිමිති ඉජ්ඣති	89
කොන වගුණාණං	157
කොනාසි පංසුකුසීතා	65
කොසුරි	151
කොවලං	71
කොසතිවාසකා	125
කොසමා	71
කොසෙහමති පටිවජ්ඣනා	37
කො ජතතිවජ්ඣති	93
කො ජානො	93
කො ජිවං ජෙතුමරහති	181
කො තං වදෙථ	173
කොපිතමෙතං ඉඤ්ඤා	66
කො පුඤ්ඤං තා කරිසාති	90

පිළිබිකානි	
කොළියො ඉති විසුපො	122
කො වාපිමි සද්දහාපෙය්	
එත.	162
කොසෙය් කවුලියානි	58
බජ්භොජ්ජ	19
බජ්මානා	52
බජ්සි කවුප්පයා	65
බජ්සි	185
බඤ්ජාමි	133
බාසිතා ආසි	114
බාජෙණ් පරිපෙඨාසිනා	
බිකකනනනි පුනපුනං	153
බිබ්බිනිකො	161
බිබ්බා	172
බිබ්බි.	189
බිතෙත	181
බිපිතං	60
බුද්ධජෙතා	60
බුප්පිපාසා සමපිතා	60
බෙතතුපමා	6
බෙමො	179
බෙලං	60
බො	9, 14
බොමකපාසිකානි ව	58
ගව්ජනනං	49
ගතසතනං	31
ගතීමාගතීං වා	90
ගපො	48
ගපො සො තය්ස යා ගතී	48
ගතො	151
ගතනා	202
ගතනා පුනරෙව මාත්‍රසං	107
ගතී	93
ගමිඳ්	58
ගහෙකාන තං බාදි යාව	
දත්තං	186
ගහෙකාන පසය්ස බාහායං	108
ගාමාගාමි.	120
ගිරිබ්බජ.	189
ගිඪි නිව්වානි	172

පිළිබිකානි.	
ගුණවනෙතසු	102
ගුරු ගතීනි	65
ගුරුං මෙ පරිවතනනි	138
ගොතන සත්තා	113
ගොරකබ්බි න විජ්ජනි	22
සපො ජෙස්සං වි හාතරං	74
සමෙම	186
සරණියො	125
සරමෙසිනො	91
සාණසිසව්ජිනනාතං	60
සොරං	40, 114
සොසො සුයති තාවථෙද	182
සොසො සුයති දුරුභණ්	179
ව	38
වතුතුණ්ඪිකො හවිනාන	130
වතුකකණ්ණං	40
වතුකකමෙන	44
වණ්ඨාලී	126
වණ්ඪි	63
වතුචාරං	40
වතුබ්බි	44
වතුරය්සා	58
වතොරො භික්ඛුසබ්බකො	
වතොරො පුන පුග්ගලා	66
වජ්ඣං	49
වජ්ඣසාරලිතනං	173
වජ්ඣසුසංදා	151
විකබ්බලමග්ගෙ	161
විතතය්ස අහු අඤ්ඤාප්පනං	143
විතතීතනා	98
විතෙත	180
විරතරං	81
විරපාපාභිරතො	147
විරරතතාය බාදනී	35
විරං	98
විරං ජිවනතු	21
විරං ක්වායජෙර ඩය්ගමානා	45
වුඤ්ජනිකං	122
වුලුනි පුතෙතො	118
වොදිකො හාවිතෙතන	101

පිළිබිඹුකරු		පිළිබිඹුකරු.	
වෙලාව	55	කාසි	114
ජනනික.	60	තව. ජනනික.	47
ජලබහ.	73	තඤ්ඤා දිව්‍යාන	153
ජලාසිතිසහසාරානි	118, 153	තඤ්ඤාදි පරිත්‍යාග.	39
ජලව වතුරාසිති වස්‍යානි		තණ්‍යාය	62
නනුතානි ව	190	තනො 38, 48, 58, 81, 114, 132,	
ජාතො ආකාරගෙඩිතො	194	145, 163	
ජාදෙමි	138	තනො වුතො	127
ජායා සමපන්නො	180	තනො වුතො	77, 190
ජිත්තානාමො	186	තනො සුවච්ඡවසනො මාලො	
ජනතො	143	බාරි අලබ්‍යතො	123
ජනෙන තෙන	157	තනො හි	93
ජනතුනො	98	තත්ථ 21, 40, 76, 81, 89, 113,	
ජරගාවො	81	117, 125, 135, 190	
ජහනති මිත්තො මිත්තලං		තත්ථ කා පරිදෙවනො	48
මිදිනො	157	තත්ථ ගතවා කුසලං කරො	
ජකරථ මො පමජ්ථ	199	හි කමමො	195
ජාතියො	73	තත්ථ මෙ කිං ඵලං සියො	49
ජනනති තං යක්ඛතුතො		තත්ථව	157, 166
අනෙජං	165	තත්ථ	143
ජණ්ණො ව වුඛො ව තතිං		තථාගතො	48
ගවිස්සාසි	107	තථාති වනිං	81
ජනො සබ්බං පජානාති	182	තථාහි	202
ජව හො ජවිතමෙව සෙය්‍යො	157	තත්ථව	101
ජවිතසාවසෙසං	142	තදස්සා මොනො කුපිතො	
ජුතිමො	166	මිත්තං ඤාති සමානාසි	27
ජෙතො	44	තද අනු	159
කොසි	164	තදහං සුඛිතො හෙස්සං	67
ඤාතිධම්මො	24	තදෙව	66
ඤාතිමිත්තං සුභර්ජනං		තපසො	12
හිස්සො නො අරති සියො	49	තපසිනො	74
ඤාතිසු යාමි	80	තපසිරුපො	12
ඤාති	72	තමෙවො රුජා	81
ඤාතිනං	20, 65	තමෙනමෙවො	173
ඤාතිනං හොතු	20	තයො	66
කානික	143	තයොනුද්දිං අතුලං දදිනිං	
කානසො උපකාපපති	14	හංසෙ	82
කාන	128	කසිදං	12
කාන භික්ඛා පෙතස්ස		තව දිනෙත්තං	67 130
දක්ඛණං උපකාපපථ	123	තව සුඛිතො මොණව	32

	පිටිකොනි.
තයිනා	104, 145
තයිනො	93
තයා	106, 120, 129, 136, 145, 161, 165, 191
තයා ආලානනං	117
තයා කමයා	27, 114
තයා හාතා	130
තයා වතං තමපන බ්‍රහ්ම	වරියං 143
තයා වාතා බලියනති	71
තයා දක්ඛිණමංදිප්‍රං	38
තයා පාපං අවෙනසිං	26
තයායං මෙ හරියං ව	153
තිතාව සුඤ්ඤං ව	153
තයො නං කමයා	186
තයො ව	192
තයො ව කමයා විපාක	මනියං 107
තයො	48, 159
තයො දුරේථ පෙතානං	
අනුකම්පාය පුනපුනං	123
තයො හි	96
තයිං	23
තයිං වෙදනියං	136
තා	113
තා ව දුසියො තානෙවා	
ඉරණ්‍යානි නො	126
තාදිසු	102
තාදිසො වණ්ණො	8
තාදිසං	142
තා දෙවතායො පරිවාර	
යනති	163
තාවතියං	101
තාවදෙ	81
තාගං	9, 63, 116, 173
තීකි ව්‍යාකානසුචි	173
තීසති	40
තීසනති	19
තීණ්ණාපි	172
තීර ව්‍යාකානොනි	195

	පිටිකොනි.
තීරෙකුණ්ඩසු	19
තීරගයානි සුදානි	98
තුනාවංගො	89
තුචං	151
තො	21, 38, 54, 62, 92, 126, 132, 205
තෙ බ්‍රහ්මපාසුපතනා පරතථ	45
තෙ සර	126
තෙ ව	194
තෙවසෙසුදු පරිවාරෙනති	66
තෙව තත් අප්‍රච්ඡිත්ථ	118
තෙ ව මං තත් ප්‍රච්ඡිත්ථ	89
තෙවෙව පුරිතා හොනති	14
තෙජසා යුතං	40
තෙධ හොසෙතනා	
දිසානාං	187
තෙන	8, 92
තෙන පාණි කාමදදො	89, 90
තෙන පාණි මධුසාමො	90
තෙන මෙ ඉධ ලබනති	197
තෙනමති නගොනා කසිරාව	
වුතති	163
තෙනෙව	80
තෙපි නාහොනති මෙ අලං	26
තෙපි නො අජරාමරා	73
තිජ්ඣං	205
තෙසාගං පුඤ්ඤං වසනාමි	89
තෙසු තෙසෙව රායනති	126
තෙසං	127
තෙසං කං අනුසොචසි	118
තෙති	80
තං	9, 38, 54, 77, 108, 114, 157, 186
තං කිසුදු ජනෙයං අහං	
අවෙච්ච	126
තං ධම්මං	183
තං පාපං පකතං මයං	153
තං පෙතා පරිභුක්ඛනති	7
තං විතකතං	143
තයිං වෙදනියං	186

පිළිබිඹානි.		පිළිබිඹානි.	
කි.	66	දසසු ලොකධාතුසු සකති	
කිඤ්චි හෙසසර්මාහරි	65	පතිකාන දෙවතා	101
කිංසි බාලො ව දුමෙමෙධා	31	දසාමි දනං පිතුනං පිතා	
එකකිලෙ පතනමතිඤ්චි	190	මහානං	80
එංලකසා ව පානියං	53	දහතෙ මතනදුභිං	86
එංලකසා ව පානියං විපාකං		දිනං පුඤ්ඤාන වඩ්ඪති	7
පසාය යාදිසං	58	දිනපතීනො	89
මුළං හරනතියො වාසෙසිං	153	දිනවිසායනෙ	91
පෙරසාය දසායයි කුමං	130, 133	දිනෙ අධිකතො අනුං	91
පෙරිං	108	දිනෙ ගඤ්ඤාසා ව්‍යාවචා	98
පෙරො වරිනිං පිණ්ඩාය	132	දිනං පඨපඨි අඛිකුරෙ	93
දකකිණං	14	දිනං විපුලමාකිරි	69
දකකිණෙයෙහි සුඤ්ඤානං	101	දයකා	6
දජ්ජා	13, 101	දයකා ව අතිසඵලා	14, 21
දසුමපි	157	දරකො	49
දකිං අත්තමනො හොති	97	දරුණො	147
දකිං උභයං තරති	199	දිඨ සුතා සුභජ්ජා අනුකම්පනා	
දකිං ව මෙ ආදියං යං හි		යසා පුඤ්ඤ අනෙසුං	157
කිඤ්චි	52	දිනතානිමියා කිතකාභවනති	35
දකිං නානුතපෙයසං	95	දිතනං	181
දකිංසි මෙ නපි සො		දිවසං අනුභොගි කාරණං	146
ආදිසෙය්‍ය	163	දිවා ඛජ්ජාමි දුග්ගතො	147
දකිං යජ්ජිං ව	99	දිබ්බං භක්ඛා පාතුභවෙය්‍යං	95, 95
දදනො මෙ න ඕසෙථ	95	දිසතං ගතො	90
දදනති	20	දිසවා	162
දදථ	132	දිසමනතරං	39, 99
දදමි තෙ	37	දිසරතනං හිතායසා	14
දදිකිං සංසෙ	81	දිසරතනාය	119
දදෙය්‍ය දනඤ්චි	95	දිනො	80
දදලලමාකා	113, 135	දිපං	65, 125
දදං විතතං පසාදෙය	97	දිපං කසිරථ පණ්ඩිතො	45
දදං විතතං පසාදෙය්‍යං	95	දුක්ඛං	26
දදනානං භාසොනනානං	77	දුක්ඛජ්ජ පතනා	44
දබ්බිගාහා	98	දුක්ඛසානනං කාරියෙර	182
ද්වයජ්ජකම්මානං විපාකම්මානු	163	දුක්ඛං සුපාමි සිකිකා	94
ද්වාරකං	71, 84	දුබ්බද්‍රයානි	45
වාරබාහාසු තිඨනති	19	දුග්ගතා	25, 129
වෙමාසිකො	26	දුග්ගතං	55
දසනානං	76	දුග්ගතා	25
		දුග්ගතෙකා	153

පිළිබිඹුකැනී.		පිළිබිඹුකැනී.	
දුග්ගත	77	න කොළි කිව් හනති	181
දුජ්ජිමිතං.	202	න නිබ්බන්ධනොගමපි න	
දුඝ්ථ වාචො	12	අග්ගසෙගුං	141
දුඝ්ථ සබ්බසං මිනා	161	න ගතිබ්බො	88
දුක්ඛානිතං ව භොගො	135	නගරස්ස බාහිරං.	156
දුබ්බණ්ණ රූපාසි	25	නග්ගනියස්ස	172
දුබ්බණ්ණ රූපාසං	193	නග්ගිනො	130
දුබ්බිකා	126	නග්ගා	25
දුරුතතං.	63	න ච කුජ්ඣිකබ්බං.	159
දුප්ඵ වා	165	න ච තාව භියති	107
දුස්සන්තායං.	65	න ච්ඡාදිමහසෙ	45
දුස්සිලො	180	න තස්ස පත්තං භිද්දෙය්	85
දුස්සිලො න යමචිසයමචි		න තස්ස පාපං මනසාපි	
පත්තො	80	චෙතසෙ	86
දුර සුඝං.	80	න තෙ පස්සිංසු නාගතං.	187
දුරබ්බසෙමි	87	න තෙසං කොළි සරති	
දුරෙ	125	සත්තං නං.	20
දෙදෙව් දානං.	199	න තං මඤ්ඤමි මානුසිං.	68
දෙය්‍යධිමෙව උපසිනො	187	න තං පෙතස්ස අත්ථාය	14
දෙව	115	නත්ති අචරිතො නාම	180
දෙවතාසි	173	නත්ති ච කුස්ස සාමිකො	135
දෙව්	180, 195	නත්ති දානථං නාම	180
දෙව්	54, 135	නත්ති බලං.	180
දෙවෙන වා	87	නත්ති මානා පිතා භාතා	181
දෙණි නිමමජ්ජනං.	39	න දදමහසෙ	202
ධතරඝං.	14	න දෙස්සෙතති	130
ධනඤ්ච රතෙක	95	නදියං වා සිඝ්ගාමියං	183
ධනපාලොති මිං විදුං.	76	න ධාතා හොම	45
ධනහාරකා	84	නන්තකො	132
ධනෙන වා	73	නන්දනො	136
ධම්මිකත්තං	51	නපි නොසෙති	101
ධම්මං.	151	නපි සත්තො පුරිද්දෙද	88
ධම්මානි	173	නප්පතිරූපං.	114
ධම්ම ධිතානං.	161	නප්පෙව්චෙත්	96
ධම්මෙන	92, 205	න ගඤ්ඤෙය්	84
ධාතෙසි	11	න භුඤ්ඤෙර නාපි	
න භිග්ගන්තස්ස භවතති		කාතෙතති පුඤ්ඤං.	45
මිත්තං	157	න හොගා හොතති සස්සනා	86
න ච කිම් අදමහසෙ	123	නමෙති කම්මානි සයං කාතානි	168
න කිර භිං අද දානං.	90	න මනුස්සෙසු ඊදිසං නගරං.	113

පිළිබඳව.	පිළිබඳව.
න මයාමිසිසමසදිසා මනුසා 82	නාභිජනාමි භූතනං වා 104
න මෙ දුග්ගං පියං අනු 77	නාම 190
න මෙ මිජ්ඣිමිකාදි 89	නාරද 9
නමො කාරුණික සප්තකුසල 153	නාරි 136
නමිති දෙවො 88	නාවාය 135
න යකබ්බා න සිරිංසපා වා 141	නාවාය නිසමානාය 123
නායසාප්තනමි 107	නායකාය අදාපති 123
නාසිදං අකතප්පකුසලනං 127	නිකතිවකුසලනාය ව 151
නාරකං 161	නිපතිනා 81
නාරකාමි නිකතිපි 161	නිබ්බුති 28
නාරකාරි පුරකබ්බො 146	නිබ්බුතොපනං පලායති 181
නාරකාරි සෙවිතං 07	නියති පරිනාමජා 181
න මිජ්ඣිමිකා 181	නියාමසෙ 84
න මිසෙ 186	නිරයං 153
න මිසෙසෙවති වෙරිතං 180	නිරයං පපතිසානං 40
න මිසෙසෙසං 141	නිරා කතා 151
නමාති 34	නිරසො 164
න සබ්බකුසලනිපි අකතිරිංසු 142	නිරුපති 164
න සුජනො 165	නිවහතිනා 93
න සුප්පසංයො 87	නිවහති 147
න සො භද්දානි පසාති 86	නිසර්පති 135
න හාපිකා 126	නිතිනතො සබ්බකොසෙති 157
න හි කමමං විනාසනි 138	නියති 43
න හි නන්ධ කපි අති 22	නියාතයිංසු 132
න හි රුණං 14	නිලබ්බවණ්ණකදිසං 180
නාකමග 125	නිලමඤ්ච පරායනා 60
නාගෙන 44	නුත 91
නාවකිකා අප්පසනාසං 169	නුපතිකම් 37
නොති 169	නොතං ජනනං 114
නාගිභව්ණං 28	නොසාමි තං පාටලිපුත්ත 195
නානා භව්ණං 113	මකනං 195
නානා භව්ණං 118	නො 126, 130, 133, 159
නානාසොතනා 89	නො ව වො අතං 65
නානා දිජගණාසුතා 113	නො ව පද්ධතිතො 161
නානා පද්ධතිසංස්කාරා 113	නො සුති 21
නානා පුප්ඵලා වනා 113	නොතිතපිණං විස 142
නානා ප්ලව්ඨා 113	පකකමනා දිසොදිසං 125
නානා සරගණා සුතා 113	පකකිගණං 141
නාභිජනාමි 77	පකෙති 99
	පකෙති 91

XIII.

	පිළිබඳව.		පිළිබඳව.
පණයා පණයා ව	135	පයානො	186
පඬා	179	පරාජා	127
පව්වයා	65, 163	පරවිසයා පණයා	192
පව්වනවෙදනා	163	පරසා දනං අනුමොදමානො	90
පව්වයා	105	පරසා දනසා	92
පව්වනසිනාන	108	පරිවාරයනති	44
පව්වසනනා	186	පරිවාරිනා	113
පව්වපනනසුඛ සිඬා	187	පරිවාරිනා සාපි	157
පව්වනති බාලා වයනං		පරිගුණාමි	138
අපසසිනො	163	පරිසියාති ධුමායති මුදය	
පව්වමි හනන යං තිං		හදයං මිම	26
වදෙසි	172	පරිනතසුඛාවතං	187
පව්ව පාපපන තිංසති	86	පරිපතාමි ඡමයං	186
පඤ්චාධාරො	88	පරිපුණ්ණාති	204
පඤ්ච පණ්ණාස	77	පරිහාසනා	44
පඤ්චපුතතාති	26	පරිහාසනො	77, 180
පඤ්චාලානං	117	පරිහාසාපසි ව	27
පරිකතමනනං	172	පරිහාසිසං	191
පරිගතසිතාති ව තාති අසු	165	පරිහාසිමහසෙ	126
පරිගතාහනෙ	126	පරිගුණද්වං	186
පරිව්ද	57	පරිවතනාමි	186
පරිඤ්ඤ මෙ	159	පරිවතනනති	73
පරි විනොදසිනා	143	පරිවසාති	83
පරිසුඤ්ඤා	136	පරිවාරිතං	173
පරිගතා	148	පරිවිසයනති	80
පසපසියාමි	91	පරිවිසියාන	81
පසාතිතදණ්ඩා	173	පරිසකතාමි	186
පසාතිතං	20	පරිගරණා සාපි	157
පණ්ණරසව වද්දිමා	135	පරිගාරෙතති	126
පනිනසාති මං	115	පරෙ	95
පඨානති	135	පලිහිංසු පාදෙ	141
පද්මමනසා	26	පලෙති	43
පඬාපිනා	125	පලලභිකසා	145
පපායො	77	පව්ව්ති	104
පඬාපිතසා තිසුනො	106	පව්ව්ති	105
පඬාපිතා සනතා	120	පසසා	84
පඬාපිතො	125	පසපිනා	172
පඬාපිතො	79	පසුතං	24
පඬාපිතො	125	පසුතං	60
පඬාපිතො	186	පසා නාගාමහසෙ	132

පිළිබිඹුකෘති.	
පසය පාපානකමමොන.	
විපාකො හොති යාදිසො	66
පසය මං බ්‍යසනං ගතං	26
පසයානුභූතං අපරිමිතං	
මම සිදං	82
පසුත ධනධසුඤ්ඤ සෙ	73
පසුත හොගෙසු	44
පසුතමාලා	135
පසුතවිතනා	107
පසුතෙ	19
පසුතෙ අත්තපානමති	21
පසුතං	125
පසුතං හොජනං භනෙන	132
පසුතං මෙ ජ්‍යරූපං	77
පාණි තෙ	88
පාණිමත්තඤ්ඤ වොලකං	53
පාතයන්ති	172
පාතුරහොසි	82
පාදකුසාරිකාති	172
පාදපං	179
පාදසි	98
පානහොජනං	20
පානියං	104
පානියං න ලහෙ පාතුං	26
පාපකමමය්‍ය	192
පාපකමමොති	66
පාපකො	84
පාපධම්මං	125
පාමොකෙකං	183
පාරිසල්පං	161
පාරූපාමි	107
පාවකං	32
පිඬුලා	68
පිඬුතො ගණ්හය්‍යාසි	186
පිණ්ඩනති	98
පිතාමහානං	80
පිතුගොකං	32
පිතුනං	80
පියදසුනා	114
පියංවිදෙ	135

පිළිබිඹුකෘති	
පිට්ඨ	43
පිතකඤ්ච සුගං අද	122
පිතීං පසාදං පටිලඬා	143
පුට්ඨිකසු සුලෙ	157
පුට්ඨිකසු මං කාමං යථා	
විසයං	159
පුට්ඨිකමි	54
පුඤ්ඤපකඩය්‍ය	98
පුඤ්ඤං මෙ අත්තකං කතං	37
පුණ්ඩරිකසමොගතා	113
පුත්තබ්බපෙතා	29
පුත්තමංසාති බාදමි සචෙ	
තං පකතං මියං	27
පුත්තපුත්තං	99
පුත්තපරො	138
පුත්තපරං	81
පුබ්බභිපෙතො ව	122
පුබ්බපෙතො ව ආරබ්භ	13
පුබ්බලොභිතමික්ඛිතා	27
පුබ්බෙ	125
පුබ්බෙ අකතකල්‍යාණං	125
පුබ්බෙ කතානං කමමොනං	
විපාකො මිථයෙ මිතං	189
පුබ්බෙ ව කතකල්‍යාණං	126
පුබ්බෙ දුක්ඛවමිත්තතො	187
පුබ්බෙව දුතා සුමිතො	97
පුරතො	43
පුරතොව යො ගව්ඡති	44
පුරිමාය ජ්‍යතියං	158
පුරිසුත්තමො	101
පුරෙ	62, 76
සුගාති	190
සුජිතො	81
සුති	12
සුතිගනි.	11
සුතිලොභිතකො පති	29
සුතිවායසි	25
සුරෙතියා	133
සුරං පානියය්‍ය කරකං	180
සුචෙ	180

	පිඨිකතානි.
පෙතලොකමිනො ගනො	191
පෙතසුදිසාප	123
පෙතා	23, 195
පෙතානපුජ ව කතා උමුරු	24
පෙතා හි කිර ජානනා	77
පෙතෙ	48
පෙතෙ ව	7
පෙතෙ ව පටිපුජය.	7
පෙතං මං අඛතුර ජනාති	88
පෙසුඤ්ඤාමාලාදෙන	15
පෙසුඤ්ඤා	12
පෙසුඤ්.	12
පොකබරඤ්ඤ නිරෙ	114
පොකබරඤ්ඤ	58
පොභපාදෙති නාමෙන	129
ඵරිභා නිට්ඨති	40
ඵරුසයා	190
ඵරුසා	63, 68
ඵලං කිනිඨං	174
ඵලඤ්ච පාපකම්මයා	40
ඵලනති	133
ඛලං	24
ඛලඤ්ච භික්ඛුනම්මපාදිනතං	24
ඛතුර්ජනං	77
ඛහුඛං පසස්ථං	172
ඛහුනතං	98
ඛහුං	98
ඛහු	106
ඛහුමාසෙ	99
ඛහු මිත්තං උග්ගතත්තයා	
භොනති	157
ඛහුසු වත සපනහසු	187
භිඤ්ඤා	136
භිජ්ජපමං දෙය්‍යධම්මං	6
බුඩානං සාසනෙ රතො	183
බොද්ධං	181
බ්‍රහ්මනං	142
බ්‍රහ්මවිනාසිකං	73
බ්‍රහ්මඤ්ඤ	78
බ්‍රහ්මදත්තයා නාම	118

	පිඨිකතානි.
බ්‍රහ්මදත්තයා හදුනො	
බ්‍රහ්මදත්තයා මාරිස	118
බ්‍රහ්මදත්තානි කඤ්ඤි	118
බ්‍රහ්මලොකුපගා	121
බ්‍රහ්මලොකුපපතනියා	120
බ්‍රුමි	9
හත්තවිසාගකාරණා	132
හත්තාය ගච්ඡන්ති	125
හත්තං	55
හදනො	25
හදං ථො	77
හන්තා	126
හනො	52
හනො වජ්ඣමාරගතා	58
හයානකං	158
හරියා තෙ පුරෙ අහුං	68
හවෙ සග්ගගතො නරො	188
හාගබ්බහාගෙන	44
හාගසො	40
හාගසො මිත්තා	133
හාතා පෙතගතො අහං	130
හාවිතත්තා	74
හාවිති ඤ්ඤියො	129
හාවිති ඤ්ඤියං	206
භික්ඛවො	191
භික්ඛුනො චරමානසා	39
භික්ඛු අඤ්ඤා ව වාදස	132
භික්ඛුනං	53
භික්කපභික්කගතතා	43
භිංසනං	179
භීරුදය්‍යනා	68, 104
භුඤ්ජි හත්තං න ව	
පන දකඛණාරහා	81
භුසානි	138
භුසං දුක්ඛං නිගව්ඤ්ජෙත්වා	190
භුමියං පටිසුම්භිතා	126
භෙරුවම්භා ඉධාගතා	88
භෙසජ්ජහාරි	65
භොගසම්මිතිනො	127
භොගා	54

	පිටිවකානි.
හොඟෙ	200
හොඳනං උපපජ්ජට්ඨ	132
හොඳනව්ණදනපානියං	38
හොතනුං	80
මකඛිකාපරිකිණ්ණං ව	25
මච්චා පරිදෙවයනති	45
මච්ඡරිනී කදරියං	35
මජ්ඣේ පන	43
මඤ්ඤානං තං පුරිඤ්ඤං	88
මනො ගොතො න හි	
සමුදයනෙ	31
මනෙතය්‍යා	78
මධුස්සවො	88
මනුස්සභූතා	54
මනුස්සා උනතතොනතා	188
මනුස්සනවො	87
මනතා	73
මනෙතමි	161
මනතං	73
මමාසි	173
මමුද්දසිඤාන	165
මමෙව	192
මයං	153
මයං දුක්ඛස්ස භාගිනී	200
මයං දුක්ඛස්ස භාගිනො	126
මයඤ්ච සුස්සාම නලොච	
බිජෙනා	44
මය්‍යං අකාමාය	104
මහගස්සා	126
මහග්ගා	58
මහඛිනා	73
මහා කප්පුනො	182
මහා තාසා	130
මහානුභාවෙ	135
මහාභිතාපං	158
මහාභොගා	73
මහෙසිත්තමකාරසි	119
මහොදකා	197
මා	9
මා අභාණී	12

	පිටිවකානි.
මාකාසි මුඛස්ස පාපං මා ඛො	
සුකරමුඛො අහු	9
මාඛො සුකරමුඛො අහු	9
මා ව කිඤ්චි ඉතො අදං	138
මාගධා	93
මාතා පිතා ව තෙ	131
මා පාපධමො නිරයං	
පතායං	158
මා පෙසුණං මා ව මුසා	
අභාණී යනෙකං භූවං	
භොගිසි කාමකාමී	12
මාමෙකතො	159
මාමං භූතපිතාද්දස	66
මාමං යාවනකාද්දසුං	77
මාරිස	193
මාලාධාරී අලඛිකතො	122
මාලාවිසාකං	153
මාලී	151
මාලං	93
මා සිතං වා උණං වා	127
මා සු තාව ඉතො අභා	66
මිගමඤ්ඤොචනා	44
මිගො භානෙතාව ධාවසි	204
මිච්ඡාදිසි	180
මිතානි සුඛ දුක්ඛානි	
දෙණෙහි පිටතෙහි ව	182
මිතං	40
මිත්තදුක්ඛො	84
මිත්ත වණ්ණෙන	192
මිලනං	138
මුඛනෙත සුකරස්සෙව	8
මුඛස්සා	9, 12
මුග්ගරහත්ථාණීනො	43
මුනෙතා	164
මුද්දති	35
මුනී	118
මුසාවාදස්ස ව	27, 114
මුලාස්ස මග්ගවපි න පාවදසි	172
මුලභෙසත්ථා	13
මෙ	12

	පිළිබිඹානි.
මෙය වණනි රිනිනි.	180
මෙයෙ ව නිනනානානි	
පුරයනෙතා	97
මෙතන විනන.	120
මෙ හිනාය	81
මොවෙති මං දුග්ගතිගා	
හදනෙත	62
මොදුමි	58
මොදිතුං.	136
මොරගනෙති	127
මොරියානං.	179
මං.	66
මං උසුගසි	66
මංසානි බාදිනා.	138
ගතබමිතිපිපතනං.	173
ගතබග්ග වළො.	173
ගතබසිමා ගවජනතු	
දකබ්ණංගො	172
ගනෙතා.	84, 101
ගනෙතාගමගමි	82
ගනෙතාගමගමි පරමිතිපනෙතා	87
ගනෙතා.	114
ගනෙතා කාලකනෙතා අහං.	77
ගනෙතා නිදනං.	173
ගනෙතාපානං පුරිසො ලනෙප	86
ගප්පකු.	72
ගපාගනෙතා.	48
ගපා තං.	31
ගපා තකෙකුඳව දුමමති	31
ගපාපජනං.	161
ගපාපි මුග්ගම උදකුළො.	
ගිනෙතා අපපිසානිගො	50
ගපාපුරෙර	114
ගපාමති	173
ගපාලබං.	132
ගපා වින්දං ලහංගනෙත	132
ගමපුරිසානං සනතිනෙත	179
ගමලොකිකා.	25
ගමග්ග සාසිනො.	46
ගමෙතං.	105

	පිළිබිඹානි.
ගසකා	100, 135
ගසසිනො	127
ගසසිනිගො	153
ගසස එතාදිසා ගොනති	74
ගසස ගංවනනෙත දිසා.	97
ගසසා.	86
ගසසා මෙ ඉප්පිතුතාය	119
ගාගුගා උපසාසි	143
ගාවකුඳු පරිදෙවනා.	14
ගාවනනායනති	89
ගාවිතා.	106
ගානෙමා.	113
ගානං.	84, 133
ගාමසගං සුඛිනො මනුග්ගදෙව	82
ගාවනෙතන් සමාගතා.	78
ගාවතුමාවලමිගෙර	104
ගා සබ්බද ලොහිතපුබ්බගතකා.	34
පුළා.	146
ගෙ.	20
ගෙ නෙවි	54
ගෙ නෙවි මිනගො පියා.	54
ගෙ ව බො දුපපුජාය	
විතතනෙතා අරගනො මගෙ	153
ගෙ තන්ද පුසමාගතා.	118
ගෙ තෙ එවං පජනනති	46
ගෙ තෙ විදිනා අධිගමම	
ගොගෙ	45
ගෙත	164
ගෙත තුළං.	81
ගෙ බාලා ගෙ ව පණිනා.	182
ගෙ මං නිගොජෙය්ගං.	52
ගෙ සනෙත	202
ගෙසං ගෙතු	21
ගොග්ගානි	93
ගොජනානි දස වෙ ව	
අඛකුරෙයං තද අනු	101
ගොජනානං සතං පකුඳ	181
ගොනිං ලබාන මානුසි.	202
ගො පුබ්බ කතකලාගො.	86
ගො විනාගො ගො සංගමො	77

පිළිවිතැනි.	
යො සො දුනමිදු හනෙත	
පසනෙතා සකපාණිති	90
යො සො පුරතො ගව්ඡති	44
යො සංයමො සො විනාසො	77
යං	52, 60, 72, 92, 114
යං කිඤ්චානං වනබ්බතා	
පසසිසාමි	160
යං කිඤ්චා රම්මනං කානිං	13
යං ගෙගෙ විජ්ජතෙ ධනං	65
යං තුමස්ස සුඛාවහං	93
යං දද්ධි න නං ගොති	199
යං න පසාමි යාවතෙ	94
යං නො රුජකුලා චූතා	187
යං හදනෙත හදනාසෙද්ද	192
යං යං හි මනසො පියං	58
යං හද්ධි	192
රජනියෙති	146
රජවනෙතා	73
රතිනාදිවිබ්බනං	135
රතිං	189
රතතාහතං	142
රථකාරි	126
රථමාරුහි	183
රජෙන මාගමුං	133
රජෙසගො	117
රගො	78
රාජ	81
රුජ පිඛගලකො නාම	
සුරථානං අධිපති අහු	179
රුචිරං	39
රුණං	14
පියමයා	113
පියාමයං	71
රුපෙ	99, 189
රොපිතං	101
ලකෙතා එසො මහාරුජ	
සතහංග වසා කොටියො	182
ලව්ඡසි	136
ලජ්ජනො	89
ලඛා	12

පිළිවිතැනි.	
ලඛා හනෙතති ව මුළු	190
ලඛියාං	181
ලපතෙ	80
ලපසි	31
ලභාමසෙ	21
ලභියාමි අත්ථං	173
ලභුං පමුඤ්ච	173
ලාභිනිං	31
ලාලපාමි	186
ලුඤ්ඤ	147
ලොකෙ	55
ලොකො නත්ති ඉතො පරං	181
ලොමසානි	35
ලොමහංසනරුපවා	151
ලොමහංසනං	179
ලොහමයං	71
ලොහිතපාණි	147
ලොහිතං මෙ පරිවතතති	104
ලොහිතසෙද්දව පහාරි	27
වයගු	113, 135
වජේජසි	145
වණ්ඤ්ජා තාදිසි නත්ති	22
වණ්ඤානං	60
වණ්ඤිකා	89
වණ්ණධාතුං	11
වණ්ණනාපථං	179
වණ්ණබලපපනො	87
වණ්ණවා බලවා සුඛි	132
වණ්ණන	53
වණ්ණොපි නෙ කතකසා	
සනතිතො	135
වතං	142
වත්ථකොටියො	106
වත්ථානව්ණදනානි	58
වත්ථ දෙවතා	13
වත්ථගව්ණදසිනින	88
වද්දකු	202
වදෙසි	108
වතනතං	65
වතුමි තං අයය පසනනවිතතා	52

පිළිවිකානි.		පිළිවිකානි	
වමාමි පාපිකා දිසි.	183	විරුහිතතෙතා	157
වසඤ්ච බයාමානානං	60	විරුමසි	135
වසවතනිනං	67	විලිමොකාන	88
වසසතසහසානි	182	විසලො	164
වසාසතා	107	විහඤ්ඤානි	109
වසාසනං දස	55	විජිතබ්බා	127
විමායාසිං අසඤ්ඤානං	8	විසතිරතමිතතා	173
විමෙතා මං නිමං පමෙවසි	86	වෙණි වා	126
විසමාමි	186	වෙදසිනා	190
විරුහිතං	180	වෙදසං	40, 183
විරුහිතඤ්ඤානපුරිතා	58, 133	වෙදෙති	172
විරුමෙර ව	186	වෙසාලියං අඤ්ඤාතරෙ	
විරුතා විස මසිඤ්චං	32	උපාසකො	174
විරුමති ගතිතාය	122	වෙහාසයංතිසිති අනතමිතෙක	11
විසුඤ්ඤාන	172	මො	20, 77
විසුඤ්ඤාන	113	මො ලිව්වි තෙසබමෙමො	166
විසානො	186	සකමංසලොතිතං	138
විවිද්ධං අමමාසනං	144, 145	සකලානුසාසනී	147
විවෙය්	102, 172	සකොහානා	71
විජගෙය් පාණං	159	සකතවමං	98
විජානානඤ්ච ලොතිතං	60	සකතවමං අනුමොදරෙ	21
විජාන	186	සකතසසව්වතං ගතො	
විජාතිනාන	26	අසගො	90
විජිතමි	57	සකතරෙ කුසකණ්ටකො	133
විජාය	73	සකමි	173
විකරිනා	130	සකිලො	164
විකරිනා	130	සගො තෙ පරිපුරෙතති	126
විධා	98	සගාඤ්ච කමතිසානං කමමං	
විධුමො	164	කනිනාන හඤ්ඤං	7
විපාකො උපපජ්ජං	98	සගාමුපෙති සානං	67
විපාකො තති දානං	77, 180	සබ්බමිනානි	77
විපාකො විපුලඵලපලබ්ධි	106	සබ්බාරකවමො	132
විපාකං පසං යාදිසං	55	සබ්බං නිමනාසි	132
විපාකයනති	473	සබ්බමි සුප්පතිසිතා	14
විපුලා	58	සබ්බො වාතුද්දිසෙ අද	61, 133
විපුලවිපනනවිතො	173	සවාගං	114
විපුලසනනන වෙතො	89	සවෙ තං පාපකං කමමං	78
විහතා	133	සවෙ රෙදෙ නිසා අසං	49
විහතා	40	සවිවිතාලො	161
විරජං	135	සවිවිතාමො	165
		සවිවිපවිඤ්ඤාන ව මෙසං	
		ගොඤ්ඤා	161

	පිළිබිඹු කළ.
සඵල්	113
සඤ්ඤාත තත්තා	73
සසීකූටසහසාරානි	204
සසීටසාර සහසාරානි	202
සසීවිභාසහසාරානි	98
සත්තනන්තං මිටරම නාහරෙ	181
සත්තරත්තං	143
සත්තා	107
සත්තුසාරදං	158
සත්තුං භත්තඤ්ච	122
සත්තෙතච චසාරානි ඉධං	
ගතාය මෙ	108
සත්ථංගගෙත්වානම්කානන්තනානි	
පුනපුනං	153
සද්	93
සද් පුඤ්ඤං පච්ඛිස්සි	173
සද්දල	114
සද්ද	99, 189
සධිරධමෙමං	96
සධිසාර	89
සධාසිතුං	81
සන්තප්පිතො සත්තංසද් බහුති	82
සන්තසිතො	186
සන්තා	73
සන්තානි	93
සන්තොසු	65, 138
සන්තො	164
සන්තො ගි මං සප්පරිසං	
ගජේශ්ශං	96
සන්තං	32
සන්දහි	104
සන්ධිසිඛිකාටකෙසු ච	19
සන්තඤ්චුසාරං	165
සන්තධිසන්තං	173
සපන්ති	26
සප්ථං	27, 114
සප්ථං මුසාවාදං අභාසිසං	27
සබ්බිකාමදං	118
සබ්බිකා කල්පාණි	135
සබ්බද්	40, 135
සබ්බ ප්‍රපඤ්චිතො	165

	පිළිවෙතයි.
සබ්බවේතානං අනිසද්දගෙය්‍යං	160
සබ්බවිත්තානී	95
සබ්බසො	204
සබ්බසොවණ්ණං	88
සබ්බං මහාසුතෙ දිසං	8
සබ්බෙක විත්තං පටිපාදසෙ	
සුචං	79
සබ්බෙව නොකාලකතා ව	
සුද්ධකා	107
සබ්බෙවගෙසුං	119
සබ්බෙබ්බකං	197
සබ්බං අනවධි ජනාමි යථා	
චං වණ්ණකා අනු	65
සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං	32
සහොගෙසු	127
සමජ්ජං	165
සමණො	129
සමණො අහං පාපො	12
සමතුල්ලානී භූතානී	180
සමනන්තරනුද්දේ	38, 132
සමනාමොත්තා	135
සමනාං බාදිකුං	148
සමනාං වතුරො දිසා	113
සමනාං යොජනසතං	40
සමපටිගො	190
සමයො	65
සමය්‍ය	135
සමලබ්බහතරං	65
සමා	197
සමාගතචා	21
සමායිතං	189
සමිති	65
සමිති	153
සමුලං	67
සමුලංපි තං අබ්බිගෙය්‍ය	85
සමේ සීතං	135
සමේන වන්තෙය්‍ය	96
සමේන විසමේන ව	200
සමපත්තංයධිමරත්තංය	114
සමපත්තවරණො	117
සමපරිජිනන ගන්තො	157

පිළිවිකානි.		පිළිවිකානි.	
සමුද්ධි.	205	සිඛිකානිකං	60
සමමකුණිතො	167	සිපාටිකං	138
සමමග්ගතො	125	සියංභුසකතො සුගතො	
සමමාධාරං පච්චෙද්ධිතො	102	සිලායං පඤ්ඤානබ්බලො	168
සමමුලොකා මොහපාරුතො	182	සිලෙසුමං	101
සයමඤ්ඤකම්මපිපාක		සිලෙසුමං	60
මනතනො	195	සිලො	179
සයමාදියාසි	172	සිතා	68
සයං මුඛෙහුපනිසජ්ජ පුච්ඡි	173	සිනිභූතො	164
සරිථෙර නිවෙහාගෙ	48	සිලවනොතො ව යාවතො	95
සර්ලං	32	සිලසමානොතො	202
සසාමිනි	65	සිලෙසුපොසපෙ රතො	183
සසො සසොති ලපසි	71	සිව්විකාය	141
සසං ජපපති	71	සිසෙ නිසාමි මඤ්ඤො	192
සසංසයං	142	සිසං නතොතො	65
සහජො	61, 98	සු	118, 125
සහව්‍යාකාමානං	127	සුනිවජ්ඣුතනි	89
සහව්‍යතං	136	සුඛවෙදනීයං	109
සහව්‍යතං ගච්ඡති වාසවංසං	143	සුඛස්ස දුක්ඛස්ස ව වෙදනීයං	161
සහායානං	65	සුඛිතා ගොනතු ඤාතයො	21
සාතසුඛං	186	සුභුද්‍රයං	173
සාතුනනවසනා	126	සුඛෙ සිතා	109
සාදුකාමා	126	සුඛෙසිනො	127
සාධු	136, 166	සුඛං විරාධාය	44
සාධුකෙන	84	සුඛං සුපථි අභිකුරෙ	
සාධුතා	108	ඉති ජනාති මං ජනො	94
සානුචායි නිවාසිකො	129	සුගතස්ස ඤාණං	141
සාමඤ්ඤඵලානි අජ්ඣාදං	174	සුචාරු	114
සාමඤ්ඤ	78	සුචිතකං	113
සාමිකෙන සමනතසි	66	සුචිතකරුපං	39
සාමිකො ඉධි සුචිතා	188	සුචිවසනා	38
සාමි.	9	සුචි.	20
සායං පඤ්ඤා පුනාපරෙ	28	සුචිතො පිතරං යථා	32
සාලිකානපසහායෙරන	208	සුතඤ්චි වෙය වෙයාචණස්ස	
සාලි.	138	සනාතිකො	90
සාලොතිතො	168	සුතකුලෙ	181
සාසප ධුපතං වා	141	සුතනං	108
සාතා	58	සුතා අරතතං වෙචා	48
සාගං භුඤ්ජාමි	107	සුතාන බම්මං ලහස්සුපසාදං	161
සිගාලා පරිවත්තයනාති	141	සුතා වා	162
		සුද්ධබ්බලං	108
		සුඛා	38

පිළිබිඹු කළේ.		පිළිබිඹු කළේ.	
සුඛානි	36	සොවණ්ණමය.	71
සුනිමිතා	58	සොවණ්ණමයාචාර්ය භික්ෂු	113
සුනිතිත.	181	සොවණ්ණමයාචාර්ය චරිත.	113
සුනෙතන.	189, 206	සොවනිතෙතා	179
සුපානිත.	58, 197	සො සුචිතාය කීලමිතො	80
සුපාපබ්බිතො	44	සො හිතා මානුසං දෙහ.	90
සුපුප්පිත.	197	සො හිතා මානුසං දෙහ.	
සුපාපිච්ඡානනකො ව	164	තාවනි-සුප්පතො අනු	99
සුභගෙ	115	සංයමිසා	77
සුභානි	34	සංයමිසා කුතො ඵල.	180
සුභාසිත.	120	සංයමිසා.	77
සුභ	114	සංයමි	147
සුභ.	11	සංවිහරිතා	173
සුරසමා අහ.	180	සංවිහාරා කුණ්ඩ	172
සුරසානං සන්ධිතො ඉතො	179	සංසාරං ඛෙප්පිතාන	182
සුරසං පුනරුගම.	179	සංහරිතො	200
සුරසි සම්පවංසනා	113	හඤ්ඤාමි	186
සුරමම.	197	හඤ්ඤාන හඤ්ඤාන දිත්ත	
සුරියවණ්ණමා ව සොහසි	161	න මයං උපකපාති	38
සුරියසමුග්ගමනමපනි	94	හදයනිසිත.	32
සුවහසිතො	44	හදයං වනනුච්ච දක්ෂිණ.	71
සුවචො	164	හද්ද	37
සුවණ්ණමා වණ්ණමා	135	හරතනි	141
සුවතච්ඡානන.	133	හරයාමි	37
සුවිකට්ටො	129	හරිතො	114
සුවිකල්පා	129	හරිතං කිණ.	31
සුවිකානන.	129	හසනානි	38
සුද්	93	හසිතො	136
සෙතො	43	හං	87
සෙතොදකා	58	හංසකොකුචාහිරුද්	113
සෙය්‍යානිසංස්කරානිමයා අපච්ඡි	167	හංසාපි මෙ දසනානිසා	
සෙය්‍යං නාසාහං සමොනිථි.	65	මනොරම.	135
සො 81, 94, 108, 143, 151, 190, 202		හිතා හවන්ති සං තනු.	47
සොකප්පරොග්ග	32	හිමවනතො	104
සොකො	14	හිරිකුඤ්ඤාන කායානකය.	22
සොහනිසා	113	හිංසනි	188
සොව	180	හිතපාණිතා	163
සො කුඤ්ඤාමි ව		හුතං	181
අයං නිදසනිතො	24	හුමෙ	119
සොහතො	37	හෙතුවචො	81
සොහසි	146	හොඵ	78
සොරථො	179	හොනති	20

සරම්භදිපතිනාම සෙතවිසුසංවණ්ණනාම

සංවණ්ණනාමදහං අනුග්‍රහමනිතා

ස ම තතා .

සංස්කෘතාමානං අනුකතමනිකා.

පිළිවිකානි.	පිළිවිකානි
අග්නිදෙව 70, 82	උත්තරමධුර 82
අඛතුර 70, 82, 83; 84, 85, 86, 87, 88, 91, 92. 93, 94, 95, 98, 97. 98 99, 100, 101, 102.	උත්තරමාතු 102
අඛනමගධ 17	උත්තරාපථ 82
අඛරිත 91	උදෙක 102
අජනසත්තු 79, 81, 82, 151.	උපතියා 61
අජන 70, 82.	උපවතන 151
අක්කනදෙව 82, 83	උපසාර 82
අතුල 185	උපාලි 164
අදිනනප්පක 70	උබ්බරි 116, 117, 118, 120.
අනාපපිණික 13	උරුචෙල 120
අනිකමිඤ්ඤ 79	ඵරකච්ඡනගර
අනුරාධ 59, 61, 99.	කඩ්ඩාදෙවන 103, 104.
අනුලා 79	කණ්ණමුණ්ඩ (දහ) 109, 110, 111 113, 114, 115, 134.
අනෙතන 182	කණ්ණ 72
අමෙඤ්ඤ 78	කණ්ණසප 47
අමෙපෙත 196	කපිනච්චිකා 165
අමෙවන 111	කපිලනගර 116
අමෙවනුයසාන 197	කප්පක 93, 122, 126.
අමෙසකර 154, 156, 167, 172, 174, 201.	කප්පින 59, 61, 164, 165, 172.
අරුණවතීවිහාර 51	කප්පිනක 164
අසත්තමාසෙසි 83, 89, 90, 91.	කප්පික 84
අසිතඤ්ඤ 82	කලඤ්ඤවිවාස 2, 8, 9.
අනඤ්ඤ 70, 128.	කසප (බුඩ) (පෙර) 9, 109, 183.
අසාලි 100	කසිපුර 15
ඉච්ඡිකාවතී 50, 51, 58.	කසිරඤ්ඤ 47
ඉඤ්ඤ 99, 100, 101.	කිත්තික 128, 188.
ඉසිපතන 41, 42.	කිඤ්ඤිලනගර 109
උච්ඡ්වෙත 184	කුණ්ඩිනගරිය 128
උච්ඡ්විත 184	කුමාරපෙත 139
උත්තර 102, 104.	කුරුරච්ඡ 143
උත්තර 175, 178.	කුමාර 14
උත්තරතුරු 57	කුසිනාර 151
	කුට්ඨිකිච්ඡික 149
	කෙවට්ටගාම 128

පිළිබිඹුකාව.

කෙසෙව 71
 කොළිත 61
 කොළිය 121, 122, 123, 127.
 කොසමි 102
 කොසල 188
 කාසගොග 82
 බතනිය 127
 බලලාපිය 86
 ගසනා 86, 104, 121, 122, 203.
 ගයාසිය 17
 ගණකමි 100
 ගිජකුට 8, 11, 150.
 ගිරිබෙජ 146, 149, 152, 188, 189
 ගුරුබාදන 190, 192.
 ගොතම 16, 149.
 ගොසිසෙසි 154
 සතපණ්ණිත 70, 71, 72, 73,
 74, 82.
 වන්දෙව 70, 82.
 වාසුමමාරාජක 87, 193.
 වුන්දක 121
 වුලලසෙසි 79
 වුලනි (වුහමදක) 11
 ජපිල 17, 164.
 ජමුදිප 67, 75, 82, 111.
 ජයසෙන 15
 ජෙතවන 30, 35, 40, 41, 48, 62,
 67, 69, 70, 75, 79, 102, 116, 136,
 142, 143, 154, 186, 188, 190,
 192, 193, 194, 200, 201.
 නාවනිය 90, 94, 97, 99, 100,
 101, 127, 140, 186.
 නිසා 62, 64.
 තුනනවය 83
 දකුණපට 97
 දමිල 97
 දසනතරක 75, 76.
 දිසරාජ 50, 51, 58.
 දෙවගඛා 82, 83.
 දෙවදන 70

පිළිබිඹුකාව.

දෙවනමි 90, 95
 දොරක 71, 88, 92, 93.
 දොරවනි 70, 71, 82, 84, 91, 93.
 බතරක 18
 බතරකගසරජ 23
 බතපාල 75, 76.
 බමමදිනනා 17
 බමමපාල 47
 බමමපාල (ආවරිය) 206
 බමමරජ
 බමමසොක 175
 බාසුමිවණ්ණ 151
 නගරගුහනික 3, 4.
 නන්දක 174
 නන්දනවන 127, 134, 135, 136.
 නන්දරජ 55, 57, 58, 131.
 නන්දසෙන 67, 68, 69.
 නන්ද 67, 68, 69.
 නන්දිය 184
 නාරද 2, 8, 9, 11, 146, 150.
 නිග්ගොධරාජක 88
 නෙසාද 126
 පජ්ජන 70, 82.
 පසුවපුත්තබාදක 24
 පසුවමනිය 17
 පසුවලරක 116, 117.
 පණ්ණකමිල 100, 101.
 පදුම 57
 පදුමවනි 57
 පසෙනදිකොසල 15, 200.
 පාලිපුත්ත 194, 195.
 පානියසාලා 77
 පාරිව්ජනනක 100
 පිඬල 174, 175, 179.
 පිඬලක
 පිට්ඨපිතලික 15
 පිඬසර 202, 203.
 පුනකුක 126
 පුරින්ද 87, 88, 176
 පුරිවුළපෙත 9

පිළිබිඹානි.
 පෙසකාරපෙන 33
 පෙසුණික 10, 11.
 පොඨපාද 129
 පුංඤ 15
 බලදෙව 70, 82.
 බාණ්ඩු 17, 30, 38, 41, 55, 56,
 59, 79, 111, 112, 121, 122, 123,
 128, 134, 180, 202, 203.
 බිඳිසාර 17, 19, 60, 121, 149.
 බ්‍රහ්මදත්ත 116, 117
 බ්‍රාහ්මණ 205
 හඳුකාපිලානි 57
 භූමිමදෙව 83, 154.
 භූත 62, 64
 හෙරුව 83, 87, 88.
 මෙඛරට්ඨ 17, 50.
 මහලසිලාපට්ඨ 56
 මට්ටකුණ්ඩලී 59, 70.
 මනපුත්ත 70
 මල 151
 මලලිකාදෙවි 201
 මරුකන්තාර 83, 88, 93.
 මරුභූමි 83, 91.
 මහාකම්මායන 102, 103.
 මහාකප 182
 මහාකප්පික 174
 මහාකස්සප 57, 152.
 මහාකංඝ 82
 මහාධනසෙට්ඨි 2
 මහාමොග්ගලාන 4, 5, 59, 60,
 61, 62, 115, 136, 137, 184, 191,
 192, 193, 204.
 මහාසාගර 82
 මහාසෙට්ඨි 13
 මහාමනිංසු 73
 මහාසුදස්සන 73
 මාගධ 93
 මාර 205
 මිහඵලුක 146, 148

පිළිබිඹානි.
 බ්‍රහ්මවට්ඨ 201
 මොරිය 175
 ලිඛ්ඨි 168, 166, 167, 168, 169,
 170, 172.
 ලොහකුමභි 201, 202.
 ලුද්දක 121
 වජ්ජරට්ඨ 173
 වරුණදෙව 70, 82.
 වසනවටරුකඩ 83
 වසවකති 65
 වාසගගාම 121, 122.
 වාසව 200
 වාසුදෙව 70, 71, 82.
 විඤ්ඤාට්ඨි 137, 175.
 විදෙහ 198
 විමානපෙති 37, 40, 110
 විරුපකඩ 13
 විරුලුක 13
 විලුම්මානවොර 4
 විසාබා 17
 වෙජ්සන්ත 124
 වෙනරණි 151
 වෙමානිකපෙන 146
 වෙච්චන 2, 5, 8, 9, 50, 51, 59,
 121, 127, 146, 148, 149, 184,
 186, 199, 202.
 වෙසාලි 154, 156, 160, 164, 167,
 172, 174.
 වෙස්සවණ 14, 88, 90, 178
 සක්ක 17, 47, 50, 83, 87, 88, 90,
 94, 95, 140, 143, 176.
 සක්කමුනි 178
 සක්කපුයාම 87
 සබ්බසානගර 102
 සබ්බාරකුට 131
 සබ්බිච්ච 41, 46.
 සත්තපුත්තමාදක 28
 සානුපාසි 127, 128, 129, 130, 188.
 සාරිපුත්ත 51, 53, 58, 59, 60, 61.
 සාරවන 151

පිළිවකානි.	පිළිවකානි.
සංවෘත 13, 24, 27, 28, 29, 30, 33, 35, 36, 40, 62, 70, 75, 79, 82, 100, 102, 105, 106, 109, 115, 115, 116, 133, 137, 174, 186, 187, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201.	සුරථ 174 සුරියදෙව 70, 82. සුරසා 4, 5. සුරණ්ණසුමි 37 සුරණ්ණගංස 123 සුකර 90 සුකරමුඛපෙත 8 සෙරිපුත්තපෙත 200 සෙරිඤ්ඤ 143 සෙරිසාක 174 සොනක 95 සොරථ 175 හත්තිපුර 143, 145. හිමවන්දු 110
සංවෘත 175	
සිකික 91, 95.	
සිත්ම 15	
සුජාත 30, 31, 32, 33.	
සුඤ්ඤ 47, 68, 137.	
සුත්තපෙත 105, 133.	
සුත්තපත 128, 203.	

පරමසර්වභූතානාම පෙතමුද්. - මණ්ණසාස

සංකුඤ්ඤානාමානං අනුක්කමනිකා

ස ම නතා.